

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

A BÜNTETÉS-VÉGREHAJTÁSI SZERVEZET
SZAKMAI ÉS TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

Tanulmány
Műhely
Múlt
Kitekintés
Röviden
Könyvespolc

2015. 3. szám

BÖRTÖNÜGYI SZEMLE

Kiadja a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága

Megjelenik negyedévente * Harmincnyedik évfolyam 3. szám

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök:

CSÓTI ANDRÁS

Tagok:

DR. CSORDÁS SÁNDOR

DR. HUSZÁR LÁSZLÓ

DR. KABÓDI CSABA

LEHOCZKI ÁGNES

DR. LÓRINCZ JÓZSEF

DR. MEZEY BARNA

DR. NAGY FERENC

DR. PALLO JÓZSEF

DR. VÓKÓ GYÖRGY

Főszerkesztő:

SZALAI TÍMEA

Felelős szerkesztő:

DEÁK FERENC ISTVÁN

Nyomdai előkészítés

és nyomdai munkálatok:

Duna-Mix Kft., Vác

www.dunamix.hu

Felelős vezető:

SZAKOLCZAI LÓRÁNT

ISSN 1417-4758

A szerkesztőség címe:

1054 Budapest V.,

Steindl Imre utca 8.

E-mail: sajto@bv.gov.hu

SZÁMUNK SZERZŐI

Deák Ferenc István ny. bv. alezredes, a Börtönügyi Szemle felelős szerkesztője; **Drexler Bernadett** bv. őrnagy, kiemelt főreferens, BVOP Stratégiai Elemzési és Tervezési Főosztály; **dr. Estók József** ny. bv. dandártábornok, a Magyar Börtönmúzeum létrehozója; **dr. Király Klára** jogi konzulens; **dr. Kovács Péter** általános dékánhelyettes, tanszékvezető egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar; **Nagy István** c. bv. főhadnagy, a Szegedi Fegyház és Börtön reintegrációs tisztje; **Somogyvári Mihály** bv. őrnagy, mb. főosztályvezető, BVOP Stratégiai Elemzési és Tervezési Főosztály; **Suha Tamás**, az egrri RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat munkatársa; **Szilassy Roland** bv. őrnagy, mb. kiemelt főreferens, BVOP Fogvatartási Ügyek Szolgálat; **dr. Tessényi Judit** kutató; **Veszeli Dániel** bv. alezredes; osztályvezető, BVOP Központi Szállítási és Nyilvántartási Főosztály.

A fotókat **Apró Andrea** készítette.

Szerkesztőségünk olyan dolgozókat vár, amelyek a társadalmi devianciákat, a büntetés-végrehajtásra vonatkozó joganyagot, a fogvatartás, a fogvatartotti népszerűség sajátosságait, problematikáját a tudományos közvélemény által elfogadott tudománysszakok (kriminológia, szociológia, pszichológia, pedagógia stb.) szempontjaiból elemzik, értékelik. A dolgozatok eredetért és tartalmáért a szerző vállalja a felelősséget. A szakirodalmi hivatkozásokat lábjegyzet formájában kérjük. A kéziratokat írják

Közlési feltételek

alá, tüntessék fel munkakörüket, munkahelyüket, telefonszámukat, lakcímeiket és - ha van - tudományos fokozatukat. A tanulmányokat számítógépes adathordozón is szíveskedjenek megküldeni. **Szerkesztőségünk mindenkor fenntartja magának a jogot - a szerzővel egyeztetve - a kéziratok stilizálására!** Olyan kéziratokat, melyeket nem rendeltünk meg, illetve a szaklektorok nem tartottak közlésre alkalmasnak, nem küldünk vissza és nem őrzük meg!

TARTALOM

TANULMÁNY

1	Estók József:	Az országos, regionális és járási bv. intézetek elnevezésének változásai, különös tekintettel a járási börtönökre
28	Drexler Bernadett – Somogyvári Mihály:	Női szexuális bűnelkövetők I. Elméleti keretek, tipológiák
42	Suha Tamás:	A droghasználati szokások, valamint a RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat munkájának megítélése a Heves Megyei Bv. Intézetben
56	Kovács Péter – Tessényi Judit:	Viselkedési addikciók és játékszokások a fogvatartottak körében

MŰHELY

70		Tizenöt éves a börtönlelkészi szolgálat. Kerekasztal-beszélgetés lelkészekkel a szolgálatokról (A beszélgetést vezette: Szilassy Roland)
87	Veszeli Dániel:	A reintegrációs őrizet bevezetése a büntetés-végrehajtás tevékenységrendszerébe

MŰLT

100	Nagy István:	A magyar börtönügy arcképcsarnoka Törökfalvi Török Kálmán (1841-1919)

KITEKINTÉS

117	Király Klára:	Hírek a börtönvilágból

RÖVIDEN

130		Eseménynaptár

KÖNYVESPOLC

142	Deák Ferenc István:	Ajánló
146		Társadalom, nyilvánosság, börtön. Az ÖBE honlapjáról

Estók József

Az országos, regionális és járási bv. intézetek elnevezésének változásai, különös tekintettel a járási börtönökre

A kir. igazságügyi minisztérium 1871. július 10-i rendelete az 1871. XXXII. tc. 1–3. §-ában nyert felhatalmazása alapján az első folyamodású kir. törvényszékek és a járásbíróóságok székhelyeit és azok számát határozta meg. A jogszabály szerint a járásbíróóságok székhelyein járásbíróásági fogházakat is létre kellett hozni, ez alól kivételt képeztek törvényszéki székhelyek mellett működő járásbíróóságok, ahol a fogvatartottakat a kir. törvényszéki fogházakban kellett elhelyezni.

Magyarországon az 1867. évi kiegyezést követően az igazságügyi tárcára váró sürgős teendők sokasága közül az egyik legsürgetőbb feladat volt az igazságszolgáltatási rendszer kiépítése, az ország területének igazságszolgáltatási szempontból történő legoptimálisabb beosztása, a bírósági rendszer kiépítése. Ehhez például a bíróságok számának meghatározása terén a tárca nem rendelkezett megfelelő tapasztalatokkal. Ezért a különböző szintű bírósági szervezetek számát, a hozzájuk tartozó területi beosztást az adott területen élő lakosok lélekszámához igazítottan alakították ki, azzal a kitételrel, hogy – a bíróságok várható leterheltségét, az ügyforgalmát folyamatosan figyelemmel kísérve – a leszűrt tapasztalatok alapján végrehajtják a szükséges módosításokat.

A bírósági szervezet változásait – a fent jelzett okok miatt – a fogházak számának és területi elhelyezkedésének változása is szinte automatikusan követte.

Magyarországon a kiegyezés után, az 1890. évi XXV. tc. hatályba lépéséig 9 kir. országos fegyintézet, 107 kir. törvényszéki (ügyészségi) fogház és 274 kir. járásbíróásági fogház működött.

Az ítélkezési gyakorlat és a tapasztalatok alapján – a fenti törvény megszületését követően – az átalakított igazságszolgáltatási rendszernek megfelelően „A század végére Magyarországon 9 országos, 65 törvényszéki és 313 járásbíróásági fogház működött.”¹

A Trianon utáni Magyarországon 6 országos büntetőintézet, 23 törvényszéki és 113 járásbíróásági fogház maradt.² Ezek száma azonban – elsősorban a törvényszéki és a járásbíróásági fogházak vonatkozásában – a közigazgatási rendszer változásait követve folyamatosan változott, gondolok itt a II. világháborút közvetlenül megelőző egy-két évre, illetve a háborús évekre.

A korszak börtöneinek számáról, a vezetők köréről – az 1944-es és az 1948-es évekre vonatkozóan egyebek mellett – a dr. Bartha János budapesti kir. főügyész

1 Kabódi Csaba – Lőrincz József – Mezey Barna: Büntetőtörténeti alapfogalmak. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2005. 132. o.

2 Szöllősy Oszkár: Magyar börtönügy. A szabadságvesztés-büntetések végrehajtása. Budapest, 1930. 43. p.

helyettes által összeállított „Igazságügyi Évkönyvekből” juthatunk részletes információkhoz.³

A Csemegi-kódex hatálybalépésekor, 1878-ban, a szabadságvesztés-büntetés öt különálló nemét határozta meg, a fegyházat, az államfogházat, a börtönt, a fogházat és az elzárást – a börtönök besorolását, elnevezését ennek a rendszernek a figyelembevételével alakították ki.

A Csemegi-kódex és a 1890. évi XXV. tc. hatályba lépését követően a börtönök elnevezése 1945-ig alig, míg a számuk meglehetősen sokat változott. Ennek oka az, hogy a Csemegi-kódex általános része, így a büntetési rendszere, hosszabb távon is kiállta a próbát, stabilnak volt nevezhető; a kódex általános része 1951-ig – több mint 70 évig –, a különös része pedig 1962-ig volt hatályban. Ez alatt az időszak alatt – a büntetés-végrehajtási szakterületet is jelentősebb mértékben érintő – módosítására az alábbi estekben került sor:

- Az 1908. évi XXXVI. tc., büntetőnovella, amely a fiatalkorúakkal kapcsolatos módosításokat vezette be.
- Az 1913. évi XXI. tc., amelyet a közveszélyes munkakerüléssel szembeni fellépés eszközének szántak.
- Az 1921. évi III. tc., amely a kódex államrendet védő rendelkezéseit szigorította.
- Az 1928. évi X. tc. vagy második büntetőnovella, amely bevezette a szigorított dologházat. (A dologház és a szigorított dologház büntetés intézményének bevezetése 2–3 intézet elnevezésében jelentett kisebb módosulást.)
- A II. világháborút követően az 1946. évi XVI. tv. megszüntette az államfogház büntetést, az 1948. évi XLVIII. tv. pedig elsősorban jogtechnikai módosítások miatt született meg.
- A vizsgált időszakban a letartóztatási intézetek három típusba voltak sorolhatók:
 - bírósági (törvényszéki és járásbírói) fogházak,
 - országos büntető intézetek (fegyintézet, börtön, közvetítő intézet),
 - dologházak.⁴

A bírósági fogházak – a korábbi gyakorlatnak megfelelően – változatlanul a törvényszékek vagy a járásbírók által börtönbüntetésre ítélték, illetve az előzetes letartóztatásba kerülők, valamint a vizsgálati eljárás alatt lévők befogadására szolgáltak; az országos büntetőintézetek, kerületi börtönök és a dologházak az egész ország területéről fogadtak be elítélteket. Ennek gyakorlati végrehajtása érdekében az igazságügyi minisztérium – 1945 és 1950 között – fegyintézetnek jelölte ki a váci és a sopronkőhidai intézeteket, fegyháznak és börtönnek a budapesti Országos Gyűjtőfogházat, börtönnek a szegedi kerületi Börtönt; Vácot a férfiak, Márianosztrán a nők részére közvetítő intézet működött, a dologház-büntetést Jászberényben, míg a szigorított dologházat a férfiak estében Sopronkőhidán, a nők estében pedig Márianosztrán hajtották végre.

3 Igazságügyi Évkönyv. Összeállította: Bartha János budapesti kir. főügyész helyettes. Bp. 1944.; Igazságügyi Évkönyv. 1948. évi közérdekű igazságügyi tudnivalók gyűjteménye. Összeállította: Bartha János. 3–20. o. [Igazságügy Minisztérium Könyvtára. Nytsz. 679/1950.]

4 Lőrincz József: Büntetőpolitika és börtönügy. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2009. 42. o.

Külön értekezés tárgyát képezhetné a népbírósági jog által alkalmazott internálás és kényszermunka-büntetések, amelyeket az 81/1945. M. E. számú és az 1140/1945. M. E. számú rendeletek vezettek be, végrehajtási helyéül szolgáló munka- és internálótáborok létrehozásának időpontja és helyszínei.

A Csemegi-kódex az előzőekben ismertetett módosításait követte az 1950. évi II. tv., a Büntető Törvénykönyv Általános Része (Btá.), amely 1951. január 1-én lépett hatályba, és eltörölte a Csemegi-kódex egész szabadságvesztés-büntetési rendszerét, s csak egyféle szabadságvesztés-büntetést ismert: a börtönt. Az egyfajta szabadságvesztés-büntetés bevezetését a miniszteri indoklás azzal próbálta magyarázni, hogy „a szabadságvesztés változatos sokasága szükségtelen, egyenesen káros, mert a büntető törvények alkalmazását nagymértékben megnehezíti. Az egységesítés valós indoka az volt, hogy a tömegessé vált letartóztatások és elítélések végrehajtására már nem álltak rendelkezésre megfelelő számú zárt intézetek.”⁵

Érdekes adatokat nyújt a büntetés-végrehajtás 50-évekbeli férőhelykapacitására vonatkozóan az 1953. december 15-én kelt, 00165/1953. BM. Bv. TÜK. számú jelentés, amely a büntetés-végrehajtási őrség szervezési munkáját mutatja be és javaslatot tesz a BM Kollégiumának az 1954. évi létszám megállapítására. A javaslatot az intézményrendszerből adódó feladatokkal is alátámasztják:

„A BM. Büntetés-végrehajtási Parancsnokság a büntetések és intézkedések végrehajtását az alábbi:

a.) ténylegesen meglévő és működő börtönökben és munkahelyeken biztosítja:

– 8 országos börtön:			
normál férőhelye:	6000 fő,	feszített férőh.:	7940 fő, max. 9660 fő
– 20 megyei és körzeti börtön:			
norm. férőh.:	6320 fő,	feszített férőh.:	10100 fő, max. 13520 fő
– 15 munkahely:			
norm. férőh.:	10150 fő,	feszített férőh.:	12700 fő, max. 14850 fő
– 70 járási börtön:			
norm. férőh.:	2319 fő,	feszített férőh.:	3382 fő, max. 4555 fő

b.) tartalék börtönök:

- Sopronkőhida,
- Sátoraljaújhely,
- Jászberény,
- Recsk,
- Kistarcsa.”

A 24-171-140/1955. BM. Bv. TÜK. számú jelentés szerint – amely a büntetés-végrehajtási szervek munkájáról adott számot – Magyarországon a fogvatartottak elhelyezésére 1955-ben 9 országos jellegű, 17 megyei, 62 járási börtön és 15 munkahely szolgált.

⁵ Lőrincz József: Büntetőpolitika és börtönügy. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2009. 47. o.

Jelen – bevezető jellegű – tanulmányban a hazai bv. intézetek névváltoztatásának „kronológiáját” nem visszük tovább – ez, reményeink szerint, majd egy másik dolgozat tárgyát képezi –, helyette a járási börtönök elnevezésének változásaira koncentrálnunk.

*

A járásbíróóságok mellett működő járási börtönök működése a magyar börtönügy történetének fontos, ugyanakkor kellően nem feltárt részét képezi.

Mint említettük: a kir. igazságügyi minisztérium 1871. július 10-i rendelete írta elő, hogy a járásbíróóságok székhelyein járásbíróági fogházakat is létre kellett hozni, ez alól kivételt képeztek törvényszéki székhelyek mellett működő járásbíróóságok, ahol a fogvatartottakat a kir. törvényszéki fogházakban kellett elhelyezni.

1872 és 1890 között 274 kir. járásbíróági fogház működött Magyarországon, a XIX. század végére ez a szám 313-ra emelkedett. A Trianon utáni Magyarország 113 járásbíróági fogházzal rendelkezett, amelyek közül kis forgalmuk miatt a húszas évek második felére további 25-öt megszüntettek.⁶

Közvetítőleg fontos megjegyezni, hogy a járásbíróági fogházak befogadóképessége nem volt jelentős, a 250 letartóztatott befogadására alkalmas jászberényi járásbíróági fogházat leszámítva általában 15–20 fő elhelyezésére nyílt lehetőség egy-egy fogházban.⁷

Mint már említettük: a járásbíróági fogházak száma – követve a közigazgatási rendszer változásait – továbbra is folyamatosan változott. Ez ugyanúgy vonatkozott a II. világháborút közvetlenül megelőző egy-két évre, a háborús évekre, illetve az 1945 utáni úgynevezett koalíciós időszakra is.

Az állami szervek, szervezetek erőteljes centralizálása, átgondolatlan gazdaságossági szempontok, a fogvatartotti munkaerőnek a börtönvállalatokhoz történő koncentrációja miatt 1948. július 1-jével megszüntették járásbíróági fogházak egy jelentős részét.⁸ Ezzel megkezdődött az a hosszú, húsz évig tartó folyamat, amely a járási börtönök teljes megszüntetéséhez vezetett.⁹ Egy 1959-es, a járási börtönök megszüntetésével kapcsolatos javaslat¹⁰, amelyről a továbbiakban még szó lesz, a következőképpen fogalmazott: *„A járási börtönök száma a felszabadulás óta folyamatosan csökkent. A 128 járásból 1945-ben 93-ban, 1957-ben már csak 58 járásban volt járási börtön.”*

A források szűkössége és feldolgozatlansága miatt a rendelkezésre álló szakirodalom, illetve jogszabályok nyújtotta „időbeli metszéspontok” segítségével

6 Kabódi Csaba – Lőrincz József – Mezey Barna: Büntetéstan alapfogalmak. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2005. 137. o.

7 Uo. 138. o.

8 Estók József: A büntetés-végrehajtás függelmi viszonyrendszerének, felügyeletének története 1867–1990. között. Börtönügyi Szemle, 2013. 4. 44. o.

9 Utoljára a Komáromi járási börtön működését szüntették meg 1969-ben.

10 13-238/1959. BM. Bv. TÜK. számú, a belügyminiszter-helyettesnek írt javaslat a járási börtönök megszüntetésével kapcsolatban

mutatjuk be a járásbírósi fogházak / járási börtönök elnevezésének változásait. Az áttekintés a mai Magyarország területén működött járási bv. intézetek névváltozásait tartalmazza.

- (1) Kiindulási pontnak Szöllösy Oszkár Magyar börtönügy¹¹ című, nagyszabású művét tekinthetjük, a könyv felsorolja a kir. járásbírósi fogházak székhelyét és férőhelyét.
(A 90 kir. járásbírósi fogház székhelyét az 1. számú melléklet tartalmazza.)
- (2) Az intézetek elnevezése terén az első jelentősebb változásra, amely minden intézetet érintett, az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. március 24-én kihirdetett 539/1945. M. E. számú rendelete¹² után került sor. A rendelet az államhatalom gyakorlásával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szólt. A rendelet kimondta: „...addig, amíg a nép az ország alkotmányos berendezése és az állam formája kérdésében nem határoz, az állami hivatalok (bírósi, honvédség, pénzügyi és egyéb közigazgatási hatóságok) címében a »királyi« jelzőt vagy annak rövidítését mellőzni kell.”
- (3) A következő, általánosnak nevezhető változást a 177.500/1950. (XII. 20.) IM. számú rendelet¹³ hozta. Ennek értelmében – A büntető törvénykönyv általános részének hatálybaléptetéséről szóló 1950. évi. 39. tvr. 36. §-ában foglalt felhatalmazás alapján – az igazságügy-miniszter elrendelte, hogy az országos jellegű letartóztató intézetek, a megyei bírósi, fogházak, illetőleg a járásbírósi fogházak elnevezése országos, megyei bírósi, illetőleg járásbírósi börtönre, a nem országos jellegű olyan letartóztató intézetek elnevezése pedig, amelyek nem működnek egy meghatározott bírósággal mellett, bírósági börtönre változzon.

A II. világháború befejezése utáni, majd az azt követő, meglehetősen kaotikus időszakra vonatkozóan nehéz hiteles forrásokat találni a járási börtönök létesítésével, megszüntetésével kapcsolatban. Az első hiteles forrásul az igazságügy-miniszter 1.500/1951. (II. 22.) IM. számú rendeletének¹⁴, amely „az igazságügyi gazdasági ügyintézés újabb szabályozása és igazságügyi gazdasági hivatalok létesítése tárgyában” született, 1. számú melléklete szolgálhat. A melléklet alapján képet kapunk az ügyészségek, bíróságok, illetve a megyei bírósi börtönök, valamint a járásbírósi börtönök rendszeréről. Fontos megjegyeznünk, hogy egy adott megye járásbírósi börtönei a megye bírósi börtönéhez tartoztak. (A megyei bírósi börtönök és a járásbírósi börtönök 1951-es listáját a 2. számú melléklet tartalmazza.)

1952. április 26-ától az IM-től a BM felügyelete alá került büntetés-végrehajtás. A büntetés-végrehajtás BM. VII. Főosztály vezetője – egyéb rendelkezései mellett – 1952. október 29-én kelt 8. számú Pénzügyi utasítá-

11 Szöllösy Oszkár: Magyar börtönügy. A büntetések és biztonsági intézkedések végrehajtása. 2., átdolgozott kiadás. Budapest, 1935. 377–379. o.

12 Igazságügyi Közlöny, LIV. évf., 1945. 39. o. vagy az 1945. évi Magyar Közlöny 11. száma

13 Megjelent a Magyar Közlöny 210. száma II. főrészének 1628. oldalán.

14 Igazságügyi Közlöny, LX. évf., 1951. II. szám, 86–89. o.

sában 1952. november 1-i hatállyal elrendelte a bv. szerveknél a gazdasági – pénzügyi, anyagi – feladatok ellátására, az országos és a megyei bírósági börtönöknél, továbbá az önálló munkahelyeken a Gazdasági Hivatalok létesítését. A gazdasági hivatalok középfokú utalványozó szervek voltak, és közvetlenül a BM. VII. Főosztálynak voltak alárendelve. Kivételt képeztek ez alól egyes munkahelyek, valamint a Nagykanizsai és a Soproni bírósági börtönök, továbbá a járásbírósági börtönök, amelyek utalt számadó egységként működtek, vagyis a gazdasági ügyintézés valamelyik középfokú utalványozó szerv felügyelete alatt végezhettek, javadalmi számlájuk nem volt, a felügyeletet ellátó börtöntől kapott ellátmányból gazdálkodtak. A 8/1952. számú Pénzügyi utasítás is szolgál bizonyos adatokkal a járásbírósági börtönök körében bekövetkezett változásokat illetően.

- (4) A BM. Büntetés-végrehajtási Főosztály egy 1953-as napiparancsában¹⁵ a főosztályvezető generálisan intézkedett „Bírósági” börtön elnevezés megváltoztatásáról, 1953. augusztus 19-étől elrendelte a „bírósági” elnevezés megszüntetését a bv. intézetek nevében. A parancs példaként említi, hogy a „Budapesti Megyei Bírósági Börtön”, a „Győri Megyei Bírósági Börtön”, a „Sátoraljaújhelyi Bírósági Börtön”, a „Járásbírósági Börtön” helyett a jövőben csak a „Budapesti Megyei Börtön”, a „Győri Megyei Börtön”, a „Sátoraljaújhelyi Börtön”, illetve a „Járási Börtön” elnevezés használható.
- (5) A járási börtönök megszüntetése terén az első jelentősebb intézkedésre 1954 végén került sor. A BM. Büntetés-végrehajtási Parancsnokság 17/1954. (XII. 15.) sz. heti parancsa szigorú takarékosági és létszám-racionalizálási okok miatt hat járási börtönt szüntetett meg.¹⁶ A következő, még jelentősebb intézkedés a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 2/1960. (1960. I. 18.) sz. parancsa volt, amely 1960. július 1-jei hatállyal megszüntette az elítéltek létszámának csökkenése miatt a berettyóújfalui, a püspökladányi, a kiskunfélegyházai, a kiskőrösi, a bácsalmási, a tamási, a paksi, a dombóvári, a mosonmagyaróvári, a csornai, a szentgotthárdi, a sárvári, a szarvasi, a szeghalmi, a békéscsabai, a battonyai, az orosházi, az adonyi, a szigetvári, a sásdi, a siklósi, a pápai, a tapolcai, a jászapáti, a kunszentmártoni, a monori, a nagykátai, a lengyeltóti, a tabi, a nagyatádi, a marcali, a hevesi, a hatvani, a gyöngyösi, a szentesi, a hódmezővásárhelyi, a makói, a tiszalöki, a nyírbátori, a szerencsi járási börtönöket.

Értékes információkat tartalmaz a 38-13-238/1959. BM. Bv. TÜK. számú, 1959. november 2-án kelt, a belügyminiszter-helyettesnek küldött országos parancsnoki javaslat a járási börtönök megszüntetéséről, amely a még meglévő 58 intézet sorsával kapcsolatosan az alábbiakat tartalmazta:

Az országos parancsnok 1959 nyarán Borsod megyében, kísérleti jelleggel, négy járási börtönt – Edelény, Mezőcsát, Mezőkövesd, Putnok – megszüntetett. A jelentés leszögezte, hogy a börtönök megszüntetése az ügyészségek és a

15 BM. Büntetés-végrehajtási Főosztály 25/1953. (1953. VIII. 18.) sz. napiparancs. 1. o.

16 Garasin Rudolf bv. ezredes, országos parancsnok 1954. december 15-én kelt levelében 11 járási börtön megszüntetéséről számolt be.

járásbíróóságok munkáját nem akadályozta, a megyei börtönök maradéktalanul el tudták látni a megszüntetett járási börtönök előállítási feladatait.

A járási börtönök jelentős részének megszüntetését az országos parancsnoki vezetés szükségesnek tarja, mert kihasználtságuk nincs összhangban azok éves fenntartási és működtetési költségével. Többségük korszerűtlen, felújításuk jelentős költséggel járna, a 155 főnyi felszabadult létszámmal pedig csökkenteni lehetne a megyei börtönökben szolgálatot ellátók leterheltségét.

Mindezekre figyelemmel a még meglévő 54 járási börtön közül 1960. január 1-jével 43 megszüntetését javasolják. A maradék 11 intézet további működtetését azonban indokoltnak tartják a következők miatt:

- a tatai és a komáromi járási börtönök forgalma viszonylag magas, a letartóztatottak elhelyezésére az esztergomi megyei börtönben, annak befogadóképessége miatt nincs lehetőség;
- a bajai, a mohácsi, a karcagi, a ceglédi, a fehérgyarmati, a kisvárdai, a salgótarjáni és a keszthelyi járási börtönök által kiszolgált igazságügyi szervek távol vannak a megyei börtönöktől, és nem utolsósorban a megközelítésük az úthálózat állapota miatt problémás;
- a nagykanizsai járási börtön további fenntartása azért indokolt, mert az intézet 200 főnyi befogadóképességgel rendelkezik és egy esetleges fogvatartotti létszámnövekedés esetén befogadásra szinte azonnal alkalmassá tehető.

A fenti alapvető dokumentumok és más egyéb források alapján összeállított, a járásbíróósági fogházak/járási börtönök névváltozatait, illetve a megszüntetésük időpontját tartalmazó listát az alábbiakban tesszük közzé. A jegyzék korántsem tekinthető véglegesnek, számos ponton kiegészítésre szorul, közreadását mégis szükségesnek éreztük, hogy ezzel is rávilágítsunk a járási börtönök kérdéskörének feltáratlanságára, valamint a további kutatómunka fontosságára.

Abaújszántó

Abaújszántói kir. járásbíróósági fogház (1)

Abaújszántói járásbíróósági fogház (2)

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Abádszalók

Abádszalóki kir. járásbíróósági fogház (1)

Abádszalóki járásbíróósági fogház (2)

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Adony

*Adonyi járásbíróósági börtön*¹⁷

Adonyi járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

¹⁷ Az Adonyi járásbíróósági börtön 1951. január 1-én történő létrehozásáról az igazságügy-miniszter rendelkezett. Igazságügyi Közlöny, 1950. 12. szám. 594. o.

Baja*Bajai kir. törvényszéki kirendeltség fogháza (1)**Bajai bírósági börtön (3)**Bajai kerületi börtön¹⁸**Bajai járási börtön¹⁹**Megszűnt 1962-ben.²⁰***Battonya***Battonyai kir. járásbírósági fogház (1)**Battonyai járásbírósági fogház (2)**Battonyai járásbírósági börtön (3)**Battonyai járási börtön (4)**Megszűnt 1960-ban. (5)***Bácsalmás***Bácsalmási kir. járásbírósági fogház (1)**Bácsalmási járásbírósági fogház (2)**Bácsalmási járásbírósági börtön (3)**Bácsalmási járási börtön (4)**Megszűnt 1960-ban. (5)***Berettyóújfalu***Berettyóújfalui kir. járásbírósági fogház (1)**Berettyóújfalui járásbírósági fogház (2)**Berettyóújfalui járásbírósági börtön (3)**Berettyóújfalui járási börtön (4)**Megszűnt 1960-ban. (5)***Békés***Békési kir. járásbírósági fogház (1)**Békési járásbírósági fogház (2)**Békési járásbírósági börtön (3)**Békési járási börtön (4)**Megszűnt 1954-ben.²¹*

18 A BM. Büntetés-végrehajtási Parancsnokság 17/1954. (XII.15.) sz. heti parancsa szerint – Iktatószám: 24-45/9/1954. – a szigorú takarékoság és racionalizálás miatt a belügyminiszter-helyettes 1954. december 1-ével a derecskei, a békési, a pécsváradai, a szigetvári, a nagykállói és a kisújszállási járási börtönöket megszüntette, a bajai körzeti börtönt járási börtönné szervezte át. 3. o.

19 A 48-164/1/1963.Tük. számú, „Javaslat a kiskunhalasi járási börtön felszámolásáról” tárgyú levélben említik, hogy a Bajai Járási börtönt már korábban felszámolták.

20 A Megyei Börtön Kecskemét 48-37/1963. szám alatt iktatott jelentésében az intézet parancsnoka, Kovács István bv. százados arról ad számot, hogy a bajai járási börtön működését 1962. december 1-jével beszüntette. (A levél a BVOP-n „anyag felszámolás” tárgyú levél alatt a 25-HI-29/1963. számon lett iktatva 1963. január 22-én.)

21 A BM. Büntetés-végrehajtási Parancsnokság 17/1954. (XII.15.) sz. heti parancsa szerint – Iktatószám: 24-45/9/1954. – a szigorú takarékoság és racionalizálás miatt a belügyminiszter-helyettes 1954. december 1-ével a derecskei, a békési, a pécsváradai, a szigetvári, a nagykállói és a kisújszállási járási börtönöket megszüntette, a bajai körzeti börtönt járási börtönné szervezte át. 3. o.

Békéscsaba

Békéscsabai kir. járásbírói fogház (1)

Békéscsabai járásbírói fogház (2)

Békéscsabai járásbírói börtön (3)

Békéscsabai járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Bicske

Bicskei kir. Járásbírói fogház (1)

Bicskei Járásbírói fogház (2)

Bicskei Járásbírói börtön (3)

Bicskei járási börtön (4)

Megszűnt 1954-ben.²²

Budapest IV. és XV. kerület (Újpest)

Újpesti kir. járásbírói fogház (1)

Újpesti járásbírói fogház (2)

Budapesti IV. és XV. ker. járásbírói börtön (3)

Budapesti IV. és XV. ker. járási börtön (4)

Megszűnt 1954-ben.²³

Budapest XVIII–XIX. kerület (Kispest)

Kispesti kir. járásbírói fogház (1)

Kispesti járásbírói fogház (2)

Budapesti XVIII–XIX. ker. járásbírói börtön (3)

Budapesti XVIII–XIX. ker. járási börtön (4)

Megszűnt 1954-ben.²⁴

Budapest XX–XXI. kerület (Pestszenterzsébet)

Pestszenterzsébeti kir. járásbírói fogház (1)

Pestszenterzsébeti járásbírói fogház (2)

Budapesti XX - XXI. ker. járásbírói börtön (3)

Budapesti XX - XXI. ker. járási börtön (4)

Megszűnt 1954-ben.²⁵

Cegléd

Ceglédi kir. járásbírói fogház (1)

Ceglédi járásbírói fogház (2)

Ceglédi járásbírói börtön (3)

Ceglédi járási börtön (4)

Megszűnt 1963-ban.²⁶

22 Garasin Rudolf bv. ezredes, országos parancsnok 1954. december 15-én kelt levele.

23 Uo.

24 Uo.

25 Uo.

26 A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka 17/1963. (VI. 29.) parancsával 1963. május 21-i hatállyal megszüntette a Ceglédi járási börtönt. (Iktatószám: 38-3-H-17/1963. BM. Bv. TÜK.) 3. o.

Celldömölk*Celldömölki kir. járásbíróvási fogház (1)**Celldömölki járásbíróvási fogház (2)**Celldömölki járásbíróvási börtön (3)*Megszűnt 1953-ban.²⁷**Csepreg***Csepregi kir. járásbíróvási fogház (1)**Csepregi járásbíróvási fogház (2)*

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Csongrád*Csongrádi kir. járásbíróvási fogház (1)**Csongrádi járásbíróvási fogház (2)**Csongrádi járásbíróvási börtön (3)*Megszűnt 1956-ban.²⁸**Csorna***Csornai kir. járásbíróvási fogház (1)**Csornai járásbíróvási fogház (2)**Csornai járásbíróvási börtön (3)**Csornai járási börtön (4)*

Megszűnt 1960-ban. (5)

Derecske*Derecskei kir. járásbíróvási fogház (1)**Derecskei járásbíróvási fogház (2)**Derecskei járásbíróvási börtön*²⁹ (3)*Derecskei járási börtön (4)*Megszűnt 1954-ben.³⁰**Devecser***Devecseri kir. járásbíróvási fogház (1)**Devecseri járásbíróvási fogház (2)*

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

27 A BM. VII. Büntetés-végrehajtási Főosztály 5/1953. (IV. 28.) főosztályvezetői parancsa 1953. május 10-i hatállyal megszüntette a Celldömölki járásbíróvási börtönt. (Iktatószám: 0055/5/1953.Tük.) 2. o.

28 1956-ban megszüntették a csongrádi járást. Ezt követően a bíróság épületébe a Szentesi Kórház II. Belgyógyászati helyezették, a járási börtön épületét 1957-ben átalakították. [Georgiádes Ildikó levéltáros információja.]

29 A Derecskei járásbíróvási fogház működését a II. világháború után megszüntették. Ennek pontos időpontjáról nincs adatunk. A Derecskei járásbíróvási börtön 1951. január 1-én történő újbóli létrehozásáról az igazságügy-miniszter rendelkezett. Igazságügyi Közlöny, 1950. 12. szám. 594. o.

30 A BM. Büntetés-végrehajtási Parancsnokság 17/1954. (XII.15.) sz. heti parancsa szerint – Iktatószám: 24-45/9/1954. – a szigorú takarékoság és racionalizálás miatt a belügyminiszter-helyettes 1954. december 1-ével a derecskei, a békési, a pécsváradai, a szigetvári, a nagykállói és a kisújszállási járási börtönöket megszüntette, a bajai körzeti börtönt járási börtönné szervezte át. 3. o.

Dombóvár

Dombóvári kir. járásbírószáki fogházi (1)

Dombóvári járásbírószáki fogházi (2)

Dombóvári járásbírószáki börtön (3)

Dombóvári járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Dunaföldvár

Dunaföldvári kir. járásbírószáki fogházi (1)

Dunaföldvári járásbírószáki fogházi (2)

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Dunavecse

Dunavecsei kir. járásbírószáki fogházi (1)

Dunavecsei járásbírószáki fogházi (2)

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Edelény

Edelényi kir. járásbírószáki fogházi (1)

Edelényi járásbírószáki fogházi (2)

Edelényi járásbírószáki börtön (3)

Edelényi járási börtön (4)

Megszűnt 1959-ben.³¹

Enying

Enyingi kir. járásbírószáki fogházi (1)

Enyingi járásbírószáki fogházi (2)

Enyingi járásbírószáki börtön (3)

A bv. intézet megszüntetésének pontos időpontjáról nincsen adatunk, a börtön feltehetően 1952-ben szűnt meg.³²

Esztergom

Esztergomi kir. járásbírószáki fogházi (1)

Esztergomi járásbírószáki fogházi (2)

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Fehérgyarmat

Fehérgyarmati járásbírószáki börtön (3)

Fehérgyarmati járási börtön (4)

A bv. intézet 1960 után szűnt meg, megszüntetésének pontos időpontjáról nincsen adatunk.

31 1959 nyarán Borsod megyében kísérleti jelleggel megszüntették a Mezőcsáti, a Mezőkövesdi, a Putnoki és az Edelényi járási börtönt. Lásd az 1959. november 2-án kelt, 38-13-238/1959. BM. Bv. TÜK. számú, a járási börtönök megszüntetéséről a belügyminiszter-helyettesnek küldött országos parancsnoki javaslatot.

32 Az 1952. október 29-én kelt 8. számú Pénzügyi utasítás – az 1.500/1951. (II. 22.) IM. Számú rendelettel szemben – már nem említi az enyingi járásbírószáki börtönt.

Gödöllő*Gödöllői kir. járásbírósági fogház (1)**Gödöllői járásbírósági fogház (2)**Gödöllői járásbírósági börtön (3)**Gödöllői járási börtön (4)*Meggzúnt 1960-ban.³³**Gyöngyös***Gyöngyösi kir. járásbírósági fogház (1)**Gyöngyösi járásbírósági fogház (2)**Gyöngyösi járásbírósági börtön (3)**Gyöngyösi járási börtön (4)*

Meggzúnt 1960-ban. (5)

Hajdúböszörmény*Hajdúböszörményi kir. járásbírósági fogház (1)**Hajdúböszörményi járásbírósági fogház (2)*

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Hajdúnánás*Hajdúnánási kir. járásbírósági fogház (1)**Hajdúnánási járásbírósági fogház (2)*

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Hajdúszoboszló*Hajdúszoboszlói kir. járásbírósági fogház (1)**Hajdúszoboszlói járásbírósági fogház (2)*

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Hatvan*Hatvani kir. járásbírósági fogház (1)**Hatvani járásbírósági fogház (2)**Hatvani járásbírósági börtön (3)**Hatvani járási börtön (4)*

Meggzúnt 1960-ban. (5)

Heves*Hevesi kir. járásbírósági fogház (1)**Hevesi járásbírósági fogház (2)**Hevesi járásbírósági börtön (3)**Hevesi járási börtön (4)*

Meggzúnt 1960-ban. (5)

³³ A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 2/1960. (I. 18.) sz. parancsában, amely 40 járási börtön meggzúntetéséről rendelkezett, a Gödöllői járási börtön nem szerepelt, viszont a Budapesti Megyei Börtön Parancsnokság 40–90–2/1960. számú, a BM Bv. Parancsnokságnak írott levele szerint a Gödöllői járási börtönt 1960. március 30-án felszámolták.

Hódmezővásárhely

Hódmezővásárhelyi kir. járásbírósi fogház (1)

Hódmezővásárhelyi járásbírósi fogház (2)

Hódmezővásárhelyi járásbírósi börtön (3)

Hódmezővásárhelyi járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Igal

Igali kir. járásbírósi fogház (1)

Igali járásbírósi fogház (2)

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Jászapáti

Jászapáti kir. járásbírósi fogház (1)

Jászapáti járásbírósi fogház (2)

Jászapáti járásbírósi börtön (3)

Jászapáti járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Jászberény

Jászberényi kir. járásbírósi fogház (1)

Jászberényi járásbírósi fogház (2)

Jászberényi bírósági börtön (3)

Jászberényi körzeti börtön³⁴

Jászberényi járási börtön³⁵

Jászberényi körzeti börtön³⁶

Jászberényi Körzeti Börtön és Munkahelyparancsnokság³⁷

Megszűnt 1963-ban.³⁸

34 A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 10. sz. heti parancsa (1953. XII. 18.) a Jászberényi körzeti börtönt járási börtönné szervezte át. 4. o. – Ezt követően a bv. intézet korábbi státuszát visszaállították, mert a büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 6/1956. (VI. 19.) sz. parancsa. (Iktatószám: 24-H/6/1956. BM. Bv. TÜK.) 1956. június 10-ével a Jászberényi körzeti börtönt újból megszüntette, ugyanakkor a bv. intézetet járási börtön jelleggel működésében meghagyta. 2. o.

35 Lásd az előző lábjegyzetet!

36 A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 9/1958. (IV. 24.) sz. parancsa (Iktatószám: 38-3-H/9/1958. BM. Bv. TÜK.) visszaállította a Jászberényi körzeti börtön funkcióját, és a bv. intézetet közvetlenül a Bv. Parancsnokság alárendeltségébe utalta.

37 A bv. intézet neve a megszüntetéséről szóló levélben – lásd a következő lábjegyzet – szerepel.

38 A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 37/1963. (XII. 16.) sz. parancsa (Iktatószám: 38-3-H-37/1963. BM. Bv. TÜK.) a Jászberényi körzeti börtön és munkahelyparancsnokság működését 1963. december 20-i hatállyal megszüntette.

Kalocsa

Kalocsai kir. törvényszéki fogház (1)

Kalocsai törvényszéki fogház (2)

Kalocsai járásbírószági börtön (3)

Kalocsai Járási Börtön (4)

Megszűnt 1953-ban.³⁹

Kapuvár

Kapuvári kir. járásbírószági fogház (1)

Kapuvári járásbírószági fogház (2)

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Karcag

Karcagi kir. járásbírószági fogház (1)

Karcagi járásbírószági fogház (2)

Karcagi járásbírószági börtön (3)

Karcagi járási börtön (4)

Megszűnt 1962-ben.⁴⁰

Keszthely

Keszthelyi kir. járásbírószági fogház (1)

Keszthelyi járásbírószági fogház (2)

Keszthelyi járásbírószági börtön (3)

Keszthelyi járási börtön (4)

A bv. intézet feltehetően 1962-ben szűnt meg.⁴¹

Kiskőrös

Kiskőrösi kir. járásbírószági fogház (1)

Kiskőrösi járásbírószági fogház (2)

Kiskőrösi járásbírószági börtön (3)

Kiskőrösi járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

39 A BM. Büntetés-végrehajtási Parancsnokság parancsnokhelyettesének BM. BVPK. TÜK. 03/172/1953. (1953. XII. 15.) sz. intézkedése a Kalocsai járási börtönt 1953. december 25-ével átszervezte, és elrendelte, hogy a jövőben a járási börtön letartóztatottjainak a Kalocsai országos börtönben kell megfelelő elkülönített részt biztosítani.

40 A Megyei Börtön Szolnok 54-118-1/1962. szám alatt iktatott jelentésben az intézet parancsnoka, Hevesi Gyula bv. százados arról ad számot, hogy a karcagi járási börtönt 1962. február 5-ével felszámolta.

41 A BVOPH. 1961. június 20-án kelt, 38-13-14/1961. BM. Bv. TÜK. számú levelében arról tájékoztatja a Veszprém Megyei Börtön parancsnokát, hogy a Keszthelyi Járási Börtön megszüntetésével kapcsolatos javaslatát, amennyiben az általa leírt indokok, körülmények 1962. I. negyedévében továbbra is fennállnak, 1962. március 31-ig tegye meg újból.

Kiskunfélegyháza*Kiskunfélegyházai kir. járásbírósi fogház (1)**Kiskunfélegyházai járásbírósi fogház (2)**Kiskunfélegyházai járásbírósi börtön (3)**Kiskunfélegyházai járási börtön (4)**Megszűnt 1960-ban. (5)***Kiskunhalas***Kiskunhalasi kir. járásbírósi fogház (1)**Kiskunhalasi járásbírósi fogház (2)**Kiskunhalasi járásbírósi börtön (3)**Kiskunhalasi járási börtön (4)**Megszűnt 1964-ben.⁴²***Kisújszállás***Kisújszállási kir. járásbírósi fogház (1)**Kisújszállási járásbírósi fogház (2)**Kisújszállási járásbírósi börtön (3)**Kisújszállási járási börtön (4)**Megszűnt 1954-ben.⁴³***Kisvárdai***Kisvárdai kir. járásbírósi fogház (1)**Kisvárdai járásbírósi fogház (2)**Kisvárdai járásbírósi börtön (3)**Kisvárdai járási börtön (4)*

A bv. intézet 1960 után szűnt meg, megszüntetésének pontos időpontjáról nincsen adatunk.

Komárom*Komáromi kir. járásbírósi fogház (1)**Komáromi járásbírósi fogház (2)**Komáromi járásbírósi börtön (3)**Komáromi járási börtön (4)**Komáromi Büntetés-végrehajtási Intézet⁴⁴**Megszűnt 1969-ben.⁴⁵*

42 Az IM büntetés-végrehajtás országos parancsnoka 11/1964. (VI. 6.) parancsával 1964. július 1-i hatállyal megszüntette a Kiskunhalasi járási börtönt. (Iktatószám: BV-3-H-/11/1964. IM. TÜK) 7. o.

43 A BM. Büntetés-végrehajtási Parancsnokság 17/1954. (XII.15.) sz. heti parancsa szerint – Iktatószám: 24-45/9/1954. – a szigorú takarékoság és racionalizálás miatt a belügyminiszter-helyettes 1954. december 1-ével a derecskei, a békési, a pécsváradi, a szigetvári, a nagykálói és a kisújszállási járási börtönöket megszüntette, a bajai körzeti börtönt járási börtönné szervezte át. 3. o.

44 Az igazságügy-miniszter első helyettesének 01/1967. (IX. 20.) IM. számú parancsa az 1966. évi 21. tvr. 3. § (1) bekezdésére figyelemmel a börtön és büntetés-végrehajtási munkahely elnevezés helyett az egységes „Büntetés-végrehajtási Intézet” elnevezést tette kötelezővé, így a Járási börtön, Komárom helyett a Büntetés-végrehajtási Intézet, Komárom nevet írta elő. 4. o.

45 Az igazságügy-miniszter 04/1969. (VII. 5.) IM. számú parancsa megszüntette a Komáromi Büntetés-végrehajtási Intézetet 1969. augusztus 15-ével. 1-2. o.

Körmend*Körmendi kir. járásbírósi fogház (1)**Körmendi járásbírósi fogház (2)*

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Kőszeg*Kőszegi kir. járásbírósi fogház (1)**Kőszegi járásbírósi fogház (2)*

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Kunszentmárton*Kunszentmártoni kir. járásbírósi fogház (1)**Kunszentmártoni járásbírósi fogház (2)**Kunszentmártoni járásbírósi börtön (3)**Kunmártoni járási börtön⁴⁶ (4)*

Megszűnt 1960-ban. (5)

Kunszentmiklós*Kunszentmiklósi kir. járásbírósi fogház (1)**Kunszentmiklósi járásbírósi fogház (2)**Kunszentmiklósi járásbírósi börtön⁴⁷ (3)*A bv. intézet megszüntetésének pontos időpontjáról nincsen adatunk, a börtön feltehetően 1952-ben szűnt meg.⁴⁸**Lengyeltóti***Lengyeltóti kir. járásbírósi fogház (1)**Lengyeltóti járásbírósi fogház (2)**Lengyeltóti járásbírósi börtön⁴⁹ (3)**Lengyeltóti járási börtön (4)*

Megszűnt 1960-ban. (5)

Letenye*Letenyei kir. járásbírósi fogház (1)**Letenyei járásbírósi fogház (2)**Letenyei járásbírósi börtön (3)*Megszűnt 1953-ban.⁵⁰

⁴⁶ A település nevét az 1950-es években a Kunmártonra változtatták.

⁴⁷ A Kunszentmiklósi Járásbírósi Fogház működését a II. világháború után megszüntették. Ennek pontos időpontjáról nincs adatunk. A Kunszentmiklósi járásbírósi börtön 1951. január 1-én történő újbóli létrehozásáról az igazságügy-miniszter rendelkezett. Igazságügyi Közlöny, 1950. 12. szám. 594. o.

⁴⁸ Az 1952. október 29-én kelt 8. számú Pénzügyi utasítás – az 1.500/1951. (II. 22.) IM. Számú rendelettel szemben – már nem említi a kunszentmiklósi járásbírósi börtönt.

⁴⁹ A Lengyeltóti járásbírósi fogház működését a II. világháború után megszüntették. Ennek pontos időpontjáról nincs adatunk. A Lengyeltóti járásbírósi börtön 1951. január 1-én történő újbóli létrehozásáról az igazságügy-miniszter rendelkezett. Igazságügyi Közlöny, 1950. 12. szám. 594. o.

⁵⁰ A BM. VII. Büntetés-végrehajtási Főosztály 5/1953. (IV. 28.) főosztályvezetői parancsa 1953. május 10-i hatállyal megszüntette a Letenyei járásbírósi börtönt. (Iktatószám: 0055/5/1953.TÜK.) 1. o.

Makó

Makói kir. járásbírószági fogház (1)

Makói járásbírószági fogház (2)

Makói járásbírószági börtön (3)

Makói járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Marcali

Marcali kir. járásbírószági fogház (1)

Marcali járásbírószági fogház (2)

Marcali járásbírószági börtön (3)

Marcali járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Mátészalka

Mátészalkai kir. járásbírószági fogház (1)

Mátészalkai járásbírószági fogház (2)

Mátészalkai járásbírószági börtön (3)

Mátészalkai járási börtön (4)

Megszűnt 1957-ben.⁵¹

Mezőcsát

Mezőcsáti kir. járásbírószági fogház (1)

Mezőcsáti járásbírószági fogház (2)

Mezőcsáti járásbírószági börtön (3)

Mezőcsáti járási börtön (4)

Megszűnt 1959-ben.⁵²

Mezőköved

Mezőkövesdi kir. járásbírószági fogház (1)

Mezőkövesdi járásbírószági fogház (2)

Mezőkövesdi járásbírószági börtön (3)

Mezőkövesdi járási börtön (4)

Megszűnt 1959-ben.⁵³

51 A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka 10/1957. (V. 7.) sz. parancsával 1957. május 15-ével megszüntette a Mátészalkai járási börtönt, mert az a bv. intézet környezete, biztonsága, valamint a zárkák egészségtelen állapota miatt letartóztatottak elhelyezésére nem alkalmas. (Iktatószám: 13-3-H-10-1957. BM. Bv. T.ÜK.) 6. o.

52 1959 nyarán Borsod megyében kísérleti jelleggel megszüntették a Mezőcsáti, a Mezőkövesdi, a Putnoki és az Edelényi járási börtönt. Lásd az 1959. november 2-án kelt, 38-13-238/1959. BM. Bv. T.ÜK. számú, a járási börtönök megszüntetéséről a belügyminiszter-helyettesnek küldött országos parancsnoki javaslatot.

53 Lásd az előző lábjegyzetet!

Mezőtúr

Mezőtúri kir. járásbírósági fogház (1)

Mezőtúri járásbírósági fogház (2)

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Mohács

Mohácsi kir. járásbírósági fogház (1)

Mohácsi járásbírósági fogház (2)

Mohácsi járásbírósági fogház (3)

Mohácsi járási börtön (4)

A bv. intézet 1960 után szűnt meg, megszüntetésének pontos időpontjáról nincsen adatunk.

Monor

Monori járásbírósági börtön (3)

Monori járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Mosonmagyaróvár

Magyaróvári kir. járásbírósági fogház (1)

Mosonmagyaróvári járásbírósági fogház (2)

Mosonmagyaróvári járásbírósági börtön (3)

Mosonmagyaróvári járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Mór

Móri kir. járásbírósági fogház (1)

Móri járásbírósági fogház (2)

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Nagyatád

Nagyatádi kir. járásbírósági fogház (1)

Nagyatádi járásbírósági fogház (2)

Nagyatádi járásbírósági börtön (3)

Nagyatádi járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Nagykanizsa

Nagykanizsai kir. törvényszéki fogház (1)

Nagykanizsai törvényszéki fogház (2)

Nagykanizsai bírósági börtön (3)

Nagykanizsai járásbírósági börtön⁵⁴

Nagykanizsai járási börtön⁵⁵

Megszűnt 1965-ben.⁵⁶

Nagykálló

Nagykállói járásbírósági börtön (3)

Nagykállói járási börtön (4)

Megszűnt 1954-ben.⁵⁷

Nagykátai

Nagykátai kir. járásbírósági fogház (1)

Nagykátai járásbírósági fogház (2)

Nagykátai járásbírósági börtön (3)

Nagykátai járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Nagykőrös

Nagykőrösi kir. járásbírósági fogház (1)

Nagykőrösi járásbírósági fogház (2)

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Nyírbátor

Nyírbátori kir. járásbírósági fogház (1)

Nyírbátori járásbírósági fogház (2)

Nyírbátori járásbírósági börtön (3)

Nyírbátori járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

54 A BM. VII. Büntetés-végrehajtási Főosztály 3/1953. (II.28.) főosztályvezetői parancsa szerint a nagykanizsai bírósági börtönt 1953. március 10-étől járásbírósági börtönné szervezik át. (Iktatószám: 0055/1953. TÜK.) 1. o.

55 A bv. intézet neve a megszüntetéséről szóló levélben – lásd következő lábjegyzet – szerepel.

56 Az IM büntetés-végrehajtás országos parancsnoka 6/1965. (II. 5.) parancsával 1965. február 1-i hatállyal megszüntette a Nagykanizsai járási börtönt. (Iktatószám: BV-3-H-6/1965. IM. Bv. TÜK.) 16. o.

57 A BM. Büntetés-végrehajtási Parancsnokság 17/1954. (XII.15.) sz. heti parancsa szerint – Iktatószám: 24-45/9/1954. – a szigorú takarékoság és racionalizálás miatt a belügyminiszter-helyettes 1954. december 1-ével a derecskei, a békési, a pécsváradi, a szigetvári, a nagykállói és a kisújszállási járási börtönöket megszüntette, a bajai körzeti börtönt járási börtönné szervezte át. 3. o.

Orosháza*Orosházai kir. járásbírósági fogház (1)**Orosházai járásbírósági fogház (2)**Orosházai járásbírósági börtön (3)**Orosházai járási börtön (4)**Megszűnt 1960-ban. (5)***Paks***Paksi kir. járásbírósági fogház (1)**Paksi járásbírósági fogház (2)**Paksi járásbírósági börtön (3)**Paksi járási börtön (4)**Megszűnt 1960-ban. (5)***Pápa***Pápai kir. járásbírósági fogház (1)**Pápai járásbírósági fogház (2)**Pápai járásbírósági börtön (3)**Pápai járási börtön (4)**Megszűnt 1960-ban. (5)***Pécsvárad***Pécsváradi járásbírósági börtön (3)**Megszűnt 1954-ben.⁵⁸**Pécsváradi járási börtön⁵⁹*

A bv. intézet újbóli megszüntetésének pontos időpontjáról nincsen adatunk, a börtön 1956 és 1959 között szűnt meg.

Putnok*Putnoki járásbírósági börtön (3)**Putnoki járási börtön (4)**Megszűnt 1959-ben.⁶⁰*

58 A BM. Büntetés-végrehajtási Parancsnokság 17/1954. (XII.15.) sz. heti parancsa szerint – Iktatószám: 24-45/9/1954. – a szigorú takarékoság és racionalizálás miatt a belügyminiszter-helyettes 1954. december 1-ével a derecskei, a békési, a pécsváradi, a szigetvári, a nagykállói és kisújszállási járási börtönöket megszüntette, a bajai körzeti börtönt járási börtönné szervezte át. 3. o.

59 A Pécsi megyei börtönben mutatkozó zsúfoltság csökkentése érdekében a belügyminiszter-helyettes elrendelte a pécsváradi és a szigetvári járási börtönök visszaállítását. Lásd Garasin Rudolf bv. ezredes, országos parancsnok 1955. október 31-én kelt levelét (171/428/1955.)!

60 1959 nyarán Borsod megyében kísérleti jelleggel megszüntették a Mezőcsáti, a Mezőkövesdi, a Putnoki és az Edelényi járási börtönt. Lásd az 1959. november 2-án kelt, 38-13-238/1959. BM. Bv. TÜK. számú, a járási börtönök megszüntetéséről a belügyminiszter-helyettesnek küldött országos parancsnoki javaslatot.

Püspökladány

Püspökladányi kir. járásbírószági fogház (1)

Püspökladányi járásbírószági fogház (2)

*Püspökladányi járásbírószági börtön*⁶¹

Püspökladányi járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Rétság

Rétsági járásbírószági börtön (3)

A bv. intézet megszüntetésének pontos időpontjáról nincsen adatunk, a börtön 1952 és 1959 között szűnt meg.

Sajószentpéter

Sajószentpéteri kir. járásbírószági fogház (1)

Sajószentpéteri járásbírószági fogház (2)

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Salgótarján

Salgótarjáni kir. járásbírószági fogház (1)

Salgótarjáni járásbírószági fogház (2)

Salgótarjáni járásbírószági börtön (3)

Salgótarjáni járási börtön (4)

Megszűnt 1963-ban.⁶²

Sárospatak

Sárospataki kir. járásbírószági fogház (1)

Sárospataki járásbírószági fogház (2)

*Sárospataki járásbírószági börtön*⁶³ (3)

Sárospataki járási börtön (4)

Megszűnt 1956-ban.⁶⁴

61 A Püspökladányi járásbírószági fogház működését a II. világháború után megszüntették. Ennek pontos időpontjáról nincs adatunk. A Püspökladányi járásbírószági börtön 1951. január 1-én történő újbóli létrehozásáról az igazságügy-miniszter rendelkezett. Igazságügyi Közlöny, 1950. 12. szám. 594. o.

62 A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka 17/1963. (VI. 29.) parancsával 1963. május 21-i hatállyal megszüntette a Salgótarjáni járási börtönt. (Iktatószám: 38-3-H-17/1963. BM. Bv. TÜK.)

63 A Sárospataki Járásbírószági Fogház működését a II. világháború után megszüntették. Ennek pontos időpontjáról nincs adatunk. A Sárospataki járásbírószági börtön 1951. január 1-én történő újbóli létrehozásáról az igazságügy-miniszter rendelkezett. Igazságügyi Közlöny, 1950. 12. szám. 594. o.

64 A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 7/1956. (VII. 24.) sz. parancsa - Iktatószám: 24-H/7/1956. BM. Bv. TÜK. - a Sárospataki járási börtönt azonnali hatállyal megszüntette, mert az igazságügy-miniszter a sárospataki járásbírószágot megszüntetéséről rendelkezett.

Sárvár

Sárvári kir. járásbírószági fogház (1)

Sárvári járásbírószági fogház (2)

Sárvári járásbírószági börtön (3)

Sárvári járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Sásd

Sásdi kir. járásbírószági fogház (1)

Sásdi járásbírószági fogház (2)

Sásdi járásbírószági börtön (3)

Sásdi járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Siklós

Siklósi kir. járásbírószági fogház (1)

Siklósi járásbírószági fogház (2)

Siklósi járásbírószági börtön (3)

Siklósi járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Sümege

Sümegei kir. járásbírószági fogház (1)

Sümegei járásbírószági fogház (2)

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Szarvas

Szarvasi kir. járásbírószági fogház (1)

Szarvasi járásbírószági fogház (2)

Szarvasi járásbírószági börtön (3)

Szarvasi járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Szeghalom

Szeghalmi kir. járásbírószági fogház (1)

Szeghalmi járásbírószági fogház (2)

Szeghalmi járásbírószági börtön (3)

Szeghalmi járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Szentese

Szentesei kir. járásbírószági fogház (1)

Szentesei járásbírószági fogház (2)

Szentesei járásbírószági börtön (3)

Szentesei járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Szentgotthárd

Szentgotthárdi járásbírósi fogház (3)

Szentgotthárdi járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Szerencs

Szerencsi kir. járásbírósi fogház (1)

Szerencsi járásbírósi fogház (2)

Szerencsi járásbírósi börtön (3)

Szerencsi járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Szigetvár

Szigetvári kir. járásbírósi fogház (1)

Szigetvári járásbírósi fogház (2)

Szigetvári járásbírósi börtön⁶⁵ (3)

Szigetvári járási börtön (4)

Megszűnt 1954-ben.⁶⁶

Szigetvári járási börtön⁶⁷

Megszűnt 1960-ban. (5)

Szikszó

Szikszói kir. járásbírósi fogház (1)

Szikszói járásbírósi fogház (2)

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Szirák

Sziráki kir. járásbírósi fogház (1)

Sziráki járásbírósi fogház (2)

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Tab

Tabi kir. járásbírósi fogház (1)

Tabi járásbírósi fogház (2)

Tabi járásbírósi börtön (3)

Tabi járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

65 A Szigetvári járásbírósi fogház működését a II. világháború után megszüntették. Ennek pontos időpontjáról nincs adatunk. A Szigetvári járásbírósi börtön 1951. január 1-én történő újbóli létrehozásáról az igazságügy-miniszter rendelkezett. Igazságügyi Közlöny, 1950. 12. szám. 594. o.

66 A BM. Büntetés-végrehajtási Parancsnokság 17/1954. (XII.15.) sz. heti parancsa szerint – Iktatószám: 24-45/9/1954. – a szigorú takarékoság és racionalizálás miatt a belügyminiszter-helyettes 1954. december 1-ével a derecskei, a békési, a pécsváradi, a szigetvári, a nagykállói és a kisújszállási járási börtönöket megszüntette, a bajai körzeti börtönt járási börtönné szervezte át. 3. o.

67 A Pécsi megyei börtönben mutatkozó zsúfoltság csökkentése érdekében a belügyminiszter-helyettes elrendelte a pécsváradi és a szigetvári járási börtönök visszaállítását. Lásd Garasin Rudolf bv. ezredes, országos parancsnok 1955. október 31-én kelt levelét (171/428/1955.).

Tamási

Tamási kir. járásbírósági fogház (1)

Tamási járásbírósági fogház (2)

Tamási járásbírósági börtön (3)

Tamási járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Tapolca

Tapolcai kir. járásbírósági fogház (1)

Tapolcai járásbírósági fogház (2)

Tapolcai járásbírósági börtön (3)

Tapolcai járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Tata

Tatai kir. járásbírósági fogház (1)

Tatai járásbírósági fogház (2)

Tatai járásbírósági börtön (3)

Tatai járási börtön (4)

A bv. intézet 1960 után szűnt meg, megszüntetésének pontos időpontjáról nincsen adatunk.

Tiszalök

Tiszalöki kir. járásbírósági fogház (1)

Tiszalöki járásbírósági fogház (2)

*Tiszalöki járásbírósági börtön*⁶⁸ (3)

Tiszalöki járási börtön (4)

Megszűnt 1960-ban. (5)

Törökszentmiklós

Törökszentmiklósi kir. járásbírósági fogház (1)

Törökszentmiklósi járásbírósági fogház (2)

Törökszentmiklósi járásbírósági börtön (3)

Törökszentmiklósi járási börtön (4)

Megszűnt 1957-ben.⁶⁹

68 A Tiszalöki járásbírósági fogház működését a II. világháború után megszüntették. Ennek pontos időpontjáról nincs adatunk. A Tiszalöki járásbírósági börtön 1951. január 1-én történő újbóli létrehozásáról az igazságügy-miniszter rendelkezett. Igazságügyi Közlöny, 1950. 12. szám. 594. o.

69 büntetés-végrehajtás országos parancsnoka 10/1957. (V. 7) parancsa - iktatószám:13-3-H-10-1957. - rendelkezett a Törökszentmiklósi járási börtön 1957. április 30-i hatállyal történő megszüntetéséről.

Vasvár*Vasvári kir. járásbírószáki fogház (1)**Vasvári járásbírószáki fogház (2)*

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

Vác*Váci kir. járásbírószáki fogház (1)**Váci járásbírószáki fogház (2)**Váci járásbírószáki börtön (3)*

A bv. intézet megszüntetésének pontos időpontjáról nincsen adatunk, a börtön 1952 és 1959 között szűnt meg.

Zirc*Zirci kir. járásbírószáki fogház (1)**Zirci járásbírószáki fogház (2)*

A bv. intézet 1951 februárjában már nem működött. (3)

1. számú melléklet

A kir. járásbírószáki fogházak székhelyei 1935-ben⁷⁰

Abaújszántó	Gyöngyös	Kunszentmárton
Abádszalók	Hajdúböszörmény	Kunszentmiklós
Battonya	Hajdúnánás	Lengyeltóti
Bácsalmás	Hajdúszoboszló	Letenye
Berettyóújfalu	Hatvan	Magyaróvár
Békés	Heves	Makó
Békéscsaba	Hódmezővásárhely	Marcali
Bicske	Igal	Mátészalka
Cegléd	Jászapáti	Mezőcsát
Celldömök	Jászberény	Mezőkövesd
Csepreg	Kapuvár	Mezőtúr
Csongrád	Karcag	Mohács
Csorna	Keszthely	Mór
Derecske	Kiskőrös	Nagyatád
Devecser	Kiskunfélegyháza	Nagykátá
Dombóvár	Kiskunhalas	Nagykőrös
Dunaföldvár	Kispest	Nyírbátor
Dunavecse	Kisújszállás	Orosháza
Edelény	Kisvárdá	Paks
Énying	Komárom	Pápa
Esztergom	Körmend	Pestszenterzsébet
Gödöllő	Kőszeg	Püspökladány

70 Szöllösy Oszkár Magyar börtönügy című munkája alapján.

Sajószentpéter	Szeghalom	Tapolca
Salgótarján	Szentes	Tata
Sárospatak	Szerencs	Tiszalök
Sárvár	Szigetvár	Törökszentmiklós
Sásd	Sziksó	Újpest
Siklós	Szirák	Vasvár
Sümege	Tab	Vác
Szarvas	Tamási	Zirc

2. számú melléklet

A megyei bírósági börtönök és a járásbírósági börtönök 1951-ben⁷¹

1. Budapest: a budapesti IV. és XV. ker., a budapesti XVIII–XIX. ker., a budapesti XX–XXI. ker. járásbírósági börtön, továbbá a ceglédi, gödöllői, monori, nagykátai és váci járásbírósági börtön.
2. Pécs: pécsi megyei bírósági börtön, mohácsi, pécsváradi, sásdi, siklósi és szigetvári járásbírósági börtön.
3. Kecskemét: kecskeméti megyei bírósági börtön, kalocsai, kiskőrösi, kiskunfélegyházi és kunszentmiklósi járásbírósági börtön.
4. Baja: bajai bírósági börtön, bácsalmási és kiskunhalasi járásbírósági börtön.
5. Gyula: gyulai megyei bírósági börtön, békéscsabai, battonyai, békési, orosházi, szarvasi és szeghalmi járásbírósági börtön.
6. Miskolc: miskolci megyei bírósági börtön, sátoraljaújhelyi bírósági börtön, edelényi, mezőcsáti, mezőkövesdi, putnoki, sárospataki és szerencsi járásbírósági börtön.
7. Szeged: szegedi megyei bírósági fiókbörtön, csongrádi, hódmezővásárhelyi, makói és szentesi járásbírósági börtön.
8. Székesfehérvár: székesfehérvári megyei bírósági börtön, adonyi, bicskei és enyingi járásbírósági börtön.
9. Győr: győri megyei bírósági börtön, soproni bírósági börtön, csornai és mosonmagyaróvári járásbírósági börtön.
10. Esztergom: esztergomi megyei bírósági börtön, komáromi és tatai járásbírósági börtön.
11. Debrecen; debreceni megyei bírósági börtön, berettyóújfalui, derecskéi és püspökladányi járásbírósági börtön.
12. Eger: egri megyei bírósági börtön, gyöngyösi, hatvani és hevesi járásbírósági börtön.
13. Balassagyarmat: balassagyarmati megyei bírósági börtön, rétsági és salgótarjáni járásbírósági börtön.
14. Kaposvár: kaposvári megyei bírósági börtön, lengyeltóti, marcali, nagyatádi és tabi járásbírósági börtön.

⁷¹ Az 1.500/1951. (II. 22.) IM. rendelet 1. számú melléklete alapján.

15. Szolnok: szolnoki megyei bírósági börtön, jászberényi bírósági börtön, jászapáti, karcagi, kisújszállási, kunszentmártoni és törökszentmiklósi járásbírósági börtön.
16. Nyíregyháza: nyíregyházi megyei bírósági börtön, fehérgyarmati, kisvárdai, mátészalkai, nagykállói. nyírbátori és tiszalöki járásbírósági börtön.
17. Szekszárd: szekszárdi megyei bírósági börtön, dombóvári, paksi és tamási járásbírósági börtön.
18. Szombathely: szombathelyi megyei bírósági börtön, celldömölki, sárvári és szentgotthárdi járásbírósági börtön.
19. Veszprém: veszprémi megyei bírósági börtön, keszthelyi, pápai és tapolcai járásbírósági börtön.
20. Zalaegerszeg: zalaegerszegi megyei bírósági börtön, nagykanizsai bírósági börtön és letenyei járásbírósági börtön.

Női szexuális bűnelkövetők I.

Elméleti keretek, tipológiák

A szexuális bűncselekmények hátterére és elkövetőire fókuszáló elméletek, illetve nemzetközi kutatások az elmúlt évtizedek során egyre nagyobb figyelmet kaptak a társadalomtudományi irodalmakban. Ezen fokozottabb érdeklődés hátterében több ok is állhat, így az utóbbi évtizedek társadalmi változásai (társadalmi érzékenység és ezzel összefüggésben a látencia csökkenése), az azokat lekövető jogszabályi változások, valamint a szexuális bűnelkövetők intézményi kezeléséből fakadó kérdések is (lásd börtönkörülmények közötti terápia, predikációs eljárások, visszaesés kockázata).¹

A téma vizsgálata számunkra nem új keletű, 2015 januárjában íródott – és 2014. augusztusi adatokat feldolgozó – cikkünk a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának keretein belül, alapvetően alkalmazott céllal készült, s a szexuális bűnelkövetők empirikus vizsgálatán alapuló kutatásunkat mutatta be. Az említett tanulmány célja az volt, hogy egy, hazánkban eddig alulkutatott speciális fogvatartotti csoportot ismertessen meg, mind elméleti, mind empirikus szinten, kiindulási alapot nyújtva ezáltal az esetleges további vizsgálatokhoz. Továbbá fontos célunk volt, hogy a szexuális bűnelkövetők különféle demográfiai, fogvatartási jellemzőik, de főleg cselekményük mélyebb megismertetése hozzájáruljon egy büntetés-végrehajtási szempontból kiemelt célhoz, a kockázatokra és szükségletekre reagáló kezelési terv elméleti alapjainak kidolgozásához. Ezen tanulmány adta jelen cikkünk kiindulási alapját is, kiegészülve egy részletesebb, ugyanakkor specifikáltabb szakmai-elméleti háttérrel.

A szexuális bűnelkövetők mélyebb vizsgálatának közvetlen alapját – a röviden új bv. törvényként emlegetett – a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXV. törvény adja, mely előírja a szexuális bűncselekmények visszaesési kockázatának mérését, valamint ezen elkövetők bizonyos körének kezelését.² Az új jogszabály 2015 januárjától életbe lépve alapjaiban változtatta, változtatja meg a büntetés-végrehajtás keretein belül végzett reintegrációs célú munkát. A büntetés-végrehajtási szervezet eddig nem rendelkezett mérésekkel és adatokkal a fogvatartási és visszaesési kockázatokat illetően, továbbá az sem volt értékelhető, hogy a fogvatartás során milyen fejlődésen, változáson megy keresztül a fogvatartott.

1 Drexler Bernadett – Somogyvári Mihály: A szexuális bünt elkövetők hazai vizsgálata büntetés-végrehajtási statisztikák alapján. *Belügyi Szemle*, 2015. 3. 65-96. o.

2 2013. évi CCXL. törvény, 132. § „Ha [...] a tizennyolcadik életévét be nem töltött sértett ellen elkövetett személy elleni erőszakos bűncselekmény elkövetési körülményeiből a szexuális motívum a kockázatértékelési vizsgálat alapján kimutatható, az elítélt befogadását követően fel kell mérni, hogy mennyire áll fenn a veszélye annak, hogy szabadon bocsátását követően hasonló bűncselekményt fog elkövetni. Ha ennek a lehetőségére fennáll, akkor az elítélt részére – önkéntes részvételi alapon – fel kell ajánlani megfelelő viselkedésterápiát vagy más csoportos foglalkozáson való részvételt.”

A fogvatartási kockázatok mérése sem volt egységes, ezért igény mutatkozott egy olyan rendszer kidolgozására, amely megteremti az elmélet, az eszközök és módszerek szintézisét. A Kockázatelemzési és Kezelési Rendszer (továbbiakban KEK Rendszer) létrehozása a hazai gyakorlatban kiemelkedő jelentőségű, összetett jogintézményként jelentkezik, amelynek konkrét, elnevezésben és tartalmában azonos előzményeire nem találunk példát a magyar jogalkotásban. A KEK Rendszer részeként mind a kidolgozás alatt álló Prediktív Mérőeszköz³, mind a progresszív rezsimszabályok, mind a kockázatelemzés során kimutatott fogvatartási és biztonsági kockázatokra reagáló programok, továbbá az új törvény által bevezetett novumok mind a fogvatartott társadalomba való sikeres integrációját és reintegrációját szolgálják egy megreformált szellemiségben. Az előbb említett, kockázatokra épülő, s annak megfelelő programok körében jelenleg a büntetés-végrehajtási szervezet agressziókezelést, asszertivitás-tréninget, droghasználat megelőzésére fókuszáló programot, valamint a szexuális bűnelkövetők számára kialakított külön részlegen, egy, az elítéltek szükségleteihez igazodó kezelési lehetőséget biztosít.

A fenti programok céljaiból és területeiből egyértelműen látszik, hogy a szexuális bűnelkövetők kezelése, még azt megelőzően ezen elkövetők minél alaposabb megismerése, a bűncselekményük mögött meghúzódó okok és motivációk feltárása, szükségleteinek kimutatása, valamint az általuk képviselt kockázatok előzetes becslése és elemzése a szervezet számára kiemelt fontossággal bír. Szem előtt kell tartani, hogy a többi fogvatartotti csoporthoz hasonlóan a szexuális bűnelkövetők csoportja is igen heterogén. Nem lehet azonos módon kezelni őket, hiszen a szexuális bűnelkövető egy olyan gyűjtőfogalom, amely esetén a bűncselekmény mögött meghúzódó okok és motivációk általában multifaktoriálisak, többdimenziósak, gyakran (kiemelten a pedofiloknál) valamilyen pszichés betegségre vezethetők vissza, cselekményük az abból adódó nemi kényszerűségük megnyilvánulása.⁴ Kiemelten fontos tehát ezen személyek számára a büntetésük végrehajtása során valamilyen terápia, foglalkozás, kezelés biztosítása, amely csak akkor lehet hatékony és célravezető, ha az említett csoport összetételét a lehetőségekhez mérten ismerjük mind elméleti, mind empirikus vonatkozásban. Ennek igyekeztünk megfelelni, amikor a szexuális bűnelkövetők egyik szűk csoportjának, a női bűnelkövetőknek a vizsgálatára, s jelen cikkben egy későbbi kutatásnak elméleti alapot nyújtó áttekintésre vállalkoztunk.

3 A PME a fogvatartottak várható viselkedésének – statisztikai eszközökkel történő – előrejelzésére szolgál. Célja, hogy a büntetés-végrehajtás rendjére és a fogvatartás biztonságára veszélyes magatartásokat – a lehetőségekhez mérten – preventív jelleggel kiszűrje. A mérőeszköz 5 kockázati csoportra fókuszál (szökés, agresszivitás a személyi állománnyal szemben, agresszivitás a fogvatartottakkal szemben, pszichoaktív anyagok használata, szubkultúrában betöltött alacsony státusz, szubkultúrában betöltött magas státusz).

4 Pregunné Puskás Gyöngyi: A szexuális bűnelkövetők terápiás kezelésének tapasztalatai. *Börtönügyi Szemle*, 2011. 1. 37–52. o.

Elméleti keretek

A magyar társadalom tagjainak egy jelentős része, ha szexuális bűncselekményekről, illetve azok elkövetőiről gondolkodik, vélhetően egy harmincas éveiben járó férfit képzel maga elé. Ezen sztereotípa igazságtartalmával jelen cikkben nem foglalkozunk, de annyit mindenképpen kijelenthetünk, hogy általánosságban a női bűnelkövetés, és ezen belül a női szexuális bűnelkövetés mind a köztudatban, mind a tudományos kutatások fókuszában kevésbé jelenik meg.

Azon irodalmak, melyek a női bűnelkövetők karakterisztikájával foglalkoznak, az előbbi kijelentésre is reflektálni próbálnak, s néhány alapvetéssel magyarázzák a téma alulkutatottságát. Ilyen alapvetések például a nők vonatkozásában a hétköznapiakban a „gyengébbik nemnek” tulajdonított jellemvonások, mint a gondoskodás, gyengédség vagy éppen a szelídség. Ezen jellemzők vélhetően a történelmileg, kulturálisan, társadalmilag, s biológiailag alakult nemi szerepekből adódnak, melyek szerint a nők feladata a gyermekek nevelése, a család összetartása, az érzelmi biztonság kialakítása, míg a férfiaké a család létfenntartásának biztosítása és védelmezése, az irányítás, az erő képviselése. Így az erőszakos jellemvonások s ezáltal közvetve a bűnelkövetés is a férfiakhoz kötődik inkább a közfelfogásban. De nem csak általában a bűncselekmények, de kifejezetten a szexuális cselekmények is a férfi nemhez társulnak, gondolva csak a fiatal férfiaknál gyakrabban felmerülő jellemzőkre, úgy mint a túltengő hormonokból is adódó erőszakosság, illetve a megnövekedett szexuális aktivitás.

A női és férfi bűnelkövetés – részben a fentebb leírtak miatt is – eltérően megítélt a közfelfogásban. Ha egy férfi követ el bűncselekményt, legyen az bármilyen súlyú, a lopástól a terrorcselekményig, az automatikusan elítélendő (a szó hagyományos értelmében), anélkül, hogy a többségben felmerülne a mögöttes okok vizsgálatának igénye. Míg ha ugyanezt látjuk női elkövető esetén, szinte azonnal megjelenik a motivációk, a magyarázatok keresése; próbálja a társadalom megindokolni, hogy mi vitte rá a kiszolgáltatott nőt – fizikai bántalmazás, lelki terror, kényszer, mentális zavarok? – bűncselekményének elkövetésére. Ugyanakkor azon vizsgálatok, amelyek a női-férfi elkövetők és bűncselekményeik összehasonlítására irányulnak, ezen megítélésbeli eltérést meghaladva, azon túlnyúlva egyfajta immanens különbözőséget igyekeznek megragadni.

A női bűnelkövetésre vonatkozó hazai irodalmak

A hazai átfogó szakirodalmakban ritkán tűnik fel a női elkövetők és bűncselekményük jellegzetességeinek elméleti leírása, még annak ellenére is, hogy a hazai kriminológusok nagyjait mind foglalkoztatta a kérdés, hogy hogyan írható le a női bűnözés. Az első igazi nagy átfogó munka Raskó Gabriellához kötődik⁵, melyben a szerző korának valamennyi irányzatát és kutatási eredményét

5 Raskó Gabriella: *A női bűnözés*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1978.

összefoglalta, s kibővítette az elérhető magyar vizsgálatokkal.⁶ Természetesen a későbbiekben is születtek nagy jelentőségű kutatások a női nem kriminológiai szempontú feltárására, kiemelve egy-egy területét annak (csecsemőgyilkosságok, prostitúció), ugyanakkor mind a mai napig nem jellemző, hogy átfogó elméleti munkák születnének a témában.

A női bűnözés egyik elhivatott kutatója, Tamási Erzsébet *Nemek és bűnözés* című tanulmányában foglalta össze a férfi és női bűnelkövetés közti legfőbb különbségeket.⁷ Ilyen különbség, hogy a férfi elkövetők felülreprezentáltak a bűnözés minden területén, kivéve a nőkhöz erősen köthető prostitúciót és gyermekgyilkosságokat. További fontos jellemző, hogy a férfiak a bűncselekmények leggyakoribb áldozatai. Kivételt képeznek azonban ez alól a szexuális bűncselekmények, melynek áldozatai többségében nők. A női elkövetőkre jellemző inkább, hogy a bűncselekményt családjaik, gyermekeik, férjük, hozzátartozóik sérelmére követik el, s sokkal inkább kapcsolataik védelme és az érzelmi motiváció áll a háttérben. Az erőszakos bűncselekmények vonatkozásában érdekes különbség, hogy férfiaknál fiatalabb korban jelentkeznek az első bűncselekmények, mint a nők esetében. A kriminális karrier időtávlatai is változóak a nemek tekintetében: a nőknél két életkori hullámot figyeltek meg, amikor gyakoribb a bűnözői életvitel, fiatal (20–30 év), illetve idősebb korban (45–60 év), ez az időszak azonban legfeljebb 10 évet ölel fel. Ez azonban a férfiaknál nem jelenik meg, esetükben gyakran az életen át tartó, visszaesésekkel tűzdelt kriminális karrier a gyakoribb. S utolsó jellemző különbségként nevezi meg a szerző, hogy a nők inkább magányos, egyedüli elkövetők, csoportosan ritkábban követnek el bűncselekmény, bűnbandákban pedig csak kiszolgáló, kísérő szerepet töltenek be, s általánosságban is gyakran csak a férfi nyomására kerülnek a bűnözés közelébe.

A fent leírtak a hazai vizsgálatok és elemzések által tapasztalt legfőbb jellemzőket mutatják be, ugyanakkor nem terjedtek tovább a célcsoport deskriptív bemutatásánál (még ha az alapvetően leíró jellemzések statisztikai adatokon alapulnak is). Nem ismert olyan magyar kutatás, amely kifejezetten a női bűnelkövetőket és bűncselekményeiket különböző vizsgálati szempontból csoportokba rendezné, tipologizálná, amely pedig közös tulajdonságaik és különbözőségeik feltárásával segíthetné a későbbi megértésüket, büntetés-végrehajtási környezetben pedig kezelésüket.

Bár a nemzetközi szakirodalomban sokkal publikáltabb téma a szexuális bűnelkövetők vizsgálata, a legtöbb kutatás a férfi elkövetőkre irányul, csak egy-egy kategóriaként megjelenítve a női szexuális bűnelkövetőket. A nemi különbségek vizsgálata esetén szintén fontos tényező a fogalmi tisztázás szükségessége, miszerint a szexuális bűncselekménynek, illetve a szexuális bűnelkövetőnek (sex offender) a fogalma nem magától értetődő. Az irodalmak jelentős része az utóbbiak alatt a pedofilokat, illetve a nemi erőszakolókat érti, azonban látni kell, hogy a használt definíciók valójában sokkal szélesebb kört fednek le, ezáltal gyakran fél-

6 Tamási Erzsébet: *Nemek és bűnözés*. In: *Kriminológia-Szakkriminológia*. (Szerk. Gönczöl Katalin, Kerecsi Klára, Korinek László, Lévy Miklós.) Complex Kiadó, Budapest, 2006. 554–556. o.

7 Uo. 556. o.

revezetőek. A pedofiliával azonosítani a teljes szexuális bűnelkövetői kört téves, hiszen a gyermekekkel szemben elkövetett erőszakos cselekmények vagy a nemi erőszak esetei annak csak egy töredékét alkotják.⁸ Jól látható mindez az alábbiakban bemutatásra kerülő kutatásokból, s azok eredményeiből is.

Szexuális bűnelkövetői tipológiák

A szexuális bűncselekmények eredetét vizsgáló széleskörű elméletek egyaránt vizsgálják az elkövetői magatartás hátterében meghúzódó társadalmi és strukturális, illetve az elkövetőkre jellemző pszichológiai hátteret, pszichiátriai okokat.

Az alább ismertetésre kerülő tipológiák között elsőként a férfi elkövetőkre felállított magyarázó modellek átfogó csoportosítását tekintjük át, majd a női bűnelkövetőkre áttérve a nemzetközi szinten leginkább elfogadott és elismert, stabil, a mai napig is használatban lévő tipológiákat mutatjuk be.

A férfi szexoffenderekre vonatkozó tipológiák

A széles spektrumon mozgó magyarázó elméletek legátfogóbb csoportosítására Tony Ward és Anthony Beech tettek kísérletet 2006-ban megjelent tanulmányukban, melynek célja egyben egy integrált teória alapjainak felvázolása is volt. Tanulmányukban a szexuális bűncselekmények hátterét vizsgáló elméletek három szintjét határozták meg⁹.

Az I. szintű elméletek az úgynevezett *multifaktoriális megközelítések*. Jellemzően átfogó elméletek, céljuk, hogy meghatározzák a szexuális bűncselekmények alapvető jellemzőit és átfogó értelmezési keretet nyújtsanak a jelenség megértéséhez. Ilyen elmélet a Finkelhor-féle¹⁰ prekondíciós teória, mely négy alapvető tényező (motiváció, belső gátló tényezők, külső kontroll, illetve az áldozat ellenállása) alapján próbál magyarázatot nyújtani a gyermekekkel szemben elkövetett szexuális abúzusok hátterére. Szintén ezen elméletek közé tartozik Hall és Hirschman¹¹ négyoldalú modellje is, melynek elemei a szexuális vágy, a kognitív zavarok (melyek igazolják az elkövetett cselekményt), az *érzelmi* diszkontroll, valamint a személyiségdeficit. Az elmélet szerint mind a négy tényező lehet motivációs csatorna, azonban minden elkövetőnél van egy domináns faktor, melynek aktiválódása a többi intenzitását is magával hozza. Ehhez hasonlóan a

8 Drexler Bernadett – Somogyvári Mihály: A szexuális bünt elkövetők hazai vizsgálata büntetés-végrehajtási statisztikák alapján. *Belügyi Szemle*, 2015. 3. 65–96. o.

9 Ward, Tony – Beech, Anthony (2006): An integrated theory of sexual offending. *Aggression and Violent Behavior*, Vol. 11 (1), 2006. 46. o.

10 O'Reilly, Gary – Carr, Alan: A review of theoretical models of sexual offending. In: O'Reilly, Gary, Marshall, L. William, Carr, Alan (Szerk.): *The Handbook of Clinical Intervention with Young People who Sexually Abuse*. Brunner –Routledge, Sussex, 2004. 40. o.; Ward, T., Beech, A. (2006): i. m. 58. o.; Galloway, S. – Houston, J. (2008): *Sexual Offending and Mental Health: Multidisciplinary Management in the Community*. Jessica Kingsley Publishers. 32. o.

11 Ward, T., Beech, A. (2006): i. m. 58. o.; O'Reilly, G., Carr, A. (2004): i. m. 44. o.; Galloway, S., Houston, J. (2008): i. m. 38. o.

Ward és Siegert¹²-féle *útvonal modell* úgyszintén négy elkülöníthető, de egymással összefüggő, a gyermekekkel szembeni szexuális erőszak háttérében álló pszichológiai mechanizmust határoz meg (intimitás és szociális készségbeli hiányok, torz szexuális szkriptek, az érzelmszabályozás deficitjei és a kognitív torzítások).

A II. szintű elméletek az *egyfaktoros teóriák*, melyek célja, hogy részletes leírást adják azoknak a tényezőknek, kognitív torzításoknak (individuais faktor), illetve a társadalmi-kulturális közegnek (strukturális faktor), melyek a szexuális bűncselekmények háttérében állnak. *Ward és munkatársai* az úgynevezett Implicit Teóriák¹³ (IT) modellben maladaptív sémákként és meggyőződésekként definiálják a bűnözői vonatkozású kognitív torzításokat, amelyek arra vonatkoznak, ahogyan az elkövető a szociális interakcióit észleli, értelmezi. Kutatásukban szexuális bűnelkövetőkkel készített vizsgálatok, interjúk alapján próbálták összeállítani az implicit teóriák (tulajdonképp a kognitív torzítások) főbb csoportjait, így készítve eltérő profi-
 lokat (melyek közül az egyik a női elkövetőket is leíró gyermekmolestálók profilja).

A III. szintű elméletek pedig az úgynevezett *leíró elméletek*, melyek a szexuális bűncselekmények elkövetésének folyamatát magyarázzák. Ezek a modellek azokat a kognitív viselkedési, motivációs és társas faktorokat írják körül, melyek idővel a szexuális bűncselekmény elkövetéséhez társulnak. Ilyen elmélet például a Szelf-regulációs modell, amely *Gordon Alan Marlatt* szer(alkohol)használattal összefüggésben megalkotott visszaesés- megelőzés modelljén alapszik, s annak egy továbbfejlesztett, szexuális bűnelkövetőkre való adaptációja.¹⁴ A modell értelmezésében a szelf-reguláció olyan külső és belső folyamatokra vonatkozik, melyek lehetővé teszik az egyén célirányos viselkedését, ami utalhat meghatározott célok elérésére és elkerülésére egyaránt. A szelf-regulációs modell szexuális bűncselekmények vonatkozásában a szexuális erőszak megvalósulását támogató (akvizíciós), illetve annak elkerülésére irányuló (inhibíciós) célokat határoz meg. Ezen külső és belső folyamatok a női szexuális elkövetők bűncselekményeinél is igen fontos szerepet játszanak. Az elmélet kilenc fázist és négy potenciális útvonalat¹⁵ határoz meg az elkövetői célok (támogató, elkerülő) természetére és elérésére vonatkozóan.¹⁶

Ahogy tehát látható, az I. szintű elméletek alapvetően a szexuális bűncselekmények *etiológiáját*, a II. szintű elméletek a cselekményhez *kapcsolódó individuális és társadalmi-kulturális tényezőket*, a III. szintű elméletek a cselekmények *megjelenési mechanizmusait* írják körül. Az I. szintű elméletek átfogó magyarázó modellek, zö-

12 Ward, T., Beech, A. (2006): i. m. 60. o.; O'Reilly, G., Carr, A. (2004): i. m. 47. o.; Galloway, S., Houston, J. (2008): i. m. 36. o.

13 Az elnevezés az elkövető implicit teóriáira vonatkozik.

14 Larimer, Mary E. – Palmer, S. Rebekka – Marlatt, G. Alan (1999): Relapse Prevention. An Overview of Marlatt's Cognitive-Behavioral Model. *Alcohol Research & Health*, Vol. 23, No. 2. 1999. 151–160. o.

15 Ward, T. – Purvis, M. – Devilly, J. G. (2004): Relapse Prevention: Theory and Practice. In: Kemshall, Hazel, McIvor, Gill (2004): *Managing Sex Offender Risk*. Research Highlights in Social Work. No. 46, 12–13. o.; Ward, Tony – Gannon, A. Theresa: Rehabilitation, etiology, and self-regulation: The comprehensive good lives model of treatment for sexual offenders. *Aggression and Violent Behavior*, Vol. 11 (1), 2006. 87. o.

16 Drexler Bernadett – Somogyvári Mihály: *A szexuális bűnt elkövetők hazai vizsgálata büntetés-végrehajtási statisztikák alapján*. *Belügyi Szemle*, 2015. 3. 65–96. o.

mükben a II. szintű elméletek egyfaktoros megközelítéseit integrálják egy értelmezési keretbe, s mindkettő szint a „Miért”-re próbál rávilágítani, míg a III. szintű elméletek a „Hogyan”-ra keresik a választ.

A női szexuális bűnelkövetőkről általában

A női szexuális bűnelkövetőkre irányuló szakmai és tudományos érdeklődés kisebb mértékű, mint a férfiakra irányuló, kevésbé kerülnek a vizsgálatok fókuszába.¹⁷ Ennek okát részben az elkövetői kör alacsonyabb elemszámában és – nem elhanyagolható módon – a kérdés kulturális vetületében is kereshetjük.

Az alacsony elemszámokra jó példa, hogy amerikai statisztikai adatok alapján szexuális bűncselekmény kapcsán a hatóságok látókörébe került személyek csupán kevesebb, mint 10%-a nő, a szexuális bűncselekmények miatt börtönbüntetésre ítéltnek pedig alig 1%-a.¹⁸ A női elkövetők elemszáma így még akkor is alacsony maradna, ha azt feltételeznénk, hogy esetükben a látencia sokkal nagyobb arányban jelenik meg¹⁹, mint a férfiak esetén. Ebből fakadóan a kutatások jelentős része is ezen alacsony elemszámú mintával és annak megfelelő módszertani limitációkkal tudott dolgozni.²⁰ Ami a hazai adatokat illeti, megközelítőleg 900 fő tölti szabadságvesztés-büntetését tág értelemben vett szexuális bűncselekmény miatt valamely büntetés-végrehajtási intézetben²¹, melynek 3,8%-a nő. Ez ugyan magasabb arány, mint amit az amerikai statisztikában láthatunk, ugyanakkor szem előtt kell tartani, hogy ebben minden elkövetési magatartás és elkövetési alakzat benne foglaltatik, az aktív és passzív elkövetéstől a társtettesi, tettesi elkövetésig.

Ez elemszámokon túl fontos tényezője a női szexoffenderek vizsgálatának a már említett kulturális háttér. A szexuális bűncselekményekkel kapcsolatos általános attitűdök kihatással vannak a bűncselekmény súlyosságának, illetve az elkövető, az áldozat felelősségének társadalmi megítélésére, ezáltal az elkövetett cselekmények látenciájára egyaránt. A női elkövetőkkel kapcsolatban, a társadalmi attitűdök hatásának két oldala is van:

- a) a nemi szerepekhez köthető attitűdök miatt a nőkhöz kevésbé társítanak erőszakosságot, vagy a bántalmazó szerepet, így a szexuális erőszak kapcsán is csak alárendelt, bántalmazott félként jelennek meg;²²

17 Vandiver, M. D. – Kercher, G. (2004): Offender and Victim Characteristics of Registered Female Sexual Offenders in Texas: A Proposed Typology of Female Sexual Offenders. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, Vol. 16, No. 2, 122. o.; Stathopoulos M. (2014): *The exception that proves the rule. Female sex offending and the gendered nature of sexual violence*. Australian Centre For The Study Of Sexual Assault.; Giguere, R. – Bumby, K. (2007): *Female Sex Offenders*. Center for Sex Offender Management. 1–2. o.; Gannon, T. – Rose, M. R. – Ward, T. (2010): Pathways to female sexual offending: approach or avoidance? *Psychology, Crime & Law*, Vol. 16, Issue 5. 359–380. o.

18 Giguere, R., Bumby, K. (2007): i. m. 1–2. o.

19 Vandiver, M. D., Kercher, G. (2004): i. m. 122. o.

20 Uo.

21 Drexler Bernadett – Somogyvári Mihály: A szexuális bűnt elkövetők hazai vizsgálata büntetés-végrehajtási statisztikák alapján. *Belügyi Szemle*, 2015. 3. 65–96. o.

22 Giguere, R; Bumby, K. (2007): i. m. 3. o.

- b) az attitűdök másik oldala – a nemi szerepekből kiindulva – a cselekmény erkölcsi megítélésére utal, azaz ugyanaz az esemény máshogy értelmeződik, ha az elkövető nő, és máshogy ha férfi, nem csak általában véve a bűnelkövetésnél, de a konkrét szexuális bűncselekmények esetén is. Máshogy ítéli meg a társadalom és az áldozat is, ha egy 30-as éveiben járó tanárnő kerül szexuális kapcsolatba egy 15 éves diákjával és máshogy, ha a 30-as éveiben járó férfi tanár a diáklánnyal. Holott a társadalmi veszélyesség – például egy befolyásolható személy hatalmi helyzetből való manipulatív, szexuális kihasználása – mindkét esetben egyformán valósul meg.

A szexuális bűnelkövetők általában – így a női elkövetők is – heterogén csoportot alkotnak az elkövetés motivációja, a cselekmény jellege és az áldozatok körét illetően is. Az alacsony elemszámok ellenére ez a sokféleség adja meg a létjogosultságát annak, hogy a jelenség megértéséhez támpontokat nyújtó tipológiákat állítsunk fel. Van néhány olyan jellemző, azonban, ami a nemzetközi kutatások alapján az elkövetők többségénél megfigyelhető.

Az egyik ilyen kiemelten fontos jellemző, a rendezetlen gyermekkori családi háttér, illetve hogy szinte minden női elkövető maga is áldozata volt szexuális abúzusnak, ezen belül is magas arányban családon belüli szexuális bántalmazásnak. Az áldozati körhöz való viszony szinte minden tipológiában megjelenik, mint differenciáló tényező, összességében azonban elmondható, hogy a női szexuális elkövetők áldozatai között nagyarányú a 18 éven aluliak aránya. Általános jellemzőik továbbá a rossz coping stratégiák, a kapcsolatteremtési problémák, a problémás alkohol- vagy kábítószer-használat, illetve a személyiségzavarok gyakori előfordulása.²³

Az általános jellemzők kapcsán fontos lehet leszögezni, hogy a férfi elkövetőkhöz képesti jelentős különbség, hogy a női bűnelkövetők áldozati köre elsősorban 18 éven aluli, míg a férfiaknál elsősorban felnőtt nő. További fontos különbség, hogy az elkövetői magatartásban gyakran meghatározó szerepe van a kényszer – elsősorban férfi partner általi nyomás – jelenlétének. Ez nem általánosítható, sokkal inkább egy elkülöníthető alcsoport jellemzője. Mégis a női elkövetés egy jellemzőjeként kell hivatkozni rá, hiszen a férfiak esetében gyakorlatilag nem értelmezhető ez a jelenség (ez ugyanis nem egyezik meg a tettestárs vagy a csoportnyomás fogalmával).

A női szexoffender tipológiák

A női szexuális elkövetők kapcsán fontos megemlíteni Matthews és munkatársai kutatását.²⁴ Vizsgálatukban mélyinterjúkkal, esettanulmányokkal és pszichológiai tesztekkel 16 elkövetőt vizsgáltak. Tipológiájukban a következő három, felnőtt nőkre vonatkozó elkövetői kört különböztették meg.

²³ Vandiver, M. D., Kercher, G. (2004): i. m. 122 o.; Gannon, T., Rose, M. R., Ward, T. (2010); Giguere, R., Bumby, K. (2007): i. m. 5. o.

²⁴ Matthews, J. K. – Matthews, R. – Speltz, K. (1991): Female Sexual Offenders: A typology. In: Patton, Michael Quinn (szerk.): *Family Sexual Abuse: Frontline Research and Evaluation*.

1. A férfiak által kikényszerített (*Male-coerced offender*) elkövetői körre alapvetően a dependens személyiség jellemző, gyakran abuzált gyermekkori háttérrel. Párkapcsolataik jellemzően rosszak, általános bennük a szóbeli és fizikai agresszió, de tartanak az elhagyatástól és az egyedüllétől. Tettük mögött jellemzően a férfi partner nyomása – általában az elhagyással való zsarolás – áll. A bűncselekményt a férfi partner társaként, gyakran saját gyermek ellen követi el.
2. Átörökített elkövetői minta (*intergenerationally predisposed offender*): Az ebbe a kategóriába sorolt elkövetőket tipikusan az egyedüli elkövetői magatartás jellemzi, az áldozati kör jellemzően saját vagy családon belüli más gyermek. Jellemző, hogy az elkövető maga is családon belüli szexuális abúzus áldozata volt, így bűncselekményében mintegy megismétli az általa megélt és „átörökített” abúzust.

A tanár/szerető (*teacher/lover offender*) típus esetében nem jellemező az erőszakos magatartás, az elkövetők alapvetően valós érzelmek melletti szexuális kapcsolatként fogják fel a fiatalokkal való viszonyt, nem bűncselekményként értelmezik azt. Az elkövetői körben gyakori az abuzált háttér, rendezetlen családi viszonyok, melyre a sivár és következetlen családi interakciók, sokszor érzelmileg megközelíthetetlen apakép jellemző. A cselekmények mögött sok esetben a felnőtt férfiakal való kapcsolat kialakításának kudarcai rejlenek.²⁵

Matthews és munkatársai kutatásának szakmai értéke annak mélységében rejlik, vizsgálatuk, így annak eredményeinek limitációját is az alacsony elemszám adja. Az általuk felvázolt főbb megállapítások és elkövetői jellemzők mindezek ellenére a legtöbb női szexuális bűnelkövetővel foglalkozó kutatásban és a rájuk épülő további tipológiákban is visszaköszönek.

A téma egyik legnagyobb empirikus háttérrel rendelkező vizsgálatát Vandiver és Kercher végezte, 471 regisztrált texasi női elkövető adatainak kiértékelésével. Vizsgálatukban központi nyilvántartási rendszerekből kinyert bűnügyi adatok alapján állították fel áldozati és elkövetői karaktereken alapuló tipológiájukat.²⁶ Vandiver és Kercher kutatásaira alapozva (mintegy annak teszteléséeként) 2007-ben Sandler és Freeman készített hasonló metódussal egy vizsgálatot New York-i bűnügyi nyilvántartási adatokból kiindulva.²⁷ Mintájukban 390 regisztrált elkövető adatai szerepeltek, így ez szintén egy „erősebb” empirikus háttérrel bíró kutatásnak minősül. A két kutatás vizsgálati értéke tehát a nagy elemszámból fakad, hátránya azonban, hogy az elkövetői motivációra nem tud mélyebb magyarázóerőt mutatni, a felhasznált adatok köre kizárólag a központi adatbázisokból kinyerhető információkra épül. Ezen nyilvántartási rendszerekből azonban nem volt kiolvasható, hogy egyedül, vagy férfi elkövető bűntársaként, annak nyomására követték-e el a bűncselekményt, ami viszont a kategóriák érdemi értelmezését nehezíti, holott a mintájuk közel 25%-át ez kör

25 Matthews, J. K., Matthews, R., Speltz, K. (1991): i. m. 208–209. o.

26 Vandiver, M. D., Kercher, G. (2004): i. m. 122. o.

27 Sandler, J. C. – Freeman, N. (2007): Typology of Female Sex Offenders: A Test of Vandiver and Kercher J. *Sex Abuse*, Vol. 19, No. 2. 73–89. o.

teszi ki. Ez egyben felhívja a figyelmet a Vandiver and Kercher kutatásainak korlátaira is.

Összességében azonban a két vizsgálat módszertana alapjaiban megegyezik. A feltárt típusok között van némi megfeleltethetőség (az alább közölt táblázatban ezen megfeleltethetőségeket egymás alatt, szaggatott vonallal elválasztva jelöltük), ugyanakkor az eredményeik az elkövetői magatartás mögött álló indokok mentén mégis eltérőek.

Vandiver és Kercher	<i>Heteroszexuális gondoskodó</i>	<ul style="list-style-type: none"> • legnagyobb népességű csoport • elsősorban férfi áldozatok
Sandler és Freeman	<i>Korlátozott kriminalitású hebefil</i>	<ul style="list-style-type: none"> • az elkövető és áldozat között jelentős korkülönbség • jellemzően gyermek-, fiatalkorú áldozatok
Vandiver és Kercher	<i>Gyermekeket szexuálisan kizsákmányoló fiatal felnőttek</i>	<ul style="list-style-type: none"> • fiatal felnőtt elkövetők, kisgyermekkorú áldozatok
Sandler és Freeman	<i>Fiatal felnőtt gyermekmoleztálók</i>	<ul style="list-style-type: none"> • jellemzően saját hozzátartozó (férfi, nő egyaránt) elleni elkövetés
Vandiver és Kercher Texas	<i>Nem kriminális homoszexuális</i>	<ul style="list-style-type: none"> • erőszakos jelleg nélküli elkövetők • áldozataik fiatalkorú nők
	<i>Szexuális ragadozók</i>	<ul style="list-style-type: none"> • áldozatuk elsősorban kiskorú férfi • más bűncselekményekben gyakran érintettek • a visszaesés ezen csoportban a legnagyobb arányú
	<i>Kriminális homoszexuális</i>	<ul style="list-style-type: none"> • áldozatuk jelentős része nőnemű gyermek • bűncselekményük elsősorban nem szexuális erőszak, hanem egyéb szexuális bűncselekmény (prostitúció, kerítés stb.) • kiterjedt kriminális háttér jellemzi őket
	<i>Agresszív homoszexuális elkövetők</i>	<ul style="list-style-type: none"> • a legkisebb népességű csoport • az áldozatok felnőtt, az elkövetők ismeretségi köréből (korábbi párkapcsolatok) származó nők
Sandler és Freeman New York	<i>Kiterjedt kriminalitású hebefil</i>	<ul style="list-style-type: none"> • jellemzőjük a kiterjedt kriminális háttér • elsősorban férfi áldozati kör • áldozat és elkövető között kisebb korkülönbség, így még maga az elkövető is fiatal
	<i>Magas kockázatú krónikus elkövetők</i>	<ul style="list-style-type: none"> • kiterjedt kriminalitás, magas visszaesési arány • legnagyobb korkülönbség áldozat és elkövető között • (átlagosan 30-as éveiben járó elkövető, 6 év alatti gyermek áldozat)
	<i>Idősebb, nem habituális elkövetők</i>	<ul style="list-style-type: none"> • nem jellemző a kriminális előélet • az áldozat kiskorú, míg az elkövető idősebb korosztályba tartozik (50 év fölötti)
	<i>Homoszexuális gyermekmoleztáló</i>	<ul style="list-style-type: none"> • szinte kizárólagosan női áldozatok • középkorú elkövető (40–45 év körüli), kisgyermekkorú áldozat • nem ritka a kriminális előélet megléte

Alacsony elemszámmal, ám széleskörű szemléletmóddal közelít a téma felé Theresa A. Gannon, Mariamne R. Rose, és Tony Ward kutatása is, amiben a háttér-faktorok, a motiváció és az elkövetés jellegét számba vevő leíró modell felállítását tűzték ki célul. Vizsgálatukban a szexuális bűncselekmények elkövetésének folyamatait magyarázzák, alapvetően jellemző elkövetői útvonalakat vázolva fel.²⁸

A kutatás 22 nő bevonásával készült, alapvetően tehát kvalitatív módszereken alapul. Elméleti modelljükben három fő blokkra bontva vizsgálták az elkövetői jellegét, mely egyben a bűnelkövetés egymásra épülő szakaszait is jelenti. Az egyes szakaszokban megjelenő különbségek és eltérő útvonalak adják az elkövetői tipológiájuk alapját. Az első szakaszban azon háttérfaktorokat vizsgálják, melyek a bűncselekménnyel kapcsolatos rizikótényezők lehetnek, így a családi háttér, a gyermekkori abúzust, a szocializációs deficiteket stb. A modell második blokkjában az elkövetést megelőző fázis tényezőit veszik alapul, mely leginkább az elkövetői célokból (a tulajdonképpeni motivációból) és az elkövetés tervszerűségéből (előre eltervezett vagy ad hoc jellegű) áll. A modell harmadik blokkja pedig a tényleges elkövetői magatartás jellegét, illetve az elkövetett bűncselekmény egyénre gyakorolt hatását veszi alapul.

Ahogy már említettük, Gannon és munkatársai kutatása alapvetően kvalitatív módszereken alapul, így a felvázolt modell inkább egy elemzési keret, értelmezési metódus, ilyenformán nem hasonlítható a fentebb vázolt statisztikai modellekhez. A vizsgálat mögött nem áll több száz fős elemszám, ellenben mélyebb információkat nyújt az egyén és cselekmény megértéséhez.

A tipológia egyik legfontosabb eleme az elkövetői *motiváció és tervszerűség* definiálása. A motivációban alapvetően három fő irányt különítettek el: a szexuális örömszerzést, az érzelmi intimitást és az instrumentális célokat (például pénzszerzés). A tervszerűség esetében szintén három kategóriát különböztettek meg. Az első az explicit típus, mely esetében az elkövető részéről átgondolt, részletes tervezés előzi meg a bűncselekményt, a második pedig az implicit típus, mely esetén az elkövető részéről nincs vagy nem tudatos a tervezés. A harmadik kategória az irányított, kényszerített (*directed*) tervezés, ahol valójában nem a női elkövető, hanem a társtettes férfi lesz az, aki valamilyen módon felelős a bűncselekmény előkészítésért.

A modell harmadik egysége a *tényleges elkövetői magatartást* vizsgálja. A fentiekben vázolt eltérő célokból és tervezettségéből kiindulva az elkövetői magatartást alapvetően az áldozati kör és az erőszak alkalmazásának jellege, mértéke határozza meg, melyek alapján négy lehetséges típust különböztettek meg.

1. Akaratlagos gondoskodó (*Maternal Approach*): A típus esetében jellemző az áldozathoz fűződő érzelmi viszony, kötődés. Az elkövetés szándékos, tudatos, nem akarja elkerülni annak bekövetkezését. Viselkedésében inkább kényszerítés, mint a nyílt agresszivitás jellemző.
2. Elkerülő gondoskodó (*Maternal Avoidant*): A típus esetében szintén jellemző az áldozathoz fűződő érzelmi viszony, gyakran családi kapcsolat vagy

²⁸ Gannon, T., Rose, M. R., Ward, T. (2010)

egyéb gondoskodó, felügyelői szerep. Különbőség a fentiekkel szemben az elkövető arra irányuló egyértelmű szándéka, hogy a bűncselekményt elkerülje. Inkább kényszerítő, zsaroló, mint erőszakos elkövetői mód jellemzi.

3. Akaratlagos agresszív (*Agressive Approach*): A típus legáltalánosabb jellemzője az agresszív, nyílt erőszakos elkövetői mód.
4. Akaratlagos opportunista (*Operationalised Approach*): Az elkövető szükségnek tartja a bűncselekményt, valami más, vagy magasabb rendű cél elérése érdekében (például anyagi javak vagy más előnyök megszerzése).

Az elemzés három szintjének vizsgálata alapján megállapították, hogy a rossz családi körülmények, a gyermekkori abúzus – tehát a rizikótényezők – általánosságban és közel egyforma szinten vannak jelen a vizsgált csoportnál. Tehát a *háttértényezők*, amelyeket a kutatás első szakaszában vizsgáltak, alapvetően nem magyarázzák az eltérő elkövetői utakat. Megragadható különbségeket inkább a *célok, a terwszerúség* és a fent bemutatott *elkövetői magatartásokban* lehet felfedezni.

Az elemzésük mindhárom szintjét együtt értékelve végül három fő kategóriát különböztettek meg, ami a tipológiájuk fő egységeit is jelenti.

1. Tervezett-akaratlagos (*Explicit Approach*): A meginterjúváltak fele tartozik ebbe a kategóriába. A típust gondos tervezés, előre megfontolt szándék jellemzi. Az elkövető akarja a bűncselekményt, kifejezett célja annak elkövetése. Az áldozati kör és a motiváció alapján azonban két altípus különböztethető meg felnőtt és gyermek elleni elkövetők szerint.
 - A *felnőtt elleni elkövető* áldozati köre elsősorban vele egykorú nőkből áll. Elkövetési magatartása agresszív, erőszakos, kriminális háttérben nagyarányú a társult (nem szexuális) bűncselekmények köre. Motivációja elsősorban érzelmi, így az áldozat megalázása, a bosszú a cél (leginkább agresszív elkövetés által), de megjelennek instrumentális célok (vagyon vagy egyéb előnyök megszerzése) is.
 - A *gyermekelleni elkövető* típus áldozati köre elsősorban női gyermekekből áll. A felnőttek elleni elkövetőkkel szemben azonban ezen csoport esetén sokkal kevésbé jellemző a társult bűncselekmények köre, és a bűncselekmény elkövetési módja is kevésbé agresszív. Motivációjukban a szexuális örömszerzés, illetve az érzelmi intimitás elérése áll.
2. Kényszerített-elkerülő (*Directed Avoidant*): A minta kevesebb, mint harmada tartozik ebbe a típusba. Az ide sorolt elkövető jellemzően önmaga által inkább elkerülné a bűncselekményt; dependens típus, általában tettestárs (férfi partner, házastárs, élettárs) hatása, kényszerítése áll az elkövetés háttérben. Az áldozati kör leggyakrabban nő nemű saját gyermek vagy rokon. Társult bűncselekmények szempontjából összességében alacsony kiterjedésű kriminalitás jellemzi. Lényegében megfeleltethető a Matthewsék által is leírt férfiak által kényszerített kategóriának.
3. Nem tudatos-tervezetlen (*Implicit Disorganised*): A minta megközelítőleg ötödét teszi ki. Az elkövetői célok sokfélék lehetnek, lényege, hogy az elkövetésben nincs tervezettség vagy tudatosság. Az elkövetőt alacsony

önkontroll, magas fokú impulzivitás, ebből kifolyólag gyakran agresszív elkövetési mód és a társult bűncselekmények széles köre jellemzi.

Fontos megjegyezni, hogy a fenti három kategórián túl volt egy beazonosíthatatlan csoport is, amely ugyan a kategorizálás szempontjából nem releváns, ugyanakkor felhívja a figyelmet arra, hogy ezek a típusok nem letisztultak és nehezen beazonosíthatóak, ezáltal fenntartásokkal kezelendők. Mindennek ellenére a Gannon és társai által felállított leíró módszertan a későbbi tipológiáknak is kellő szakmai alapot nyújtott.

Összegzés

A női bűnelkövetés eltérő mivolta mögött magyarázatként felmerülhet a cselekményük veszélyességének, erkölcsi súlyosságának megítélésében lévő kulturális tényezők különbségei, illetve a nőekkel szembeni – általánosan megengedőbb – társadalmi attitűdök is, amelyek kihatással vannak az elkövető és az áldozat felelősségének megítélésére.

Ugyanakkor a férfi és a női szexuális bűnelkövetők tipológiáit látva feltűnhet a kategóriák közötti hasonlóság, ami kapcsán felmerül a kérdés, hogy valóban eltérő csoportokat sikerült-e azonosítani a vizsgálatok során? Ennek alátámasztása vagy cáfolata hosszú és széleskörű empirikus vizsgálatot igényelne, ugyanakkor ennek hiányában, a vizsgált elméleteket és saját korábbi kutatásunk tapasztalatait is látva úgy tűnhet, hogy a szexuális bűnelkövetők nemre való tekintet nélkül hasonló csoportokba rendezhetőek, s csupán a tipológiákon belüli kategóriák belső arányai tolódnak el. Könnyen elképzelhető, hogy a különböző nemű bűnelkövetők tipológiáiban vizsgált tényezők – mint előélet, célok, motivációk, tervszerűség, erőszakosság, kényszerítettség stb. – megragadott eltérései nem immanensek, nem ezen tényezők valós és beazonosítható különbségeit rejtik, hanem pusztán az elkövető nőiségéből vagy férfi mivoltából adódnak.

Jelen tanulmányunk célja elsősorban a témára vonatkozó elméleti háttér néhány aspektusának felvázolása volt. Ezen belül is elsősorban azon kutatások bemutatására törekedtünk, melyek a bűnelkövetők motivációjára, az elkövetett bűncselekmény jellegére alapozó tipológiájukban az eredmények alkalmazott használatát is segíthetik. A női elkövetők alacsony elemszáma azonban a téma tudományos feldolgozottságára is kihatással van, így jellemzően csak erős limitációkkal értelmezhető kutatási anyagok születtek. Ezen tipológiáknak általánosíthatósága így korlátozott, ugyanakkor látni kell, ahhoz, hogy a jövőben hatékony, megalapozott kockázatkezelési programokat lehessen kidolgozni, továbbra is szükség van az etiológiai kutatásokra, mert ezáltal lehet empirikus alapokra helyezni a kezelési beavatkozásokat a női elkövetők vonatkozásában is.

Irodalomjegyzék

- Drexler Bernadett – Somogyvári Mihály:** A szexuális bűnt elkövetők hazai vizsgálata büntetés-végrehajtási statisztikák alapján. *Belügyi Szemle*, 2015. 3. 65–96. o.
- Galloway, Sarah – Houston, Julia:** *Sexual Offending and Mental Health: Multidisciplinary Management in the Community*. Jessica Kingsley Publishers, 2008.
- Gannon, Theresa – Rose, Mariamne R. – Ward, Tony:** Pathways to female sexual offending: approach or avoidance? *Psychology, Crime & Law*, Vol. 16, Issue 5, 2010. 359–380. o.
- Giguere, Rachel – Bumby, Kurt:** *Female Sex Offenders*. Center for Sex Offender Management, 2007. 1–2. o.
- Larimer, Mary E. – Palmer, S. Rebekka – Marlatt, G. Alan:** Relapse Prevention. An Overview of Marlatt's Cognitive-Behavioral Model. *Alcohol Research & Health*, Vol. 23, No. 2, 1999. 151–160. o.
- Matthews, Jane Kinder- Matthews, Ruth – Speltz, Kathleen:** Female Sexual Offenders: A typology. In: Patton, Michael Quinn (szerk.): *Family Sexual Abuse: Frontline Research and Evaluation*. 1991. 199–223. o.
- O'Reilly, Gary – Carr, Alan:** A review of theoretical models of sexual offending. In: O'reilly, Gary, Marshall, L., Carr, Alan (szerk.): *The Handbook of Clinical Intervention with Young People who Sexually Abuse*. Brunner – Routledge, Sussex, 2004. 36–62. o.
- Pregunné Puskás Gyöngyi:** A szexuális bűnelkövetők terápiás kezelésének tapasztalatai. *Börtönügyi Szemle*, 2011. 1. 37–52. o.
- Raskó Gabriella:** *A női bűnözés*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1978.
- Sandler, Jeffrey C. – Freeman, Naomi:** Typology of Female Sex Offenders: A Test of Vandiver and Kercher J. *Sex Abuse*, Vol. 19, No. 2, 2007. 73–89 o.
- Stathopoulos, Mary:** *The exception that proves the rule. Female sex offending and the gendered nature of sexual violence*. Australian Centre For The Study Of Sexual Assault, 2014.
- Tamási Erzsébet:** Nemek és bűnözés. In: *Kriminológia-Szakkriminológia*. (Szerk. Gönczöl Katalin, Kerezsi Klára, Korinek László, Lévay Miklós.) Complex Kiadó, Budapest, 2006. 554–556. o.
- Vandiver, M. Donna – Kercher, Glen:** Offender and Victim Characteristics of Registered Female Sexual Offenders in Texas: A Proposed Typology of Female Sexual Offenders. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, Vol. 16, No. 2, 2004. 122. o.
- Vandiver, M. Donna – Teske, Raymond:** Juvenile female and male sex offenders: a comparison of offender, victim, and judicial processing characteristics. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 2006 (2), 148–165. o.
- Ward, Tony – Beech, Anthony:** An integrated theory of sexual offending. *Aggression and Violent Behavior*, Vol. 11 (1), 2006. 44–63. o.
- Ward, Tony – Gannon, A. Theresa:** Rehabilitation, etiology, and self-regulation: The comprehensive good lives model of treatment for sexual offenders. *Aggression and Violent Behavior*, Vol. 11 (1), 2006. 77–94. o.
- Ward, Tony – Purvis, Mayumi – Devilly, J. Grant:** Relapse Prevention: Theory and Practice. In: Kemshall, Hazel, McIvor, Gill: *Managing Sex Offender Risk*. Research Highlights in Social Work, No. 46, 2004. 187–209. o.

Egyéb irodalmak

2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

Suha Tamás

A droghasználati szokások, valamint a RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat munkájának megítélése a Heves Megyei Bv. Intézetben

Bevezetés

A Főegyházmegyei Karitászi Központ RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálata 1998. április 1-én kezdte meg működését Egerben. Elsődleges feladata a szenvedélybetegségekkel (alkoholfüggőség, drogfüggőség játékszenvedély stb.) kapcsolatos kockázatok és hátrányok megelőzése és kezelése, ennek érdekében szolgálatunk tevékenysége kiterjed a megelőzés – terápia – rehabilitáció hármasságára, melynek kapcsán ellátást nyújt szenvedélybetegek és családtagjaik részére. A rászorulókat az ellátást 2005 végéig alacsonyküszöbű pszichoszociális ellátási formában, ambulánsan, önkéntesen és az anonimitás biztosításával vehették igénybe, 2006. január 1-jétől pedig elindult a szenvedélybetegek nappali és közösségi ellátása is.

Ez utóbbi ellátás célja, hogy a gondozott szenvedélybetegek integrált és teljes jogú tagjai maradjanak a társadalomnak, illetve reintegrálódjanak a közösségbe. Ennek érdekében a gondozás és a pszichoszociális rehabilitáció, tanácsadás minden formáját a szenvedélybeteg otthonában, illetve lakókörnyezetében, tartózkodási helyén biztosítjuk.

A RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat munkatársai 2007 óta nyújtanak szolgáltatásokat a Heves Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet (továbbiakban Bv. Intézet) fogvatartottjai számára. A szolgáltatások csoportos foglalkozások, egyéni tanácsadások és a kábítószer-használatot megelőző, felvilágosító beszélgetések formájában érhetőek el az előzetes letartóztatásban lévők és az ítéletüket töltők számára. A RÉV Szolgálat a Bv. Intézetben végzett munkája során a reintegráció lehetőségét tartja szem előtt, a fókuszban főként a szabadulás utáni szermentes élet áll.

A kutatásról

Mivel a Bv. Intézet és az egeri RÉV Szolgálat munkakapcsolata már 7 éve tart, ezért 2014 augusztusában és szeptemberében egy olyan kutatást végeztünk, amely során a helyi büntetés-végrehajtásról, valamint az ottani kábítószer-fogyasztásról, kezelésről és megelőzésről tudtuk meg a megkérdezettek véleményét.

A kutatás legfőbb céljai a következők voltak:

- visszajelzéseket kapni a RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat Bv. Intézetben végzett munkájáról;

- a fogvatartottak legális és illegális szerhasználati szokásainak feltérképezése a Bv. Intézetben és azon kívül;
- a személyi állomány véleményének feltárása a Bv. Intézet feladatáról, hatékonyságáról.

Ebből következően a kutatás az alábbi fő kérdéseket tette fel:

- A RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat Bv. Intézetben végzett munkáját hasznosnak ítélik-e meg a fogvatartottak és a személyi állomány tagjai?
- Mennyire jellemző a Bv. Intézetben a legális és az illegális szerekhez való hozzájutás és azok használata?
- Mi a Bv. Intézet fő feladata az ott dolgozók szerint, és hogyan lehetne a hatékonyságot fejleszteni?

A kutatás módszertana

A vizsgálat egy kvantitatív kutatás volt, amelyet kérdőívekkel készítettünk el. Mivel a vizsgálat egy olyan környezetben folyt, ahol a lekérdezés megszervezése nehezebb, ezért a fogvatartottak körében a kérdőívek csoportos kitöltését választottuk, melyet büntetési fokozat és nemek szerinti kiscsoportokban végeztünk el a Bv. Intézet kultúrtermében. A börtön személyi állományának tagjai egy rövidebb és más kérdéseket tartalmazó kérdőívet kaptak, melyet saját maguk töltöttek ki a RÉV munkatársának jelenléte nélkül.

A kitöltött kérdőívek „kifejtős” részeinek kódolása után az SPSS statisztikai program segítségével dolgoztuk fel a kapott válaszokat, majd az eredményeket részletesen, írásban közzöltük ebben a tanulmányban. A tanulmányban leírt legfőbb eredményekről és következtetésekről egy összefoglaló kivonatot is készítettünk, melynek terjedelme sokkal rövidebb.

A kutatási minta bemutatása

A kutatás során a Heves Megyei Bv. Intézet fogvatartottjait, valamint a fogvatartottakkal közvetlen kapcsolatban lévő személyzet tagjait kérdeztük meg. Mindkét vizsgált csoport létszáma 60 fő volt, így összesen 120 fős mintával tudunk dolgozni.

A fogvatartotti mintánál figyeltünk arra, hogy a büntetési fokozat szerinti megoszlás a populációhoz képest arányosan legyen kiválasztva, a nemek aránya pedig közel azonos legyen, így 5 fő fiatalkorú, 5 fő férfi elítélt, 25 fő férfi előzetes, 20 fő női elítélt és 5 fő női előzetes fogvatartott lett megkérdezve a kutatás során, mely összesen 60 főt jelent.

A fogvatartottakkal készített kérdőívek az alábbi fő témákat érintették:

- Demográfiai és családi jellemzők
- Munkaerő-piaci jellemzők
- Legális és illegális droghasználati szokások
- A segítségkérés lehetőségei
- Már igénybevett szolgáltatások, intézmények, szervezetek

A továbbiakban először a fogvatartottak jellemzői és a kérdésekre kapott válaszok kerülnek bemutatásra a fent leírt témáknak megfelelően. Fontos kiemelni, hogy a válaszadói arány nem volt 100%-os, amely a vizsgálat körülményeinek tudható be, ugyanis egy bv. intézetben a megkérdezettek – az anonimitás biztosítása ellenére is – kevésbé merik vagy akarják vállalni a véleményüket és a személyesebb adataikat.

A fogvatartottakra vonatkozó eredmények

A fogvatartottak demográfiai és családi jellemzői

A megkérdezett fiatalokúak mind férfiak voltak, így a nemek szerinti megoszlást tekintve 35 férfi és 25 nő töltötte ki a kérdőíveket. Az életkor szerinti megoszlást tekintve 17 és 65 év közöttiek voltak a válaszadók, 5 fő pedig nem válaszolt a „születési év” kérdésre.

A család mint elsődleges szocializációs színtér és mint legfontosabb támogató környezet szerepe a kriminális karrier tekintetében igen fontos tényező. A kutatás során kíváncsiak voltunk, hogy a megkérdezett fogvatartottak családi háttere milyen képet mutat, melyet a családi állapot, a gyermekek száma és a családban együtt élők száma változókkal vizsgáltunk.

A válaszadók legnagyobb része, 27 fő (45%) élettársi kapcsolatban van, mely választ az egyedülálló követ, melyet 14 fő (23,3%) jelölt meg. A megkérdezettek közül 8 fő elvált, 6 fő házas, 1 fő pedig özvegy.

Az egy háztartásban élők száma az 1 és a 10 fő közé tehető. A leggyakoribb válasz az 5 fő volt (11 válaszadóval), de a 3 és a 6 fős család is gyakori volt a mintán belül. A megkérdezettek közül 3 fő mondta azt, hogy 10-en élnek egy háztartásban. A gyermekek száma is igen változatosnak bizonyult, ugyanis a leggyakoribb válasz a „nincs” (15 fő, 25%), majd ezt követi 12–12 fő (20–20%) megjelölésével az egy, valamint a négy vagy annál több gyermek. A válaszadók közül 10 főnek kető, 11 főnek pedig három gyermeke van.

A településtípus szerint a város – nagyközség – falu válaszok voltak a leggyakoribbak, ezek közül is 41,7%-os aránnyal a városból érkezők voltak a legtöbben.

A fogvatartottak munkaerő-piaci jellemzői

A munkaerő-piaci jellemzők vizsgálatánál a befejezett iskolai végzettséget, a szakképzettséget és az eddigi foglalkoztatásban töltött időt, valamint a foglalkoztatás jellegét néztük. A befejezett iskolai végzettség tekintetében elmondható, hogy a válaszadók legnagyobb arányban 8 osztályos végzettséggel rendelkeznek (40%), a legkevesebb válasz pedig a főiskola/egyetem lehetőségére érkezett (3 fő). Az alacsony iskolai végzettség a mintában, és feltételezhetően a populációban is, több embernél jelent problémát.

A válaszadók közül 17 fő állította azt, hogy rendelkezik valamilyen szakképzettséggel, melyek közül a leggyakoribbak a vendéglátóiparhoz és az építőiparhoz kapcsolódnak. Munkahelye a válaszadók 68,3%-ának volt a börtönbe kerülésük előtt, melyből 40% bejelentett munka, 13% alkalmi munka és 6% feketemunka volt. A munka jellegére utaló kérdésre a nem válaszolók aránya magas, 28,3% volt (17 fő), mely valószínűleg az illegális munkavégzéssel magyarázható, melyet a Bv. Intézetben nem mertek, vagy nem akartak bevallani. A munkával töltött időre vonatkozóan elmondható, hogy 2 válaszadó nem dolgozott még addigi élete során, a legtöbben pedig (7 fő) két évet dolgoztak. A 30, vagy annál több évet dolgozók száma 4 fő volt.

A fogvatartottak börtönbe kerülésének körülményei

A kérdőívben szerepelt néhány olyan kérdés, mely a fogvatartottak addigi életük folyamán bármelyik bv. intézetben töltött idejéről, a jelenlegi büntetésük időbeli jellemzőiről és a büntett típusáról szólt. A börtönben töltött összes időre vonatkozóan változatos kép alakult ki. Az érvényes válaszok közül a legtöbb (7 fő) a 0 év volt, vagyis a válaszadók 11,7 %-a nem volt még szabadságvesztéssel büntetve. A leghosszabb időtartam 7 év 8 hónap volt, a legrövidebb börtönben töltött idő pedig 7 hónap (ezt a választ két fő írta).

A jelenlegi büntetésüket tekintve az érvényes válaszadók közül a legtöbben 6 hónapja vannak a Bv. Intézetben, ezt pedig 5–5 válaszadóval az 1 év és a 3 év követte. A vizsgálat ideje alatt legrövidebb ideje bent lévő személy 1 hete volt a Bv. Intézetben, a leghosszabb idő pedig 3 év 6 hónap volt.

A büntetett cselekvéstípusait az alábbiakban határoztuk meg: lopás; rablás; egyéb vagyon elleni bűncselekmény; emberölés vagy kísérlete; egyéb erőszak; kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmény; egyéb bűncselekmény.

A válaszok közül a rablás volt a leggyakoribb (14 fő), melyet az egyéb bűncselekmény követett 13 fő válaszával, valamint az egyéb vagyon elleni erőszak (9 fő). Az egyéb bűncselekmények közt leginkább a zsarolás, valamint a gazdasági csalás volt jellemző, ez utóbbi a magasabban képzett (érettségivel vagy diplomával rendelkező) fogvatartottak körében jelent meg. A kutatás szempontjából releváns adat, hogy a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmény miatt a Bv. Intézetben lévők száma 4 fő volt, amely nem feltétlenül jelenti azt, hogy a többi fogvatartott nem érintkezett volna valaha is a kábítószerekkel.

A kábítószer-fogyasztás jellemzői a fogvatartottak körében

A RÉV Szenvedélybeteg-segítő Szolgálat szempontjából az egyik legfontosabb kérdés, hogy a Bv. Intézetben a fogvatartottak hogyan viszonyulnak a drogokhoz. A szerhasználati szokásokon kívül arra is kíváncsiak voltunk, hogy az egri börtönben mennyire nehéz hozzájutni az illegális és a legális szerekhez, valamint mennyire jellemző a legális tudatmódosító szerekkel való visszaélés. Ennél a kérdésnél elsősorban a Rivotril és a Xanax használatára voltunk kíváncsiak.

Arra a kérdésre, hogy élete során fogyasztott-e már valamilyen kábítószer, az „igen” és a „nem” válaszok aránya közt nem volt túl nagy eltérés. Azok száma, akik már használtak kábítószer, 31 fő volt, míg a „nem” választ adók száma 25 fő, amely az arányokat nézve 51,7% és 41,7%. Az életkor tekintetében az első használat során jellemzően 16 évesek vagy annál fiatalabbak voltak a megkérdezettek, ugyanis a 16 évet öt fő jelölte meg, míg az az alatti életkorokat 11 fő. Az első kipróbálásakor a legfiatalabb válaszadó 12 éves, a legidősebb pedig 35 éves volt.

A kérdőívnek az értelmezés szempontjából egyik kritikus pontja egy táblázat volt, melyben a különböző szerek használatának gyakoriságát kellett megjelölniük. A szerek között szerepelt a gyógyszer, a cigaretta és az alkohol is. A különböző szereket legalább a kipróbálás szintjén használók arányánál megfigyelhető, hogy a legtöbben a cigarettát (61,7%), valamint az alkoholt (41,7%) próbálták ki. Az illegális szerek közül az amfetamint (36,7%) és a cannabist (28,3%) próbálták ki a legtöbben, míg a legkevésbé a heroint (6,7%) és a gombát (5%). A gyógyszereket meglepően kevés ember jelölte meg (33,3%), melynek oka talán a kérdés félreértése volt, ugyanis itt nem a függésről, hanem a kipróbálásról érdeklődtünk.

Gyakran hallható, hogy a hagyományos kábítószer (cannabis, heroin, kokain stb.) az elmúlt években háttérbe szorultak, és helyettük az úgynevezett designer drogok használata lett a jellemző. A kérdőív táblázatában két ilyen szer látható, a herbál és a kristály, melyek közül is inkább a herbál – más néven biofű – kipróbálása volt jellemző (a minta 20 %-a).

A szerek használatának gyakoriságát a kérdőív táblázatában 7 attribútummal mértük, melyek a következők voltak: nem használt; kipróbálta; naponta többször; naponta; hetente; hetente 2–3 alkalommal; havonta többször; alkalomszerűen.

Amfetamin

Az amfetamint ki nem próbálók száma 38 fő, az attribútumok közül a legtöbben (6 fő) a „naponta többször” választ jelölték meg. Ezt követte 4 fő megjelölésével a „kipróbálta” és szintén 4 fővel a „heti 2–3 alkalommal”.

Gyógyszerek

A gyógyszerek használatánál érdekes eredmény volt az, hogy a válaszadók 66%-a (40 fő) jelölte azt, hogy még soha nem használt. Ennek a válasznak két oka lehet. Egyrészt a kevés információ miatt a gyógyszerre azt hihették, hogy ez egy kábítószer elnevezése, s mivel ilyet – az ő felfogásuk szerint kábítószer – valóban nem fogyasztottak még, ezért ezt jelölték be. A másik magyarázat az lehet, hogy a megkérdezett fogvatartottak a táblázatot túl bonyolultnak látták, s ezért „találomra” jelölték be a lehetséges válaszokat. A másik két leggyakrabban előforduló válasz a naponta (5 fő), valamint a hetente (3 fő) volt, ezek a válaszadók feltehetően komolyabban vették, illetve jól értelmezték a kérdést, és tudatában voltak a gyógyszer ebben a környezetben lévő szereplésének.

Cannabis

A cannabist még soha nem használók száma 43 fő volt, ami a minta közel 72%-át jelenti. Az ezt követő két leggyakoribb válasz 6-6 fő megjelölésével a „kipróbálta”

és a „naponta többször” volt. Az utóbbi választ 21 éves vagy az alatti válaszadók adták, a legidősebb pedig, aki a „kipróbálta” attribútumot jelölte meg, 50 éves volt.

Crack

A cracket még soha nem használók aránya igen magas volt (88%), amely a kristály nevű szer dominanciájának tudható be. A többi lehetséges válaszra megoszlott a jelölés, a „kipróbálta” 2 fő által lett megjelölve, a többi válasz pedig 1-1 jelölést kapott.

Extasy

Az extasyt nem használók aránya hasonlóan magas az előzőhöz, ugyanis a válaszadóknak szintén a 88%-a jelölte be ezt a lehetőséget. A többi lehetőség közül két-két fő a „kipróbálta”, a „hetente” és a „havonta többször” attribútumokat jelölte be. Egy fő állította azt, hogy alkalmoszerűen fogyasztotta, és szintén egy fő jelölte be, hogy naponta többször.

Gomba

Az összes szer közül ennek volt a legkevesebb kipróbálója (5%), ami a 60-ból 3 főt jelent. A három fő három különböző gyakoriságot jelölt be, melyek a „kipróbálta”, a „havonta többször” és az „alkalmoszerűen” attribútumok voltak.

Heroin

A „nem használt” lehetőséget 56 fő jelölte be, ami a gombához hasonlóan szintén kis használati számot jelent. A négy ember közül, akik már legalább kipróbálták 2 fő meg is maradt a kipróbálás szintjén, egy-egy fő pedig a „naponta többször” és a „hetente” lehetőségeket jelölte meg.

Kokain

A kokaint nem használók száma 47 fő volt, mely a minta 78%-át jelenti. A többi válasz közül a „kipróbálta” (5 fő) és az „alkalmoszerűen” (4 fő) jelent meg a leg-többször.

LSD

Az LSD-t ki nem próbálók száma 55 fő, a „csak kipróbálta” lehetőséget 4 ember jelölte meg, míg egy mondta azt, hogy havonta többször is használta/használja.

Szerves oldószerek

A szerves oldószerek használata (szipuzás) manapság kevésbé jellemző, mint 10-15 évvel ezelőtt. Ez a kapott adatokból is látszik, ugyanis 56 fő egyáltalán nem próbálta ki, 3 fő kipróbálta és 1 fő alkalmoszerűen használta. Ez utóbbi használó kora 35 év volt, amely alátámasztja a 10-15 évvel ezelőtti használat nagyobb gyakoriságát.

Herbál

A Szolgálat tapasztalatai szerint ennek a szernek a fogyasztása jelenleg az egyik leggyakoribb (a dohányzáson és az alkoholon kívül). A kutatás e részéből nyert

adatok ezt nem támasztják alá, ugyanis a válaszadók közül 48 fő jelölte be azt a lehetőséget, hogy még soha nem fogyasztotta ezt a szert. A „kipróbálta” attribútum 9 fő által lett megjelölve, míg a „naponta többször” választ 3 ember adta. Az utóbbiakat 26 éves és az alatti válaszadók adták, melyből az az eddig is ismert tény következik, hogy a herbált leginkább a fiatal szerhasználók fogyasztják.

Alkohol

Amennyiben reálistan gondolkodunk, úgy az alkoholnál tűnik fel leginkább a válaszok megbízhatatlansága, ugyanis a válaszadó 60 főből 35 fő jelölte be azt, hogy még ki sem próbálta az alkoholt. Az ezt követő gyakoriság szerinti válaszok a „ki-próbálta”, amit 10 fő mondott, valamint 8-an adták az „alkalomszerűen” választ. A „naponta” attribútumot egy fő jelölte be.

Cigaretta

Mint azt tudjuk, az alkohol mellett a dohányzás a legelterjedtebb drog Magyarországon. A vizsgált minta 62%-a dohányzott már valamilyen gyakorisággal, s e válaszadók közül is inkább azok voltak többségben, akik naponta több alkalommal gyújtanak rá (20 fő). A kipróbálás szintjén használók száma 11 fő volt, mely emberek a mintában jellemzően 26 év alattiak voltak, de ez utóbbi adat nem használható általános ténymegállapítására.

Egyéb szer (kristály)

A kérdőív során az utolsó szertípust nem konkretizáltuk, hanem egyéb szerként tüntettük fel. Azok a válaszadók, akik számára ez releváns volt, a kristály-t jelölték meg, amelyet leginkább a kirekesztett társadalmi csoportok, azokon belül is a mélyszegények használnak. A kristály nevű szer használata egyre inkább kezd elterjedni, amely a vizsgálattal nem támasztható alá, ugyanis a válaszadók 92%-a nem próbálta még ki ezt a szert. Azok közül, akik már használták, 3 fő naponta többször is fogyasztotta a szert, míg 1-1 fő jelölte be a „naponta” és a „hetente 2-3 alkalommal” lehetőségeket.

A szerekhez való hozzájutás lehetőségei

A kutatás során arra is kíváncsiak voltunk, hogy mennyire jellemző az, hogy a fogvatartottak kábítószerhez juthatnak a Heves Megyei Bv. Intézetben. Az illegális szerekhez való hozzájutás vizsgálatához olyan válaszlehetőségeket adtunk meg, amelyek a „nem lehet hozzájutni”-tól a „nagyon könnyű hozzájutni”-ig terjedtek. A válaszadók 40%-a állította azt, hogy az egri börtönben nem lehet hozzájutni az illegális szerekhez, míg 13,3%, ami a 60-ból 8 főt jelent, mondta azt, hogy nagyon könnyű hozzájutni. A többi válasz gyakorisága szerint a „könnyű hozzájutni” és „elég nehéz hozzájutni” választ ugyanannyian, 4-4 fő válaszolta, ami a minta 6,7%-a. Ennél a kérdésnél viszonylag magas volt (minta csaknem negyede) a nem válaszolók aránya.

A bv. intézetekben a leggyakrabban használt nyugtató a Rivotril és a Xanax, amelynek az orvos által előírtnál gyakrabban történő szedése ugyanolyan függőséget okozhat, mint más kábítószer. E két nyugtató használata gyakori a magyar börtönökben is, melyet több esetben kábítószerként is használnak. A Rivotrillról például Fliegaufer Gergely börtönpszichológus így ír: *„Más gyógyszerekhez hasonlóan (pl. Tegretol) a Rivotril gyakran börtöndroggá válik a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben. A fogvatartottak a gyógyszerrel azért élnek vissza, mert az csökkenti a börtönstresszt.”*¹

Az egeri bv. intézetben a vizsgálat során megkérdeztük, hogy mennyire jellemző e két szer visszaélészerű használata. A válaszadók 43,3%-a mondta azt, hogy egyáltalán nem jellemző, 20%-uk szerint gyakran előfordul, 16,7% pedig azt mondta, hogy néha fordul elő. A „nagyon jellemző” attribútumot a válaszadók 11%-a jelölte be, 8% pedig a „nem tudja/nincs válasz” lehetőséget választotta.

A visszaélészerűen történő használat mellett azt is vizsgáltuk, hogy az illegális szerekhez hasonlóan mennyire nehéz ezekhez hozzájutniuk a fogvatartottaknak. 18 válaszadó mondta azt, hogy egyáltalán nem lehet hozzájutni, 9 ember pedig azt mondta, hogy elég nehéz hozzájutni. Itt érdemes megjegyezni, hogy az illegális szereknél az „elég nehéz hozzájutni” választ 4 fő jelölte be, vagyis többen mondták azt, hogy a legális tudatmódosító szerekhez nehezebb hozzájutni, mint az illegálisakhoz. A mintából 8 ember mondta azt, hogy nagyon könnyű hozzájutni (a kérdőív kitöltése közben az egyikük mondta is, hogy az orvos felírja).

A segítségkérés lehetőségei

A kérdőív további részében a segítségkérés lehetőségeire voltunk kíváncsiak. Ezek a kérdések főként azokra a fogvatartottakra vonatkoztak, akiknek van valamilyen káros szenvedélyük. A börtönön kívül töltött idő alatt 12 fő kért segítséget a függőségével kapcsolatban, és a segítségkérés formái rehabilitációs intézmények, orvosok, addiktológusok és 1 fő részéről a RÉV Szolgálat felkeresése volt.

A börtönben segítséget kérők száma 11 fő volt a 60-ból, amely nem jelenti azt, hogy ennyi káros szenvedéllyel élő lett volna a mintában, ugyanis az erre a kérdésre nem válaszolók száma 13 fő, akik közül lehettek olyanok, akik kértek segítséget, csak nem válaszoltak.

A börtönön belül segítséget kérők változó véleménnyel vannak arról, hogy mennyire hasznosak ezek a segítő folyamatok. A lehetséges válaszok közt szerepelt az „egyáltalán nem hasznos”, az „egy kicsit hasznos”, az „elég hasznos” és a „nagyon hasznos”, melyek közül az „egyáltalán nem hasznos” volt a gyakoriság szerint domináns válasz, melyet 8 fő jelölt meg. Hozzá kell tenni, hogy az értékelhető válaszok száma 22 volt, az erre a kérdésre nem válaszolók aránya 63,3%, szóval a kapott válaszokból nem érdemes következtetéseket levonni. A „nagyon hasznos” és az „elég hasznos” válaszokat 3, illetve 6 fő jelölte meg, kicsit hasznosnak pedig 5 fő tartja a segítő szolgáltatásokat.

1 <http://bvpszichologiahirek.blogspot.hu/2007/11/rivotril-atyja.html>

A kapott válaszoknak kissé ellentmond az, hogy a válaszadóknak csak a 10%-a szerint lenne szükséges változtatni a segítői folyamatokon, amely kevesebb, mint aki szerint egyáltalán nem hasznos ez a tevékenység.

A „Miben kérne még segítséget?” kérdésre kapott válaszok a családdal és a szerhasználattal kapcsolatosan fogalmazódtak meg. A családdal kapcsolatosan 1 fő mondta, hogy a gyermekeit szeretné a kezébe venni, és szintén 1 fő, hogy szeretné többször látni a családját. A szerhasználattal kapcsolatban a lelki segítségnyújtás és támogatás igénye, valamint a szerről való leszokás merült fel. Egy válaszadó azt írta le, hogy szeretne más fiatalokon segíteni.

A fogvatartottak véleménye a RÉV Szolgálat munkájáról

A RÉV börtönben végzett munkájáról a fogvatartottak szabadon alkothattak véleményt, válaszlehetőségeket nem adtunk meg. A kapott válaszok mind pozitív visszajelzések voltak, többen kiemelték, hogy akinek kábítószer-problémája van, azoknak jelentős segítséget jelent. A válaszok közül néhányat szó szerint idézek: *Teljesen 100%-os; Hatékonyan végzik a munkájukat; Aki szenvedélybeteg, annak nagy segítség; Ki lehet beszélni a kábítószer- problémát; Nagyon segítőkészek, jó, hogy itt is dolgoznak.*

Érdekelt minket, hogy a fogvatartottak mennyire érzik szükségesnek a RÉV munkájának folytatását a jövőben is.

A kapott adatok szerint az erre a kérdésre válaszolók száma 42 fő, akiknek a 78,6%-a tartja mindenképp szükségesnek a munka folytatását. Ez megerősíti azt, hogy a Szolgálat által végzett munka a Bv. Intézetben ugyanolyan fontos, mint a rácsokon kívül, s erre a fogvatartottaknak is nagy igényük van. A „Jó, hogy van, de ha nem lenne, sem hiányozna” választ – amely a közepes mértéknek felel meg – 5 fő jelölte be, míg 4 fő (a minta 6,7%-a) mondta, hogy egyáltalán nem érzi szükségesnek a tevékenységet.

A kérdőív végén arra voltunk kíváncsiak, hogy mennyire tartják támogatónak a körülöttük lévő személyeket (fogva tartott társak, nevelők, a Bv. Intézet személyi állománya), hogy a problémáikat megoldják, és sikeresebben tudjanak reintegrálódni a társadalomba. A válaszadói arány erre a kérdésre 75%-os volt, ami 45 főt jelent. A lehetséges válaszok az „egyáltalán nem támogatótól” a „nagyon támogatóig” terjedtek. A leggyakoribb válasz az „elégé támogató” volt (16 fő), majd a „közepesen” (13 fő) és a „nagyon támogató” (9 fő) következett a gyakoriság szerint. 4 fő jelölte meg azt, hogy egy kicsit támogató, míg mindössze 3 fő vélekedik úgy, hogy egyáltalán nem az.

A Bv. Intézet személyi állományára vonatkozó eredmények

A vizsgálatban azokat a bv. személyzetéhez tartozó dolgozókat is megkérdeztük, akik kapcsolatban állnak a fogvatartottakkal. A minta nagysága eredetileg 60 fő volt, de mivel két fő nem juttatta vissza a kérdőívet, ezért a tényleges min-

ta 58 főt jelent. Ők egy-egy önkitöltős kérdőívet töltöttek ki, melynek terjedelme kisebb volt, mivel kevesebb kérdést tartalmazott. Ezek a kérdések főként a RÉV Szolgálatról és a Bv. Intézet működéséről, hatékonyságáról alkotott véleményükről szóltak, de voltak olyanok is, amelyek a fogvatartottak részére készült kérdőívben is szerepeltek. Ez utóbbiak összehasonlítás alapul szolgálhatnak a két csoport között.

A RÉV börtönben végzett munkája a bv. személyzet szerint

Ahhoz, hogy a RÉV munkájáról alkotott véleményt vizsgálni tudjuk, első lépésként azt mértük fel, hogy mennyire ismerik a Szolgálat Bv. Intézetben végzett tevékenységét. A válaszok alapján elmondható, hogy a legtöbb megkérdezett (38 fő) hallott a RÉV Szolgálatról, de nem tudja pontosan, hogy mit csinálunk a börtönben. A válaszadók 25,9%-a (15 fő) mondta azt, hogy jól ismeri a munkát, míg 5 fő egyáltalán nem tudta, hogy milyen tevékenységeket végzünk a Bv. Intézetben.

A Szolgálatunk munkájának hasznosságáról viszonylag változatos képet kaptunk. A leggyakoribb válaszok a „közepesen hasznos” és az „elégé hasznos” attribútumok voltak (20 és 14 fő válaszával), melyeket a „nagyon hasznos” követett 8 fővel. Az erre a kérdésre nem válaszolók száma 10 fő volt, akiknek egy része azok közül került ki, akik nem ismerik a Szolgálat Bv. Intézetben folytatott munkáját.

A RÉV munkájához szükség van egy bizalmi alapon működő segítői kapcsolat kialakítására a fogvatartottakkal, és a vizsgálat során arra is kíváncsiak voltunk, hogy a bv. személyzet szerint hogyan viszonyulnak a fogvatartottak a RÉV munkatársaikhoz. Az erre a kérdésre válaszolók 44%-a szerint a fogvatartottak megbíznak a RÉV munkatársaiban és szívesen vesznek részt az egyéni foglalkozásokon. Szintén gyakori válasz volt az, hogy örülnek, ha idegenekkel beszélgetnek, melyet 18 fő jelölt meg. A személyzet tagjai közül 5 fő mondta azt, hogy szerintük a fogvatartottaknak kínos a szenvedélybetegségükről, kábítószer- problémájukról beszélni. Két válaszadó jelölte meg az „egyéb” attribútumot, ahová azt írták, hogy „pillanatnyi elfoglaltságnak tartják”, valamint „plusz programlehetőség, addig sem tartózkodnak a zárkában”, vagyis szerintük a RÉV munkája egy, a mindennapokba változatosságot vivő program, s ezért vesznek részt ezeken a fogvatartottak.

A RÉV Szolgálat Bv. Intézetben folytatott munkájának szükségességéről megszlanak a személyzet tagjainak véleményei. 29 fő jelölte meg, hogy „Igen, mindenképp szükséges”, 15 fő pedig azt mondta, hogy „Jó, hogy van, de ha nem lenne, nem hiányozna”. A Szolgálat munkáját 3 fő gondolja szükségtelennek, a nem válaszolók száma pedig 11 fő. A válaszok gyakoriságából az mondható el, hogy a megkérdezett bv. személyzet nagyobb része szerint (61,7%) a RÉV Szolgálat börtönben végzett munkájára mindenképp szükség van.

A személyi állomány megkérdezett tagjainak lehetősége volt bármilyen megjegyzést írni a RÉV Szolgálat Bv. Intézetben folytatott munkájáról, mely megjegyzések a következők voltak: *Szuper; A fogvatartottak csak időtöltésből veszik igénybe a szolgáltatásukat; Csak az elítéltekkel kellene foglalkozni, az előzetesekkel nem; Kiváló*

munka, csak így tovább; Nagymértékben segíti a munkát, és a szenvedélybetegség szakszerű kezelését nyújtja; Nélkülük nehezebb lenne a benti munka; Szeretném tudni, hogy mit csinálnak.

Bár a személyzet tagjai inkább fontosnak tartják a RÉV munkáját, a válaszadók szerint még sem minden fogvatartott veszi igénybe a szolgáltatást, akinek szüksége lenne rá. 15 fő jelölte azt a választ, hogy sok fogvatartott van, akinek részt kellene vennie a RÉV munkájában, 21 fő pedig azt, hogy csak néhány olyan fogvatartott van, de az esetek többségében, akinek szüksége van erre, az részt is vesz a tevékenységekben. A nem válaszolók száma viszonylag magas volt (17 fő), akik valószínűleg nem tudják megítélni, hogy a fogvatartottaknak javasolt lenne-e a szolgáltatás igénybevétele, vagy sem.

A vizsgálatnak fontos tárgya volt a fogvatartottak társadalomba történő reintegrációja, s kíváncsiak voltunk arra, hogy a személyzet szerint a RÉV munkája mennyiben járul hozzá a büntetésüket töltők visszailleszkedéséhez. A gyakorisági eloszlásokat tekintve nagy hasonlóság fedezhető fel a RÉV hatékonyságát és a reintegrációhoz való hozzájárulását vizsgáló kérdések válaszaiban. A válaszadók többsége szerint közepesen járul hozzá, melyet az „elégge” és a „nagyon hozzájárul” követ.

A fogvatartottak reintegrációjának kérdésében a kutatás eredményei szerint a Bv. Intézet személyzetének nagy részét pesszimizmus jellemzi. Arra a kérdésre, hogy milyen esélyei vannak a szabadultaknak a „normális” társadalomba való visszailleszkedésre, főként a „kismértékű esély” (26 fő) és a „közepes esély” (22 fő) voltak a leggyakoribb válaszok. A jó esélyt jelölők és a nagyon kevés esélyt jelölők száma egyforma volt, 5-5 fővel.

A Bv. Intézet fő feladatai a személyzet szerint

A vizsgálatban kitértünk arra is, hogy a személyzet tagjai miben látják a Bv. Intézet feladatát/feladatait, mely kérdésnél a megadott válaszokat kellett rangsorolniuk. A lehetséges válaszok az alábbiak voltak: biztonság; reintegráció; családi kapcsolatok rendezése; foglalkoztatás; káros szenvedélyek visszaszorítása.

A válaszok alapján nem kaptunk igazán meglepő eredményeket, ugyanis a megkérdezettek 82%-a (48 fő) a biztonság megteremtését tartja a Bv. Intézet fő feladatának, ezt rakták a sorrend első helyére. Ezt követte a reintegráció 8,6%-kal (5 fő), a többi válaszlehetőséget pedig 1–1 ember tette az első helyre.

A biztonságot preferáló válaszadók a második helyre a foglalkoztatást (7 fő), azután a káros szenvedélyek visszaszorítását (6 fő), a reintegrációt (5 fő) és a családi kapcsolatok rendezését (4 fő) tették.

A Bv. Intézet hatékonyságának fejlesztése

A személyzet tagjait megkérdeztük arról is, hogy szerintük hogyan lehetne fejleszteni a Bv. Intézet hatékonyságát. A kérdőív során ennél a kérdésnél volt a

legkevesebb a válaszadók száma, ugyanis az 58 főből 32 fő válaszolt. A két leggyakoribb javaslat a nagyobb fegyelem/szigor alkalmazása, valamint a civil szervezetek bevonása volt. A válaszadók közül 16 fő írta azt, hogy nagyobb fegyelem szükséges, amely a válaszadók 50%-át jelenti, a civil szervezetek bevonását pedig 6 fő javasolta (18,8%). A többi válasz, melyeket 1-1 ember írt az alábbiak voltak:

- A fogvatartottak alapműveltségének fejlesztése
- A munkáltatás teljes körű lefedése
- Erős utógondozás, hatékony pártfogó felügyelet
- Kevesebb szabályozás és adminisztráció, szervezettebb reintegrációs programok
- A kollégák közti viszony fejlesztése
- Nagyobb dolgozói létszám
- Nem kellene akkora médianyilvánosságot kapnia a Bv. Intézetnek
- A segítőkészség és tolerancia növelése
- Több csoportos és egyéni foglalkozás
- Több következetesség, kevesebb civil szervezet
- A vallási felekezetek többrétű bevonása

A kutatás során azt is megkérdeztük a személyzet tagjaitól, hogy mi motiválta őket arra, hogy a büntetés-végrehajtásban dolgozzanak. Erre a kérdésre a nem válaszolók száma 17 fő volt, a leggyakoribb válaszok pedig a korai nyugdíj (10 fő), az anyagi megfontolás (10 fő), a kihívás (6 fő) és az egyenruha viselete (3 fő) volt. Érdekes válasz volt a „nem volt más”, amely egyfajta kényszerre utal, melyet 9 fő írt. Ez azt jelenti, hogy a válaszadók 21,9%-ának semmilyen motiváltsága nem volt arra, hogy a Bv. Intézetben dolgozzon. Ez az arány mostanra megnőtt, ugyanis a válaszok kapcsán többen megjegyezték, hogy a kezdetekben nyújtott lehetőségek (korai nyugdíj, megbecsültség) egy része már nincs meg. Ezért a motiválatlan megkérdezettek száma legalább 10 fővel megemelkedett, amely rövid vagy hosszú távon az érdektelen munkavégzést eredményezheti néhány embernél. Így utólag megítélve érdemes lett volna egy olyan kérdést is feltenni a kérdőívben, ami a jelenlegi motiváltságukra világít rá (pl. Most miért dolgozik az Bv. Intézetben?).

Drogfogyasztás a börtönben a személyzet szerint

A fogvatartottakhoz hasonlóan a személyzet véleményére is kíváncsiak voltunk a tekintetben, hogy mennyire nehéz az illegális és a legális szerekhez hozzájutni, valamint mennyire jellemző a legális tudatmódosító szerek visszaélészerű használata.

A személyzet megkérdezett tagjai közül az illegális szerekhez való hozzájutásról a legtöbben az „elég nehéz hozzájutni” választ jelölték meg (26 fő), melyet a „nagyon nehéz hozzájutni” követ 14 válasszal. A „nem lehet hozzájutni” attribútum 9 jelölést kapott, míg 4 fő mondta azt, hogy könnyű a Bv. Intézetben illegális szerhez jutni. A fogvatartottak és a személyzet válaszai ebben a témában eltérőek. Egyedül a „könnyű hozzájutni” attribútumot jelölték ugyanannyian (4-4 fő), de

például a „nagyon könnyű” választ csak a fogvatartottak választották. Amennyiben a válaszlehetőségeket sorba vesszük, akkor az alábbi adatokat kaptuk a vizsgálat során:

Nem lehet: A fogvatartottak legnagyobb része (24 fő) jelölte ezt a választ, ellenben a személyzet tagjai közül 9 fő választotta ezt a lehetőséget.

Nagyon könnyű: A két csoport közül csak a fogvatartottak jelölték be ezt a választ (8 fő), amely az erre a kérdésre válaszoló fogvatartottak 17,8%-át jelenti.

Könnyű: Ezt a választ a két csoport tagjai ugyanannyian jelölték meg (4–4 fő).

Elég nehéz: A bv. személyzet válaszadói ezt jelölték meg a legtöbben (26 fő), amely a személyzeti minta 49%-a. A fogvatartottak jóval kevesebben, összesen 4-en jelölték meg ezt a lehetőséget.

Nagyon nehéz: Ennél az attribútumnál is több volt a személyi állomány választása (14 fő), mint a fogvatartottaké, akik közül 5 fő jelölte meg ezt a választ.

A legális tudatmódosító szerekkel kapcsolatban is megkérdeztük a bv. személyzetet, ahol például a Xanaxhoz és a Rivotrilhez való hozzájutás lehetőségét vizsgáltuk. A válaszokból az derült ki, hogy a személyzet legnagyobb része szerint ezekhez elég nehéz hozzájutni (29 fő), és itt érdekes, hogy ezt a lehetőséget többen választották a legális szereknél, mint az illegálisaknál, ahol 26 fő jelölte meg azt. A „nagyon nehéz hozzájutni” választ 24 fő jelölte meg, míg a „nem lehet hozzájutni” attribútumot 3 fő választotta.

Ezek a szerek nyugtatóként szolgálnak, melyet a Bv. Intézet egészségügyi szakembere felírhat, s ezért volt meglepő az, hogy csak 7 ember szerint könnyű hozzájutni ezekhez. A „nagyon könnyű” választ 1 fő jelölte meg, amely a fogvatartottaknál 8 jelölést kapott.

A fentebb vizsgált szerekkel való visszaélést vizsgálva azt láthatjuk, hogy a személyzet által leggyakrabban adott válasz a „néha előfordul” volt, melyet 43 fő jelölt meg. Ezt követte a „gyakran előfordul” (7 fő), valamint az „egyáltalán nem jellemző” (6 fő). A fogvatartottaknál a különböző válaszlehetőségek jelölésének gyakorisága nagyon különbözik a bv. személyzet válaszaitól, melyet az alábbi összehasonlító táblázat szemléltet.

A legális tudatmódosító szerekkel való visszaélés lehetőségének megítélése

Válaszlehetőségek	Bv. személyzet (fő)	Fogvatartottak (fő)
Egyáltalán nem jellemző	6	26
Néha előfordul	43	10
Gyakran előfordul	7	12
Nagyon jellemző	1	7
Nem tudja/nincs válasz	1	5

Befejezés

A tanulmány záró részében a második fejezetben (A kutatásról) leírt kérdésekre kapott válaszokat summázom.

A RÉV Szolgálat Bv. Intézetben végzett munkájának hasznosságáról elmondható, hogy mind a fogvatartottak, mind pedig a bv. személyzet válaszadóinak nagyobbik része szerint szükséges a Szolgálat munkája a börtönben. A fogvatartottak megbíznak a RÉV munkatársaiban, a munka pedig valamilyen szinten hozzájárul az ő reintegrációjukhoz is. A kábítószer-problémával érintett fogvatartottak az egyéni és a csoportos foglalkozásokon is közelebb kerülnek ahhoz, hogy a szenvedélybetegségükből felépüljenek. A személyi állomány tagjai közül többen mondták azt, hogy nem tudják pontosan, mit csinál a RÉV Szolgálat a Bv. Intézetben, és jelezték, hogy szeretnének több információval rendelkezni erről. Ennek az igénynek a kielégítése érdekében célszerű lenne a RÉV munkáját bemutatni a fogvatartottakkal közvetlenül kapcsolatban lévő munkatársaknak.

A fogvatartottak szerhasználati szokásaival kapcsolatban az derült ki, hogy a megkérdezettek több mint fele legalább kipróbálás szintjén használt már illegális kábítószer. A kipróbált illegális szerek közül a leggyakoribb az amfetamin és a cannabis volt, a legális szereknél pedig a cigaretta és az alkohol. A designer drogok térnyerésével a herbál legalább kipróbálás szintű használata is növekvő tendenciát mutat, míg a régi típusú, „hagyományos” kábítószeres fogyasztása egyre kevésbé jellemző.

Általában az emberek azt gondolhatják, hogy a börtönökben a rendszeres csomagellenőrzések miatt nem lehet hozzájutni a kábítószerekhez, amely a leszokáshoz segíti hozzá a fogvatartottakat. A kutatásból kiderült, hogy a fogvatartottak és a személyzet szerint is inkább nem, vagy csak nagyon nehezen lehet hozzájutni ezekhez és a legális szerekhez egyaránt, de mindkét csoport közt voltak olyan válaszok, amelyek szerint hozzá lehet férni a szerekhez.

A Bv. Intézet fő feladata a személyzet legnagyobb része szerint a biztonság megteremtése és biztosítása, melyet a „reintegráció elősegítése” válasz követett. A börtön hatékonyabbá tételét vizsgáló kérdés kapcsán a válaszadók legnagyobb része azt mondta, hogy a szigorral és a fegyelemmel lehet elérni, valamint viszonylag sokan válaszolták azt, hogy külsős intézményeket, szakembereket és civil szervezeteket kellene bevonni a büntetés-végrehajtás munkájába.

Viselkedési addikciók és játékszokások a fogvatartottak körében

Absztrakt

Jelen tanulmányban egy, a fogvatartottak körében 2014-ben lefolytatott szerencsejáték-függőségi vizsgálat főbb eredményeit közöljük a börtönbe vonulás előtti időszakra koncentrálnálva¹. A szerencsejáték-függőség felmérésére számos hazai és külföldi vizsgálatot végeztek a lakosság vonatkozásában, ugyanakkor itthon egy 2009-es vizsgálatunk kivételével nem vizsgálták a börtönpopuláció szerencsejáték-függőségét. A kóros játékszenvedély vizsgálatára az SOGS-kérdőív eredeti változatát alkalmaztuk, kiegészítve demográfiai és a vizsgálatunk szempontjából más releváns kérdésekkel. Ismételt aktualitást adott vizsgálatunknak, hogy 2012. október 10-ével megszűnt Magyarországon a játékgépek működtetése, így a szerencsejáték-függőségi problémák egy jelentős tényezője került ki a piacról. Vajon ennek az eseménynek van-e mérhető hatása? Először arra a kérdésre keressük a választ, hogy a jelenleg fogva tartott személyek körében milyen arányban találunk szerencsejáték-függőket, továbbá azt mutatjuk be, hogy a vizsgált egyének mennyire vannak tisztában saját állapotukkal. Ezután a szerencsejáték-függőség és a szocio-demográfiai tényezők kapcsolatát elemezzük, majd kitérünk arra, hogy a szerencsejáték-függőség milyen kapcsolatban áll a megjátszott összeg maximális nagyságával, a játszott szerencsejáték típusával. Vizsgálataink során keresztábrák elemzést, illetve korrespondencia-elemzést alkalmaztunk.

Vizsgálatunk főbb eredménye, hogy a fogvatartottak körében a szerencsejáték-függők aránya szignifikánsan nem változott 2009-hez képest, a vizsgált populáció esetében a függők aránya a lakossági célcsoportéhoz képest nagyságrenddel magasabb, ugyanakkor a nemzetközi börtönpopulációs vizsgálatokhoz hasonló. A vizsgált célcsoport játékszerkezete szignifikáns különbséget mutat 2010-hez képest.

Kulcsszavak: szerencsejáték, bűnözés, függőség, játékszenvedély

Bevezetés

Az utóbbi időben az addikciós problémák, különösen a szerencsejáték-függőség veszélye, illetve a prevenció szerepe egyre inkább reflektorfénybe kerültek. A szerencsejáték-függőség felmérésére számos hazai és külföldi vizsgálatot folytattak le a lakosság vonatkozásában, ugyanakkor itthon egy 2009-es vizsgálatunk kivételével nem vizsgálták a börtönpopuláció szerencsejáték-függőségét.

¹ Ezúton mondunk köszönetet Layber Krisztinának a börtönökben végzett adatfelvételi munkájáért és az adatrögzítésért.

A hazai kutatások közül szeretnénk kiemelni Papp Gábor 2011-ben publikált munkáját, melyben az elítéltek értékvilágának sajátosságait vizsgálta. Bár ő attitűdtesztekkel a fogvatartottak viselkedésében fellelhető speciális tényezőket elemezte, a magyarázó tényezők között számos olyan tételt találtunk (partnerkapcsolat, iskolai végzettség, korábbi szabadságvesztés stb.), mely számunkra is relevánsnak tűnt. Míg Papp fentebb hivatkozott munkája a rabperspektívákat magyarázó tényezőket mutatja be, mi a *fogvatartást megelőző* szokások egy speciális elemét (azaz a szerencsejátékokkal való foglalatосkodást) kutattuk (Papp 2011). Modellje sajátossága, hogy „a prizonizációs jelenség attitűdmérésén alapuló megközelítése mellett képes annak viselkedési dimenzióját, illetve az ezek háttérben álló tényezők hatását is vizsgálni.” Arra a megállapításra jutott, hogy az attitűdök, illetve a „rabvilágnézeti elemek” összefüggenek és a szabadulás utáni időszakra vonatkozó fogvatartotti várakozásokat is érintik (Papp 2011, 955. o.).

Jelen tanulmányban a hazai börtönpopuláció fogvatartás előtti időszakra vonatkozó szerencsejáték-függőségét vizsgáljuk meg. Ismételt vizsgálatunknak aktualitást adott, hogy 2012. október 10-én megszűnt Magyarországon a játékgépek működtetése, így a szerencsejáték-függőségi problémák egy jelentős tényezője került ki a piacról. Vajon ennek az eseménynek van-e mérhető hatása?

Először arra a kérdésre keressük a választ, hogy a jelenleg fogva tartott személyek körében milyen arányban találunk szerencsejáték-függőket, továbbá azt mutatjuk be, hogy a vizsgált egyének mennyire vannak tisztában saját állapotukkal. Ezután a szerencsejáték-függőség és a szocio-demográfiai tényezők kapcsolatát keressük, majd kitérünk arra, hogy a szerencsejáték-függőség milyen kapcsolatban áll a megjátszott összeg nagyságával és az ehhez szükséges pénzforrások előteremtésével, a játszott szerencsejáték típusával, végül pedig magának a bűnelkövetésnek és a szerencsejáték-függőségnek a kapcsolatát vizsgáljuk. Ezt követően a 2009-es adatokat és eredményeket összevetjük friss kutatásunk eredményeivel. Hipotézisünk szerint az eltelt 5 évben is nőtt a függők és a veszélyeztetettek aránya, valamint a játékautomaták megszüntetése csak más játéktípus felé terelte át a játszani vágyókat a vizsgált börtönpopulációban.

Előzmények

Vizsgálatunkat megelőzően külföldön születtek olyan speciális szerencsejáték-függőségi vizsgálatok, melyeket fogvatartottak körében végeztek. Az első – és egyben dolgozatunk megjelenéséig legfrissebb – ilyen említésre méltó munka Zurhold és munkatársai 2014-ben publikált, a német büntetés-végrehajtásban végzett prevalencia-vizsgálata. Két fő megközelítési módot alkalmaztak: az előzetes letartóztatásban lévőket a Lie/Bet eszközzel² mérték, és felmérés végeztek a

2 Lie/Bet Tool to Rule Out Pathological Gambling (Johnson és mtsai. 1988): validált mérőeszköz a kóros szerencsejátékos-viselkedés beazonosítására. A Lie-Bet két kérdése következetesen különbséget tesz a kóros játékszenvedély és nem problémás szerencsejátékok között és szűr annak megállapítására, hogy szükséges-e komplexebb (pl. SOGS, DSM-IV) vizsgálat is a diagnosztikában. <http://www.solutions-recovery.com/Admissions/the-lie-bet-gambling-screen.html>

börtönökben a fogvatartottak személyügyi nyilvántartásaiból egy meghatározott adatszolgáltatás napján. 792 érvényes szűrés eredményeképp az előzetesen letartóztatottak 6,6 százalékának volt pozitív a Lie/Bet szűrése, azaz problémásnak tekinthetők. 1236 elítélt személyügyi nyilvántartásában a dokumentumok szerint 7,3 százalék (90 fő) volt a problémás szerencsejátékos, ebből kifolyólag 7,5% a férfiak és 3,6% a nők aránya. Megállapították, hogy a fogvatartottak közel felénél (46,7 százalék) a problémás szerencsejáték, illetve a szerencsejátékos viselkedés kapcsolatba hozható a börtönbüntetéssel (Zurhold és mtsai 2014).

Igazán érdekes megközelítése a kérdésnek Valérie Beauregard és munkatársainak (2013) a felvetése: a szerzők a büntetés-végrehajtási tisztek véleményeit összegezték Québec tartományban. A vizsgált fegyelmi jelentések e tekintetben megerősítették, hogy a kényszerítés és a tiltás csak ritkán eredményes, ha ellensúlyozni akarták ezt a tevékenységet. A konkrét beavatkozások oka kevésbé a fogadási cselekmények voltak, inkább a hozzá kapcsolódó nemkívánatos viselkedés, mint például a zárkák békéjének megzavarása. Sok megkérdezett ör a szerencsejátékot pozitív szabadidős tevékenységnek írta le, abban az értelemben, hogy az általa generált negatív hatások csak alkalmanként jelentkeznek, míg általában a szerencsejáték könnyíti a munkájukat, mert enyhíti a feszültséget és segít fenntartani a nyugalmat a fogvatartottak között. Mivel ez a tevékenység általában nem veszélyezteti a fogvatartottak vagy a büntetés-végrehajtási személyzet biztonságát, gyakran használják a békéltetés eszközeként (Beauregard és mtsai. 2013). Egyébként a patológiás játékfüggők aránya a francia börtönökben 6,7 százalék (Mandhouj és mtsai 2013). Megközelítésük a szerencsejáték és bűnözés kapcsolatának egy másik olvasata, mivel ők a büntetés-végrehajtási intézetek „benti” állapotát tanulmányozták, nem pedig a fogvatartás előtti játékszokásokat.

Anderson (1999) vizsgálatában 233 bebörtönzött férfi bűnelkövetőt vizsgált a SOGS-kérdőívvel. Eredményei azt mutatták, hogy 35 százalékos volt a veszélyeztetett és 38 százalék a kóros szerencsejátékosok aránya. Marshall és szerzőtársai (1997) 103 férfi elítéltet vizsgáltak egy dél-ausztráliai börtönben. Megállapítást nyert, hogy az általuk vizsgált minta 33 százaléka sorolható a kóros szerencsejátékos kategóriába.

2009 decembere és 2010 márciusa között három hazai büntetés végrehajtási intézetben, Tökölön, Kecskeméten és Szegeden ugyancsak a SOGS-kérdőív alapján vizsgáltuk³, hogy a fogvatartottak mekkora hányada játékfüggő. Akkor a válaszadók 33 százalékának nem okozott problémát a szerencsejáték, 30,7 százalékuk veszélyeztetett volt, és a fogvatartottak 35,7 százalékát szerencsejáték-függőnek minősítettük, mivel a szűrőteszt 5 vagy annál több kérdésére pozitív választ adtak⁴ (Tessényi, Kovács 2011, 2015).

3 A teljes elemzés megtalálható a Statisztikai Szemle 2011. évi 4. számában.

4 A szerencsejáték-függők 22 százaléka 5 kérdésre adott igenlő választ, tehát a függőség alsó határán állnak, viszont 78 százalékuk ezt meghaladó mértékben mutatták a válaszaik alapján a függőség jeleit. (Tessényi, Kovács 2015)

Módszertan

A szerencsejáték-függőség vizsgálatára több módszer létezik (SOGS, CPGI, AsTERiG, PPGM, NODS stb.), ezek közül az egyik legelterjedtebb a SOGS-kérdőív (1. melléklet). Vizsgálatunkhoz mi is a validált és nemzetközi szakmai közösségekben is jegyzett SOGS- kérdőívet alkalmaztuk.

A játékfüggőségi tesztek mérései alapvetően három vagy négy kategóriába sorolják az alanyokat. Ez azt jelenti, hogy a kérdésekre adott válaszokhoz többnyire 0 vagy 1 értéket rendelünk, majd a kapott értékeket összeadjuk:

- Akik 0 vagy minimális (a SOGS esetében 0) pontot érnek el, a „nem problematikus” kategóriába kerülnek. A lakossági felmérések alapján ez a megkérdezetteknek 90-98 százaléka.
- A három csoportot tartalmazó SOGS utolsó csoportjába kerülnek a „patológias” vagy kóros játékfüggők (SOGS pontszámuk legalább 5), akik életvitelét lényegesen és meghatározóan befolyásolja a szerencsejáték.
- A „köztes” kategória a veszélyeztetettek vagy problematikusak csoportja. Ide kerülnek, akik pontszámaik alapján (például: SOGS 1–4 pont, CPGI 5–8 pont) a függőség és a problémamentesség között helyezkednek el.

Az eredeti kérdőív 1987-es kidolgozói (Lesieur, Blume 1987, 1992) klinikai körülmények között ellenőrizték a tesztjük megbízhatóságát, és azt számos további vizsgálat is igazolta (Oliveira és mtsai 2002). Vizsgálatunkban a célcsoportból adódóan néhány – általunk még relevánsnak tartott további – kérdéssel egészítettük ki kérdőívünket:

- Amiért jelenleg fogva tartják (*betörés, testi erőszak, rablás, lopás, garázdaság, egyéb*)
- Korábban volt-e már büntetve? (*igen – nem*)
- A büntetés megkezdése előtt volt-e munkahelye? (*igen – nem*)
- Szenvedélybeteg-e Ön? (*igen – nem*)
- Ha volt (van) szenvedélybetegsége, akkor annak fajtája (*alkohol, drog, szerencsejáték, egyéb*)
- Kigyógyulása érdekében igénybe venne-e külső segítséget? (*igen – nem*)
- A büntetendő cselekmény elkövetésében szerepet játszott-e a szerencsejáték? (*igen – nem*)

Ugyan 2011-ben megjelent a SOGS-mérőeszköz magyar változata a SOGS-HU és alkalmazásának vizsgálata, valamint ezzel összefüggésben az első, országos reprezentatív mintán mért hazai adatok elemzése és bemutatása (Gyollai és mtsai 2011), ennek ellenére a 2014-es vizsgálatunkban továbbra is a SOGS-kérdőívet alkalmaztunk. Két okból, egyrészt a 2009-es eredményeinkkel kongruens kategóriákkal szerettük volna folytatni az elemzést, másrészt a két vizsgálat eredményeinek összevetése csak azonos mérőeszköz alkalmazása mellett tehető meg módszertani torzítás nélkül. Emellett a SOGS-HU kérdőívet tételesen összevetettük saját, 2009-ben az akkori börtönkutatásunknál alkalmazott – általunk fordított – SOGS-kérdőívünkkel⁵, és érdemi különbséget nem, csupán fordításbeli, stilisztikai eltéréseket találtunk. Természetesen a két kérdőív között találhatók eltérések, azonban azok nincsenek összefüggésben a függőségi besoroláshoz használt pontszámmal.

5 A kérdőív megtalálható a Statisztikai Szemle 2011. évi 4. számának 414–417. oldalain.

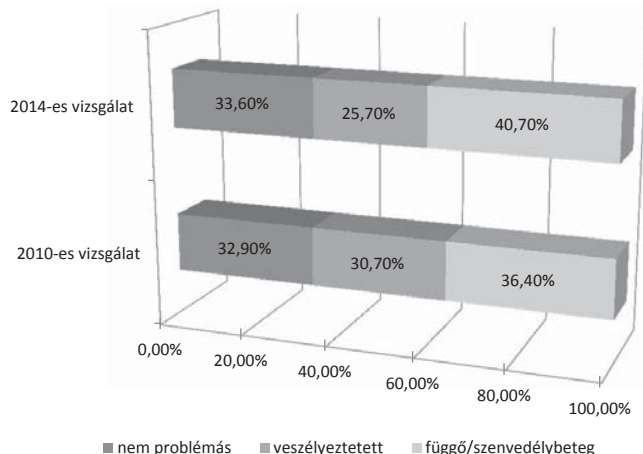
Amíg a SOGS három, addig a SOGS-HU négy függőségi besorolási csoportot alkalmaz: kettébontja a veszélyeztetett csoportot kevésbé veszélyeztetett (SOGS-pontszám: 1) és problémások (SOGS-pontszám: 2 és 4 közötti) alcsoportokra. Korábbi vizsgálatunkban e két csoport közel azonos arányban volt megfigyelhető a veszélyeztetettek körében.

A 2014 szeptemberében, októberében történt adatfelvétel a Pálhalmi Országos Bv. Intézetben (Sándorháza, Mélykút) és a Közép-dunántúli Országos Bv. Intézetben (Baracska) zajlott, amelynek során 140 fős minta áll rendelkezésünkre. A papíralapú kérdőív kitöltése önbevallásra épült, a kitöltés során egy kérdezőbiztos állt rendelkezésre, aki szükség esetén segítséget nyújtott a kérdések értelmezésében⁶.

A 2014-es vizsgálat eredményei

A SOGS szerinti függőségi besorolást tekintve 2014-ben 2010-hez képest kisebb, negatív eltolódást láthatunk a mintában. Bár 30,7 százalékról 25,7 százalékra csökkent a veszélyeztetett csoport aránya, ugyanakkor a nem veszélyeztetett csoport aránya alig 0,7 százalékponttal, a függők aránya pedig 4,3 százalékponttal volt magasabb. Keresztábra-elemzés alapján az összetételben ez az eltolódás nem szignifikáns (khi-négyzet=0,96, p-érték=0,62).

1. számú grafikon: A fogvatartottak szerencsejáték-függőségi megoszlása (2010, 2014)

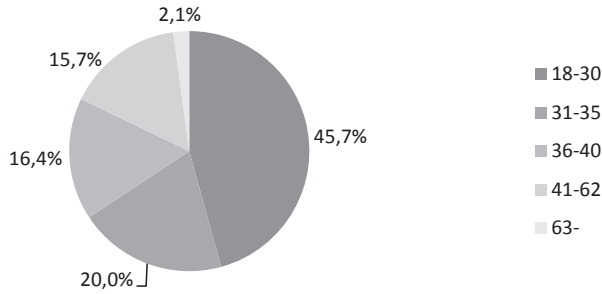

2014-ben a függők átlagpontszáma 2010-ben 10 (szórás=4,2), 2014-ben 10,5 (szórás: 3,8) volt. Mindkét évben a függők fele legalább 10 pontot kapott.

A mintában összesen 16 nő található, így a nemek közötti eltérések statisztikai eljárással való vizsgálata torz eredményt adna, ezért erre nem térünk ki.

⁶ Egyetlen olyan inkonzisztens válaszadót találtunk, aki bár soha semmilyen szerencsejátékot nem játszik – saját bevallása szerint –, a tesztkérdésekre adott válaszai alapján játékfüggőnek kellett volna besorolnunk. Tekintettel a válaszaiban adott önellentmondásra, az ő kérdőívét kivontuk az értékelésből.

2. számú grafikon: A 2014-es minta korcsoportonkénti összetétele

Míg a mintában a 35 év alattiak 45 százaléka (a 18–30 év közöttiek 42,2 százaléka és a 31–35 év közöttiek 54 százaléka) függő, addig a 41 év felettiak tipikusan nem problémások (2. számú grafikon). Ennek ellenére nem találtunk általánosítható, szignifikáns kapcsolatot a függőség és az életkor között (khi-négyzet=4,688, p-érték=0,584).

Emellett ugyanúgy nem találtunk kapcsolatot az iskolai végzettség, a családi állapot, valamint a szenvedélyes szerencsejáték között.

A továbbiakban megvizsgáltuk, hogy a megkérdezettek függőségi besorolása és a napi megjátszott maximális összegek milyen kapcsolatban vannak – és voltak korábbi vizsgálatunkban – egymással (1. számú táblázat).

1. számú táblázat: Megjátszott összegek és az adott kategórián belüli függők száma, illetve annak változása (2009, 2014)

A legnagyobb összeg, amivel játszott (Ft)	2014. (%)	Közülük játékfüggő (2014)	2009. (%)	Közülük játékfüggő (2009)	Változás 2014/2009. - megjegyzés
Soha	17,9	0	15,2	0	Nincs közöttük függő, és részarányuk nőtt a csoportok között.
1-99	0	0	0	0	Nincs ilyen szereplő a két mintában.
100-999	22,9	6	18,1	0	Arányuk és a körükben előforduló függők száma is nőtt.
1000-4999	14,3	7	11,6	4	Arányuk és a körükben előforduló függők száma is nőtt.
5000-9999	11,4	9	17,4	9	Részarányuk csökkent, de a csoportba tartozó függők száma változatlan.
10000-100000	17,1	17	13,8	15	Arányuk nőtt, és az ekkora összegekkel játékos körében mérsékelten nőtt a függők száma is.
100000 felett	16,4	17	23,9	22	Mind az érintettek, mind a függők száma csökkent e kategóriában.

A 2009-es költési szokásokkal összevetve a teljes mintára és a játékfüggők csoportjára is elmondható, hogy a szélsőséges költési összegeket (elsősorban a 100.000 Ft/hét feletti) megjátszók részaránya csökkent, azaz még a függők esetében is szolidabb összegek megjátszásának irányába tolódott el.

A függőségi besorolás és a valaha megjátszott maximális összeg nagyságrendjének kapcsolatát (2009-ben khi-négyzet=88,3; míg 2014-ben 65,3; p -érték $<0,001$) korrespondenciaanalízis segítségével vizualizálhatjuk. Az eljárás gyakorlatilag a khi-négyzet próbafüggvényt (melynek értékét e vizsgálatok során teljes inerciának is nevezzük) bontja fel komponensekre. Ha az eljárás során az egyik változó n , a másik pedig m kategóriából áll, a grafikus ábra maximális dimenziószáma $\min(n-1, m-1)$ (Hajdu, 2003). Mivel a szerencsejáték-függőség vizsgálatainkban három kategóriából épül fel, így a játékszenvedély és a megjátszott napi legmagasabb összeg kapcsolatát egy olyan kétdimenziós ábrán szemléltethetjük, ahol azok a kategóriák helyezkednek el egymáshoz közel, melyek egymással asszociálnak.

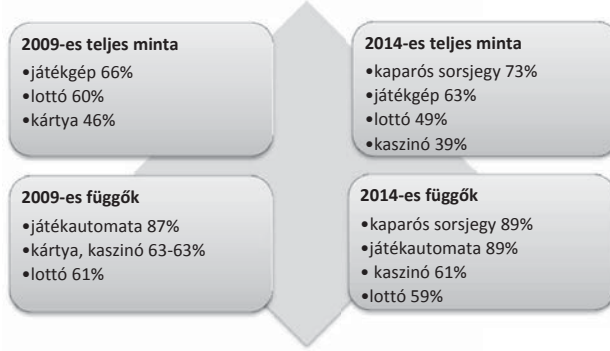
Mindkét vizsgálat esetében ugyanazt az asszociációs szabályt látjuk: a nagyobb játékszenvedély nagyobb összeggel. Míg a problémamentesek tipikusan legfeljebb 1000 forintért játszanak, addig a függők 60 százaléka által valaha megjátszott legnagyobb összeg legalább 10 ezer forint volt. Fordítottan pedig azt mondhatjuk, hogy azok 80 százaléka függő, akik által a valaha megjátszott legnagyobb összeg legalább 10 ezer forint volt.

Érdekes azonban alaposabban is megvizsgálni, hogy a teljes minta és a függők, valamint a nem problémások és a függők között milyen eltéréseket találunk a játékszerkezetben, illetve érdemes lehet a két vizsgálati időpontot is összehasonlítani, mivel – ahogyan említettük – időközben a játékgépek megszűntek. Mind 2009-ben, mind 2014-ben egy-egy válaszadó átlagosan négy különböző típusú szerencsejátékot játszott, de míg a függők átlagosan ötfélét, addig a nem függők csak átlagosan kétfélét. Ugyanakkor egyes játéktípusok említésének aránya szignifikánsan megváltozott. A változások szignifikáns volta egyértelműen azon esetekben jelenthető ki, ahol az arányok között legalább 16 százalékpontnyi eltérés van, mivel a vizsgált mintanagyság mellett az arányok hibahatárai 8 százalék alatt vannak.

Emellett – várakozásainknak megfelelően – a függők körében preferált szerencsejátékok fontossági sorrendjében is eltolódást találunk, mely szinte egyértelműen a játékautomaták magyarországi legitim üzemeltetési lehetősége megszüntetésének köszönhető.

Az egyes játékfajták vonatkozásában a függők körében – a 2009-es vizsgálati eredményeinkhez hasonlóan 2014-ben is – a játékgépek (89 százalék), a kaszinózás (61 százalék) és a lottó (59 százalék) a legnépszerűbbek, ugyanakkor a korábbi 32 százalékos említésről elre ugrik a sorsjegyek említése is (89 százalék).

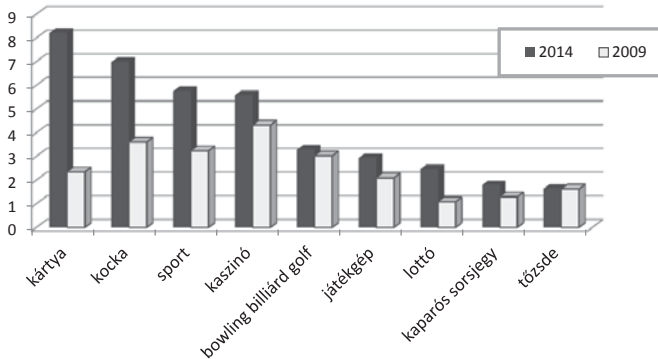
1. számú ábra: Játékszokások a vizsgált mintákban (2009, 2014) és a függők körében

A problémás és a nem problémás fogvatartottak játékszokásai között jelentős különbségek mutatkoznak, mely 2009-ben és 2014-ben is jelentősen eltért. A 2009-es játék-népszerűségi sorrend a nem problémás fogvatartottak vonatkozásában: lottó 56 százalékos, játékgép 42 százalékos, kártya 27 százalékos és sorsjegy 24 százalékos. A 2014-ben felvett adatok – melyek azonban a fogvatartás előtti szokásokra vonatkoznak – a következők voltak: sorsjegy 50 százalékos, játékgép 30 százalékos, lottó 24 százalékos és kaszinó 11 százalékos.

Azon túl, hogy a vizsgáltak játékszokásaiban milyen arányok és eltolódások mutatkoztak, talán még izgalmasabb kérdés, hogy a függők körében mennyivel nagyobb az egyes játéktípusokat játszó aránya – azaz mennyivel nagyobb eséllyel játszzák az adott játékot – a nem függőkhöz képest.

3. számú grafikon: A játéktípusok előfordulási esélye a függők körében a nem problémásakhoz viszonyítva

Míg például 2009-ben kétszer akkora, 2014-ben már nyolcszor akkora eséllyel találunk kártyást a függők körében a nem függőkhöz képest (3. számú grafikon).

2. számú táblázat: A játékautomaták népszerűsége a vizsgált mintában és a korábbi vizsgálat alapján

A játégek népszerűsége a játszás gyakorisága alapján	2014 (fő)	2014 (%)	2009 (fő)	2009 (%)
egyáltalán nem	52	37,1	41	33,6
kevesebb mint heti egyszer	50	35,7	51	41,8
hetente többször	38	27,1	30	24,6
összes válasz	140	100,0	122	100,0

2014-ben tehát a megkérdezettek 37,1 százaléka egyáltalán nem játszott játékautomatán a fogvatartása megkezdését megelőzően, míg a korábbi mintákban csak 33,6 százalék. Viszont a hetente többször játékosok aránya nem csökkent (8. számú táblázat).

Felmerült bennünk a kérdés, hogy a SOGS-szűrőteszt kérdései közül melyek azok, melyekre leggyakrabban válaszoltak „igen”-nel a megkérdezettek. Úgy találtuk, hogy a válaszadók átlag 7,3 kérdésre válaszolt igennel a SOGS-teszten, leggyakrabban mintegy 74 százalékuk válaszolt igennel a 4. kérdésre (gyakran megy vissza visszanyerni az elvesztett pénzt) és a válaszadók fele többet költött szerencsejátékokra, mint amennyit eredetileg tervezett. A legritkább igenlő válasz az utolsó kérdésre kaptuk, azaz sem kaszinókban, sem egyéb bukmékeri fogadásoknál nincs hitelkerete a játékosoknak.

Összegzés

A szerencsejáték-piac átrendeződése kapcsán egy speciális mintán, a fogvatartottak körében vizsgáltuk, hogy a viselkedési problémák közé sorolt szerencsejáték-függőség milyen mértékben jelenik meg, illetve melyek azok a játéktípusok, amik a függőket leginkább motiválják. Mivel már egy ugyanilyen tartalmú vizsgálatot 2009-ben is lebonyolítottunk, elsősorban a változás irányaira és tendenciáira voltunk kíváncsiak. Érzékelhető, hogy megszűntek a játékautomaták, mivel más szerencsejátékok felé fordult a megkérdezettek érdeklődése. Abban nincs változás, hogy a függők és a nem függők hány fajta szerencsejátékot játszanak, viszont az előfordulási gyakoriságokban, illetve a függők körében a játéktípusok előfordulási esélyében a korábbi értékekhez és a nem függőkhöz mérten növekedést tapasztalhatunk bizonyos játékok esetében.

Az alaparányokban nincs szignifikáns eltolódás, azok az összefüggések érvényesek, amik 2009-ben, azaz a magyar fogvatartottak esetében a szerencsejáték-függők aránya nagyságrendileg 36–40 százalékra tehető. Ez az arány a lakossági 1–2 százalékokhoz képest magas, ugyanakkor a SOGS alapján börtönpopulációkon végrehajtott nemzetközi kutatási eredményekkel összhangban van.

1. számú függelék: A játékszokások feltérképezésére használt kérdések a SOGS-kérdőívben

JÁTÉKSZOKÁSOK

1. Kérjük, jelölje meg az alábbi típusú szerencsejátékok közül, melyiket játszott már életében! Minden egyes állításra csak egy válasz adható (A, B vagy C):

A = „Egyáltalán nem”,
 B = „Kevesebb, mint hetente egyszer”,
 C = „Hetente egyszer vagy többször”.

- a. Kártyázott pénzért.
- b. Fogadott lovakra, kutyaakra vagy más állatokra.
- c. Fogadott sportversenyekre (kártya, foci stb.).
- d. Játszott kockajátékot, beleértve a kockavetést, a felette és alatta játékot, vagy más kockajátékokat.
- e. Elment kaszinóba (legálisan vagy egyéb módon).
- f. Megjátszott számokat, vagy fogadott a lottón.
- g. Játszott bingó játékot.
- h. Játszott a tőzsdén (pénz / áru).
- i. Játszott már játékgépeken, pókergépeken vagy más játékgépeken.
- j. Bowlingozott, biliárdozott, golfozott vagy más ügyességi játékot játszott pénzért.
- k. Játszott pull tabs vagy „papír” játékot a sorsolásos játékok kivételével.
- l. Minden más játék, ami a fentiekben nincs felsorolva (nevezze meg).

A következő kérdéseknél az Ön válaszának megfelelő állítást jelölje meg X-szel (mindig csak egyet)!

2. Mi a legnagyobb összeg, amit valaha is megjátszott egy nap?

_____ Soha nem játszott	_____ Több mint 5.000 Ft, egészen 10.000 Ft-ig
_____ 100 Ft vagy annál kevesebb	_____ Több mint 10.000 Ft, egészen 100.000 Ft-ig
_____ Több mint 100 Ft, egészen 1.000 Ft-ig	_____ Több mint 100.000 Ft
_____ Több mint 1.000 Ft, egészen 5.000 Ft-ig	

3. A következők közül kinek van (volt) az életében a játékszenvedéllyel kapcsolatban problémái? (több jelölés is lehetséges)

_____ Apa

_____ Anya

_____ Fiú- vagy lánytestvér

_____ Házastárs / partner

_____ Gyerekem

_____ Másik rokon

_____ Egy barát vagy valaki fontos az életemben

4. Ha szerencsejátékot játszik, milyen gyakran megy vissza egy nap, visszanyerni az elvesztett pénzt?

_____ Soha

_____ Az időm nagy részében

_____ Néha

_____ Valahányszor veszítek

5. Előfordult már, hogy azt állította, pénzt nyert, de ez nem volt igaz? Valójában veszített.

_____ Soha

_____ Igen, kevesebb mint az esetek felében, amikor veszítettem

_____ Igen, legtöbbször

6. Érezte már valaha is, hogy problémái vannak a fogadásokkal, illetve a pénzes játékokkal?

_____ Igen

_____ Nem

_____ Igen, a múltban, de nem most.

7. Játsozott már többet, mint amennyit eredetileg szeretett volna?

_____ Igen

_____ Nem

8. Bírálták már életében emberek a szerencsejáték miatt, vagy mondták-e már Önnek, hogy szenvedélybeteg, függetlenül attól, hogy Ön elhitte-e vagy sem?

_____ Igen

_____ Nem

9. Érezte-e már valaha is bűnösnek magát, hogy játszik, vagy a játék következményei miatt?

_____ Igen _____ Nem

10. Előfordult már, hogy úgy érezte, be kéne fejezni a pénzköltést a szerencsejátékokra, de nem hitte, hogy meg tudja tenni?

_____ Igen _____ Nem

11. Előfordult már az életében az, hogy eldugta a fogadási cédulát, a sorsjegyet, a szerencsejáték-pénzt vagy a játék egyéb jeleit a házastársa, gyermeke vagy más fontos személyek elől?

_____ Igen _____ Nem

12. Előfordult már, hogy veszekedett azokkal az emberekkel, akikkel együtt él, arról, hogy Ön hogyan kezeli a pénzt?

_____ Igen _____ Nem

13. (Erre a kérdésre csak akkor válaszoljon, ha a 12. kérdésre „igen” volt a válasz!) Voltak a pénzzel kapcsolatos érvek az Ön játékával kapcsolatban?

_____ Igen _____ Nem

14. Előfordult már, hogy kölcsönvett valakitől a szerencsejátékoknak köszönhetően, és nem fizette vissza?

_____ Igen _____ Nem

15. Előfordult már, hogy hiányzott a munkából (iskolából) a fogadások vagy a szerencsejátékok miatt?

_____ Igen _____ Nem

16. Ha kölcsönvett pénzt játékokra, vagy szerencsejáték-adósságait rendezni, akkor honnan vagy kitől kölcsönzött? (jelöljön „igen”-t vagy „nem”-et az egyes állításoknál):
- a. A háztartási pénzből _____ Igen _____ Nem
- b. Az Ön házastársától / partnerétől _____ Igen _____ Nem
- c. Rokonoktól vagy apóstól, anyóstól _____ Igen _____ Nem
- d. Banktól, hiteltársaságtól, illetve hitelszövetkezetektől _____ Igen _____ Nem
- e. Hitelkártyáról _____ Igen _____ Nem
- f. Az uzsorásoktól _____ Igen _____ Nem
- g. Kötvényeket, értékpapírokat értékesített _____ Igen _____ Nem
- h. Ön eladta személyes vagy családi tulajdonát _____ Igen _____ Nem
- i. Ön (fedezetlen) csekket állított ki _____ Igen _____ Nem
- j. Önnek van (volt) hitelkerete egy bukmékernél _____ Igen _____ Nem
- k. Önnek van (volt) hitelkerete egy kaszinóban _____ Igen _____ Nem

Irodalomjegyzék

- Anderson, D. (1999): Problem gambling among incarcerated male felons. *Journal of Offender Rehabilitation* (Routledge, London), 29 (3/4), pp. 113–127.
- Beauregard, V. et al. (2013): Enforcing institutional regulations in prison settings. The Case of gambling in Quebec. *International Criminal Justice Review*, Vol. 23, June 2013, No. 2. pp. 170–184.
- Brown, R. I. F. (1987): Pathological gambling and associated patterns of crime: Comparisons with alcohol and other drug addictions. *Journal of Gambling Behavior*, Vol. 3, Issue 2, pp. 98–114.
- Demetrovics Zsolt, Kun Bernadette (szerk.) (2010): *Az addiktológia alapjai IV. Viselkedési függőségek*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó.
- Gyollai Ágoston és munkatársai (2011): Problémás és patológiás szerencsejáték Magyarországon: a South Oaks Szerencsejáték Kérdőív magyar verziójának hazai alkalmazása. *Psychiatria Hungarica*, 2011, 26 (4), 230–240.
- Hajdu Ottó (2003): *Többváltozós statisztikai számítások*. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal.
- Lesieur H. R., Blume, S. B., Zoppa, R. M. (1986): Alcoholism, drug abuse, and gambling. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, Vol. 10, Issue 1 (January), pp. 33–38.
- Lesieur H. R., Blume S. B. (1987): The South Oaks Gambling Screen (The SOGS): A new instrument for the identification of pathological gamblers. *American Journal of Psychiatry*, 144, pp. 1184–1188.
- Lesieur H. R., Blume S. B. (1992): Revising the South Oaks Gambling Screen in different settings. *Journal of Gambling Studies*, Vol. 9, Issue 3, pp. 213–223.

- Magyar Statisztikai Évkönyv*, 2012. Budapest, Központi Statisztikai Hivatal, 2013. – letöltve: http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/evkonyv/evkonyv_2012.pdf [2014. december 1.]
- Mandhouj, O. et al. (2013): Spirituality and religion among french prisoners: An effective coping resource? *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*; 58 (7), pp. 821–834.
- Marshall, M., Balfour, R., Kenner, A. [1997]: Pathological gambling: Prevalence, type of offense, comorbid psychopathology and demographic characteristics in a prison population. (Submission to the Australian Productivity Commission). – <http://www.pc.gov.au/inquiry/gambling/subs/sublist.html>
- Oliveira, M. P., Silva, M. T. A.; Silveira, D. X. (2002): Validity Study of the South Oaks Gambling Screen (SOGS) among distinct groups of Brazilian gamblers. *Revista Brasileira de Psiquiatria*, 24 (4). pp. 170–176.
- Papp Gábor (2011): Az elitelti értékrendszer vizsgálata egy hazai büntetés-végrehajtási intézetben. *Statisztikai Szemle*, 89. évf., 9. szám, 930–956. o.
- Paterson A., Garrett, L. (2010): *Report into the possible connection between problem gambling, drug usage and criminal activity among clients of OARS SA*. Offenders Aid and Rehabilitation Services of South Australia, Adelaide. – <http://iga.sa.gov.au/pdf/iga/IGA-OARS-20110623.pdf>
- Tessényi Judit, Kovács Péter (2011): Szerencsejáték-függőség és bűnözés. *Statisztikai Szemle*, 89. évf., 4. szám, 399–419. o.
- Tessényi Judit (2013): *Játékszenvedély gazdaságpszichológiai megközelítésben*. Doktori disszertáció. SZTE, Szeged.
- Tessényi Judit, Kovács Péter (2015): Szerencsejáték és bűnözés kapcsolatának vizsgálata. *Ügyészek Lapja*, XXII. évf., 1. szám, 29–37. o.
- Turner N. E. et al. (2013): Problem gambling inside and out: The assessment of community and institutional problem gambling in the Canadian Correctional System. *Journal of Gambling Studies*, Vol. 29, Issue 3, pp. 435–451.
- Zurhold, H., Verthein, U., Kalke, J. (2014): Prevalence of problem gambling among the prison population in Hamburg, Germany. *Journal of Gambling Studies*, Vol. 30, Issue 2, pp. 309–319.

Tizenöt éves a börtönlelkészi szolgálat

Kerekasztal-beszélgetés lelkészekkel a szolgálatukról

Az 1989-ben bekövetkezett társadalmi változások nyomán lehetővé vált, hogy az egyházak, felekezetek, vallási közösségek a magyar büntetés-végrehajtási intézetekben is tevékenykedhessenek – közel negyven évnyi kihagyás után. A tapasztalatok azt bizonyították, hogy a bv. intézetekben fogva tartott személyeknek szüksége van lelkészi támaszra, segítségre és a börtönpasztorizáció a bv. szervezet számára is nélkülözhetetlen. A tevékenység szervezett kereteinek kialakítása iránti igény támogatásra lelt az akkori minisztériumok és a vezető egyházak részéről, ennek értelmében már 1994-től kezdődően a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága tárgyalásokat folytatott – a honvédségi tábori lelkészség mintájára – egy országos börtönlelkészi szolgálat elindításáról. Csak az ezredfordulóra alakultak ki a börtönlelkészi szervezet újbóli létrehozásának feltételei, amelynek jogszabályi keretet a börtönlelkészi szolgálatról szóló 13/2000. (VII. 14.) IM rendelet adott, melynek hatályba lépése döntő áttörést és ezzel új mérföldkövet jelentett a fogvatartottak vallásgyakorlásának biztosítása terén.

A börtönlelkészek tevékenysége jelentős szerepet tölt be a büntetés-végrehajtási intézetek és az erre igényt tartó fogvatartottak életében. Az elítéltek vallásgyakorlása szervezetszerű kereteket kapott, és bátran kijelenthető, hogy ennek a tevékenységnek a Börtönlelkészi Szolgálat lelkiismeretes és odaadó gazdája lett.

Magyarország kormánya is kiemelt figyelmet fordít a fogvatartottak hitélethez való jogának biztosítására és a Börtönlelkészi Szolgálat helyzetének rendezésére. A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága folyamatosan figyelemmel kísérté a bv. szerveknél folyó börtönlelkészi tevékenységet és a fogvatartottak vallásgyakorlásának feltételeit, körülményeit. A vizsgálatok megállapításai szerint a lelkészek munkafeltételei a 2000. óta eltelt időszak alatt folyamatosan és jelentősen változtak, a bv. intézetekben azok kialakítása a helyi adottságok és a lelkészek igényei alapján történtek.

Börtönlelkészek*

Főfoglalkozású katolikus börtönlelkész	13 fő	Főfoglalkozású evangélikus börtönlelkész	2 fő
Részfoglalkozású katolikus börtönlelkész	4 fő	Részfoglalkozású evangélikus börtönlelkész	2 fő
Összesen:	17 fő	Összesen:	4 fő
Főfoglalkozású református börtönlelkész	7 fő	Főfoglalkozású zsidó börtönlelkész	1 fő
Részfoglalkozású református börtönlelkész	4 fő	(országos hatáskörrel)	
Összesen:	11 fő		

Összesen: 33 fő (Ebből: főfoglalkozású börtönlelkész 23 fő, részfoglalkozású börtönlelkész 10 fő)

* A 2015. július 31-i állapot szerint.

Tizenöt év telt el azóta, hogy a börtönlelkészi szolgálatról szóló 13/2000. (VII. 14.) IM rendelet hatályba lépésével megkezdték szolgálatukat a börtönlelkészek a bv. intézetekben. A tíz éves jubileum alkalmával rendezett konferencián és szakmai találkozón megállapították, hogy a börtönlelkészi szolgálat tevékenysége a büntetés-végrehajtás szerves részévé és egyik leghatékonyabb területévé vált. A börtönlelkészek munkája segítséget nyújt a börtönártalmak elviselésében, a hithez vezető út megtalálásában, lelki vigaszt nyújt fogvatartottak számára, valamint a reintegráció sikerességét is támogatja. A kerekasztal-beszélgetés, amely 2015. június 8-án zajlott le, résztvevői Vári Krisztina Ágnes evangélikus börtönlelkész, az evangélikus börtönlelkészek koordinációs vezetője (Fővárosi Bv. Intézet), L. Molnár István református börtönlelkész, a református felekezetű börtönlelkészek koordinációs vezetője (Budapesti Fegyház és Börtön), Hajdú Miklós római katolikus börtönlelkész, a katolikus felekezetű börtönlelkészek koordinációs vezetője (Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön), Lippai Csaba görög katolikus börtönlelkész (Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bv. Intézet), Erdélyi Csaba evangélikus börtönlelkész (Fővárosi Bv. Intézet) és dr. Stift Zoltán római katolikus börtönlelkész (Fővárosi Bv. Intézet) voltak. A beszélgetést – a Börtönügyi Szemlét képviselve – Szilassy Roland bv. őrnagy, a BvOP Fogvatartási Ügyek Főosztálya mb. kiemelt főreferense vezette. (A kerekasztal-beszélgetést rövidített, szerkesztett formában közöljük.)

Szilassy Roland: A tízéves évforduló kapcsán történt megemlékezésekről – konferencia Pilisszentkereszten, a Börtönlelkészek Magyarországi Szervezete által a Váci Fegyház és Börtönben megrendezett szakmai találkozó – a Börtönügyi Szemle 2010/2. és 2010/4. számaiban részletes beszámolót találunk, az elmúlt öt év milyen változásokat hozott szolgálat működésében és hogyan látjátok, hogyan értékelitek az elmúlt tizenöt évet?

Vári Krisztina Ágnes: Az első és legfontosabb változás az új bv. törvény hatályba lépése, amely gyökeresen megváltoztatta a vallásgyakorlás vonatkozásában a már kialakult szemléletet. Úgy gondolom, hogy nem alárendelte, hanem inkább egy új feladattal egészítette ki a lelkészi tevékenységet a büntetés-végrehajtáson belül abban az értelemben, hogy nekünk, lelkészeknek is sokkal jobban kell figyelnünk arra, ami a kifelé vezető út a fogvatartottak számára. Így most az első körben a jogerős elítéltekre gondolok. Az előzetes fogvatartásban pedig arra a gyakorlatra, amely emberi és lelkigondozói szempontból is a fogvatartottak mentális állapotának szinten tartását biztosítja a vallásgyakorlás által. Olyan alkalmakat kell teremteni, amelyek ezeknek a céloknak megfelelnek a klasszikus vallásgyakorlási alkalmak megtartása mellett. Ebben, szerintem, megváltozott a lelkigondozással kapcsolatos szemlélet a bv.-n belül, azzal együtt, hogy az örök értékeket tartjuk a közös kiindulási alapnak. A feladat végrehajtása szempontjából viszont a törvény másfajta szemléletet hozott a mi munkánkba is.

Itt nyilván egyfajta szemléletváltozásra vagy paradigmaváltásra lenne szükség a szolgálat tagjainak munkavégzése kapcsán is, de nyilvánvalóan senkit nem lehet erőszakkal kényszeríteni, hogy változtasson, viszont úgy gondolom, hogy az intézeti vezetés mindenféleképpen támogatja ezeket a kezdeményezéseket – a Fővárosi Bv. Intézet vonatkozásában legalábbis igen –, amelyek arra készítik fel a fogvatartottakat, ami a szabad életben vár rájuk. És akkor nézzük, melyek ezek az alkalmak? Akár az egyházi, akár a világi kultúra körében nézem: van énekkarunk, vannak önismereti csoportjaink, azért tartunk dialógusokat, hogy ezeket a tevékenységeket meghonosítsuk a saját munkánkon belül, ezért vannak családi istentiszteleteink, másrészt a többi kolléga számára is szeretnénk továbbadni, népszerűsíteni ezeket az élményeket, amikor megosztjuk egymással. Minden azt a célt szolgálja, hogy az ember, aki kimegy a börtönből, lelki értelemben is kapjon annyi támogatást, hogy megállja a helyét az életben. Abból, hogy a fogvatartottak istenhitre kerülhetnek, sok más is következik. Annak idején Jézus is, aki integratív személyiség volt, ezt képviselte. A viselkedésével mindig improvizált. Mindig azt tette, amit az adott feladat megkívánt, az Istennek akart megfelelni elsődlegesen. Ugyanakkor mindig azt tette, ami hasznos és fontos az embernek.

L. Molnár István: Én úgy vélem, hogy az elmúlt évek változásai funkcióváltásra kényszerítik a börtönlelkészt. Mikor bekerültünk, mindenféleképpen mint lelkészt fogadtak. Nyilvánvalóan megsabták a feladatunkat, annak kereteit. Ma a lelkészt egy kicsit pszichológusnak tekintik és egy kicsit nevelőnek is, viszont ezekkel elveszíti a lelkészi hatását. Lehet, vannak olyan elképzelések, hogy segítjük a reintegrációt, de azt hiszem, hogy a bent lévők még a családba történő integrációt sem tanulták meg. Nem tudják, mit jelent családban élni. Először integrálni kell a családba, nem pedig reintegrálni. A bibliakör ad például egyfajta lelki kegyességét, és ez a kegyesség adja majd meg azt az igényt, hogy az illető tartozzon egy gyülekezetbe. Nem az a célom, hogy reintegráljak a társadalomba, hanem az, hogy az embert integráljam a családba, visszavezessem a gyülekezetbe. Én tudniillik lelkészként vagyok ott, nem nevelőként, reintegrációs tisztként és nem

pszichológusként. Ez a hármasság: integrálni a családba, a gyülekezetbe és végül a társadalomba, lehet egy komplex feladat. Az öt és tíz év közötti ítéletet töltő elítélt nem vállalja, hogy integrálódni fog a társadalomba olyan formában, ahogy azt mintaként felmutatjuk neki. Tehát én feltételesen fogadom el azt, amit Vári Krisztina mondott, hogy reintegrációs istentiszteletet kell, hogy tartunk. Nem tartok reintegrációs istentiszteletet, istentiszteletet tartok, amelynek az alapjai jézusi alapok. Alapvetően én a lelkekkel foglalkozom, nem vagyok pszichológus, nevelő. Lelkésznek lenni szép dolog, a legszebb hivatás. A pszichológus, a nevelő nem tud a lelkekkel foglalkozni, azzal csak mi tudunk, és ha ezt feladjuk, vagy hozzácsapjuk azokat a feladatokat, amiket adnak, akkor az más irányba viszi el a lelki gondozást. Én soha senkit nem hívok a szabadulását követően istentiszteletre, de tegnap is voltak öten, volt köztük olyan, aki öt éve szabadult, volt, aki 8 éve. Kaptak egy kegyességet, egy rítust a börtönben, és azt keresik, és ott találják meg nyilvánvalóan, ahol megjelenik a szakralitás. Az a lényeg, hogy legyen egy minta, amit a nevelő, a pszichológus, és legyen egy minta, amit a lelkész közvetít, mind a hármat kapja meg a fogvatartott, és döntse el, melyiket válassza.

A szabadultak 40–50%-a visszakerül, tehát a másik 50%-kal tudunk valamit kezdeni. A reintegrációs folyamatokban ott van az utógondozás, amire már nincs hatásunk, nincs félúti ház, amelyet a 10 éves jubileumra szerettünk volna. Tehát nem tudok segíteni egy csomó dologban, hiába adok egy jó mintát, ha egyszer nincs lehetőségem, mert a társadalom nem befogadó. Amíg a társadalmat nem neveljük azzá, hogy befogadó legyen, bármilyen mintát ültetünk a fogvatartottak lelkébe, nem tudja érvényesíteni, abba fogja hagyni a vallásgyakorlást, és egy teljesen más úton fog tovább menni. Ezért fontos a börtönlelkész feladata, hogy lelkészként legyen a börtönben. Én ezt így láttam az eltelt 23 év alatt, hogy nekem lelkészként kell bent lennem, nem véletlenül viselünk olyan ruhát, mint amilyenben most is vagyunk.

Vári Krisztina Ágnes: Nem tartok én sem reintegrációs istentiszteleteket, hanem olyan alkalmakat, amelyek a reintegrációs célok megvalósítását szolgálják. Amellett, hogy lelkész vagyok, egy komplementer szolgálatnak tartom a lelkészi szolgálatot. Egy fogvatartott esetében, öngyilkossági szándéka miatt 30 percenkénti ellenőrzést rendeltek el, amit egyébként jelzett felém a biztonsági tiszt, itt el kell mondani, hogy a szuicid prevencióban meghatározó szerepet játszik a lelkész, mint például az előbb említett fogvatartott esetébe is. Egy fogvatartott esetében az öngyilkossági szándéka miatt 30 percenkénti ellenőrzést rendeltek el, amit jelzett felém a biztonsági tiszt, a szuicid prevencióban meghatározó szerepet tölt be a lelkész, ebből adódóan az előbb említett fogvatartott életben maradt. Ezek nagyon fontos feladatok, és az ilyen feladatok rendszerint a hivatali munkaidő után adódnak. De mindezeket túl nem kell ezt uniformizálni, a lelkészi tevékenység nem egy uniformizált munka a büntetés-végrehajtási tevékenységen belül.

Erdélyi Csaba: Kevesebb mint öt éve szolgálom a bv.-ben, ezért nem tudhatom, hogy mi volt 5 évvel ezelőtt vagy mi volt 2000-ben, 15 évvel ezelőtt. Arról tudok beszélni, amit tapasztaltam. Én sem tartok reintegrációs istentiszteleteket. Az

egyházi esztendő jellegének, valamint a helyi gyülekezeti közösségem életének eseményeihez kapcsolódóan sokféle istentisztelet tarthattam: többek között tanévkezdő, tanévzáró, halottak-napi istentiszteletet. Én azt tartom fontosnak a börtönlelkészi szolgálatban, hogy az az üzenet, mely ránk bízott, a Krisztus-élmény továbbadása történjen meg. Oly módon kell megszólalnom, hogy ezt azok az emberek értsék, akikhez szólok. Ez a rugalmasság jellemző a lelkészekre, ugyanazt hirdetjük, de mégis gyökeresen más körülmények között. A börtönön belüli gyülekezet speciális közösség. Vannak olyan emberek, akik már nem azért jönnek az istentiszteletre, mint ahogy ezt régen tették, egy kicsit haverkodni, információt, tárgyakat, bármit szerezni, hanem ez letisztult náluk. A Nagy Ignác utcában, közismertebb nevén a „Markóban” bevezettem, hogy az istentiszteletekre csak kérelmi lappal lehet jelentkezni. Kevesebben jelennek meg így, de azok, akik ott vannak, az istentisztelet és annak a tartalma miatt akarnak ott lenni. Tehát már új hangsúlyt kap a fogvatartottak részéről a bv. kódex által kiemelt reintegrációs szándék, ahogy arra Krisztina is utalt. Egyetértek István gondolatával is, hogy integrálni kell őket, mert keserves sorsokat tudtam megismerni. Azt szoktam mondani a nem börtönlelkész lelkész kollégáknak, hogy a fogvatartottak egy része már gyermekkorában börtönbe járt beszélőre, hol apuhoz, hol anyuhoz, tehát ebből a családi közegből érkeznek nagyon sokan. Ezt látni kell, és ezért is nagyon fontos lenne az, amiről István már öt évvel ezelőtt és most is sürgetően beszélt, a félúti ház és a hozzá kapcsolódó lehetőségek vonatkozásában. A kérdés, hogy ebben a kompetenciánk meddig terjed. A bv. keretein belül, de egy gyülekezetben is megvannak a határok. A kereteken belül kell kialakítanunk a működésünket, azt, ahol hatni tudunk, ez a börtönben sincs másként.

Dr. Stift Zoltán: Katolikus papként azt tapasztaltam, hogy az egyház oldaláról a börtön kicsit árnyékban van, tehát nincs az egyház figyelmének a középpontjában. Amikor két éve vállalkoztam a börtönlelkészi munkára, én sem tudtam, hogy milyen nagy lehetőséget ad és felelősséget jelent az a több ezer ember, aki a börtönökben van. A fogvatartottak lelki gondozása sajátos felelősség egy papnak, hiszen miközben mindenki felé fogadóképesnek kell lennünk, ugyanakkor sajátos kötelezettségeink vannak a katolikusként megkereszteltek vonatkozásában. A katolikus híveknek a keresztény erkölcs és az egyházjog oldaláról nézve kötelességük a vallásgyakorlás, azaz, hogy a hitük szerint éljenek, nekünk, felszentelt papoknak viszont az a dolgunk, hogy sajátos szolgálatunkkal ebben segítsük őket. Ez a börtönben sincs másképp: a keresztény fogvatartottak lelkiismereti kötelességük a krisztusi életre törekedni, nekünk pedig erkölcsi kötelességünk a fogvatartottak lelkipásztori szolgálata. A büntetés-végrehajtás a világi jog alapján ugyan, de az egyház szándékaival harmonizáló módon áll a vallásgyakorlás kérdéséhez: a fogvatartottaknak vannak olyan, vallásgyakorlás körébe tartozó alapvető jogaik, amelyeket a büntetés-végrehajtás az egyházi szolgálattevők jelenléte által biztosít. Előtte már sokan mások is elmondták: ha a jogszabályi keretek között megfelelő lehetőséget biztosítunk a józan vallásgyakorlásra, ak-

kor az mindenkinek jó: a fogvatartottnak és a bv. intézetnek egyaránt. A fogvatartott kevésbé lesz elkeseredett, talán nem lesz öngyilkos, nem fog rendkívüli eseményt produkálni. Azon túl azonban, hogy a lelkészi szolgálat a bv. szervezet céljaiba illeszkedik, még az az előbb említett szempont is jelen van, miszerint a lelkipásztori identitásunkhoz hozzá tartozik, hogy ezekkel a lelkekkel dolgojunk, küldetésünk van feléjük. E küldetéstudattal nem jár együtt a feltételezés, hogy a börtönben olyan emberek lennének, akiket „meg kell téríteni”. A térítés lendületével érkező missziós önkéntesekkel beszélgetve olykor hasznosnak is tűnt elmondani, hogy itt olyan emberekkel találkozunk, akiket nem „megtéríteni” kell, hanem „csak” segíteni a lelki életben. Ezek az emberek, akik a keresztény missziós foglalkozásokat igénylik, többnyire már – talán önmaguk előtt is rejtett módon – az Úr Jézushoz tartoznak, és a mi feladatunk nem a meggyőzésük, hanem, hogy melléjük álljunk azokra a hónapokra, évekre, amíg a hatókörünkben vannak. A szabadultakra – ahogy István is mondta – sajnos nincs nagy ráhatásunk. Tehát a bv. oldaláról vannak az alapvető emberi jogok, amelyek tiszteletben tartása indokolja, hogy minket, lelkészeket behívjanak a börtönbe, a mi oldalunkon viszont egy belső hivatástudat van, amely nem jelenthet fanatikus törekvést a fogvatartottak megváltoztatására, viszont jelentenie kell egy szelíd jelenlétet a fogvatartott mellett, hogy ott legyünk Krisztus evangéliumával, ha kapaszkodóért nyúl. Az egyházi vezetők is tudják, s szerencsére egyre elterjedtebb ez az ismeret, hogy itt a börtönben sokan vannak olyan emberek, akik lelki támasz után nyúlnak. Milyen jó lenne, ha még inkább a „kezük ügyében” lennénk. Az a tapasztalatom, hogy a börtönlelkészi szolgálatot csak teljes emberként lehet csinálni. A bevezetőben elhangzott Zoltai Gusztáv öt évvel korábbi reflexiója: „sokan visszatálnak a gyökereikhez”, ez a megfogalmazás összecseng az én tapasztalatommal: vannak emberek, akik börtönbe kerülve a gyökereikhez, gyermek- és ifjúkori vallási tapasztalataik emlékéhez térnek vissza. Leginkább ezt a csendes visszatérést, s nem a látványos megtéréseket tapasztalom. És ha van ott egy lelkész, aki ebben a visszatalálásban tudja bátorítani, józan tanácsokkal a lelki béke megtalálása felé terelgetni, akkor szerintem már nagyon sokat tudunk tenni.

Amikor plébánosként dolgoztam, akkor is voltak dilemmáim, hogy a gyónatás, misézés mellett például a fűnyírás, a buszvezetés, illetve a templomfelújítás a dolgom-e, vagy sem. Talán a buszvezetés a dolgom lehet, de őt-hat műemléktemplom restauráltatása kevésbé, különösen, ha elvon a hívekkel való személyes foglalkozástól. A bv.-ben is folyamatos feladat a tennivalók súlyozása, de a lényeg mégis nyilvánvaló: jelen kell lenni. Don Bosco, a Torino utcáin kallódó fiatalok nevelője, a Szalézi Rend alapítója, arra kérte munkatársait, hogy minél többet legyenek a neveltjeik között. Ezt magunkra, börtönlelkészekre is vonatkoztatom: fontos – lehetőség és felelősség –, hogy a fogvatartottak, sőt az ott dolgozók között tudunk lenni. Igen, a dolgozói állomány tekintetében is érzek egy küldetést, hivatást, még ha a bv. kódex ezt nem is bízza ránk hangsúlyosan. Ha ott élünk, dolgozunk a bv.-ben, ebben az egyébként zárt világban, akkor már a pusztá jelenlétünkkel is aktív lelkipásztorok vagyunk fogvatartottak és dolgo-

zók számára egyaránt. A negyvenes évek végétől a hetvenes évek közepéig nagy számban voltak katolikus papok a börtönökben fogvatartottként. Halljuk a tanulságos beszámolókat a piarista Lénárd Ödöntől vagy a bencés Placid atyától. Abban az időszakban nem szabadott a bebörtönzött papoknak misézni, vagy más szentséget kiszolgáltatni, a papok jelenléte akkor is egy fajta szakralitást és reményt vitt a börtönfalak mögé. Érdekes, hogy a fogvatartottakkal sokszor hatékonyabb a lelkipásztori munka, mint a kinti közösségek tagjaival. Ennek oka talán az, hogy több a találkozási alkalom, és a fogadókészség is nagyobb. Adott esetben üvegablakot festhetünk együtt, egyéb jóvátételi munkákat végezhetünk közösen, s eközben lehet őszintén beszélgetni, jó tanácsot adni, vagy szavak nélkül is bátorítani, hirdetni az evangéliumot. Természetesen a bölcs egyensúly megtalálása nem egyszerű ezen a téren sem. Ebből a szempontból az ún. munkáspapok története a nagy tanulság. Franciaországban történt a huszadik század közepén, hogy voltak papok, akik azt mondták, akkor lehet a legjobban lelkipásztorkodni, ha ott vagyunk az emberek között, az ő életüket éljük, együtt dolgozunk velük. A tapasztalat azonban az lett, hogy nem ellentmondásmentes ez az út sem, mert egyszer csak azt mondták a munkások a papjuknak: „Nézd, te úgy tudnál nekünk a legjobban segíteni, ha nem velünk együtt öntenéd kohászként a vasat, hanem inkább gyóntass, mutasd be a szentmisét, oktasd a gyerekeinket, vagy hallgasd meg a gondjainkat és adj tanácsokat nekünk az evangélium szerinti élethez.”

Hajdú Miklós: Egyetértek Istvánnal és mindenkivel, aki azt mondja, hogy igenis papként vagyok bent a börtönben. Ha bárki megkér egy konkrét fogvatartottal kapcsolatban, hogy beszéljek vele, akkor én sem nevelőként, pszichológusként, hanem papként közelítek felé. Annak idején, amikor szó volt arról, hogy öltözzenek be a lelkészek, én egyértelműen azt mondtam, hogy az elítéltek úgy tekintsenek ránk mint lelkészre, mert ha rám aggatnak egy egyenruhát, akkor egyértelműen rám sütik, hogy smasszer vagyok. Más egy papnak, lelkésznek a beszélgetése a fogvatartottal, mint a személyi állományú tagnak. A bv. kódexben én is a lehetőségek tárházát látom. Emlegettük a félúti házakat, úgy gondolom, és most a katolikus egyház nevében beszélek, hogy ez valahol a mi egyházunk hiányossága is. Hiába mondjuk, nem kapunk segítséget, nem biztos, hogy ennek pénzügyi okai vannak, mert nekünk, katolikusoknak számtalan elhagyott plébániánk van – borítékolom, hogy több is lesz –, akár fel lehetne áldozni ezeket is az ügy érdekében. Továbbá azt hiszem, hogy a híveink fejében is rendet kellene csinálni, vagy őket is integrálni kéne egy kicsit, „Gyerekek, hisz ezt nem én mondom, hanem Jézus Krisztus mondja” – szoktam érvelni nekik. A cursillót tekintem a kiskapunak, ha már nem működik a félúti ház, és az egyházaink nem akarják vagy nem képesek előrébb vinni az ügyünket, akkor az egyházközösségeknek ezt a kis magvát kell öntözni. A sátoraljaújhelyieket én is próbálom felrázni, és tényleg fellelkesültek egy kicsit az első börtöncursillo kapcsán. Azt is, aki elzárkózott kezdetben, sikerült az ügy mellé állítani, én tehát most ebben látok nagy lehetőségeket.

Rendszeresen megrendezett egyházi programok

Minden évben más intézet ad helyet az Imanapnak, idén a Budapesti Fegyház és Börtönben tartották meg a jubileumi V. Országos Fogvatartotti Imanapot.

A Közép-dunántúli Országos Büntetés-végrehajtási Intézet minden év áprilisában egyházi imatalálkozót szervez a vallásukat gyakorló roma fogvatartottak számára a Roma Kultúra Világnapja alkalmából.

A Magyar Testvéri és Börtöntársaság szervezésében eddig hét alkalommal rendezték meg az „Országos Bibliavetélkedő a Fogvatartottaknak” elnevezésű programot.

L. Molnár István: A kezdetkor, 15 évvel ezelőtt a börtönlelkészi szolgálatot, a munkát tartották nagyon fontosnak, illetve azt, hogyan tudják integrálni a börtönlelkészi szolgálatot a bv. tevékenységébe. Ma pedig inkább a börtönlelkész személye a fontos kérdés, a státusza. Ez az egyik fő változás, hogy megszabják a státuszt, te munkavállaló leszel, közalkalmazott vagy kormánytisztviselő, ez a lényeg, és ez majd megadja a munkaköri leírásod, de az első, a 13/2000. IM rendelet munkát adott. Most oda jutott a közgondolkodás, hogy nem a munkád a fontos, hanem az, hogy a személyed legyen behatárolva. Tudják azt, hogy ki vagy, hogy te most lelkészként munkavállaló leszel, onnantól minden évben a parancsnokkal vitatkoznod kell, hogy mennyi legyen a fizetésed.

Vári Krisztina Ágnes: Azt gondolom, hogy 2000 óta az országban nagyon sok minden megváltozott munkajogi szempontból is, és ami a bv.-ben van, nem lehet ellentétes a jogszabályi, munkajogi kritériumokkal. Ebben az összefüggésben – miután szervezeti szinten valamilyen formában mégiscsak alkalmazni kell a börtönlelkészt, természetesen nem közömbös, hogy milyen formában – tehát nem fogja a lelkész identitását extra módon figyelembe venni egy munkajogi szabályzat, besorolás. Nem így működik ma a rendszer, ezért nem tud ránk így vagy úgy tekintettel lenni az alkalmazást illetően. Az egy más kérdés, hogy szervezeti értelemben mit fognak tudni biztosítani számunkra. Nyilvánvalóan ezzel kapcsolatban azért lehet a Magyarországi Börtönlelkészek Társaságának néhány szava, gondolata. Ezzel kapcsolatban én nem látok akkora különbségeket, a feladatok ugyanúgy adva vannak, azok ugyanúgy a régi szabályozással kapcsolatos feladatok, melyeket nekünk el kell végeznünk.

L. Molnár István: Az a gondunk, hogy van 33 ember, akik nem sorolhatók be egy kalap alá, különféle egyházak küldtek minket, különböző családi állapotban, más-más életkort képviselve, tehát nem lehet azt mondani, hogy ez a kérdés 33 ember általános esete. Persze nem arról van szó, hogy 33 rendeletet kell csinálni, hanem azokat a jogosítványokat kell létrehozni pluszban, amelyek az egyházi és a bv. identitást is elősegítik. Pontosan arról van szó, hogy a börtönlelkész méltósága nem egy közalkalmazotti állapot. Én nem közalkalmazottként megyek be

a börtönbe, ámbár a státuszom közalkalmazott. Ez a különbség, ezt kell átlépni, hogy 33 ember van, akiknek egy speciális feladatot kell ellátniuk. Nem nevelői, nem pszichológusi, hanem lelkészi feladatokat, amelyek megkövetelik a speciális lehetőségek megadását is. Az osztályvezetői besorolásunk is ilyen.

Erdélyi Csaba: Amikor intézetben vagyok börtönlelkészként, akkor amellett, hogy lelkész vagyok, annak az intézménynek az alkalmazottja is vagyok, tehát ebből nem tudok kibújni. Éppen ezért vonatkoznak rám a szabályok. A Magyarországi Börtönlelkészek Társasága múlt heti találkozásának számomra az volt a konklúziója, hogy én nem érzem azt, hogy tőlünk bármit is el akarnának venni.

L. Molnár István: Amikor indult a börtönlelkészi szolgálat, támogatást, szolgálati lakást, osztályvezetői besorolást ígértek, ebből nyilvánvalóan nem tudtunk mindent elérni. Most ott tartunk, hogy egy munkavállaló a minisztériumnak a lelkész, akit az egyház kinevel, a bv. csak alkalmaz. Az történik, hogy te mint lelkész, az egyházban nagytiszteletű úr, bemész a bv.-be, és közalkalmazott vagy, mert úgy kezelnek. Ezzel azt akarom mondani, hogy el kéne érni, hogy ezt a 33 embert ne általában csak közalkalmazottnak tekintsék, hanem lelkésznek, mert az is.

Dr. Stift Zoltán: Mi nem érezzük, hogy ne lelkészként tekintetének ránk, szerintem elismernek minket. Éppen az volt a meglepő számomra, mikor itt kezdtem dolgozni, hogy a fogvatartottak és az intézetben dolgozó munkatársak részéről is sajátos figyelmet, érdeklődést és együttműködési készséget tapasztaltam, nagyobb, őszintébbet, mint olykor a börtönfalakon kívüli szolgálat során. Kétségtelen, hogy az intézeti vezetés pozitív hozzáállása nagyban hozzájárul elfogadottságunkhoz, munkánk megbecsüléséhez.

L. Molnár István: A probléma az, hogy nekem 11 másik lelkész véleményét is képviselnem kell, Miklósnak meg 18 másik börtönlelkész véleményét és érdekeit is kell képviselnie. A személyes érintettséget nekünk el kell fogadnunk, azt, hogy a lelkész társunk másként érzékeli a helyzetét. Nekem van egy munkatársam, aki mindenben a minimumot kapta eddig, mert van az anyagi vonzatnak egy minimum és egy maximum lehetősége, mindenben a minimumot, pedig benn van a rendszerben 15 éve. Most jött valaki, és megkapta a maximumot. Így nem csodálkozom, hogy a lelkész társam azt mondja, amit mond. Ő ezt így éli meg, megértem, és szomorú is vagyok, amikor egy ilyen dolog jön elő.

Lippai Csaba: Nagyon szimpatikusnak találtam, amikor István szóba hozta a papi méltóságot, mert ez hozzá tartozik a hivatásunkhoz. A munkánk sikere nagyban nem a mi személyünkön múlik, hanem az egyházi felhatalmazáson, a krisztusi kegyelmen, amit mi megkaphattunk. Nagyon sok lelkésszel találkoztam – végeztem pasztorálpszichológiát, meg ilyeneket –, nagyon sokan voltak, akik félrementek, és azt tartották már fontosabbnak, hogy ők pszichológusok,

vagy valami ahhoz hasonlók. Az ilyen emberekkel azért mindig volt valami baj, személyiségbeli problémákat éreztem e mögött. Pesten, nem tudom, ismeritek e József atyát, ő kopt keresztény lelkész. Jár hozzánk is, ő sebészből lett pap. Magyarországon ez elképzelhetetlen, vagy nehezen elképzelhető, hogy valaki rájöjjön, a mi krisztusi küldetésünk lelki sebészség, és többet ér, mint a testek felé nyújtott akár orvosi segítség. A munkámban gyakran eszembe jut, egyszer beszéltem is egy továbbképzésen róla, Muszorgszkijnak van az Egy kiállítás képei című műve, ránézni egy képre, és felfedezni, hogy ki van a kép mögött. A cursillóban Jézus három tekintete szintén ezt idézi fel bennem. Megnézni azt az embert, milyen szemmel nézek rá, gyógyítok-e a szentlélek által, bűnbánatra készítetem-e? Van még egy dolog, amit fontosnak tartok megjegyezni: a természetesre épül a természetfeletti. Ez egy lehetőség nekünk, hogy a börtönbe egy viszonylagos szabadsággal úgy járunk be, hogy emberként is meg lehet minket találni, és erre épül majd a természetfeletti, hogy a gyógyító erőt, az istenképűségnek a felfedezését, amit önmagában is felfedez, az arra érdemes személy megkapja, és ha mindezek jól működnek, akkor lesz integráció, meg reintegráció, sőt üdvösség lesz, tehát rátalál az ember az igazi otthonára.

Még nem tudom ki fog minket a Nyíregyházi Egyházmegyében képviselni, aztán lesz majd egy új püspökünk, akiről még azt sem tudjuk ki lesz, de akkor is tudjuk, hogy bármi és bárki legyen, mi akkor is dolgozni fogunk. Mert erre esküdtünk, ezt szeretjük, ehhez van affinitásunk. Valamiképpen bennünk van, hogy nekünk ezeket a szabad energiáinkat magunkból ki kell adnunk, kipukkadnánk attól a sok kegyelemtől, amit Isten rajtunk keresztül akar másoknak adni, és csak akkor működik, ha továbbadjuk. Amikor börtönlelkész lettem, és az egyháztól érkeztek a levelek, kezdetben odáig voltam a megszólítástól, hogy főtisztelendő Lippai Csaba parókus úr, aztán lettem tisztelendő Lippai Csaba, végül lettem Lippai Csaba, mert az egyházi titkárnő már azt sem tudta, hogy hol talál a papi névsorban. És akkor jöttek ezek a megfosztások, higgyétek el, nem esett jól, mert én továbbra is főtisztelendő Lippai Csaba úrnak éreztem magam, és az is voltam. Ezzel együtt most is azt mondom, kaptunk egy óriási lehetőséget, tisztességgel állunk hozzá, és továbbra is partnerek vagyunk, ez nem kérdés, mert ez a hivatásunk. Annak mindig örülni kell, ha valamilyen pozitív diszkriminációban van részünk az intézetünkben, de ez nem mindenütt van így.

Hajdú Miklós: Az intézetemtől én elég sok elismerést, kitüntetést kaptam mint lelkész. Viszont ha összejövnék mi, katolikus börtönlelkészek, nem is merem mondani, hogy mit kaptam, milyen elismerésben részesültem, mert van olyan munkatársam, akinek azt nem mondták, hogy köszönjük szépen.

Vári Krisztina Ágnes: Akkor az a kérdés, hogy mi a legnagyobb elismerés.

Hajdú Miklós: Az egyik elítélt, aki szabadult, egy A/5-ös lapra írt egy imádságot, és azzal adta át, hogy „Lelkész úr, ez idáig maga imádkozott mindig értünk, most ezt az imádságot fogadja el már tőlem!”

Szilassy Roland: Összefoglalva az eddigieket megállapítható, hogy a bv. törvény hatályba lépése egy mérföldkő mindannyiunk, így a börtönlelkészek életében is, mely egyben új utakat is kijelölt a számunkra. Fontosnak tekintitek, hogy a munkátok jól körülhatároltan váljon el pszichológus és a reintegrációs tiszt munkájától. Bár nem egy esetben több évtizedes tapasztalat van már az egyes börtönlelkészek birtokában, és ezzel együtt kellően smasszerosodtak lélekben – hisz az egyházatokon belül a bv.-t képviselitek –, ezzel együtt a papi vagy lelkészi identitásotokat mélyen őrzitek. Itt érzek némi aggodalmat a részletekről, a börtönlelkészek jogállását szabályozó új IM rendelet vonatkozásában.

Vári Krisztina Ágnes: Zoltán atyát idézném vissza: „Árnyékban vagyunk.”

L. Molnár István: Érdekes dolog, és egyetérthetünk vele, hogy a legmagasabb szinten mindig megvan a találkozási pont. Püspökökkel találkozhattunk a múlt héten is a Fővárosi Bv. intézet III. objektumának kápolna szentelésén, az V. Fogvartotti Országos Imanapra püspök jön a börtönbe, tehát megjelennek a püspökök az intézetekben egy-egy alkalom kapcsán. Nyilvánvaló, hogy az egyházak és a bv. kapcsolata a legmagasabb szinten egy ideális kapcsolat. Valahogy úgy néz ki, hogy itt nincs is gond, problémamentes minden, csak éppen az a helyzet, hogy amikor elmondják nekem az intézetek lelkészei a problémáikat, hiába megyek oda, hogy „Tisztelt püspök úr, kéne egy kicsit segíteni!”, ő a bv.-re mutat, és nem tud segíteni.

Hajdú Miklós: Szóval én úgy látom, hogy a bv. jobban megbecsül minket, mint a saját egyházunk, ezt a többi lelkész nevében is mondhatom, a mostani bizonytalan helyzet ellenére is. A bv. szervek vezetői tudják rólunk, hogy ki milyen felekezeti, jobban ismerik a problémáinkat, munkánkat is, ha egy püspök bejött a börtönbe – kivétel Bíró püspök úr, ő képben van –, marginális kérdésként kezeli a mi sorsunkat, de ez igaz úgy általában az egész egyházi vezetésünkre is.

Erdélyi Csaba: A kápolnaszentelés vonatkozásában megjelent egy mondat valahol, melyet én írtam le. A bv. a társadalom perifériája, a büntetés-végrehajtáson belül pedig a vallásgyakorlás szintén periférikus, tehát a periféria perifériáján vagyunk. Ugyanakkor a hétköznapi szintjén az egyház maga is periférikus. Szeretném azt látni, hogy az egyház nem periférikus a társadalomban, de az. Ezen a periférián belül a mi szolgálatunk szintén periférikus, tehát itt a periféria perifériájának a perifériáját feszegetjük. Ezt a helyzetet megfelelően, értelmes, normális emberként kell kezelünk.

Lippai Csaba: De egy családban hiába vagyunk a periférián, mert ha temetés van, esküvő vagy keresztelő, akkor rögtön a középpontba helyeződünk.

Erdélyi Csaba: Attól függ, hogy hol. Az utóbbi időben elég sokat jártam Békés megyébe, a Békés megyei városokban a temetéseknek 90%-a polgári szertartás szerint zajlik, és a maradék 10%-on osztozkodnak az egyházak, és ez nem csak a Békés megyei tendencia.

L. Molnár István: Nemrégiben meghalt a váci APAC-részlegbe helyezett egyik fogvatartott, és nem volt kérdés, hogy ki temeti, a börtönlelkész. Tehát alapvetően igénybe veszik a börtönlelkész munkáját e vonatkozásban is, és megadták a módját. Amikor helyzet van, akkor igenis előre kell lépni egyet, aztán vissza kell lépni, és ott kell maradnunk, ez „az árnyék”. De nem tétlenül kell visszahúzódni, én még mindig azt látom, hogy van pozitív kicsengése annak, hogy itt vagyunk, mert azért mi kreatívak vagyunk, nemcsak a rendszeren belül, de a rendszeren kívül is. A kreativitásunktól fog függni, hogy mennyire tudjuk megvalósítani a küldetésünk. Olyan dolgok valósulnak meg a Budapesti Fegyház és Börtönben, melyek pár évvel korábban elképzelhetetlenek voltak. Ilyen például az eltávozás családilag, ez úgy ismert ma a bv.-ben, hogy a Velencei tábor. Családegyesítő, családmegtartó, akinek megvan a családja, és megfelel a követelményeknek, azt kivihetik, és a családdal van egy héten keresztül. Ott vagyunk közöttük, ha bármilyen gond van, tudunk segíteni, tehát ez is korábban elképzelhetetlen lett volna. Én azt mondom, hogy rajtunk is múlik sok minden, nyilvánvaló, hogy minél távolabbra kell a határokat tolni, amennyire lehetséges, hogy minél nagyobb mozgásterünk legyen. Itt van az imnap, amelyet a legnehezebb időszakban szerveztünk meg. Azóta ez egy jó program, lehet készülni rá. Vagy itt van a Kálvin-vetélkedő, ez is mutatja, hogy igenis megvan a kreativitásunk, és megtaláljuk a helyünket a rendszeren belül. Azt gondolom, hogy az a börtönlelkészi szolgálat jövője, hogy elfogadjuk és megtaláljuk azt, ami ránk van bízva. Nagyon jó volt a példa a transzcendens és a jelen világ együttműködéséről. Mi a transzcendensben élünk, de ebben a világban. Nekünk lehetőségünk van arra, hogy új kapukat nyissunk meg a következő lépések felé, ami beláthatatlan, mert nem tudjuk, hogy mi lesz, és szerintem jó lesz. Ahhoz, hogy meglett a Kálvin-vetélkedő a Kálvin Kiadó közel félmillió forint értékű könyvet adományozott a bv.-nek, de nekünk kellett kijárni, hogy küldjék meg. Mert ha azt mondom, hogy csak a reformátusoknak

küldjék meg a könyvet, akkor küldenek 12 intézetnek, de negyven objektumba vittek, még az IMEI is kapott. Tehát van egy háttér, amit be tudunk hozni a bv.-be.

Lippai Csaba: Amikor én indultam, megkerestem őket, és majdnem két millió forint értékű könyvet kaptam tőlük. Tíz éve abból élek.

L. Molnár István: Ezt meg lehet csinálni az evangélikus és a katolikus könyvkiadókkal is, ezek mozgáslehetőségek, és ezekkel is van feladatunk. Egy-egy karácsonykor közel ezer Nyilas Misi-csomagot osztok szét a smasszerek gyerekeinek és a fogvatartottak gyerekeinek. Tehát én nem az egyik vagy a másik oldalon állok, ez nagyon nehéz sokszor. Elvisszük a fogvatartottakat és a gyermekeiket is családi táborba, de a smasszernak a családja nem tud elmenni, nincs rá pénz. Egyet meg tudunk szervezni, de kettőt már nem, ez 300–400 ezer forintos kiadást jelent, gondolkodunk rajta, hogyan tudnánk megvalósítani. Tényleg kéne a bv. alkalmazottaknak vagy a felügyelőknek is egy üdültetés, ahol legalább egy hétig ott lenne ő és a családja. Az említett imnap alkalmából ugyanolyan lehetőséget kapnak a fogvatartottak az élelmezésben, mint az ő szállításukat végrehajtó felügyelők.

Lippai Csaba: Márianosztrán, a börtöncursillón mi is ugyanazt ettük, mint a fogvatartottak, családiasan megerítve, óriási, hogy porcelán tányéért használhattak, tehát úriember módjára tudtak ebédelni, vacsorázni. Ezt nélkülünk nem csinálják meg, már bocsánatot kérek, tehát ez is hozzátartozik ahhoz a munkához, amit végzünk. Ez is egy forma, amit adhatunk, és adjuk is, ha igénylik. Magam is azt vallom, hogy a jövőnk rajtunk is múlik, nemcsak a jogalkotókon, a paragrafusokon, és nagyon jó, hogy ezt kihangsúlyoztuk.

L. Molnár István: A logosz, ami a tanítás, amikor dialogosszá, dialógussá válik, akkor létrejön a párbeszéd. Fontos, hogy az egyház mint logosz dialógusban legyen a bv.-vel, és általunk lesz a kettő egy. Mi adjuk a dialógust.

Szilassy Roland: A múlt heti megbeszélésen megfogalmazódott az igény, hogy az egyházaitok vezetői és a bv. vezetője leüljön, és ha szükséges, akkor központi együttműködés formájában fogalmazzanak meg új közös célokat és ezek megvalósítása érdekében vállalásokat. Utoljára két évvel ezelőtt került sor ilyen szintű egyeztetésekre, de ott csak a továbbképzések szabályozását tekintve történt közös döntés, megállapodás. Fontos, hogy kölcsönös dialógus jöjjön létre lent és fent. Milyen területek, témák megvitatását javasoljátok egy felső szintű egyeztetésre?

Vári Krisztina Ágnes: Szülessen országos megállapodás abban a vonatkozásban, hogy milyen típusú tevékenységet végezhetnek az intézetekben a missziósok. Legyen egy irányelv a státuszok betöltésére és státuszok leosztására vonatkozólag.

L. Molnár István: Amikor indult a börtönlelkészi szolgálat, be akarták rakni a Tábori Püspökség alá, de ezt elvették, azután a zsinat egyeztetett, és először minket kérdeztek, hogy ki, hol szolgál. Innen indult a dolog, Szegeden, Márianoszt-rán egyértelmű volt, hogy milyen felekezeti lelkész legyen, és jött a többi intézet, hogy ott melyik történelmi egyház kapjon státuszt. Dokumentum nem tudom, hogy van-e róla, ezekbe az egyeztetésekbe engem beavattak, de nem szóltam bele.

Vári Krisztina Ágnes: A régi felosztások után pedig most jönnek az új intézetek. A státuszok kérdésében úgy lenne ideális számolni, senkit ki nem rekesztve ebből, hogy 50%-ban római és görög-katolikus, 50%-ban pedig protestáns lelkész kerüljön úgy, hogy intézetenként lenne egy-egy katolikus és egy-egy protestáns lelkész. Azt gondolom, hogy ez lenne az egészséges, lehet, ez egy vágyálom, de nem kéne akkor annyit studiózni a történelmi egyházi vezetőknek, hiszen ezek kivétel nélkül sok férőhelyet biztosító intézetek lennének.

L. Molnár István: Úgy lehet, ha bemegy az egyház, és azt mondja, fizetem az egyik állást, így megy, de a bv. nem fog több állást fizetni.

Vári Krisztina Ágnes: Attól függ, hogy mit tart a bv. fontosnak. Ha adva lesz egy új börtön – én úgy gondolom, hogy ezek az új börtönök érdekesek lesznek –, ki kell alakulnia valamilyen életnek, de nem tudjuk, hogy milyen lehetőség lesz a fogvatartottak oktatására, képzésére. Amennyiben nem tudja ezt a bv. kellő minőségben biztosítani, úgy egyszerűen szükségszerűvé válik, hogy valaki csinálja meg azokat a feladatokat, idézőjelbe téve mondom, mert nyilvánvalóan nem fog tudni oktatni, de a lelkész lesz, aki viszont a lelkek gondozásáról gondoskodik. Ha dinamikusan fogjuk fel a börtön működését, akkor ahhoz a dinamikához nagyon jó választás lehet egy jól megválasztott lelkész.

L. Molnár István: Azért azt gondoljátok el, hogy kint a lelkésznek van lakása, van stólája, van általános fizetése. Ha bejön a bv.-be, csak fizetése lesz, azon kívül semmi, abból kell, hogy megéljen. Míg egy parókus lelkésznek, még ha kisebb is a gyülekezete, akkor is van stóla, a temetések, keresztelések, esküvők pedig fedezik a rezsijét.

Vári Krisztina Ágnes: Ez is annak a kérdése, hogy mit tart fontosnak a bv. ebben az összefüggésben, ő dönti el, hogy ad-e ezekre a státuszokra pénzt, a mi intézetünk nagy, de az egészséges mindenképpen ez lenne, ha a lelkigondozói vagy vallásgyakorlói egyensúly megvalósulna. Az további megegyezés kérdése, hogy felekezetek szerint hogy osztjuk fel újra a státuszokat, figyelembe véve az egyes intézetek adottságait, létszámadatait, mert valóban nagy aránytalanság van abban a börtönben, ahol István dolgozik.

L. Molnár István: Egy szerencsénk van, hogy mintegy 200 missziós jár be évente hozzánk. Bárki, bármit kér a kérelmében, megyek, segíték neki, de pl. egy pünkösdista, kézrátételes missziós által beállított fogvatartottnak egy kegyes, vas-tagnyakú kálvinista nem sokat tud mondani abban a kérdésben, amire ő kíváncsi. Persze alapvetően a bibliai, jézusi alapokon fogok tudni mondani dolgokat, de nem is fogja igénybe venni az én szolgáltatásaimat.

Vári Krisztina Ágnes: Attól függ, hogy mire van szocializálva a közösség, mert nálunk mindenki látogat mindent.

L. Molnár István: Nálunk ezt én nem engedem, amennyire lehet, korlátozom. Miért kellett a börtönlelkészi szolgálat, hiszen 90-ben megengedték a misszióknak, hogy bemenjenek a börtönökbe? A missziósok nagyon jó munkát végeztek, én magam is missziósként kezdtem el bejárni. Egyszer csak azt mondták, hogy börtönlelkészek kellene. Miért? Tudjuk, hogy mi a feladat, mi a különbség a missziós és a börtönlelkész között. De, ha már megemelik a követelményeket egy szinttel magasabbra, és börtönlelkészt akar a bv., illetőleg a minisztérium, akkor adja meg hozzá azokat a lehetőségeket is, ami miatt az egészet felvállaltuk. Nálunk indult el először a muszlim lelki gondozás, hozzánk kezdett el először bejárni imám. A muzulmán vallású fogvatartottak között már most több az európai, mint az arab, ezt a feladatot nyilvánvalóan egy börtönlelkésznek kell kezelnie, erre egy missziós már nem képes.

Vári Krisztina Ágnes: Ők is egy bevett egyház a törvény értelmében, ezért kellett volna leülni az egyházi vezetőkkel, és megállapodni abban, hogy mi az, amit teljesíteni tud a bv. Én azt gondolom, hogy ha nem fogják elmondani a mi egyházi vezetőink a problémákat, akkor nem is fog tudni róla a bv. Nyilván jó lenne, ha lenne szolgálati lakás, de mégis, ha azokat az objektív szempontokat nézzük, akkor azt mondom, hogy sokkal jobb az, ha ott van a státusz, és a feladatokat nem laikusok látják el, hanem professzionális szakemberek.

L. Molnár István: Nagyon érdekes dolog, mert a Magyar Iszlám Közösség azt tervezte, hogy egy főállású imám legyen a bv.-ben, mint ahogy rabbi van. Ezt nem engedélyezte a bv., jelenleg csak missziós bejáróként vesz rész az imám a lelki gondozásban.

Vári Krisztina Ágnes: Lehet, hogy abban a helyzetben lokálisan nem úgy lett volna eldöntve a kérdés, ha mondjuk, az egyházi vezetőkkel létezik egy megállapodás, mert egy emberről nem lehet ötszáz börtön lenyúzni. Ezért is jó, hogy mi hárman vagyunk, és nem én vagyok egyedül a három objektumban.

Hajdú Miklós: Ott van Csorba József, aki Dunapatajon plébános, mellette Hartára, Állampusztára és Soltra is jár.

Dr. Stift Zoltán: Szóba került a jövő. Fontos lenne, hogy egyházaink vezetői a jövő várható lehetőségeit és kihívásait szem előtt tartva bölcs megfontolás után irányt mutassanak. Úgy vélem, hogy a jövőre készülve is azokat kell megismernünk, azokból kell kiindulnunk, akikhez a küldetésünk szól. Említettük már az iszlám-jelenséget. Egyértelmű tendencia, hogy egyre több külföldi lesz a magyar börtönökben, tendenciának mondtuk azt is, hogy a fogvatartottak, ahogy az évek múlnak – és itt két-három év is sokat jelent – egyre kevésbé találkoznak előéletükben a vallásgyakorlással. A vallásnélküliség jelensége és az európai vallásokhoz képest más vallások erőteljesebb jelenléte várható a bv. intézetek falain belül. (Ha úgy hozná az élet, szívesen beszélgetnék pl. olasz vagy osztrák börtönlelkész kollégákkal, mert azt halljuk, hogy vannak jó kezdeményezéseik és eredményeik a bevándorlók lelkigondozása terén.) Ezek a változások akár még a státuszok kérdését is érintheti a jövőben. A jogszabály jelenleg kizárja a nem történelmi egyházak részvételét a börtönlelkészi szolgálatból, de a folyamatok, tendenciák azt mutatják, hogy a különféle szabadegyházak, iszlám közösségek tagjai nagyobb igénnyel fognak fellépni. A jövőben a fogvatartottak vallási hovatartozása, irányultságai egy olyan tény lesz, amely valószínűleg más szabályozást, más lelkipásztori, börtönlelkészi hozzáállást fog megkövetelni.

A börtönlelkészek munkáját rendkívül sok kezdeményezés jellemzi. A jövőt tekintve előremutató célok és törekvések körvonalazódnak egy nemzetközi projekt, illetve a börtöncursillo körül.

A Magyar Testvéri Börtöntársaság az Európa Tanács támogatásával, anyagi ösztönzésével az ECOR (European Communities of Restoration) projekt keretében új APAC- részlegek megnyitását és sikeres működtetését tűzte ki célul. Ennek keretében a magyar büntetés-végrehajtásban két intézetben nyílt új APAC-részleg 2015 első félévében. A távlati cél, hogy az Európai Közösség alkalmazhassa az APAC és ECOR módszertant, ezt támogatva képzési koncepció kialakítását, kézikönyv és dokumentumfilmek kiadását tervezik.

A Magyar Katolikus Egyház 2014-ben a Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtönben megrendezte az I. Börtöncursillót, amely európai viszonylatban is úttörőnek számít. A cursillo célja az, hogy istenélményt adjon a fogvatartottaknak, az istenkép kialakítása, illetve helyrehozása gyógyító erővel hat az ember egészére. A szerzett jó tapasztalatok alapján létrehozták a Cursillo Titkárságot, tervebe vették, hogy a programot valamennyi magyarországi bv. intézet vonatkozásában megvalósítják, ennek érdekében 2015-ben öt intézetben szeretnék megrendezni a cursillót. A programot támogatja a Katonai Tábort Püspökség részéről Bíró László püspök, katonai ordinárius, valamint dr. Székely János esztergom-budapesti segédpüspök, aki a már megrendezett két börtöncursillón a lelki vezetői feladatokat ellátta.

Az elmúlt években központi együttműködési megállapodást kötött a BvOP – többek között – a Magyar Iszlám Közösséggel és a Hit Gyülekezetével, ez is jelzi, hogy a fogvatartottak vallásszabadságához fűződő jogot kiemelten kezeli a büntetés-végrehajtás.

A reintegrációs őrizet bevezetése a büntetés-végrehajtás tevékenységrendszerébe

Bevezetés

2015. május 8-án, reggel 08:30 órakor egy szolgálati autó hajtott ki a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézet I. objektumának gépjárműkapuján. Az utastérben a bv. intézeti kollégákon kívül egy fő jogerősen elítélt férfi foglalt helyet, de ez mégsem volt sem szállítás, sem előállítás. Az első reintegrációs őrizettest „vitték haza” a büntetés-végrehajtási bíró által kijelölt tartózkodási helyre, egy Budapesthez közeli településre. Útjukat a parancsnokhelyettes irodájában felállított vetítövászon szinte méterről méterre tudtuk követni, mivel az elítélt bal bokájára felszerelt elektronikus jeladó folyamatosan küldte a műholdas navigáción alapuló pozíciós adatokat. Egy bő órával később az elítélt már a saját otthonában volt – nem volt fogva tartva, de teljesen szabad se volt. Továbbra is büntetés-végrehajtási jogviszony hatálya alatt állt, sőt szabadságvesztés-büntetését töltötte, de reintegrációs őrizet alkalmazása mellett. Ezzel pedig a büntetés-végrehajtási szervezet (a továbbiakban: bv. szervezet) megkezdte a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény (a továbbiakban: Bv. tv.) egyik novumának számító új jogintézmény gyakorlati végrehajtását.

A reintegrációs őrizet kétségtelenül szerves része lesz a közeljövő büntetés-végrehajtásának. A Bv. tv. ez irányú rendelkezéseinek 2015. április 1-i hatálybalépése utáni első hat héten már közel 300 egyedi fogvatartotti kérelem, illetve büntetés-végrehajtási intézeti (a továbbiakban: bv. intézet) előterjesztés született. Május hónapban minden hétre több reintegrációs őrizetre bocsátás jutott az ország számos pontján, vagyis a döntési jogkört gyakorló büntetés-végrehajtási bírák is pozitívan viszonyulnak a jogintézményhez. Ennek ellenére azonban a reintegrációs őrizet bevezetéséhez szükséges előkészítés és jogalkotási folyamat közel sem volt akadálymentes – a következő néhány oldalon ennek főbb állomásait és eseményeit kísérem meg felsorolni, tartózkodva a jogi, szakigazgatási vagy technikai részletekben való túlzott elmélyüléstől. Előre kell bocsátani ugyanakkor, hogy valamennyi, a reintegrációs őrizet bevezetésében részes szakembert köszönet illeti meg, mert nem csak egy kezdetben megosztott megítélésű elemet sikerült a jogrendszerbe segíteniük, de ezzel példa nélküli eszközt is adtak a bv. szervezet reintegrációs tevékenységéhez, a pozitív fogvatartotti magatartási minta és együttműködési készség elősegítéséhez és elismeréséhez.

Az elméleti alapok kidolgozása

Az mára már köztudomású, hogy a Belügyminisztérium 2013-ban a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságát (a továbbiakban: BvOP) bízta meg azzal, hogy állítson össze egy szakmai javaslatot az új büntetés-végrehajtási kódex megalkotásával, szakmai súlypontjaival kapcsolatosan. Csóti András bv. vezérőrnagy, országos parancsok a szakmai javaslat kidolgozása érdekében a központi koordináció irányítására Schmehl János bv. dandártábornok, biztonsági és fogvatartási helyettes kért fel, akinek vezetésével hat munkacsoport jött létre. A feladat ugyanakkor kezdetben nem a 1979. évi 11. törvényerejű rendelet normaszövegének felújítása és kiegészítése volt, hanem az olyan átfogó szakmai fejlesztési koncepciók kialakítása és megvitatása, melyek alkalmasak lehetnek a bv. szervezet modernizációs elképzeléseinek támogatására, illetve hatékony választ tudnak adni a XXI. századi, európai büntetés-végrehajtási rendszerekkel szemben támasztott hazai és nemzetközi elvárásokra.

A központi munkacsoport tagjaként dr. Bogotyán Róbert bv. ezredes, a BvOP Fogvatartási Ügyek Főosztályának vezetője többek között a rendőrség által bevezetett elektronikus házi őrizeti rendszer vizsgálatát, esetleges büntetés-végrehajtási célú felhasználásának értékelését kapta feladatul. Ez közvetlenül a büntetés-végrehajtási intézetek nemzetközi elvárásoknak való megfelelésével összefüggő átfogó vizsgálat megállapításaihoz kapcsolódó intézkedésekről szóló 1040/2011. (III. 9.) Kormányhatározatból¹ eredő feladat volt. A dokumentum így fogalmazott „*a Kormány egyetért azzal, hogy – a szükségtelen szabadságkorlátozás visszaszorítása végett – a lakóhelyen elektronikus távfelügyeleti eszközzel ellenőrzött házi őrizet elrendelésének feltételei megteremtődjenek, valamint egyetért azzal, hogy az előzőek bevezetését követő 6 hónap elteltével az új intézmény gyakorlati tapasztalatait értékeljék, ennek kapcsán vizsgálják meg az elektronikus távfelügyeleti eszköznek a büntetés végrehajtása során történő alkalmazását is.*” Az Európai Parlament 1998. december 17-i, az Európai Unión belüli fogvatartási körülményekről szóló határozatának 30. pontja nevesítve ajánlotta az elektronikus felügyeleti rendszerek alkalmazását. Ennek megfelelően több tagállam is bevezette saját távfelügyeleti rendszerét, és integrálta azt büntetés-végrehajtási jogrendszerébe.

Az akkor, 2013-ban, „Elektronikus őrizet” munkanéven készített részjelentésben a jogi és technikai oldalról egyaránt megközelítettük a kérdést, valamilyeni felhasználási lehetőséggel számolva. Megvizsgáltuk Ausztria felhasználási tapasztalatait, ahol 2010-ben született meg az elektronikus nyomkövető egységek alkalmazásáról szóló jogszabály, továbbá egyeztetünk az Országos Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: ORFK) munkatársaival is a házi őrizet kapcsán addig összegyűlt tapasztalatokról. Az elméleti kiindulópont az volt, hogy mivel az elektronikus nyomkövető eszköz képes folyamatos visszacsatolást adni az intézkedés alá vont személy tartózkodási helyéről, így a büntetés-végrehajtási fel-

¹ <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/index.php?menuindex=200&pageindex=kozltart&ev=2011&szam=24>

használásnál elsősorban a szakmai indokoltság és a jogrendszerbe illeszthetőség lesznek a kulcskérdések, amelyeket persze szorosan követ a SWOT-analízis.²

Az előzetes letartóztatás tárgykörében a kormányhatározatban is szereplő „szükségtelen szabadságelvonás” elkerülése a központi elem – azaz, amennyiben az előzetes letartóztatás célja „csupán” a terhelt büntetőeljárás jelenlétének biztosítása, szökésének, elrejtőzésének akadályozása, úgy azt elektronikus távfelügyelettel is lehet biztosítani. Ezt azonban a házi őrizet rendőrség által végrehajtott jogintézménye teljesen lefedi, így ezen a téren nem beszélhetünk specifikus, büntetés-végrehajtási alkalmazásról.

A felhasználással kapcsolatosan érdekes, mondhatni peremterületeként merült fel a szabadlábon védekezők esetében, hogy az első fokú, nem jogerős ítélet meghozatalát követően a bíróság dönthetne úgy, hogy a további előzetes letartóztatás (ezzel a nem jogerős szabadságvesztés végrehajtásának megkezdése) nem indokolt, ugyanakkor a szabadlábon hagyás veszélyeztetné a másodfokú eljárás sikerességét. Ebben az esetben lehetőség volna a házi őrizetnek egy inkább büntetés-végrehajtási aspektusú, elektronikus távfelügyelettel támogatott változatát elrendelni. Az elgondolás hátránya az volt, hogy az alkalmazási terület túl nagymértékű átfedésben van a házi őrizettel, elhatárolásuk, illetve párhuzamos alkalmazásuk nehézségeket vetne fel.

A jogerősen elítéltek tekintetében a „szükségtelen szabadságelvonás” már nem önmagában értelmezhető, mivel a jogerős ítéletben kiszabott szabadságvesztést a bíróság szükségesnek és arányosnak látta, épp ezért szabta ki. Ugyanakkor az elítéltek a végrehajtás alatt tanúsított magatartása, együttműködése és személyiségfejlődése alapján a jogrendszer korábban is számos olyan lehetőséget nyitott, amelyekkel az elítélt vagy a végrehajtás körülményeit tekintve kerülhetett kedvezőbb helyzetbe, vagy akár az állami büntetőhatalom el is tekintett a büntetés egy részének végrehajtásától. E két tényezőt kombinálva alkalmazható a távfelügyeleti eszközrendszer a szabadságvesztések utolsó szakaszában, egyszerűen jelentve életkörülménybeli változást és végrehajtási kedvezményt.³

Egy ilyen jogintézmény szükségszerűen többcélú. Motivációs, pedagógiai eszköz a végrehajtás során, elsősorban azon elítéltek vonatkozásában, akik a törvényi feltételeknek megfelelnek, mivel a végrehajtási célokban való passzivitás vagy tudatos ellenszegülés egyértelműen a kedvezmények elérése ellenében hat. Más megközelítésben a teljes szabadságelvonás (bv. intézetben történő fogvatartás) és a nagyon lazán vagy egyáltalán nem kontrollált feltételes szabadság között képez egy állapotot, amelyben az elítélt már nagyrészt a saját elképzelései szerint szervezheti életét, alakíthat ki családi és társas kapcsolatokat, vállalhat munkát, illetve folytathat tanulmányokat. Mindezt ugyanakkor egy állami szerv (jelen

2 SWOT: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats, azaz az erősségek, gyengeségek, lehetőségek és veszélyek elemzése.

3 A végrehajtási kedvezmény az azonos technikai háttérrel is végrehajtható házi őrizettel összevetésben értelmezendő. Amíg ott a bírósági beszámítás alapján három-, négy- vagy ötnapi házi őrizet felel meg egy napi szabadságvesztésnek, a reintegrációs őrizet esetében ez az arány egy az egyhez.

esetben a büntetés-végrehajtás) folyamatos felügyelete alatt teszi. Előzőek mellett addicionális hozadékként értelmeztük az elektronikus távfelügyelet mellett szabadon bocsátottak jelentette telítettségcsökkenést a bv. intézetekben, amely bár nem a leginkább érintett fogvatartotti csoportokban következne be, de mindenképpen kapacitás-átcsoportosítást tenne lehetővé.⁴

Fentieken túlmenően a kormányhatározatban foglaltak szerint a szabadságvesztés végrehajtása során történő felhasználás is látótérbe került. Ennek keretében elsősorban a költséghatékonyság, továbbá az egyes bv. intézetek kívüli fogvatartotti jelenlétek biztonsági szintjének növelése jelentek meg fő szempontként. Az elektronikus távfelügyeleti eszközök felhasználását több feladat során is elképzelhetőnek tartottuk, például:

- Polgári egészségügyi intézménybe történő kihelyezés esetén, ha a fogvatartott állapota a szökést kizárja, vagy nagyon valószínűtlenné teszi, az élőrövel szervezett őrzés, felügyelet kiváltására.
- Bv. intézetek kívüli munkavégzés esetén, állandó külső munkahely megközelítésére, az ott tartózkodás ellenőrzésére, ezzel a szükséges szállító és felügyelő állomány csökkentésére vagy akár elhagyására.
- Súlyos beteg hozzátartozó meglátogatása, hozzátartozó temetésén való részvétel engedélyezése esetén a felügyelet nélkül történő távozás során tanúsított magatartás ellenőrzésére.
- Csoportos kimaradás vagy rendkívüli munkavégzés (pl. árvízvédelmi tevékenység) esetén a fogvatartottak mozgásának, tartózkodási helyének nyomon követésére, illetve a biztonsági szint növelésére.

A jelentés végkövetkeztetése szerint az elektronikus távfelügyeleti eszközök a büntetés-végrehajtás területén elsődlegesen a jogerős szabadságvesztés utolsó szakaszának „felváltására”, továbbá egyes szakfeladatok során biztonsági intézkedésképpen alkalmazhatóak. Előzőek szerint a központi munkacsoport a javasolt normaszöveget áttekintette, és azt kisebb változtatásokkal a Belügyminisztérium elé terjesztésre alkalmasnak találta.

Technikai háttér

A jogi vonatkozások és a szakmai preferenciák pontos meghatározásához természetesen szükséges volt a rendőrség által működtetett elektronikus házi őrizeti rendszer működésének ismerete is. Ezzel egyrészt megfelelő információt kellett biztosítani a döntéshozónak a felmerülő költségek és az egyéb hatások vonatkozásában, illetve ami talán ennél is fontosabb, valós képet lehetett kialakítani a rendszer képességeiről. A következőkben az immár a büntetés-végrehajtásnál is alkalmazott rendszer elemeit kívánom röviden bemutatni.

Az ORFK által lebonyolított beszerzés keretében a 3M cégcsoport biztonságtechnikai divíziójának termékei egy magyar közvetítő vállalaton keresztül ke-

⁴ Ez ugyanakkor elméleti síkon sem volt, és a jogszabályban végül megjelenő reintegrációs őrizetnek sem lett önálló célja – ugyanakkor a férőhely-bővítési stratégia kidolgozása során például számba vettük.

rültek szállításra. Ezzel az ügyfél-szolgáltató kapcsolatrendszer, az elsődleges tevékenységtámogatás és az oktatás, képzés belföldön mehet végbe, csak a gyártói szintű beavatkozásokhoz kell a külföldi anyacéggel együttműködni.

A távfelügyeleti rendszer három, jól elkülöníthető részből tevődik össze:

- a terhelt/elítelt tartózkodását, mozgását vizsgáló jeladó eszközök,
- a központi infrastruktúra és
- a távfelügyeleti szoftver.

Jeladó eszközök

Köznapi értelemben véve a távfelügyeleti rendszernek ez az eleme nevezhető leginkább terméknek. A gyártó kínálatában többféle modell elérhető, a rendőrség az úgynevezett 1Track (egy részes) nyomkövetőt és hozzá lakásba telepíthető beacon egységet szerzett be. A nyomkövető egy egybeszerelt eszköz, amely műanyag szíjjal erősíthető a végtagra. Egy hazai szolgáltató SIM-kártyája kerül az egységbe már a gyártáskor, az eszköz ezen a hálózaton keresztül kommunikál a központtal.

1. kép: 3M 1Track nyomkövető (balra) és beacon (jobbra) egység

Miután felhelyezték és aktiválták, a jeladó a helyzetéről és az állapotáról ad tájékoztatást:

- **Helyzetadatok:** A helymeghatározás alapvetően műholdas navigációval (GPS) történik. Az eszköz folyamatosan keresi a helymeghatározó hálózat szatellitjeit, megfelelő jelerősség esetén pár méteres pontossággal adja meg a pozícióját. Van elméleti lehetőség egy olyan szolgáltatásra is, amely előre megadja a műholdak helyzetét, így a keresési idő töredékére csökkenthető, de ezt hitelesítési okokból egyelőre nem használják. Amennyiben nincs, vagy nem megfelelő a műholdjel, az eszköz a mobilhálózat adótornyaihoz mért pozíciója alapján is képes helymeghatározásra (LBS). Ez azonban csak tartalék megoldás, mivel pontossága alacsonyabb és nagyban függ a környező tornyok számától, a mobilcellák átfedésétől. A helymeghatározás harmadik válfaja a lakásba telepített egység vagy beacon. Ennek hasz-

nálata különösen a házi őrizet során javallott – a végtagra szerelt jeladó és a beacon „felismerik” egymás közelségét, így a jeladó műhold keresése vagy mobilcellaadat nélkül is tudja kommunikálni a helyzetét, mivel a beacon ismert helyszínen van telepítve.⁵

- **Állapotadatok:** A jeladók irányából kapott adatok hitelessége csak akkor biztosítható, ha a rendeltetésszerű működést külső behatások nem akadályozzák. Ezért az eszköz a legfontosabb adatairól folyamatosan adatokat küld. Ilyenek például:
 - az akkumulátor töltöttségi szintje,
 - a hálózati töltőre történő fel- és az arról való lecsatlakoztatás,
 - a rögzítő szíj és csatok sértetlensége,
 - a jeladó külső burkolatának sértetlensége,
 - a GPS-jel, mobilhálózati térerő megléte, jelerőssége,
 - a nyomkövető nyugalmi állapota (mozdulatlan) vagy ismételt mozgása.

Az állapotvizsgálat sűrűsége paraméterezhető, a bekövetkező negatív események – például rongálás, lemerülés – riasztást generálnak a központban, így a távfelügyeletet ellátó személyzet azokra azonnal tud reagálni.

A nyomkövető egység saját memóriával rendelkezik, így folyamatos működése nem függ a távfelügyeleti központtal való kapcsolattól.

Központi infrastruktúra

Ide tartozik minden olyan informatikai eszköz, amely a távfelügyeleti rendszer egészének működéséhez szükséges. Ezeket az ORFK a házi őrizeti rendszer kialakításakor beszerezte, a központjuk kapacitása mintegy 10 000 nyomkövető egység – ennyi terhelt egyidejű nyomon követése lehetséges.

Figyelemmel arra, hogy a rendőrség 652 jeladó készletet szerzett be, illetve, hogy a központi infrastruktúra és a hozzá tartozó licencdíjak igen magasak, az a döntés született, hogy a büntetés-végrehajtási tevékenység során felhasznált távfelügyeleti eszközök tekintetében (legyen annak célja a reintegrációs őrizet vagy egyéb büntetés-végrehajtási szaktevékenység) az ORFK központi eszközeit használják.

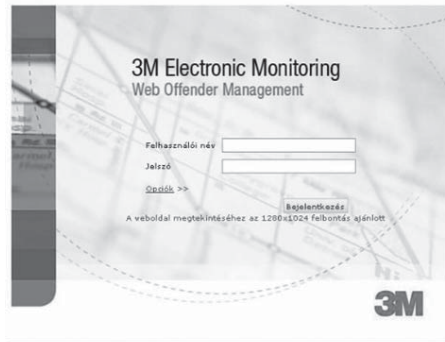
Távfelügyeleti szoftver

Ez az egyedi program engedi meg a jeladók beállítását, majd teszi lehetővé a mozgási és tartózkodási adatok nyomon követését, az esetleges események kezelé-

⁵ Figyelemmel arra, hogy a reintegrációs őrizet során a tartózkodási hely rendszeres elhagyása (pl. munkavégzés, oktatás, egészségügyi kezelés, bevásárlás, egyéb ügyintézés céljából) bírói döntés alapján megengedhető, annak végrehajtása során a beacon egység csak kisebb szerephez juthatna. Telepítése és kalibrációja ugyanakkor idő- és szaktudásigényes, ezért a reintegrációs őrizet során jelenleg az nem is kerül alkalmazásra.

sét. A jeladót is gyártó külföldi cég terméke, ugyanakkor a rendőregi beszerzés kapcsán elvégezték a szoftver magyaráítását és rendelkezésre áll magyar nyelvű support szolgáltatás is.

2. kép: A 3M szoftver bejelentkező képernyője

A program három fő funkciója a fentiek szerint tehát az alábbi:

- távfelügyeleti programok kezelése (indítás, módosítás, törlés),
- mozgási, tartózkodási adatok nyomon követhetőségének biztosítása,
- eseménykezelés

A távfelügyeleti programok kezelése a reintegrációs őrizet vonatkozásában a szabadon bocsátást megelőző szakaszhoz kötődik. Létre kell hozni az őrizetes adatait a szoftverben, majd hozzárendelni egy nyomkövetőt. Meg kell adni a távfelügyeleti program kezdő és befejező időpontját, óra és perc pontossággal.

Ezután létre kell hozni úgynevezett zónákat, amiket a Google térképes szolgáltatásának üzleti változatán egyszerű körbehatárolással, vagy sokszögeléssel lehet megtenni. A zónák lehetnek integrációsak (amelyben lehet, illetve kell tartózkodnia az őrizetesnek), vagy kizárásiai (amelyekbe a belépés tilos). Ezeket a program színben is eltérő módon jeleníti meg, amellyel egy rátekintéssel értelmezhető a tartózkodási és mozgási tartomány. Az egyes zónáknak saját nevet lehet adni, mint például, munkahely, lakás, szabadidő, bevásárlás stb.

3. kép: Integrációs és kizárás zónák. A zöld és piros háromszögek az őrizetes mozgását jelölik.

A fenti képen jól megfigyelhető, hogy egyszerre több zóna is vonatkozhat egy őrizetesre, ráadásul a program mindegyikhez külön szabályokat képes rendelni. A képen szereplő példában az őrizetes elhagyta a munkahelyét (Work) és a parkon áthaladva, majd az iskola (School) érintésével érkezett meg haza (Home), majd később ezt elhagyta és jelenleg a kép bal alsó sarkában jelzett pozícióban tartózkodik. Érdeemes megfigyelni, hogy szinte a teljes mozgása zöld háromszögekkel jelölt, azaz a magatartási szabályoknak megfelelő, kivéve az iskola melletti elhaladást. Ez látszólagos ellentmondás, mivel a park is kizárási (piros) zóna, de mégis szabályos, zöld színű a rajta történő keresztülhaladás.

Ezt a programkezelés harmadik eleme, a napirend vagy ütemterv oldja fel. Minden őrizeteshez saját napirend tartozik, melyet a szabadon bocsátás előtt fel kell tölteni adatokkal, a bv. bíró rendelkezéseinek megfelelően. Ez leginkább egy 30 perces blokkokból felépülő határidőnaplóra emlékeztet, amelybe elhelyezhetőek a korábban már létrehozott zónák. Meg lehet adni, hogy egy programpont (pl. jelentkezési kötelezettség a rendőrségen, munkába járás) naponta, esetleg hetente ismétlődjön, de ki lehet jelölni teljes 24 órás ciklust is, ha a bíróság úgy határozott, hogy az őrizetes alapesetben nem hagyhatja el a tartózkodásra kijelölt ingatlant. Ezt külön megtehetjük az integrációs és kizárási zónákon is, továbbá két kötelező tartózkodás között adhatunk meg szabadidőt is. Ekkor az eszköz követi és közvetíti a mozgást, de nem lehet magatartási szabályt sérteni, mivel nincs vonatkozó szabály hozzárendelve az időszávhhoz. Ez például utazások során lehet hasznos.

A fenti képen tehát a munkahelyről szabadidő alkalmazásával hazatérő őrizetes átmehetett a parkon, mivel ahhoz ebben az időben nem tartozott kizárási szabály, de az iskola mellett nem haladhatott volna el – ezért piros színűek itt a mozgását jelző háromszögek. Hazaérkezése után ismét jogszerűen hagyta el a lakását, vélelmezhetjük, hogy ismét szabadidő alkalmazásával, hiszen a térképen nem látunk olyan zónát, amely magába foglalná a jelenlegi pozícióját, mégis zöld színnel jelöli a program, hogy nincs szabálysértés.

Minden eddig bemutatott beállítást lehet a távfelügyelet időszakában módosítani, de azokat minden esetben le kell tölteni a jeladóra a beépített SIM-kártyán keresztül. A központban újonnan felvitt zónák és/vagy szabályok csak ez után lesznek követhetőek.

4. kép: Integrációs zónák ütemterve a távfelügyeleti szoftverben

Indication	Mon 14/11/2013	Tue 19/11/2013	Wed 20/11/2013	Thu 21/11/2013	Fri 22/11/2013	Sat 23/11/2013	Sun 24/11/2013
00:00							
05:00	Work	Park	Park	Home			
09:00							
10:00							
11:00							
12:00							
13:00							
14:00							
15:00							
16:00							
17:00							
18:00							
19:00							

Összefoglalva elmondható, hogy a jeladó eszköz az előzetesen rögzített zónák és napirend alapján, az aktuális pozíciót és helyzetet értékelve, maga dönti el, hogy szabályszerű-e az őrizetes tartózkodási helye, vagy sem. Ennek értékeléséhez nem szükséges a központtal való folyamatos kapcsolat, egy esetleges központi hiba esetén a kapcsolat helyreállítását követően a jeladó továbbítja az adatokat.

A mozgási adatok nyomon követését a fentiekben már bemutattuk, ezt csupán annyival érdemes kiegészíteni, hogy a felügyeletet ellátók a saját jogosultsági szintjüknek megfelelően látják a jeladó adatait. Ez a rendőrség esetében megyéniént történik, illetve a központi infrastruktúra lehetővé teszi, hogy a reintegrációs őrizet teljesen elkülönüljön (vagyis az ORFK rendszeradminisztrátorain kívül más rendőrségi dolgozó nem látja a bv. intézetből szabadon bocsátottak adatait és helyzetét, ugyanígy a büntetés-végrehajtási szakemberek számára sem hozzáférhetőek a házi őrizetben lévők adatai). A szoftver a nagyszámú jeladó nyomon követése mellett lehetővé teszi, hogy egy őrizetes mozgását külön megfigyeljük az általunk megadott időpontok között. A 3. számú képen is ez látszik, mint egy internetes videóklippet, úgy játssza vissza a program a mozgást.

Az eseménykezelés a távfelügyeletet ellátók azon tevékenysége, amely során reagálnak a jeladótól a központba érkező jelekre, értékelik ezeket és a meghozott döntésnek megfelelően intézkednek.

A jelzések vagy események több csoportban érkehetnek:

- Vannak a normális üzemmel kapcsolatos, csak nyugtázást igénylő jelzések (pl. a jeladót fel- vagy lecsatlakoztatták a hálózati töltőről; a jeladó hosszabb mozdulatlan periódus után ismét mozgásban van).
- Érkeznek a technikai eszközökkel kapcsolatos jelzések, melyek adott esetben intézkedést igényelhetnek (pl. adatkapcsolati hiba az eszköz és a központ között, úgynevezett „nem fogadott hívás”; eszköz akkumulátora lemerülőben).
- Komolyabb, akár azonnali vizsgálatot igénylő, a zónákkal és a napirenddel kapcsolatos jelzések (pl. zónasértések).
- A prioritási lista tetején pedig az azonnali intézkedést követelő, szabotázsjelzések (pl. jeladó burkolatának rongálása, szíjrongálás).

A beérkező jelzéseket a távfelügyeleti szoftver soronként jelzi ki, minden „riasztási sort” kezelni kell. A kezelés történhet előre beállított opció kiválasztásával, de rendelkezésre áll egy szabad szöveges mező is, ahová a felügyeletet ellátó személy begépelheti, milyen intézkedéseket tett.

Tesztelés

A reintegrációs őrizettel kapcsolatban kidolgozott jogszabálytervezet a Bv. tv. eredeti szövegtörzsébe nem került bele 2013 decemberében. A jogalkotó nem látta akkor igazoltnak, hogy a magas bekerülési költségű eszközök valós reintegrációs előnyt, vagy a bv. intézetek telítettségének számottevő csökkenését, esetleg az egyéb büntetés-végrehajtási felhasználás során a teljes fogvatartotti foglalkozta-

tottsági cél előmozdítását szavatolnák. Nemkülönben a rendőrségi házi őrizeti rendszer is némiképp később kezdte meg működését a tervezettnél, így a fentebb említett Kormányhatározatban szereplő, hat hónapos működés eredményeinek értékelése sem állt még rendelkezésre a törvénytervezet végszavazásakor. A házi őrizet kapcsán a releváns hazai gyakorlat megismerésére, a büntetés-végrehajtási specifikumok tesztelésére, illetve a fogvatartottak munkaáztatása során is költséghatékonyan üzemeltethető rendszer felmérésére ugyanakkor engedélyt kapott a BvOP.

Ennek keretében, 2014 nyarán, négy kollégámmal egyetemben tesztjelleggel viselhettem jeladó készüléket. Az öt önkéntes közül egy fő a 1Track egységet hordta, és a házi őrizettel kapcsolatos tapasztalatok büntetés-végrehajtási sajátosságait igyekezett felmérni. A további négy kolléga egy következő generációs, úgynevezett 2Track jeladót próbált ki, amely ugyanazon a központi architektúrán és szoftveren működik, és teljesen alkalmas lehet a reintegrációs őrizetre is, de a fő előnye, hogy költséghatékonyabb napi ismétlődő használatot tehet lehetővé.

5. kép: 3M 2Track nyomkövető (balra) és „óra” (jobbra) egység

A fenti képen látható nyomkövetőnél a funkciók megoszlanak a mobiltelefonra hasonló jeladó és a karórára hasonló, az őrizetes végtagjára rögzített egység között. A teljesség igénye nélkül felsorolnék pár olyan tulajdonságot, amely alapján ez az eszköztípus érdemes lehet a büntetés-végrehajtás figyelmére:

A két alkotórész egymáshoz van rendelve, nem cserélgethető, és ha egy bizonyos távolságnál (kb. 10 méter) jobban eltávolodnak egymástól az riasztást generál.

Az őrizetesre rögzítik a karórát, amely folyamatos jelzést ad az állapotáról. Ugyanakkor mivel a számítási feladatokat a másik egység végzi, a karóra elemmel működik, nem szükséges naponta tölteni.

Fogvatartotti munkáztatás során a töltést igénylő jeladót a bv. intézet személyi állománya a munkavégzés és a következő munkakezdés között feltöltheti. Mivel ebben az időszakban vissza lehet venni az eszközt a fogvatartottaktól (a távfelügyelet szüneteltetésével – a két egység eltávolodása okozta riasztást megelőzendő), jelentősen csökkenthető a károkozás esélye.

Amennyiben tartós foglalkoztatás történne, a karóra egység akár a beépített elem teljes élettartamára a fogvatartott végtagján hagyható, így nem kell naponta új szíjat és/vagy csatot felszerelni, ami jelentős költségcsökkentő tényező.

A tesztelés megerősítette ezen tulajdonságok relevanciáját, ami kiegészült a rendőrség kedvező, házi őrizettel kapcsolatos tapasztalataival. Ezek mellett elkészült az a becslés is, amely szerint az elítéltek közül, mintegy 800 fő felel meg a törvényi szintre korábban javasolt kritériumoknak. Ebből a számból természetesen az egyéni feltételek (magatartási szabályok vállalása, megfelelő ingatlan rendelkezésre állása), a bv. szakmai megfontolások (magatartás, reintegrációs kilátások, fegyelmi helyzet) és a bv. bírói jogalkalmazás levonnak, de a BvOP így is mintegy 350 fő reintegrációs őrizetbe helyezését tartotta reálisnak, két éves felfutási idő mellett.

Bevezetés a jogrendszerbe

A fenti tesztelési adatokat a Belügyminisztérium elfogadta, és a pozitív rendőrségi tapasztalatokkal egybevetve úgy értékelte, hogy a reintegrációs őrizet érdemes arra, hogy a jogalkotó elé terjesszék a Bv. tv. 2014 őszén összeállított módosító tervezetének keretében. Az Országgyűlés a törvényjavaslatot elfogadva a reintegrációs őrizetre vonatkozó törvényhelyekhez 2015. április 1-jei hatálybalépést rendelt. Ez a BvOP-nak példátlanul rövid, mindössze fél éves felkészülési időt hagyott a végrehajtási rendeletek előkészítésére és a belső szakutasítási szabályozás kiadására. E mellett logisztikailag kezelni kellett azt a helyzetet, hogy a büntetés-végrehajtási felhasználás céljából a rendőrség nem rendelkezik távfelügyeleti eszközökkel, így az első időszakban a reintegrációs őrizetbe a fel nem használt házi őrizeti célból beszerzett jeladókat kell használni.

Az erőltetett ütemű, de átgondolt munka sikerességét jelzi, hogy a jogszabályi rendelkezés hatálybalépését követően kevesebb mint 40 nappal az első reintegrációs őrizetes elhagyta a Fővárosi Büntetés-végrehajtási Intézetet.

Alig három hónap működési tapasztalatainak birtokában elhamarkodott lenne azt állítani, hogy a reintegrációs őrizet teljes sikert jelent. Mint minden új jogintézménynél, itt is adódnak együttgondolkodást, jogértelmezést igénylő kérdések, melyek a tapasztalások mentén lesznek részei majd a végrehajtási rendnek. Az viszont már ilyen rövid idő alatt is megállapítható, hogy a reintegrációs őrizet megfelelően be tudott illeszkedni a büntetés-végrehajtási joganyagba. A bv. bírók alkalmazzák, a fogvatartottak kérelmezik, a reintegrációs tisztek pedig eredményesen kommunikálják, hogy ez a lehetőség azon elítéltek számára adott, akik képesek és hajlandók együttműködni a büntetés-végrehajtással a szabadságvesztés végrehajtása során. Kiemelt szerepe van a sikeres bevezetésben (és ugyancsak az lesz a végrehajtás során) a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelőknek, akik az elméleti alapok kidolgozásakor még külső közreműködők lettek volna, azóta azonban a bv. szervezet kötelékébe integrálódtak, így még eredményesebben tudnak segíteni a reintegrációs őrizet fő céljainak megvalósulásában.

Zárszó helyett

A bevezetőben említett elítélt csupán egy hónapot töltött reintegrációs őrizetben, és a bíróság által meghatározott magatartási szabályok elég szigorúak voltak. A szabadon bocsátását közvetlenül megelőzően, még a bv. intézetben volt alkalmam néhány kérdést feltenni neki. Zárszó helyett ebből a beszélgetésből adnék itt egy kivonatot, ami jól mutatja, milyen komoly lehetőség a reintegrációs őrizet minden elítélt számára.

Ha néhány gondolatban kellene összefoglalnia, hogy miért távozzon a bv. intézetből egy hónappal a feltételes szabadság esedékessége előtt, mit mondana?

A reintegrációs őrizet jogszabályi hátterét most rakták össze, és mivel volt szerencsém el is olvasni az ehhez tartozó törvényi passzust, gyakorlatilag a házi őrizettel technikailag megegyező őrizetben tölthetem az utolsó egy hónapot. Nálam ez csak egy hónap, mert a jogszabály így lépett életbe, de a törvény szerint ez akár lehetne fél év is. Ebben az időben fel lehet venni a fonalat a való világhoz, elérni olyan dolgokat, mint a telefon, az e-mail, személyes találkozók. Ezért nekem ez a mai nap 99%-ban szabadulás, az 1% pedig a lábperec.

Hol hallott először a reintegrációs őrizetről?

Úgy emlékszem, először az ügyvédeimtől, mivel a reintegrációs őrizet már 2013 óta porondon lévő téma. Mivel én tisztában voltam vele, hogy nekem egy viszonylag rövid büntetésem van, ezért számítottam is rá, sőt, őszintén szólva, vártam, hogy ez 2015. január 1-jétől életbe is léphet. A bv. intézeten belül is képből vannak az elítéltek, itt is sokszor halottam a dolgról.

És azok alapján, amiket hallott, mit gondol, milyen fogvatartottaknak való a reintegrációs őrizet?

Az alapötlet az mindenképpen jó és támogatandó. A nem súlyos, nem erőszakos bűncselekményt elkövetők számára, akire talán el lehet mondani, hogy egy botlás miatt vannak a bv. intézetben, ez mindenképpen egy jó kezdeményezés. Másrészt – elfogadva a technikai feltételekből eredő szükségességet – talán túl szűk mozgásteret ad a reintegrációs, ha az embernek például olyan munkája van, ami változó helyszínű. De ahhoz képest, hogy az ember csak fél évvel később szabadulhatna, mindenképpen nagy lépés.

Az Ön esetében a bv. intézet kezdeményezte a reintegrációs őrizetet, vagy saját maga kérte a rendelkezésére álló információi, ismeretei alapján?

Az intézmény kezdeményezte, de teljesen összhangban az én szándékaimmal. Én korábban beadtam már egy ilyen kérelmet, de mivel nem volt még a jogszabálynak ez a része hatályban, azt nem tudták továbbítani a bv. bíró felé. Amikor

megnyílt a jogi lehetőség, ugyanezt a kérelmet – ami tartalmazta, hogy vállalom a reintegrációs őrizettel járó magatartási szabályok betartását – adtam nyilatkozatként oda az intézményi kezdeményezésre, amit a bv. intézet indított.

Az Öné volt az első ilyen ügy. Milyennek találta a bv. bírói meghallgatást?

Úgy éreztem, hogy a bv. bíró is egyfajta szabadulásként kezeli ezt a dolgot, úgy beszélt velem, mintha kvázi hazaengedtek volna szabadulóként. Hasonló volt a feltételes szabadsághoz, amikor deklarálják, hogy vélhetőleg elérte a büntetés a hatását, és lehetőséget kaphat az ember arra, hogy hamarabb haza mehessen.

Az elektronikus nyomkövetőről, arról, hogy a végtagjára fel lesz erősítve egy ilyen eszköz, tudott előzetesen?

A televízióban láttam egy 10 centiméternél valamivel nagyobb „kapszulát”, elítélttársaktól hallottam, hogy olyan, mint egy karóra vagy mint egy fesztiválheti-jegy. Aztán a bv. intézeti informatikusok azt mondták, hogy ez egy 70 grammos dolog, de igazából még nem láttam az eszközt.

Az nem zavarja, hogy ez az eszköz napi 24 órában adatokat küld a helyzetéről?

Az biztos, hogy nem zavar annyira, mintha még mindig a börtönben lennék.

Milyen hatással lehet vagy lesz a következő egy hónap az Ön és a családja életére?

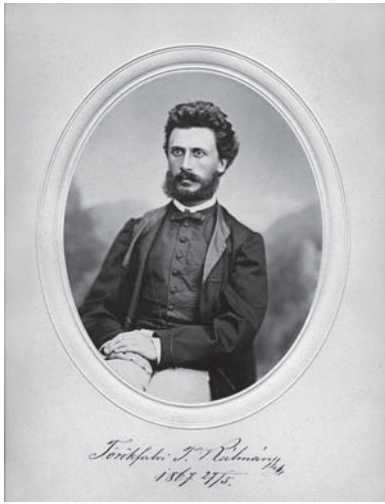
Őszintén megmondva, nekem ez az egy hónap reintegrációs őrizet még lehet jobb is, mintha ma szabadon engednének. Tudniillik, én most nem mehetek el otthonról, így viszont kifele is tudok arra hivatkozni, hogy nem tudok részt venni valamiben, nem tudok elmenni valahová. Barátok, ismerősök várnak kint, de aki volt már bv. intézetben, az tudja, hogy ez milyen szintű lelki teher lehet. Egy hónapig, még ha akarnék, se tehetnék mást, mint hogy otthon ülök, és a gyerekeimmel szívom a közös levegőt. Ennél jobbat jelenleg el se tudnék magamnak képzelni.

A magyar börtönügy arcképcsarnoka

Törökfalvi Török Kálmán
(1841 – 1919)

„Egy jól praeparált gonosztevőből
embert faragni, az volt a jelszó,
amelyel neki indultunk
a magyar börtönügy ujjá teremtésének.”¹
(Törökfalvi Török Kálmán²)

A Szegedi Fegyház és Börtön 130 éves évfordulója alkalmából az intézet méltó keretek között emlékezett meg hazánk börtönügyének – talán egy kissé elfeledett – jeles képviselőjéről. A szegedi Csillagbörtön első igazgatójának börtönügyi szakirodalmi tevékenységét tanulmányozó figyelmes olvasó a jelen büntetés-végrehajtásának kihívásaira is válaszokat találhat, Törökfalvi Török Kálmán újszerű és időtálló gondolatai manapság is megfontolandóak.

„Több ismertetést közölt már lapunk egyes fegyintézetek állapotáról s ezért örömmel szólnunk most tüzetesebben a tárgyhoz, miután igazságügy-miniszterünk is átlátoán e kérdésnek társadalmi nagy fontosságát, kiadta a Csillagh László osztálytanácsos és Tauffer Emil tisztt, fogalmazó által készített, »Hivatalos jelentést az országos fegyintézetekről 1867-ben.«³ – olvashatjuk a Vasárnapi Újság 1868. július 5-ei számában, az „Egy nagy fontosságú társadalmi kérdés” címet viselő írásban, mely részleteket közöl a jelentésből. A Vasárnapi Újság cikke a „hivatalos jelentést” a következő gondolatokkal vezeti be: „Kétségtelenül nagy fontosságú társadalmi kérdésnek tartjuk fegyintézeteink állapotát, mert eszközök bár azok a

1 TÖRÖK KÁLMÁN: *Emlékek és események a börtönéletből*. Kézirat. Munkács, 1900. 1. o.

2 Ezúton mondunk köszönetet Törökfalvi Török Kálmán dédunokájának, Török István nyugalmazott sárospataki református lelkésznek, aki rendelkezésünkre bocsátotta a Csillagbörtön első igazgatójának fiatalkori és időskori fényképeit, valamint a Törökfalvi Török Kálmán által elkezdett, majd a leszármazottak által továbbfolytatott családfák adatait, továbbá az „Emlékek és események a börtönéletből” című kéziratát.

3 Vasárnapi Újság, XV. évf. 27. szám. 1868. júl. 5. 322. o.

*társadalmi jogrend sértőinek érzékeny büntetésére, de eszközök egyszersmind a megtévedtek s rögzötteknek látszok lehető javítására, mert emberről föltételeznünk nem szabad, hogy míg él, megjavítható s a társaság hasznos tagjává képezhető ne legyen.*⁴

Törökfalvi Török Kálmán életét és munkásságát méltató írásunk mottója, annak szellemisége egybecsenghet ez utóbbi idézettel. Manapság, amikor életútjának mérföldköveit munkáinak ismertetésével értékeljük, már bizton állíthatjuk, hogy eme közös szellemi bölcső és gondolkodásbéli hasonlóság nem lehet csupán a véletlen műve, hiszen a Csillagbörtön első igazgatója olyan jeles személyiségek kortársa volt, mint Horvát Boldizsár, Tauffer Emil, Csillagh László és Pulszky Ágoston.

Törökfalvi Török Kálmán alig két hónappal korábban kezdte meg több mint 30 éves közszolgálatát – melyet a „magyar börtönügy hőskorában” fejtett ki –, mint amikor a Vasárnapi Újság részletekben közölni kezdte Csillagh és Tauffer „hivatalos jelentését” az országos fegyintézetek 1867-béli állapotáról. „Nemzeti életünk újra ébredésekor, 1867-ben már, mint koronatanú, ott állottam a küzdelmek kezdetén azon férfiak oldala mellett, a kiknek lelkesülése és intentioja a magyar börtönügyet volt hivatva megteremteni.”⁵ – vallja egy 1900-ban megjelent könyvében.

A törökfalvi Törökök családfájának kutatója, Török Miklós⁶, az általa továbbkutatt és kiegészített családhistória bevezetőjében azt írja, hogy a törökfalvi Török család nemzedékrendjét előbb „*id. Török Kálmán (1841–1919) – nyug. fegyintézeti igazgató, a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság tagja – anyakönyvi kivonatok, lelkészek és családtagok által nyújtott adatok alapján 1894. május haváig vezette le. (...) Id. dr. Török István⁷ is végzett kiigazításokat és kiegészítéseket a családfán, és a család nemességét 1921-ben igazoltatta.*”⁸

A családi hagyományon és elbeszélésen alapuló közlés helytálló, hiszen egy újsághírben nyomát találjuk annak, hogy Törökfalvi Török Kálmán még nyugdíjas éveit megelőzően kutatni kezdte a törökfalvi Török család leszármazási rendjét, igyekezett olyan adatok nyomára bukkanni, melyek a törökfalvi Török család nemességét bizonyítják. Ezt az állítást támaszthatja alá az alábbi híradás, melyet a Budapesti Hírlap 1894-ben közölt, a szerkesztői üzenetek rovatában. „*T. K. Munkács. A hiteles címerkönyv 22 nemes Török-családot (előnévvel és előnév nélkülieket) sorol fel s azoknak címereit ismerteti. A törökfalvi Török-család azonban nincs ismertetve s e 22 család címerének egyike sem egyezik meg az ön által beküldött címerrajzzal, sőt azok nem is hasonlítanak az ön családi címeréhez. A kívánt felvilágosítással tehát nem szolgálhatunk.*

4 Uo. 322. o.

5 TÖRÖK KÁLMÁN: *A magyar börtönügy 30 éves korszakából történelmi emlékek 1867-től 1897-ig*. Nyomattott Grünstein Mór Könyvnyomdájában, Munkács, 1900. 5. o.

6 TÖRÖK MIKLÓS: *A törökfalvi Török család nemzedékrendje 1978 végéig*. Kézirat. Budapest, 1978. 9. o. – Török Miklós (1911–2008) könyvtáros, Törökfalvi Török Kálmán unokája volt.

7 Uo. 9. o. dr. Török István (1873–1954) belügyminiszteri tanácsos, 1917–1918-ban fiumei határrendőr-főkapitány, Törökfalvi Török Kálmán másodszületett fia, aki Illaván született.

8 Uo. 2. o.

Az Országos Levéltár igazgatóságától nyert hiteles másolatok valamelyikében különben valószínűleg autentice le van írva a törökfalvi Török-család ősi címere. Hogy e család címeres nemes levelének eredetijét hol őrzik, nem tudjuk, annál kevésbbé tudhatjuk, miután az O. L. nemesi oklevélgyűjteményének erdélyi osztályában sem található.⁹

Törökfalvi Török Kálmán kutatásai alapján ismert, hogy a törökfalvi Török család első okleveles előfordulása minden bizonnyal a Görgényszentimrén¹⁰ lakó Török István említésével veszi kezdetét. Ez a Török István 1665. május 8-án nyert armálist, azaz nemeslevelet Apafi Mihály erdélyi fejedelemtől, mely oklevél szövege szerint „vitézlő törökfalvi Török Istvánt” részesíti a fejedelem ebben a kegyben. Törökfalvi Török Kálmán szerint ennek a Török Istvánnak az ősei kétszáz évre visszamenően mind Görgényszentimrén éltek, és ott is voltak birtokaik. Egyelőre semmilyen adat sem támasztja alá, hogy e Török családnak bármely korábbi vagy későbbi tagja, oldalági rokona vagy nőági felmenője a Szatmár megyei Törökfalun élt volna.

„Köztudott, hogy egyes családnevek sokszor utalnak a név viselőjének a befogadó nemzetétől eltérő eredetére is. Így keletkezett minden bizonnyal a közleményünk tárgyát képező családnak, a törökfalvi Török családnak a neve is. Jelen esetben feltevésünket alátámasztja még azon körülmény is, hogy a család előnevét „Törökfalva” község után nyerte, egy nyilván török települési hely neve után. Ha mindehhez hozzávesszük, hogy e családnak általunk ismert igen sok tagja csontvázában, borszínében, arckifejezésében, általában, egész külső megjelenésében a török faj jellegzetességeit mutatja, úgyszólván teljes bizonyossággal tekintetjük a tárgyalás alatt álló családunkat török eredetűnek.”¹¹

Mindez természetesen nem ad feletet arra, hogy a törökfalvi Török család elődei mikor éltek Törökfalván, illetve Törökfalun. Egy 1772. évi nemességvitató per anyaga választ adhat erre a kérdésre is: „Előterjesztik azokat a felmentő leveleket, amelyeket 1666. november 15-én Medgyes városában Sárpataki Márton akkori magister protonótárius hitelesen kiadott, és fejedelmi pecséttel vannak ellátva: ezekből kiderül, hogy Hunyadi János hátrahagyott özvegye elrendelte, hogy Török Istvánt és nemzetségét érdemeiért és szolgálataiért görgényszentimrei házában ne háborgassák, és a megyei hatóság (generalia comitia) kezükben levő bejegyzett birtokaikban őket hivatalosan megerősítse.” Ebből az oklevélből az derül ki, hogy kétszáz évvel Hunyadi János halála után egy bizonyos Török István – vélhetően a nemességszerző Török István elődje – Görgényszentimrén élt, és ott volt saját birtoka.

Nem tartjuk valószínűnek, hogy nemzedékekkel Hunyadi János kora előtt anynyi török fogoly telepedett volna le Magyarországon, hogy egy egész falut képezzen, de egy Törökfalva nevű helység lakói eredetileg mégiscsak „törökök” lehettek, hiszen köztudott, hogy a honfoglaló magyarsággal együtt érkező hun eredetű kabarok egy csoportja türk (török) volt. Ismert, hogy e népcsoport Erdély peremén telepedett le, és ők alkothatták Törökfalva népét. Ez a népcsoport azonban, valószínű-

9 Budapesti Hírlap, XIV. évf. 1. szám. 1894. jan. 1. 7. o.

10 Görgényszentimre erdélyi kisváros, a Maros folyó felső szakaszának völgyétől keleti irányban, Szászrégen város közelében. A görgényi vár maradványa a görgényi havasok között – Görgényszentimrétől nem messze – egy 500 méter magas hegytetőn emelkedik.

11 TÖRÖK ISTVÁN: A törökfalvi Török család eredete. Törökfalva rejtélye. Kézirat. Sárospatak. é. n. 4. o.

leg a feudális erőszak elől menekülve, ősi szabadságához ragaszkodva elvándorolt a rokon székelyek közé, akik ugyancsak szabad nemzetségi társadalomban éltek és katonai szolgálatuk nemesi rangra emelte őket. Köztük lehettek a későbbi törökfalvi Törökök elődei is, akik nemzedékről nemzedékre áthagyományozhatták őseik településének nevét. Így amikor 1665-ben sor került a nemesítésre, ennek a helységnek a nevét kérhették előnévként. Ezen feltételezésünkre egyelőre több bizonyíték ugyan nincs, de a lehetősége több mint valószínű. Ez magyarázatot adhat arra is, hogy miért van a székelyek között annyi nemesített Török család, és miért él sokuk között manapság is a közös eredet hagyománya.¹²

Meg kell válaszolni még azt a kérdést is, hogy a Török család elődei Törökfaluból először miért a szabad székelyek közé telepedtek le, és csak azután vállaltak várjobbágyként katonai szolgálatot Görgényszentimrén, a görgényi várban. Számtalan adat van arra vonatkozóan, hogy a magyar királyok elsősorban katonai okokból igyekeztek elősegíteni a székelység számbeli gyarapodását, és ezzel együtt előmozdították a Székelyföld területi növekedését.¹³ Arra nézvést is vannak utalások, hogy a székelyföldi székelyek a háborús szerepvállalásaik miatt megfogyatkozó létszámuk és kiháló nemzetségeik pótlására szívesen fogadtak be a királyság más területeiről érkező, esetleg „beházasodó székelyeket”, ilyen „hazatérő székelyeknek” tekinthették a Törökfaluból érkezőket is. Feltételezhető, hogy innen származtak ki azután a nemzetségi vagyoni viszonyokkal elégedetlenek várkatonai szolgálatra, a közeli görgényi vár területére.

E rövid történeti kitekintő után térjünk rá Törökfalvi Török Kálmán életrajzi adataira, de fontosabb életrajzi eseményeinek közlése előtt tisztáznunk kell Törökfalvi Török Kálmán változó névviselésének kérdését is, hiszen a forrásokban és a nyomtatásban megjelent munkáiban neve mindkét formában, a Törökfalvi előnévvel és annak elhagyásával egyaránt szerepel.

Első, nyomtatásban megjelent munkáját Szegeden írta, mely ugyanott került nyomdába.¹⁴ A könyv borítóján és belső címlapján egyaránt Törökfalvi Török Kálmán névvel szerepel szerzőként a következő kiegészítő címeikkel és ajánlással: „Szerkesztette és írta: Törökfalvi Török Kálmán, Kir. ker. börtönigazgató, a kir. törvényszéki fogházak megbízott kezelője, Szeged szab. királyi város törvényhatósági bizottsági tagja és a Szegedi Evang.-Reform Egyház Tanácsnoka.” „Ajánlva Méltóságos Dr. László Zsigmond úr Magy. Kir. Igazságügyministeri tanácsosnak, mint a Börtönügyi Osztály vezetője és az összes magyarhoni országos büntető-intézetek főnökének hódoló tisztelete jeléül. A szerző.”¹⁵

12 Nagy Iván mintegy 24 erdélyi, köztük számos kimutathatóan székely eredetű nemes Török családot sorol fel. Vö. NAGY IVÁN: *Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal*. Ráth Mór, Pest, 1865.

13 Lásd különösen Kristó Gyulának a székelyek eredetéről szóló munkáját: KRISTÓ GYULA: *A székelyek eredetéről...* Szeged, 1999.

14 TÖRÖKFALVI TÖRÖK KÁLMÁN: *Emlékirat a szegedi királyi kerületi börtön és kir[ályi] törvényszéki fogházakról*. Engel Adolf Műintézete, Szeged, 1886.

15 Uo. 1., 3. o.

Második nyomtatásban megjelent munkája már a munkácsi fegyintézeti igazgatói ténykedése idején született, melyet Munkácson adott ki 1892-ben.¹⁶ E könyv borítóján és belső címlapján egyaránt Török Kálmán névvel szerepel szerzőként: „*Írta: Török Kálmán fegyintézeti igazgató.*”¹⁷, a könyv belső címlapjai kiegészítő címek és ajánlás nélküliek. E hiánypótló munkát a magyarországi közkönyvtárakban már nem találtuk meg, a börtönügyi irodalomban sem igen leljük nyomát, kis túlzással azt is állíthatjuk, hogy a kutatók nem ismerik.¹⁸

Harmadik nyomtatásban megjelent könyve szintén Munkácson született és itt is nyomtatták ki 1900-ban.¹⁹ Ennek a könyvének a borítóján és belső címlapján szintén csak Török Kálmán névvel szerepel szerzőként, kiegészítő címmel és ajánlással a könyv belső borítóján: „*Írta: Török Kálmán, nyug. orsz. fegyintézeti igazgató, a »Magyar Jogász-egylet« t. tagja. Tisztelete és hálája jeléül ajánlja a »Magyar Jogászegyletnek«.* Szerző.”²⁰

Negyedik munkája, 1900-ban Munkácson keltezett és csak kéziratban olvasható emlékiratainak²¹ címlapján ugyancsak Török Kálmán névvel szerepel szerzőként: „*Írta: Török Kálmán, nyugl. orsz. fegyintézeti igazgató.*” Ez a munka tartalmát tekintve első olvasatra hasonlít a szintén ebben az évben megjelent „*A magyar börtönügy 30 éves korszakából történelmi emlékek 1867-től 1897-ig*” című könyvére, ellenben tüzetesebben megvizsgálva ezt az írást egészen más következtetésre juthatunk.²²

Egy 1894. évi igazságügyi miniszteri rendelet²³ melléklete Török Kálmán néven említi, mint a munkácsi fegyintézet igazgatóját, ugyancsak Török Kálmán néven szerepel az Igazságügyi Közlöny azon számában, mely a nyugdíjazását közli.²⁴ A Jogtudományi Közlöny egy 1888. évi számában, a Magyar Jogászegylet Börtönügyi Bizottsága megalakulása kapcsán Török Kálmán néven említi, mint a „szegedi kir. kerületi börtön” igazgatóját.²⁵ 1889-ben, a Magyar Királyi Csendőrség Zsebkönyve²⁶ a szegedi kerületi börtön igazgatójaként említi Törökfalvi Török Kálmán néven, viszont ez az adat a kötet megjelenésekor már idejétmúlt volt, hiszen Törökfalvi Török Kálmán Szegedről 1888. december 17-én érkezett a felvidéki Munkácsra új igazgatói állását betölteni.

16 TÖRÖK KÁLMÁN: *A munkácsi vár, mint országos fegyintézetről.* Nyomatott Farkas Kálmán Könyvnyomdájában, Munkács, 1892.

17 Uo. 2. o.

18 Kivételként említhetjük a következő tanulmánykötetet: BÓDINÉ BELIZNAI KINGA – MEZEY BARNA (Szerk.): *A magyar börtönügy kutatásának alapjai.* ELTE Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest, 2000. (Jogtörténeti Értekezések 20.)

19 TÖRÖK KÁLMÁN: *A magyar börtönügy 30 éves korszakából történelmi emlékek 1867-től 1897-ig.* Nyomatott Grünstein Mór Könyvnyomdájában, Munkács, 1900.

20 Uo. 3–4. o.

21 TÖRÖK KÁLMÁN: *Emlékek és események a börtönéletből.* Kézirat, Munkács, 1900.

22 A fentiekben felsorolt munkáinak elemzését lásd lentebb.

23 „A kir. igazságügyminiszternek 5746/1894. I. M. számú rendelete.” *Igazságügyi Közlöny*, III. 1894. 64. o.

24 *Igazságügyi Közlöny*, VI. 9. sz. 1897. 440. o.

25 *Jogtudományi Közlöny*, XXIII. évf. 10. sz. 1888. március 9. 91–92. o.

26 *Magyar Királyi Csendőrségi Zsebkönyv.* Budapest, 1889. 269. o.

A magyar büntetés-végrehajtás az elmúlt évtizedekben következetesen Törökfalvi Török Kálmán néven tesz említést róla, amikor munkásságát, főként a szegedi börtönigazgatói ténykedései kapcsán méltatja. A szegedi Fegyház és Börtön parancsnoki főépületének díszes előcsarnokában az 1990-es évek elején az akkori intézetvezetés egy márványtáblát helyezett el, melyen Törökfalvi Török Kálmántól, az első könyvében, a Csillagbörtön első éves működését bemutató írásából merítettek egy mára már klasszikussá vált idézetet. A szóban forgó idézet teljes szövege a következő: „Meggyőződéseim és a börtönügy terén már csaknem húsz éves szolgálati időm alatt szerzett tapasztalásom mondatja velem, hogy mindaddig, a míg ügyünk iránt a társadalmat rokonszenvesebb érzelmekre és emberjavítási törekvéseinket illetően közreműködésre megnyerni nem sikerül, hazánkban a börtönügy haladását bármilyen fényes és tagadhatatlanul nagymérvű haladások jelzik is, az ügy szellemi diadalát, annak a társadalomra nézve üdvös eredményét még nem biztosítottuk.”²⁷ Úgy gondoljuk, hogy helyénvaló lehet, ha a továbbiakban is azt a hagyományt követjük, hogy nevét a Törökfalvi előnévvel közöljük és emlegetjük.

Törökfalvi Török Kálmán Kolozsváron született 1841. november 19-én, egy kilencgyermekes család hatodik gyermekeként, akik közül három gyermek még kisgyerekkorban elhalálozott. Édesapja, törökfalvi Török Elek (1804–1858)²⁸ kolozsvári főkormányiszéki asszesszor volt, édesanyja, krasznai Szarukán Mária (1813–1879), aki egy örmény eredetű, magyar nemességet nyert családból származott.²⁹ Szarukán Mária huszonegy évi özvegység után 1879-ben halt meg az akkoron Horvátországban élő Ilona leányánál, Lepoglaván, akinek férje, Tauffer Emil volt.³⁰

Tizenhét éves volt, amikor édesapja meghalt, így testvéreivel együtt félig árván maradtak. Feltehetően édesanyja vagyonából vagy rokoni segítséggel tanult és végzett jogot Kolozsvárott, a református főiskolán a „*Ev. Ref. Collegium*”-ban, továbbá jogi tanulmányokat Budapesten is folytatott. Emlékiratában említést tesz arról, hogy Szabó József lipótvári fegyintézetű igazgatóval, későbbi „főnökével” tanult együtt: „Igazgató főnökömmel együtt tanultunk, a kolozsvári ev. ref. kollégiumban. Ő egy osztállyal magasabban tanult, én az utána következőben. Budapesten azután, a jogász

27 TÖRÖKFALVI TÖRÖK KÁLMÁN: *Emlékirat a szegedi királyi kerületi börtön és királyi törvényszéki fogházakról*. Engel Adolf Műintézete, Szeged, 1886. 67. o.

28 „Török család. (Törökfalvi) Kővárvidéken honos. Nemességét Apaffy Mihálytól nyerte, s valószínűleg Török Demeter is. Jelenleg nagyobbára Doboka megyében birtokos a család, melyből József ott adóiróbiztos 1784–90. (...) Demeternek fia József, ennek Buczi Erzsébettől Elek fő korm. széki irnok, ennek Szarukán Máriaától gyermekei József, Kálmán, Anna Székely Mártonné, Eliz, Mária Ilka.” Közli: NAGY IVÁN: *Magyarország családai címekkel és nemzedékrendi táblákkal*. Ráth Mór, Pest, 1865. 320. o.

29 A Szarukán családról ezt írja Nagy Iván: „Szamosújvári örmény eredetű magyar nemes család. A nemességet 1760-ban kapták Mária Terézia királyasszonytól. Közülük Dávid Szamosújvároott 1815. körül városi tanácsos. Másik ága kiszakadt Bihar megyébe, hol Gergely 1848. előtt megyei tiszti alügyész, jelenleg ügyvéd Nagyváradon.” Vö.: NAGY IVÁN: *Magyarország családai címekkel és nemzedékrendi táblákkal*. Ráth Mór, Pest, 1865. 278. o.

30 Törökfalvi Török Kálmán legkisebb testvérhúga, Török Ilona (1848–1907), Tauffer Emil (1845–1881) felesége volt. Török Ilona halálhírét a korabeli sajtó is közli: „Özvegy Tauffer Emilné, született törökfalvi Török Ilona január 20-án életének ötvenkilencedik évében Budapesten meghalt.” Lásd: *Budapesti Hírlap*, XXVII. évf. 22. szám. 1907. jan. 25. 11. o.; *Vasárnapi Újság*, LVI. évf. 5. szám. 1907. febr. 3. 96. o.

élet élményét azért együtt élveztük. Ő gyakorló ügyvéd, és titkára volt a marosvásárhelyi ügyvédi kamarának.³¹

Az államvizsga letétele után az erdélyi kormányzéknel kapott állást, mint gyakornok, ez már a kiegyezés előtti évekre, Erdély magyar vezetése helyreállításának idejére esik, ekkor már túl vagyunk Deák Ferenc híres, 1865-ös hűsvéti cikkén is. 1867-ben, a kiegyezés után Budapesten, a belügyminisztériumhoz nyert beosztást. Ebben az évben, 1867. november 4-én vette feleségül kozinai Asztrisz Máriát, kozinai Asztrisz Mihály és nemes Kis-Szabó Mária leányát Nagyszalontán.³² A Török család leszármazottai – köztük dédunokája, Török István – úgy tudják, hogy Törökfalvi Török Kálmán fiatalkori fényképe – melyet jelen írás nyitó oldalán találunk – Nagyszalontán, az esküvői ceremónia során készült, valamikor 1867 novemberének elején.

Törökfalvi Török Kálmánt 1868. május 1-jén már Vácott találjuk, a váci országos fegyintézetben, ahová pályázat után nyert kinevezést. A váci fegyintézet akoron Czóbel Pál³³ fegyintézeti igazgató irányítása alatt működött. Első napjairól a váci börtönben – a börtönbéli szolgálat „eldorádójáról” – ekként vall 1900-ban papírra vetett emlékiratában: „Áldott legyen emlékezete mindnyájunk előtt, a mi jó Pali bátyánk, Czóbel Pálnak, akinél 1868 május 1-re, amikor Vácra, a fegyházba esküt tenni, első ízben megjelentem, már ott találtam az ő katonás modorában, parádés fegyőreitől körülvéve, mint új direktort. 'Nincsen semmi újság', ezt a jelentést, 8 főfegyőr, és 6 kesztyűbe bújtatott címzetes őrmester, komoly dialektikával mormolta el sorban, amint előttük az új direktor szigorú arconásaival, kimért lépésekkel – mintegy ünnepélyessé varázsolt pillanatban – elhaladott. Ez volt a reggeli jelentés. Rapport, ahogy először hallottam. El sem tudtam képzelni, hogy mire jó ez? 14-szer hallottam egymásután, hogy 'Nincsen semmi újság'. Egészen újonc, idegen lévén, a börtönélet kezdetén, az újság szerkesztés ilyen csodálatos módja, és helye iránt, természetesen nem bírtam kellő respektussal viselkedni, sem ezen, sem ismételt alakban, a következő rapportok alkalmával sem. De hát, azért Czóbel bátyánk szokásba hozta, és megtartotta Vácson is, nap-nap után azokat a reggeli rapor-

31 TÖRÖK KÁLMÁN: *Emlékek és események a börtönéletből*. Kézirat, Munkács, 1900. 31. o.

32 A Kozinai család macedón görög eredetű, nemességet I. Lipóttól nyertek 1690-ben. A kozinaiak címerében fehér lovon vágató magyar huszár látható, jobb kezében handzsárra tűzött török fejletartva. A dátum és a címerkép azt sugallja, hogy a nemességszerző előd, Kozinai Demeter, a törökök elleni háborúban vitézkedett, vélhetően Buda 1686-os felszabadítása során szerezte nemességét. Ennek egyik fia Asztrisz volt, az ő leszármazottai viselték a kozinai Asztrisz családnevet. Törökfalvi Török Kálmán feleségének apja, Asztrisz Mihály, közhivatalnok volt Nagyszalontán.

33 „Volt szamosújvári várnagy úr, akinek abbéli minőségében még a volt, Felsőerdélyi Királyi Főkörmányszék is megadta a 'Nagyságos' titulust” – írja róla Törökfalvi Török Kálmán. Czóbel Pál (egyes források szerint Zobel Pál) azon első intézetigazgatók egyike, akik a börtönügy átmenti időszakában több országos fegyintézetet élén is megfordultak. A Jogtudományi Közlöny egyik cikkében úgy említi, mint a börtönrendszerre vonatkozóan meghallgatott szakértők egyikét: „A börtönrendszerre vonatkozólag mint szakértőket meghallgatták Kosza Sándor főügyészt, Tauffer Emil lipótvárosi és Zobel Pál munkácsi fegyházigazgatókat.” Vö. Jogtudományi Közlöny, XXIX. évf. 33. szám. 1894. aug. 17. 260. o. – E momentumra Törökfalvi Török Kálmán ekként emlékszik vissza: „Történt, hogy az országgyűlés igazságügyi bizottsága, ötlet és Tauffert, akkor lipótvári igazgatót hívta fel, valami börtönügyi szakvélemény adására. Czóbel, jól informált, és előre tájékoztatott készültséggel ennek is megfelelt. Véleményező kollegáját nem gyűrhette le, mert annak tudományos képzettségével ő soha sem kívánt versengeni, de ügyes modorával meg csinálta a dolgát, hogy általános derűtség közt megállotta helyét.” Vö.: TÖRÖK KÁLMÁN: *Emlékek és események a börtönéletből*. Kézirat, Munkács, 1900. 6. o.

tokat, amelyen a valóságos főfegyőrök, mint osztályvezetők, a címzetes őrmesterek, mint kulcsosok, kinyalt, kifent pófájukkal, és kesztyűs kézzel tették meg prózai jelentéseiket, hogy hát 'Nincsen semmi újság'.

Ez volt a börtönélet kezdetének Eldorádója. Örültem ám annak nagyon, hogy hát itt semmi újság sincs, ahol pedig annyi gazember van, mint amennyi akkor Vácznak egy csomóban. Töprengésem és kíváncsiságomat, csak az a momentum tette véghetetlenül várakozás teljessé, hogy mi lesz hát akkor, amikor lesz valami újság, és hogy vajon miből fog hát állni az az újság, amit Czóbel bátyánk is valósággal újságnak fog találni.”³⁴

1868-ban Vácott születik meg első fiúgyermeke, Török Kálmán (1868–1936), aki később Szegeden csendőr alezredesként meg nyugdíjba.

A váci „adjunktusi” munkakört az 1873. év második felétől az illavai fegyintézet helyettes-ellenőri feladatai követték. Ebben az országos fegyintézetben egy ideig³⁵ a fegyintézet ideiglenes, megbízott vezetője volt. Életének ezen szakaszát a következőképpen foglalja össze a már idézett emlékiratában: „Lelkesültségemet nem mondhatom, hogy lehűtötte, hanem akarát erőmet és érzületem nagyon kipróbálta az illavai élet. Egy alaposan felforgatott általános hangulat, és az igazgatás tekintélyének megingatott consequentiái, olyan nehéz állapotokat teremtettek, hogy abból kievíckelni minden erőfeszítés mellett is már-már lehetetlenségnek létezett előttem. Az individuális befolyásolás minden eszközét elészedtem. A fegyőröket tanítottam, oktattam. A tisztviselőket buzdítottam és tevékenységre sarkallottam. Benne laktam úgy szólva az intézetben, tehát éjet napot összetéve és szorgos figyelemmel erőszakoltam, hogy minden jobban legyen, s csendesebb mederben folyhassanak a dolgok, mint addéigelő folytak.”³⁶

Illaván születik meg másodszülött fiúgyermeke, Török István (1873–1954), aki apjához hasonlóan komolynak mondható köz- és államszolgálati karriert futott be. Dr. Török István volt belügyminiszteri tanácsos, 1917–1918-ban pedig fiumei határrendőr-főkapitány. Házasságkötését a korabeli sajtó is közölte.³⁷ 1878-ban Illaván megszületik első leánygyermeke is, aki még csecsemőkorban meghal. Rá egy évre megszületik Irén (1879–1922) nevű lánya, akinek haláláról a budapesti sajtó színes gyászhiért közöl.³⁸

1880 tizedikétől ismét a váci fegyházban találjuk Törökfalvi Török Kálmánt, mint intézeti ellenőrt. Életének erre a szakaszára így emlékszik vissza: „Itt csak

34 TÖRÖK KÁLMÁN: *Emlékek és események a börtönéletből*. Kézirat. Munkács, 1900. 1-2. o.

35 1874–1880 között valamikor, pontosan meg nem határozható időpontban.

36 TÖRÖK KÁLMÁN: *Emlékek és események a börtönéletből*. Kézirat. Munkács, 1900. 27. o.

37 „Törökfalvi Török István dr. miniszteri tanácsos, kivándorlási biztos május 17-én házasságot kötött perlaki Perlaki Zénó domoszlói földbirtokos és néhai daróczi Daróczy Ida leányával, Irénnel. Az esküvő tanúi a menyasszony fivére, Perlaki Elemér, az egri érseki uradalom jószágkormányzója, valamint nemes Toperczer Ákos kereskedelemügyi miniszteri tanácsos voltak.” Lásd: Budapesti Hírlap, XLIV. évf. 96. szám. 1924. máj. 20. 6. o.

38 „Törökfalvi Török Irén munkácsi menekült, az új Szent János-kórházban hosszú szenvedés után, 43 éves korában meghalt. A farkasréti temetőben e hónap 9-én helyezték örök nyugalomra. Az elhunytban egy poétikus művészlélek és törhetetlen magyar érzésű honleány távozott az élők sorából, a kinek nyílt magyar szíve állandó szálka volt a csehek szemében. Széleskörű rokonság és ezek között testvérbátyja, Török István dr. miniszteri tanácsos, volt fiumei főkapitány és sok barátja gyászolja.” Lásd: Budapesti Hírlap, XLII. évf. 232. szám. 1922. okt. 11. 5. o.

azt jegyzem meg, hogy szintén ezt az áthelyezést sem nem kerestem, sem nem kértem, az édesanyám halála által megzavart lelki hangulattal, nem is vágyakozással, s egészséggel sem jó kedvemből mentem ellenőri állásomat a váci országos fegyintézetnél elfoglalni. Ezt azért tartom szükségesnek megemlíteni, s erre az időpontra részletesen megemlékezni, mert reám való nézve az volt a kálvária járás kezdete.”³⁹

„Egy pár évi, mondhatni értéknélküli küzdelem és vajúadás után, sikerült magamat a lipótvári országos fegyintézethez, hivatalból áthelyeztetni. A lelki önzés motívumát, ott hagytam Vácon, és sorsom tovább fejlődését megkísérteni Lipótvárra jöttem. Szabó József lipótvári igazgatóhoz, gyermekkori pajtáskodás, régi barátság kötött, tehát mondhatni, hogy szívesen fogadott. Együtt érző bajtársakként üdvözöltük egymást.”⁴⁰ Egy másik munkájában – ha röviden is – de kitér a problémák „örökös gyökerére”: „Egy nagyobb szabású reform ideától a pénzügyi viszonyokra való folyamatos hivatkozással olyan messze estünk, hogy valóban évtizedek múlva se lehetett reménykedni, még csak az utasításokba inaugurált progressivitásnak megvalósításában sem.”⁴¹

1884 nyarán már Szegeden van, a befejezés előtt álló Csillagbörtön igazgatójaként.⁴² Írásait tanulmányozva megállapítható, hogy az első kerületi börtön igazgatói éveire, az ott szerzett tapasztalatokra, életének talán legfontosabb szakaszára mint mérőkört tekint vissza.

„A börtönigazgató áthelyezése. Őszinte sajnálattal értesültünk, hogy Török Kálmán, a szegedi ker. börtön kitűnő igazgatója Szegedről távozik. A munkácsi kir. fegyintézet igazgatójává nevezte ki az igazságügyminiszter s ezen kinevezés folytán kénytelen már a napokban távozni városunkból, melynek közéletében elismerésre méltó tevékenységet fejtett ki. Török Kálmán igazgatása alatt, mint az hirneves szakférfiak is elismerték, a szegedi kerületi börtön a mintaszerűség emelkedett. Helyébe, mint értesülünk, a munkácsi fegyház eddigi igazgatóját helyezte át Szegedre az igazságügyminiszter.”⁴³ – adta hírül a szegedi sajtó a Szegedi Napló hasábjain. Néhány nappal később olvashatjuk a napi sajtóban, hogy „Török Kálmán, a kerület börtön igazgatójának áthelyezését tudató miniszteri rendelet a börtön házi tanácsának mai ülésén jelentetett be.”⁴⁴

Törökfalvi Török Kálmán Szegedről 1888. december 17-én érkezett a felvidéki Munkácsra. Erről így vall „A börtönügy 30 éves korszakából történelmi emlékek 1867-től 1897-ig” című munkájában: „A mint jövendő lakhelyemet a munkácsi várban, 90 méter magasságban a tenger színe felett elfoglaltam, s egy borzalmasan hideg téli napon családommal együtt, mondhatni egy időre a világtól, az emberek társaságától kiközösítve hivatalomat átvettem.”⁴⁵

39 TÖRÖK KÁLMÁN: *Emlékek és események a börtönéletből*. Kézirat. Munkács, 1900. 31. o.

40 Uo. 31. o. – További életrajzi adatok hiányában egyelőre pontosan nem tudjuk rögzíteni azt, hogy a váci fegyintézeti ellenőri pályafutása meddig tartott, és hogy melyik évben foglalta el új szolgálati helyét és munkakörét Lipótváron.

41 TÖRÖK KÁLMÁN: *A magyar börtönügy 30 éves korszakából történelmi emlékek 1867-től 1897-ig*. Nyomott Grünstein Mór Könyvnyomdájában, Munkács, 1900. 13. o.

42 Szegeden töltött éveinek rövid ismertetését lásd alább.

43 Szegedi Napló, 1888. november 3. 6. o.

44 Szegedi Napló, 1888. november 6. 3–4. o.

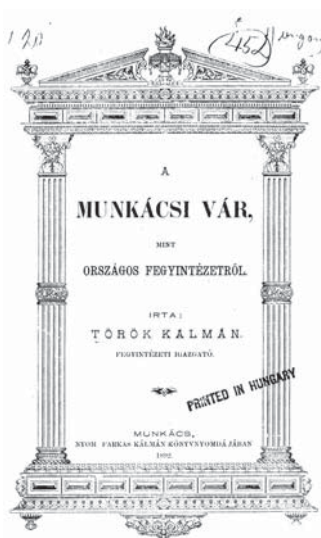
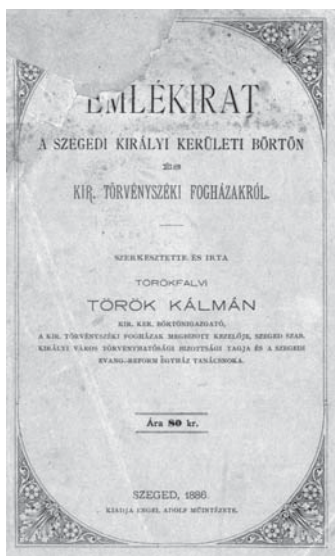
45 TÖRÖK KÁLMÁN: *A magyar börtönügy 30 éves korszakából történelmi emlékek 1867-től 1897-ig*. Nyomott Grünstein Mór Könyvnyomdája, Munkács, 1900. 27. o.

Közel tízéves ottani börtönigazgatói munkálkodása alatt a munkácsi várat folyamatosan újíttotta fel, és teremtette meg a humánusabb fogvatartási körülményeket.

Törökfalvi Török Kálmán a munkácsi Királyi Országos Fegyintézet megszűnésekor, annak bezárásával ment nyugdíjba, 1897-ben, Munkácson hunyt el 1919. január 26-án.⁴⁶

Terjedelmi korlátok miatt nem áll módunkban részletesen ismertetni és elemezni Törökfalvi Török Kálmán műveit, az alábbiakban csupán azokra a fontosabb momentumokra hívjuk fel az olvasó figyelmét, melyek az ő munkásságát a kortársak munkáival együtt szemlélve egyedivé teszik azokat. Nyomatásban három könyve jelent meg, az „Emlékirat a szegedi királyi kerületi börtön és kir. törvényszéki fogházakról”, „A munkácsi vár, mint országos fegyintézetről” és a „A magyar börtönügy 30 éves korszakából történelmi emlékek 1867-től 1897-ig” című könyvei. Fontos kiemelni azt, hogy a szegedi Királyi Kerületi Börtönről, illetve a munkácsi Országos Fegyintézetéről szóló munkái máig hiánypótló munkáknak tekinthetők. A szegedi intézetről szóló munkájának értékét mindenekelőtt az adja, hogy annak első éves működését foglalja össze, a munkácsi Országos Fegyintézetéről szóló könyve pedig máig az egyetlen, melyet az ott működött országos fegyintézetéről írtak. Ez utóbbi könyvével kapcsolatosan írja, hogy „ön költségemen »A Munkácsi vár, mint fegyintézet« című munkámat, nyomatásban eléggé vakmerő voltam kibocsátani”.⁴⁷

46 MEGYERY ISTVÁN: *A magyar börtönügy és az országos letartóztatási intézetek*. Közzéteszi a Magyar Kir[á]lyi Igazságügyi Ministerium. Franklin, Budapest, 1905. 513. o.; *Igazságügyi Közlöny*, VI. 9. sz. 1897. 440. o.

47 TÖRÖK KÁLMÁN: *A munkácsi vár, mint országos fegyintézetéről*. Nyomatott Farkas Kálmán Könyvnyomdájában, Munkács, 1892. 29. o.

Első könyvének ismertetésekor érdemes lehet ismételtlen megjegyezni, hogy Törökfalvi Török Kálmán irányítása és szakmai útmutatása alapján „üzemelték be” a szegedi Királyi Kerületi Börtönt. A szerző az „Emlékirat a Szegedi Királyi Kerületi Börtön és Kir. törvényszéki fogházakról” című, közel százoldalas könyvében részletesen bemutatja az 1885. január 1-jétől működő intézmény tevékenységét. Az intézeti hagyomány úgy tartja, hogy az első befogadás az új kerületi börtönbe január 10-én volt, ezzel szemben adatok vannak arra vonatkozóan, hogy az első befogadásra korábban kerülhetett sor. A Szegedi Napló 1885. január 4-ei, vasárnap-i számában a következőket olvashatjuk: „A szegedi kerületi börtönigazgatóság újév napján vette át a Mars téri fogház és börtön épületeket a királyi ügyészségtől. Az átvétel idejétől kezdve a börtönigazgatóság feladata a felügyelet gyakorlása, a rabok élelmezése, szóval a fogház és börtönök kezelése.”⁴⁸ Ugyanezen az oldalon a negyedik hasámban „Aki a királyi ügyészt is meg lopja” cím alatt egy olyan írást olvashatunk, mely alapján a főnti dátum már nem állja meg a helyét.

A könyv 18 fejezetre tagolva ismerteti az egyéves működés alatt összegyűlt tapasztalatokat a szegedi királyi kerületi börtön és királyi törvényszéki fogházak kezeléséről, a foglyok és rabok létszámforgalmáról, ismerteti a börtön épületeit, a magán és közös zárakát, külön fejezetben taglalja a rabok erkölcsi osztályozását, és külön fejezetben ír a magánfogság hatásáról, illetve az erkölcsi javítás sikeréről. Ezt követően felsorolja az intézet nevezetesebb eseményeit, többek között azt, hogy „1885. július 17-én Méltóságos dr. László Zsigmond m. kir. igazságügyminiszteri tanácsos ur a kir. kerületi börtön és kir. törvényszéki fogházak vizsgálatára véletlenül megjelent.”⁴⁹ Önálló fejezetben olvashatunk az intézetben eszközölt évközbeni átalakításokról, az iparüzletről, a foglyok és rabok élelmezéséről, az intézeti költségvetésről, az iskoláztatásról, a művelődési törekvésekről és a könyvtárról, önálló fejezet szól az elítéltek fegyelmi büntetésének tapasztalatairól, az elítéltek látogatófogadásáról és levelezéséről, külön megemlítve az intézetbe látogató civilek számát, valamint az intézet hivatalos ügyforgalmának számát is. A könyv egy hosszabb fejezetében olvashatunk az elítéltek egészségügyi állapotáról, valamint a börtönhivatalnokok és a börtönőrség személyi állományáról.

Úgy gondoljuk, hogy sikeres szegedi tevékenységéhez az is hozzájárulhatott, hogy olyan szakemberekkel vette körül magát, akiknek a felkészültsége, de leginkább az elhivatottsága eleve garanciája volt az eredményes munkavégzésnek. Példaként érdemes itt megemlíteni dr. Faragó Ödönnek, a Kerületi Börtön első orvosának szakmai munkásságát.⁵⁰ Faragó Ödön a szegedi Királyi Kerületi Börtön

48 Szegedi Napló, 1885. január 4. 3. o.

49 TÖRÖKFALVI TÖRÖK KÁLMÁN: *Emlékirat a szegedi királyi kerületi börtön és kir. törvényszéki fogházakról*. Engel, Szeged, 1886. 49. o.

50 Faragó Ödön szegedi börtönorvosi munkásságára vonatkozóan, a teljesség igénye nélkül, az alábbi szakirodalmat ajánljuk az olvasó figyelmébe: FARAGÓ ÖDÖN: *Jelentés a szegedi királyi kerületi börtön egészségi állapotáról az 1885-dik évről*. Orvosi Hetilap, 30. évf. 30. sz. 1886. júl. 25. 869–876. has.; FARAGÓ ÖDÖN: *A szegedi királyi kerületi börtön egészségi állapota 1886. évben*. Orvosi Hetilap, 31. évf. 29., 30. sz. 1887. júl. 17., 24. 957–958., 983–987. has.; FARAGÓ ÖDÖN: *A szegedi királyi kerületi börtön egészségi állapota 1887-ig évről*. Orvosi Hetilap, 32. évf. 39. sz. 1888. szept. 23. 1268–1272. has.; FARAGÓ ÖDÖN: *A szegedi királyi kerületi börtön egészségügyi állapota 1888-ban*. Orvosi Hetilap, 33. évf. 23. sz. 1889. jún. 9. 306–308. o.; FARAGÓ ÖDÖN: *Rabélelmezés a magyarországi fegyházakban, illetőleg kerü-*

tönbe szinte az egyetemi padból, rövid gyakorlat és huszáralorvosi tevékenység után, 25 évesen került mint börtönorvos és mint közegészségügyi szakember, aki később szegedi városi tisztii főorvosként alkotott maradandót.⁵¹

Az intézet első igazgatója az elítéltek klasszifikációját – mai szóhasználattal élve: rezsimbe sorolását – is egyedi módon oldotta meg, tehát nem véletlenül alakult a hosszú évtizedek során úgy, hogy a jelenlegi fegyházkörleten, mely kezdetektől fogva a Csillag épülettömbben működött, a „C” utca kifejezés ma is használatban van. A Csillag épület „C” utcájában találhatóak ugyanis azok a kis zárkák, ahol korábban a „rovott” magaviseletű elítélteket helyeztette el az igazgató, miközben kidolgozta a Királyi Kerületi Börtön erkölcsi értékelő rendszerét.⁵²

1885-ben a szegedi Királyi Kerületi Börtönben a fogvatartottak „erkölcsi osztályozása” alkalmazása során a jól láthatóság és áttekinthetőség kedvéért bádogból készült jelvényeket viseltek az elítéltek az alábbiak szerint. Az egyik differenciálási szempont az életkor volt: *A* betűvel jelölték a 30 év alatti fiatal elítélteket, akiket a többi elítélttől külön körleten helyeztek el. *B* betűvel jelezték a 30 évnél idősebbeket, illetve *C* betűvel jelezték a visszaesőket. Ugyanígy a felső öltözéken látható volt az illető egyén „erkölcsi állapotának” jelzése is: *Az A és B* fedhetetlen volt, ugyanezek a betűk elfektetve jelezték a „rovott múltat”, továbbá ugyanezek a betűk a fejük tetejére állítva jelezték a „rossz viseletet”. A visszaesőket nem jelölték külön, hiszen mindegyikük csak a *C* betűt viselte a ruházatán. A gyakorlatban nem zárták ki, hogy a visszaesők is „javulásuk biztos jelei után erkölcsi osztályzatba ne jussanak”. Az erkölcsi osztályzatot negyedévenként rendszeresen felülvizsgálták, az arra okot adó körülmény következtében előléptetés vagy lefokozás történhetett. Megemlítendő még, hogy külön osztályzatuk volt azoknak az elítélteknek, akik bizalmi állásra, vagy föltételes szabadon bocsátásra, vagyis kedvezményére érdemesekké váltak. A bizalmi állásra méltóak a jelek fölött vörös szalagot, míg a föltételes szabadon bocsátásra érdemesek zöld szalagot viseltek. Szabadulás előtt közös zárkában helyezték el a jó magaviseletű rabokat, akik kérhették a feltételes szabadságra bocsátást is.

Törökfalvi Török Kálmán „Emlékirat a Szegedi Királyi Kerületi Börtön és Kir. törvényszéki fogházakról” című könyve a szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtárban (a Somogyi Károly Emlékkönyvtárban) helyben olvasás formájában hozzáférhető. A Szegedi Fegyház és Börtön kérésére a könyvtár digitalizálta a könyvet, mely a bortonugy.hu szakmai portálon elérhető.

A munkácsi fegyintézetéről szóló második könyve máig az egyetlen olyan mű, mely a még működő országos fegyintézetet mutatja be. E hiánypótló munkát a magyarországi közkönyvtárakban nem találtuk meg.⁵³ A szóban forgó könyv di-

leti börtönökben. *Orvosi Hetilap*, 31. évf. 12., 13. sz. 1887. márc. 20., 27. 373–375., 401–404. o.; FARAGÓ ÖDÖN: *A rab-élelmezés. Orvosi Hetilap*, 32. évf. 46. sz. 1888. nov. 11. 1481–1485. has.

51 Életpályáját részletesen lásd: NAGY ISTVÁN (Szerk.): *A Csillagbörtön 130 éve a köz szolgálatában*. Szegedi Fegyház és Börtön, Szeged, 2015. 195–196. o.

52 TÖRÖKFALVI TÖRÖK KÁLMÁN: *Emlékirat a szegedi királyi kerületi börtön és kir. törvényszéki fogházakról*. Engel, Szeged, 1886. 43–44. o.

53 A könyvet két éven át kerestettük a könyvtárközi levelező lista segítségével, de nem jártunk eredménnyel. Az OSZK első lépésben a Könyvek Központi Katalógusában kutatta a könyvet, majd az elérhető adatbázisok mindegyikében (HUNKAT, KÖZTÉKA, MOKKA, ODR, a Könyvtárportálon, az Arcanum könyvészeti adatbázisában, a THECA, SZIRÉN és SZIKLA adatbázisokban), de a

gitális másolatát többszöri utánajárás és levelezés után a Harvard Egyetem jogi szakkönyvtára (Harvard University Law Library) bocsátotta rendelkezésünkre. Jó hír a büntetés- és börtöntörténet iránt érdeklődő szakmai közönség számára, hogy e hiánypótló és a maga nemében egyedülálló könyvet most már az olvasók a bortonugy.hu szakmai honlapról közvetlenül is elérhetnek.⁵⁴

A korabeli börtönügyi szakirodalomban nyomát találjuk annak, hogy Törökfalvi e könyve közkezen forgott, hiszen több szerző is idéz belőle. Érdeemes itt megemlíteni Megyery István közlését a könyv kapcsán, amikor a munkácsi fegyintézet tárgyalásakor említést tesz Törökfalvi Török Kálmánról: „Az intézet utolsó igazgatója Török Kálmán volt, a kinek a fegyintézet 1856–1897. évi korszakáról szerkesztett, az igazságügyminisztérium irattárában 38.009/1907. sz. alatt elhelyezett »Történelmi emlékirata« börtönügyünknek egyik becses anyaga.”⁵⁵

Törökfalvi Török Kálmán harmadik könyve – ahogyan a szerző erre a címben is utal – visszaemlékezés arra a harminc évre, amit a szerző az ország méltán híres fegyintézeteiben, előbb mint beosztott hivatalnok, később a ranglétrán emelkedve megbízott fegyintézeti, majd pedig felelős intézetigazgatóként töltött el. Ez a munkája kötelező olvasmány kellene, hogy legyen azok számára, akik a jövőjüket, szakmai karrierjüket a börtönök zárt, sokszor túlmisztifikált világában képzelik el. Ebből a könyvből, „füzetkéből” világosan kiderül, hogy a büntetések végrehajtása, szakmai irányítása régen is a mindenkori politikai akaratnak alárendelt, felülről irányított, szigorúan hierarchikus szervezeti keretek között működött.

A fentiek alátámasztása végett álljon itt egy idézet a könyvből: „A személyi ügyek kérdése tehát olyan irányban nyert Horvát Boldizsár igazságügyminisztersége alatt megoldást, hogy az országos fegyintézetek igazgatóinak kinevezésénél tekintetbe vétetett a haza bölcsének Deák Ferencz 48-ban volt magyar felelős igazságügyminiszternek az az óhajta, miszerint az új aera kezdetén jöjjenek tekintetbe azon egyének, akik mint katonák 1848-ban a magyar szabadságharcz alatt a hazának hasznos szoltálatokat tettek. – Csillagh és Tauffernek tehát, mint közvetlenül a fegyintézetek szervezésével megbízott kormány közegeknek oly kritikus szemponttal kellett szemben állaniok, amelyet befolyásukkal megváltoztatni, a jogász körök aspiratioival meg egyezőleg, abban az időtáiban teljes lehetetlenség volt. Még a Czöbel Pál áthelyezése folytán üresedésbe jutott szamos-ujvari országos fegyintézethez is egy volt 48-as honvéd, Boér János neveztetett ki igazgatónak.”⁵⁶

keresések nem vezettek eredményre. Ezt követően került sor a külföldi adatbázisok vizsgálatára, mely rövid időn belül sikert hozott.

54 A bortonugy.hu magyar börtönügyi szakmai portált a győri Összefogás a Börtönügyért Egyesület (ÖBE) működteti és tartja karban. Az ÖBE honlapján a „Börtönügyi irodalom” címszó alatt a büntetés-végrehajtással behatóbban foglalkozni szándékozók találhatnak ma már klasszikusnak számító írásokat.

55 MEGYERY ISTVÁN: *A magyar börtönügy és az országos letartóztatási intézetek*. Közzéteszi a Magyar Kir[ályi] Igazságügyi Ministerium. Franklin, Budapest, 1905. 513. o. – Megyery István munkásságára vonatkozóan lásd: ESTÓK JÓZSEF: *A magyar börtönügy arcképcsarnoka. Megyery István (1859–1931)*. Börtönügyi Szemle, 2012. 3. 103–110. o.

56 TÖRÖK KÁLMÁN: *A magyar börtönügy 30 éves korszakából történelmi emlékek 1867-től 1897-ig*. Nyomatott Grünstein Mór Könyvnyomdájában, Munkács, 1900. 11. o.

Törökfalvi Török Kálmán rendületlenül hitt abban, hogy eredményes „javítási munkát” csak megfelelő feltételek mellett lehet végezni. Szakmai meggyőződését minduntalan kifejezésre juttatta: „a Csillagbörtönben a magánzárkák száma kevés ahhoz, hogy a progressív rendszer keresztülvehető legyen” – jegyzi meg emlékirataiban. „Hiszen mi, akik Taufferrel egy korban éltünk, mindnyájan igen jól tudjuk, hogy a Csemegi által szerkesztett új büntető törvénykönyvünkben a büntető rendszerre vonatkozó rész és indokolás csaknem egészen a Tauffer tollából eredt, az ő eszméje volt, s a büntető rendszer megválasztásában, Csemegi előtt, az ő véleménye döntött.”⁵⁷ „A progrémisztivitas elvein alapuló irhoni börtön rendszert Tauffer ismertette meg velünk először; és a mikor még senkinek, neki már az volt az ideálja, ahhoz alkalmazkodott, hogy ezt a börtönrendszert lehetséges elfogadni, és hazánk viszonyaira alkalmazni is.”⁵⁸

Negyedik munkája kéziratban maradt az örökösére, Munkácson keltezett, melynek írását 1900-ban kezdte el. Ez a kézirat tartalmát tekintve első olvasatra hasonlít a szintén ebben az évben megjelent „A magyar börtönügy 30 éves korszakából történelmi emlékek 1867-től 1897-ig” című könyvére, ellenben tüzetesebben megvizsgálva azt, egészen más következtetésre juthatunk.

A kézirat szókimondóan őszinte, a magyar börtönügy hőskorának kudarcait és buktatóit tüzetesen feltáró, bensőséges hangnemű visszaemlékezés életpályájára. Ebben a munkájában lépten-nyomon felelevenedik Tauffer Emil alakja, a megkérdőjelezhetetlen szakmai tekintély, a szerző kortársa, aki egyszersmind sógora is, a fiatalon elhunyt, nemzetközi elismertségnek örvendő tudós, aki egyes vélemények szerint inkább a külföldet választotta, minthogy elveivel össze nem egyeztethető szélmalomharcot folytasson a magyar politikai elittel és pályatársaival a börtönügy megrekedni látszó reformtörekvései miatt.⁵⁹ A vázolt probléma kapcsán különösen élesen fogalmaz a Jogi Szemle az 1891. évi 18. számában, amikor Tauffer Emil halálhírét közli: „Tauffer Emilben a hazai börtönügy legkiválóbb művelőjét vesztette el. Egész életét ezen munkakörnek szentelte és kiváló tulajdonságait iparkodtak is értékesíteni – Horvátországban (Lepoglava) és Boszniaiban (Zenica), hol mintaszerű fegyházakat rendezett be. Magyarország – úgy látszik – nem szorult Tauffer tehetségére és azért engedte át a szomszédoknak méltánylás végett. Boldog ország, mely annyira bővelkedik tehetségekben, hogy másoknak is juttathat belőlük!”⁶⁰

Tauffer korai halála minden bizonnyal mélyen megrendíthette Törökfalvi Török Kálmánt. Évekkel később írt könyvében ekként emlékezik meg sógoráról: „A lipótvári országos fegyintézet, a horvátországi lepoglavai, és a boszniai, zenicai fegyintézetek volt igazgatója, a csak 46 évet élt Tauffer Emil, a vaskorona rend III-ad osztályu, és

57 Uo. 4. o.

58 Uo. 14. o.

59 Lásd különösen Tauffer Emil nekrológiát a Jogtudományi Közlönyben: „Tauffer Emil neve nemcsak hazánkban volt ismeretes, hanem – és talán még inkább, mint nálunk – a külföldön is. Tekintélye az utolsó évek börtönügyi kongressusain ép úgy latba esett, mint egy Beltrani Scaliá-é vagy Prins-é. (...) Midőn e munkás és sokat hányatott férfi működését áttekintjük, ujjal sajnáljuk, hogy őt a magyar börtönügy szolgálatában meg nem tartották. Tauffer irodalmilag is sokat működött. Külföldi folyóiratokban és a börtönügyi kongressusok munkálataiban gyakran találkozunk nevével. A magyar kormány is többször – legutóbb a szegedi kerületi börtön építésénél – kikérte véleményét.” Vö. Jogtudományi Közlöny, XXVI. évf. 18. sz. 1891. május 1. 137. o. 60 Jogi Szemle, IV. kötet, 18. szám. 1891. április 30. 609. o.

szerb Takova rendekkel díszített lovag, élete és munkássága java korában és mindnyájunkra nézve fájdalom, oly korán hunyt el, hogy róla még friss emlékezetből mondhatjuk el, amiért küzdött, tett és ereje megtörten is fáradozott.”⁶¹

Egy perzig sem szabad azt hinnünk, hogy Tauffert túl idealizálta volna: „Tauffer ugyan nem volt elfogult humanista a rakoncátlankodni megszokott bűnösökkel szemben, de mivel annak látszott, és szelídséggel teljes modorából következtetni lehetett, hogy az a jó lélekkel mindenkit oktatni szerető ifjú, nemcsak valja, de hiszi is a mit hirdetni kell; tehát úgy tekintették, mintegy váratlan messiást, aki a rabi élet eldorádójának feltétel nélkül híve és hirdetője is.”⁶²

Később, visszaemlékezéseiben keserűen jegyzi meg, hogy gyakorlatilag a kortársai sem Tauffert, sem azokat nem értették meg, akik hittek az új börtönügyi megteremtésében. „Nem bíztak a magyar alkotmány tartós erejében, de még annak ideig-óráig való hatalmában sem. Nyitránszky, egy nyugalomba vonult cs. és kir. vizsgálóbíróval ismerkedtem meg azon időtáiban, éppen Tauffer révén Vácon. Ez az ember, akiről Tauffer úgy emlékezett meg, mint a szigor és kérlelhetetlenség mintaképéről, sokszor összeráncolt homlokkal fogadott házájánál. »Nem fogtok semmire menni édes öcsém. A ti idealismusotok nem ebbe a világba és nem Magyarországra való. A milyen korán levetétek a magyar zsi-ványokról a bilincset, ti meg fogjátok látni, hogy ez a humanismus megbosszulja magát.«”⁶³

A kézirat ékes bizonyítéka annak, hogy nyugdíjas éveiben is olvasta a börtönügyi szakirodalmat, hiszen több helyen idéz olyan munkákból, melyeket aktív, felelős börtöntisztviselő korában forgathatott. „A szellemi és anyagi vezetés, az igazgatók felelősségének megkettőzésével járt, és ez a kettős teher oly rohamosan nehezedett az igazgatókra, hogy gyakorlati téren a közreműködő egyének tájékozatlansága és gyengesége miatt, az erkölcsi és szellemi vezetésre, amint Dr. Kelemen Mór curiai bíró a „Magyar Jogászegyleti Értekezések IV. kötet 1889 évi 7 füzetének, 10-ik lapján egész találóan írja, kevesebb gond lett fordítható, mint az anyagi és gazdasági vezetés szakszerű követelményeire.”⁶⁴

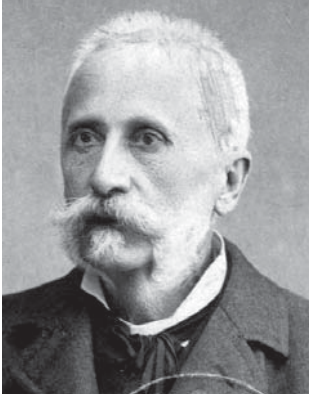
Egy másik helyen pedig: „Dr. Staub Móricz »Börtönügyi hivatalnokoknak szellemi kiképzéséről« írta „Magyar jogászegyleti Értekezése” 1891 VII kötet 6 füzet, a börtönt pedagógiai intézetnek tekinti. Azt írja a 5-ik lapon, hogy „A szabadságvesztés büntetésnek végrehajtására szolgáló intézet minden egyes tisztségviselőjének a főnöktől kezdve az utolsó felügyelőig, kell hogy a fogház a feladata szem előtt lebegjen.” Nagy súlyt fektet ez a jeles értekezés, a felügyelő személyzet fontossága és befolyásának jelentőségére. Hát ez igaz. Nem habozom tehát is kimondani, hogy mivel a magyar börtönügyi szolgálatban a szellemi igazgatás, az anyagi kezelés gondjaival, kezdettől fogva mind ezideig egy emberre felelős kötelezettség mellett, az igazgatóra nehezedett, a megfelelő sikertelen küzdelemnek, az volt egyik leírhatatlanul szomorú következménye. Nagy gond lett fordítva mindenütt, az üzletezés busás eredményeinek biztosítására tagadhatatlanul, de élénk megfigyelő tehetségemet nem kerülte el sehol ez a gyarló állapot, hogy a felügyelő személyzet, minden

61 TÖRÖK KÁLMÁN: A magyar börtönügy 30 éves korszakából történelmi emlékek 1867-től 1897-ig. Nyomtatott Grünstein Mór Könyvnyomdájában, Munkács, 1900. 14. o.

62 Uo. 9. o.

63 Uo.: 9. o.

64 12. o.

*rá fordíthatott gond és figyelem daczára, gyarló szellemi haladást biztosított.*⁶⁵

Törökfalvi Török Kálmánról szóló írásunkat, életpályájának és munkásságának rövid méltatását legtalálékosabban a kéziratos munkájához írt bevezető gondolatával tudjuk méltó módon összefoglalni: *„Régi tanárain, a Kolozsvári ev. ref. Collegium egykori professzorainak erkölcsé hatott rám. Nem jutalomért, nem pénzért dolgoztam. Nem is a dicsőséget kerestem abban, hogy sok munkát végeztem el, hanem dolgoztam, a – becsületért.*⁶⁶

A Szegedi Fegyház és Börtönben a 2015. június 12-én megtartott központi ünnepség során, amikor a meghívott vendégek az intézet 130 éves fennállásáról emlékeztek meg, a kerek évforduló alkalmával Tasnádi László, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára, valamint Csóti András, bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka jelenlétében felavatták a parancsnoki épületben a Törökfalvi Török Kálmánról elnevezett intézeti tanácsstermet. Ugyanekkor került sor a nevét viselő teremben annak az olajfestménynek a leleplezésére is, mely a Csillagbörtön első igazgatójáról készült, és amit egy, a Szegedi Fegyház és Börtönben büntetését töltő elítélt festett meg.

Felhasznált irodalom

- A szegedi kerületi börtön rabipara. Délvidéki Közigazgatás, 1. évf. 35. sz. 1911. dec. 16. 6. o.
- BÓDINÉ BELIZNAI KINGA – MEZEY BARNA (Szerk.): *A magyar börtönügy kutatásának alapjai.* ELTE Állam- és Jogtudományi Kara, Budapest, 2000. (Jogtörténeti Értekezések 20.)
- ESTÓK JÓZSEF: *A magyar börtönügy arcképcsarnoka. Megyery István (1859-1931).* Börtönügyi Szemle, 2012. 3. 103–110. o.
- FARAGÓ ÖDÖN: *Jelentés a szegedi királyi kerületi börtön egészségi állapotáról az 1885-dik évről.* Orvosi Hetilap, 30. évf. 30. sz. 1886. júl. 25. 869–876. has.
- FARAGÓ ÖDÖN: *A szegedi királyi kerületi börtön egészségi állapota 1886. évben.* Orvosi Hetilap, 31. évf. 29., 30. sz. 1887. júl. 17., 24. 957–958., 983–987. has.
- FARAGÓ ÖDÖN: *A szegedi királyi kerületi börtön egészségi állapota 1887-ig évről.* Orvosi Hetilap, 32. évf. 39. sz. 1888. szept. 23. 1268–1272. has.
- FARAGÓ ÖDÖN: *A szegedi királyi kerületi börtön egészségügyi állapota 1888-ban.* Orvosi Hetilap, 33. évf. 23. sz. 1889. jún. 9. 306–308. o.;
- FARAGÓ ÖDÖN: *Rabélelmezés a magyarországi fegyházakban, illetőleg kerületi börtönökben.* Orvosi Hetilap, 31. évf. 12., 13. sz. 1887. márc. 20., 27. 373–375., 401–404. o.;
- FARAGÓ ÖDÖN: *A rab-élelmezés.* Orvosi Hetilap, 32. évf. 46. sz. 1888. nov. 11. 1481–1485. has.

65 TÖRÖK KÁLMÁN: *Emlékek és események a börtönéletből.* Kézirat, Munkács, 1900. 15. o.

66 TÖRÖK KÁLMÁN: *Emlékek és események a börtönéletből.* Kézirat, Munkács, 1900. 12. o.

Magyar Királyi Csendőrségi Zsebkönyv. Budapest, 1889.

MEGYERY ISTVÁN: *A magyar börtönügy és az országos letartóztatási intézetek.* Közzéteszi a Magyar Kir[ályi] Igazságügyi Ministerium. Franklin, Budapest, 1905.

MEZEY BARNA: *Az elítéltek osztályozása a 19. század utolsó harmadában.* Börtönügyi Szemle, 2004. 3. 1-10. o.

NAGY ISTVÁN (Szerk.): *A Csillagbörtön 130 éve a köz szolgálatában.* Szegedi Fegyház és Börtön, Szeged, 2015.

NAGY IVÁN: *Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendi táblákkal.* Ráth Mór, Pest, 1865.

OLÁH MIKLÓS: *Egy korai klasszifikációs kísérlet a Szegedi Királyi Kerületi Börtönben.* Börtönügyi Szemle, 2004. 3. 41-46. o.

PÁLMAY JÓZSEF: *Marostorda vármegye nemes családjai.* Adi Árpád Könyvnyomda Tulajdonos, Marosvásárhelyen, 1904.

TÖRÖK ISTVÁN: *A törökfalvi Török család eredete. Törökfalv rejtélye.* Kézirat. Sárospatak. é. n.

TÖRÖK KÁLMÁN: *A munkácsi vár, mint országos fegyintézetről.* Nyomatott Farkas Kálmán Könyvnyomdájában, Munkács, 1892.

TÖRÖK KÁLMÁN: *A magyar börtönügy 30 éves korszakából történelmi emlékek 1867-től 1897-ig.* Nyomatott Grünstein Mór Könyvnyomdájában, Munkács, 1900.

TÖRÖK KÁLMÁN: *Emlékek és események a börtönéletből.* Kézirat. Munkács, 1900.

TÖRÖK MIKLÓS: *A törökfalvi Török család nemzedékrendje 1978 végéig.* Kézirat. Budapest, 1978.

TÖRÖKFALVI TÖRÖK KÁLMÁN: *Emlékirat a szegedi királyi kerületi börtön és kir[ályi] törvényszéki fogházakról.* Engel Adolf Műintézete, Szeged, 1886.

Hírek a börtönvilágból

Reformtervek Belgiumban

Belgium átfogó reformra készül a börtönbüntetések terén. Az egy év szabadságvesztés- büntetésnél rövidebb időtartamú büntetéseket eltávolítanák a büntető kódexből, helyette a szabadságvesztés-büntetés alternatívái kerülnének előtérbe.

A tervet azzal indokolták, hogy a 12 hónapnál rövidebb szabadságvesztés-büntetés nem hoz hatékony változást. Sokkal jobban érvényesül a reintegrációs folyamat a börtönön kívül, mivel könnyebb a bűnelkövetőket rávenni arra, hogy belássák a társadalmilag helytelen magatartásukat és annak következményeit. Ezen kívül az öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető cselekmények esetében a büntetés felének letöltése után automatikus lenne a szabadulás. Koen Geens igazságügy-miniszter szerint a börtönök éves költségvetése ezáltal jelentősen csökkenne.

A tervek ellenzői úgy látják, hogy az új szabályok miatt a visszaesési ráta nőni fog, a kisebb súlyú büntettek elkövetőit semmi sem fogja visszatartani attól, hogy újabb bűncselekményt kövessenek el.

Forrás: Belgium to scrap prison sentences less than 1 year from penal code. Independent News, 2015.03.22.

Finnország sikeres börtönei

A finnországi Kerava nyitott börtön elítéltej mintagazdaságot hoztak létre. Az üvegházban gondozott növényeket ünnepek előtt tavaszi, őszi, téli vásár keretében is értékesítik. A tavaszi vásár különösen sok érdeklődőt vonz.

Az intézet sajátossága, hogy nincsenek zárok, kapuk, a személyzet nem visel egyenruhát. Minden nap 70 elítélt dolgozik a bv. intézet üvegházában, zöldségüzletet tartanak fenn a városban, a fogvatartottak 8 dollárt (kb. 2 300 forintot) keresnek óránként, maguknál tarthatják a mobiltelefonjukat. A munkavégzés helyett tanulni is lehet, valamint mód nyílik a felügyelet melletti kempingezésre és horgászásra is. Szökési kísérlet esetén automatikus következmény a zárt intézetben történő elhelyezés.

Már az 1930-as évektől kezdve léteznek nyitott intézetek Finnországban. Manapság a fogvatartottak zöme a szabadulás előtti utolsó fázisban kerül ide. Tapio Lappi-Seppälä, a Helsinkii Egyetem Kriminológiai Intézetének vezetője úgy nyilatkozott, Finnországban általános szemlélet, hogy nincs értelme a bűnelkövetőket egyszerűen csak elzárni a társadalomtól, mindenki meg kell látni a tehetséget, a lehetőséget, ami segíti a rehabilitációt.

Néhány évtizeddel ezelőtt európai viszonylatban még Finnországban is kiemelkedően magasak voltak a bebörtönzési arányok. Az 1960-as években a

skandináv országok kutatói vizsgálni kezdték, milyen időtartamú szabadságvesztés-büntetést kell alkalmazni, hogy a büntetés tényleg elősegítse a bűnözés csökkentését. Ezt követően három évtizeden keresztül lépésről-lépésre átalakították a büntetés-végrehajtás rendszerét. Ma már a bebörtönzöttek száma az egyik legalacsonyabb Európában.

A finn elítéltek egyharmada kerül nyitott börtönbe. A Büntetőjogi Szankciók Hivatala felmérése szerint az innen kikerülő ex-fogvatartottak között a legtrikább az újabb bűncselekmény elkövetése. A nyitott börtönök fenntartása jóval kisebb összegbe kerül. Esa Vesterbacka, a Hivatal vezetője úgy gondolja, hogy a látványos költségcsökkenés a védelmi és a biztonsági berendezések hiányával magyarázható.

A Helsinkéhez tartozó Suomenlinna-sziget intézetét sok külföldi is ismeri. Ez annak köszönhető, hogy a szigetet az UNESCO a világörökség részeként kezeli. Nyáron rengeteg turista keresi fel a sziget szálláshelyeit és a helyi látványosságokat. A kinti lakosságot léckerítés választja el a börtön területétől. A helybeliek egyetértése kíséri a börtön működését. A közösség úgy látja, hogy a fogvatartottak hasznos munkát végeznek, hiszen a történelmi jelentőségű helyek és a közterületek tisztán tartásában is részt vesznek.

Forrás: Rae Ellen Bichell: In Finland's „open prisons” inmates have the keys. World EIN News, 2015.04.15.

A legnagyobb kínai börtönök

Kínában a büntetés-végrehajtás változatos képet mutat, a hagyományos zárt büntetőintézetek némelyike szinte kisváros méretűre növekedett.

A Shenyang városi börtön, Liaoning tartomány fővárosa, Shenyang közelében 120 millió dollár (kb. 34 milliárd forint) felhasználásával épült fel 2003-ban. Öt intézet áll egymás közelében: az „Újonnan érkezők börtöne”, a Shenyang I., a Shenyang II., a Shenyang női börtön és a börtönkórház. Az épületek által elfoglalt területen 20 ezer főt tartanak fogva, a börtönökben az egyes zárkák 12 fősek. A nagyszabású komplexum közelében füves területek vannak, futballpálya és jól felszerelt tornaterem is épült. A sok zöld felület miatt a börtönt Kertbörtönnek is hívják.

A Shandong tartományi börtön autó- és cipőgyárat is működtet. A Baoanzhao tartományi büntetőintézetben belül nyolc egységet különítenek el, ezek a következők: Baoanzhao börtön, Wutai börtön, Wulan börtön, Női börtön II., Börtönadminisztráció Keleti Központ, Egészségügyi Központ II., Víz- és elektromos hálózat igazgatósága, Baoanzhao Mezőgazdasági és Kereskedelmi Vállalat. A komplexum területén 6 ezer fogvatartott él. Az intézetben dolgozó tanárok, orvosok, nővérek nemcsak a hivatásukat gyakorolják, hanem funkciójuk kettős, a börtön biztonságáért is felelnek.

A Heilongjiang Nehe börtön 1955-ben épült, majd azóta sokféle reformon esett át. A mezőgazdasági jellegű intézet 106 km² földdel rendelkezik, a börtönépületek több mint 60 ezer m²-nyi területet foglalnak el. A korábban Laolai börtönként

ismert Heilongjiang mega-büntető intézet új neve 2013-ban Nehe intézet lett. A börtön többször került a figyelem középpontjába az ott elkövetett öngyilkosságok miatt.

Forrás: China mega-prisons. BBC News, 2015.06.15.

Skót stratégiai program

A skót kormány öt éves országos stratégiai programot hirdetett meg a fiatalok bűnözővé válásának megelőzésére. A 2015 júniusában megtartott „Fiatalok bűnelkövetők az igazságszolgáltatás rendszerében” című konferenciát Michael Matheson igazságügy- miniszter nyitotta meg, beszédében megemlítette, hogy 2011 óta 70%-kal csökkent a 18 év alatti fogva tartott személyek száma. Ezt az eredményt a 2011 óta megvalósult, a teljes rendszert felölelő fejlesztéseknek tudta be, amelyek az igazságszolgáltatáson belül éppen a bekerülő fiatalokra fókuszálnak, hatékonyan alkalmazva a jogszabályok adta elterelési és támogatási eszközöket. A projektek megtervezéséhez szükséges statisztikai adatokat a Skót Bűnügyi és Igazságszolgáltatási Kutatóközpont szolgáltatta. Az új büntetőpolitikai stratégiában továbbra is prioritás élvez a preventív eszközök alkalmazása.

Forrás: Justice secretary announces youth offenders strategy. Scottish Legal News, 2015.06.17.

Tervezett változások Indiában a fiatalok bűnelkövetők megítélésében

A Legfelsőbb Bíróság által létrehozott bizottság – Madan B. Lokur bíró vezetésével – a fiatalok bűnelkövetők életkörülményeit vizsgálta. A szakemberek a felmérés után megállapították, hogy a fiatalok 40%-ának ugyanolyanok vagy akár rosszabbak a körülményei otthon, mint a felnőttek számára fenntartott börtönben.

A 18 év alatti fiatalokat, akik ellen büntetőeljárás indult, vagy akiket már végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, bizonyos feltételek esetén rehabilitációs otthonokban helyezik el. Az Országos Bűnügyi Nyilvántartási Hivatal jelentései szerint 2012-ben a fiatalok bűnelkövetők száma 33 887 volt. 2002 és 2012 között ez 142%-os emelkedést jelent.

Az indiai kormány a büntetőjog átalakításán fáradozik. A 16–18 év közötti fiatalokat még jelenleg is a felnőttekkel azonos elbírálás alá helyezik, amennyiben a jogszabályokban felsorolt súlyos bűncselekményt, például emberölést, szexuális bűncselekményt követnek el.

Lokur bíró tarthatatlannak találja a jelenlegi büntetőeljárás gyakorlatot. A bizottság javaslata, hogy hozzák létre az Indiai Gyerekvédelmi és Jóléti Szolgálatot, ami kerületenként egy-egy kisebb gyermekvédelmi egységet szervez. Ezek az egységek képesek lesznek felmérni a fiatalok bűnözésével kapcsolatosan kockázatot jelentő családokat, és lépéseket tudnak tenni a védelmükre is.

Forrás: 40% of juvenile delinquents in homes worse than jails. Hindustan News, 2015.05.02.

Konferencia a radikalizálódásról Romániában

2015 júniusában Bukarestben kétnapos konferenciát tartottak a börtönbeli radikalizálódás veszélyeiről, az európai büntetés-végrehajtás egészét érintő kérdés stratégiai kihívást rejt magában. A résztvevők az európai börtönökben tapasztaltakat beszélték meg: szóba kerültek a börtönvezetés, valamint a pártfogó felügyeleték témához kapcsolódó tapasztalatai, továbbá a még mindig érezhető gazdasági válság hatása, illetve a börtönszemélyzet létszámának csökkenése és a börtönprogramok hatékonysága is. Vizsgálták azt is, hogy a nyitott intézetek hogyan működnek együtt a magáncégekkel, civil szervezetekkel, a helyi lakossággal. Kérdésként felmerült az is, hogy a nyitott intézetek valóban jobban felkészítik-e az elítélteket a társadalomba való visszatérésre, mint a zárt börtönök.

Forrás: Conference about radicalism in European prisons. EIN News, 2015.06.05.

Az EU támogatásával indult képzési program Törökországban

Törökország az Európai Unió támogatásával börtönharmonizációs program keretében ezernapos képzési programot indított a börtönszemélyzet számára. A kezdeményezés 1,9 millió euró (kb. 588 millió forint) költséget jelentett, a projekt kivitelezéséhez az Egyesült Királyság és Portugália nyújtott szakmai segítséget. Az elérni szándékozott cél egy jól működő, standardizált büntetés-végrehajtási rendszer kialakítása, amely biztosítja a rehabilitációs folyamatot, képes a bűnelkövető háttérének feltérképezésére és ennek megfelelően látja el a reintegrációs funkcióját.

Forrás: Turkey, EU conclude prison reform programme. Turkish News, 2015.06.12.

Új-Zéland börtönőrei kamerát viselnek

Új-Zéland bv. intézeteiben kísérleti program keretében egyenruhára rögzített kamerákat alkalmaznak. A büntetés-végrehajtásért felelős miniszter újabb ezer darab kamera és szúrásnak ellenálló mellény gyakorlati alkalmazását jelentette be.

A börtönigazgatóság azt reméli, hogy a rendbontó események száma csökken, hiszen az eszközöket eddig már két bv. intézetben tesztelték eredményesen. A tervek szerint az ezer kamerát a Wellington közelében álló Arohata női börtönben helyezik el. A gyakorlatban a kamera használata úgy történik, hogy bármilyen incidens esetén a fegyőrök bekapcsolják azt, hogy hitelesen rögzítsék az eseményeket.

Peseta Sam Lotu-Iiga miniszter szerint a szúrásbiztos mellény és a ruhára rögzíthető kamera biztonságosabbá teszik az intézeteket. A hírhedtebb börtönökben még májusban 3 500 fegyőr kapott az új típusú védőmellényből.

Forrás: NZ prison guards to wear body cameras. New-Zeland Herald, 2015.06.25.

Imázsépítés egy japán rehabilitációs központban

A Yamaguchi prefekturátusban található Mine Rehabilitációs Központban öt női fegyőr táncsoportot hozott létre. A csoport 21–33 év közötti fiatalokból áll, akik a börtön által szervezett fesztiválokon és a börtöntermékeket árusító vásárokon lépnek fel.

A táncsoport először 2014-ben szerepelt a civil közönség előtt. A börtön vezetője, Hiromi Kobayashi úgy látja, hogy szükség van ilyen jellegű kezdeményezésekre is, hiszen a lakosság csak egy gépezetet lát a büntetés-végrehajtásban, pedig fontos, hogy felismerjék, hogy a szabályokon nyugvó szigorú keretek között is emberek dolgoznak. Szeretnék elérni, hogy a női börtönszemélyzet utánpótlásával se legyenek gondok, és sok lelkes fiatal vonzzon ez a pálya.

A 800 női és 500 férfi fogvatartott elhelyezésére szolgáló börtön 2007-ben nyílt meg. Az Igazságügyi Minisztérium jelentése szerint a női fegyőrök egy jelentős része kevesebb, mint három éven belül elhagyja a pályát, náluk kétszer akkora esély van erre, mint a férfi fegyőröknél. 2007 óta csökken az intézetben a fogvatartottak száma, a női elítéltek esetében azonban stagnálás figyelhető meg.

A toborozás egyik eszköze a táncsoport létrehozása, a kezdeményezés igyekszik rámutatni arra, hogy a bv. intézetekben összetartó csapatmunka folyik, s a csapat tagjai ugyanolyan átlagemberek, mint bárki a kinti társadalomban. Az illetékesek 2018-ra szeretnék elérni, hogy országos szinten legalább 200 női fegyőr csatlakozzon a bv. szervezethez.

Forrás: Yuri Iwasaki Kyodo: Female prison guards form dance group to improve profession's image. Japan Times News, 2015.06.02.

A kenyai börtönszemélyzet lakhatatlan szállása

A Nakuru GK intézetben a börtönszemélyzet tagjainak szállása évek óta úgyszólván lakhatatlan. Az épületekben kartondobozok és műanyag lapok helyettesítik a térelválasztást, a házakban már többször kárt okoztak az áradások is. Mivel a tető is beázik, nagymértékben megnő a tüdőgyulladás kockázata. A bv. intézethez 548 fegyőr tartozik, közülük 278 fő kapott helyet a fenti ideiglenes szálláson, a többiek más, külső helyszínen laknak. 2010-ben érkeztek az utolsó újoncok a börtönbe, akkor 60 fő állt szolgálatba. Az ígért fizetés és szállás csalóka volt, azonban ez utóbbi lassan elviselhetetlenné válik számukra.

Forrás: Uninhabitable places prison warders. Kenya News, 2015.07.06.

Szigorodik a látogatás a kanadai bv. intézetekben

Az új börtönlátogatási szabályokat sok kritika éri, mivel ezentúl a börtönszemélyzet szubjektív értékítéletére alapozva lehetőség nyílik a látogatók motozásra is. A Kanadai Börtönszolgálat illetékesei úgy nyilatkoztak, hogy az új szabályok bevezetésével a látogatók privilégiumai megszűnnének, és ezáltal a szövetségi börtönök teljes mértékben biztonságos területté válnának. A Szolgálat szerint mi-

nimálisra csökkenne az esélye annak, hogy maguk a látogatók csempésszenek be tiltott tárgyakat. A szakemberek az új szabályok hasznossága mellett érvelnek, mivel a látogatókat pont a szubjektív alapon eldönthető és bárkivel szemben alkalmazható ellenőrzés tartaná vissza attól, hogy megkíséreljenek drogot, fegyvert vagy bármilyen más tiltott tárgyat a börtön területére bevinni.

A látogatók, ügyvédek, a börtönökkel dolgozó külső cégek alkalmazottai már most tiltakoznak a szigorítások ellen, hiszen az esetleges gyanú is megalapozza az új szabályok alkalmazását. Bárhol a börtön területén ki lehet jelölni olyan zónákat, ahol a fent említett fokozott ellenőrzés lefolytatható. A Szt. Leonard Társaság az új módszer drogfüggő fogvatartottakra gyakorolt hatása miatt aggódik. Randall Garrison szakértő is kritizálta a döntést, mivel a fenti intézkedések megvalósításával párhuzamosan nincsenek elkülönítve források a drogfüggők kezelésére és a rehabilitációra.

Jeremy Laurin szóvivő írásban azt a tájékoztatást adta a Star című újságnak, hogy a kormányzat szerint a drog használata rendkívül nagy probléma a börtönökben és erre a jövőben jobban oda kell figyelni. A fenti szigorítás a Kanadai Börtönszolgálat által meghirdetett „Drogmentes börtönök” program egyik lépésének tekinthető.

Forrás: Alex Boutillier: Ottawa tightens prison visitor rules, citing drug crackdown. Canada Star, 2015.07.04.

A rokonokkal való kapcsolattartás nehézségei a thaiföldi börtönökben

Az Igazságügyi Minisztérium elrendelte, hogy országos szinten, 143 büntető intézetben vizsgálják át a rokonok számára biztosított látogatási rendszert, tekintettel a börtön személyzet negatív hozzáállására. Paiboon Koomchaya igazságügy-miniszter felkérte a büntetés-végrehajtás vezetését, hogy készítsen jelentést a családdal való kapcsolattartás rendszeréről és körülményeiről.

A beérkezett panaszok alapján nyilvánvaló, hogy a látogatók számára fenntartott helyiségek elhanyagoltak, kevés a tiszta mosdó és nincs elegendő parkolóhely, a fegyőrök hozzáállása a találkozások felügyelete során negatív. A börtönökben működő üzletek jóval magasabb áron értékesítenek minden terméket, mint a szabad életben.

Forrás: Overhaul set for prison family services. Bangkok Post, 2015.06.24.

Női fogvatartottak Kínában

Az elmúlt évtizedben Kínában a női fogvatartottak aránya a férfiakénál erőteljesebben emelkedett, a teljes börtönpopuláció 6,3%-át teszik ki – a Dui Hua non-profit jogvédelmi szervezet jelentése szerint. A női elítéltek többek között fiatalkorúak intézeteiben, drogrehabilitációs és átmenteti központokban vannak elhelyezve.

A Kínában és az Egyesült Államokban tevékenykedő szervezet azt is kutatja, hogy miért nő folyamatosan a női fogvatartottak létszáma. Dr. Cheng Lei, a Renmin Egyetemen található „Büntetőeljárás és Reform” Központ igazgatója

szerint az utóbbi néhány évben a nem erőszakos bűncselekmények, mint a drogsempészség, telekommunikációs csalás száma jelentősen megnövekedett.

A Kínában bevezetett antikorrupciós kampány eredménye az is, hogy vesztegetési ügyek kapcsán sok nőt ítéltek el. Dr. Cheng szerint az erőszakos bűncselekmények elkövetése nem köthető a női fogvatartotti létszám látványos emelkedéséhez. Megfigyelhető, hogy a női elítéltek zöme családon belüli erőszak áldozata is volt egyben és ennek következtében követett el bűncselekményt. A növekvő női elítélt-létszám miatt a jövőben a kormánynak jobban át kell gondolnia a büntetés-végrehajtás terén tervezett változásokat.

Minden tartományban csak egy, női elítéltek számára fenntartott intézet működik. A családtagoknak sokszor hosszú utat kell megtenniük, hogy a fogvatartott hozzátartozójukkal tudják tartani a kapcsolatot. Az új intézetek is külterületen épültek, amelyek felkeresése közlekedési nehézségekkel jár. 2013-ban Dr. Cheng kutatást végzett a családdal való kapcsolattartás kérdéséről. Azt a következtetést vonta le, hogy a női fogvatartottak számára nagy problémát jelent a család hiánya és jóval gyakrabban szeretnék őket látni.

Forrás: Celia Hatton: Why is China's female prison population growing? BBC News, Beijing, 2015.06.25.

Női bűnelkövetők támogatása Skóciában

Michael Matheson igazságügy-miniszter ellátogatott az edinburghi székhelyű Willow Szolgálathoz, amely azokat a nőket támogatja, akik bűnelkövetőként bekerültek valamilyen formában az igazságszolgáltatás rendszerébe. Az eddigi 12 program lebonyolítása során 639 500 angol fontot (kb. 284 millió forintot) használtak fel. A Willow Szolgálat további 154 000 angol fontot (kb. 68 millió forintot) kap, hogy folytatni tudja a már megkezdett projektjeit.

A tervek jelentős változások végrehajtását jelentik, az illetékesek nagy előrelépés akarnak tenni a női fogvatartottak helyzetét illetően. 2013 és 2015 között a skót kormányzat több mint 3 millió angol fontot (1,3 milliárd forintot) ad 16 olyan projekthez, amelyek a Női Elkövetőkért Bizottság ajánlásai mentén haladva a női elkövetőket támogatják az igazságszolgáltatás rendszerén belül.

Michael Matheson a Willow Szolgálatnál tett látogatása kapcsán kiemelte, hogy a jelenlegi, visszaesés csökkentését célzó programok nagyon fontosak, legfontosabb lépésként segítséget nyújtanak a női fogvatartottaknak, hogy tartani tudják a kapcsolatot a családdal és a társadalommal.

Jelenleg Skócia rendelkezik Észak-Európában a második legnagyobb női fogvatartotti populációval, amely 2002 és 2012 között megduplázódott. A szakemberek széles körű tapasztalatokkal bírnak a női elítéltek problémái terén, a nemzetközi gyakorlat eredményeit felhasználva készülnek az új, visszaesési ráta csökkentését célzó programok.

Forrás: Government to fund projects to tackle problems of women in custody. Edinburgh Reporter, 2015.06.10.

Elítélt nők és gyerekeik Botswana börtöneiben

A Botswana Börtönszolgálat 2015 elején tette közzé a fogvatartottakra vonatkozó statisztikai adatait. A jelentésből kiderült, hogy a női elítéltek közül 20 fő tölti szabadságvesztés-büntetését gyermekével együtt.

Wamorena Ramolefe szóvivő elmondta, hogy a gyerekek közül néhánynak az anyja külföldi állampolgár, aki Botswana területén követett el bűncselekményt és éppen szabadságvesztés büntetését tölti.

A szabályok szigorúak, a csecsemők csak az elválasztásig maradhatnak az anyjukkal együtt, ezt követően közeli rokonnál vagy gyermekvédelmi szervezetnél helyezik el őket. A bv. intézetben élő anyák és csecsemők szükségleteiről, ruháiról az állam gondoskodik.

Forrás: Twenty babies behind bars in Botswana prison. Star Africa, 2015.02.04.

Idős elítéltek Szingapúrban

Szingapúrban az idős elítéltek számának növekedése miatt bizonyos változásokra volt szükség a bv. intézetekben. A Changi börtönkomplexumban 17 olyan zárkáját alakítottak ki, amely az idős elítéltek igényeihez igazodik. A zárkák rámpával, korlátokkal felszereltek, minden bútor széle lekerekített. A zuhanyozóban ülve lehet tisztálkodni, a vízcsapok nyomógommbal nyithatók meg. A padló speciális csúszásgátló burkolattal rendelkezik.

A Szingapúri Börtönszolgálat 2015-től írt ki pályázatot 23 zárka átalakítására. A Straits Times című újság kérdéseire Adrian Lee börtönfelügyelő válaszolt, aki elmondta, hogy az idős elítéltek érdekében történt átalakítás mellett szem előtt tartották a börtön biztonsági előírásait is.

A szingapúri börtönnépesség alacsonynak számít, a 60 év feletti fogvatartottak létszáma viszont emelkedik. 2006-ban a 126 fő időskorú a teljes populációnak csak az 1,1%-át tette ki, az utóbbi három év alatt számuk ugrásszerűen megnövekedett, elérte a 418-t, ami már a börtönpopuláció 4,3%-a. Ha a növekedés hasonló módon folytatódik, akkor 2030-ra az idős elítéltek aránya 19% lesz.

Forrás: Singapore prison cells for elderly inmates. AsiaOneNews, 2015.05.18.

Öngyilkosság a francia börtönökben

Az Országos Demográfiai Tanulmányok Intézete (INED) legutóbbi jelentésében kifejtette, hogy a franciaországi börtönökben az elítéltek halálát az esetek 50%-ában öngyilkosság okozza. Hétszer akkora gyakorisággal fordul elő a fogvatartottak között az öngyilkosság, mint a kinti lakosság körében.

Az INED összegyűjtötte az elítéltek öngyilkosságának hátterében álló okokat.

Az első ok az elszigeteltség, ami jelentős rizikófaktor. Az öngyilkosság veszélye 15-ször nagyobb az elszigeteltség miatt, mint azoknál a fogvatartottaknál, akik átlagos körülmények között töltik a szabadságvesztés-büntetés időtartamát.

A második ok az előzetes letartóztatás, ami több öngyilkosságot okoz, mint maga a szabadságvesztés-büntetés. Az egyént érő sokk és a jövő bizonytalansága felborítja a fogvatartott lelki egyensúlyát, amelynek következménye az öngyilkosság. Az előzetesen letartóztatottak között 10 ezer főre 34 öngyilkosság, viszont a végrehajtandó szabadságvesztés-büntetés során 13 öngyilkosság jut.

Az elkövetett bűncselekmények bizonyos formájához gyakrabban társul az öngyilkosság, mint másokhoz. A statisztikák szerint az emberölés és bizonyos nemi erőszak elleni bűncselekmények elkövetői között gyakoribb. Ezeknél a bűncselekményeknél hosszú a szabadságvesztés-büntetés, ami kihat az elkövetők pszichés állapotára. Az elítéltek másik részéhez azokat soroljuk, akiknek a tettük miatt lelkiismeret-furdalásuk támad, majd öngyilkosságba menekülnek, de vannak, akik akár igazságtalannak vagy társadalmi kirekesztésnek tartják a büntetést.

A társadalmi kapcsolatok elvesztése, a szeretett személyek részéről a támogatás hiánya is öngyilkosság-kiváltó tényező. Megfigyelték, hogy azok az elítéltek, akiket nem látogatnak, 2,5-szer gyakrabban követnek el öngyilkosságot vagy kísérlik meg azt, mint a többi fogvatartott.

Az ötödik tényező valamilyen korábbi mentális betegség fennállása, amely a szabadságvesztés idején ismét felszínre kerül és problémát okozhat.

Forrás: Annalisa Lista: Five to factors that drive inmates suicide. WestInfo, 2015.04.22.

Olaszországi börtön-egészségügyi konferencia

Az Olasz Börtön-Egészségügyi Társaság 2015 júniusában Calgiariban megtartott országos konferenciáján több felmérés eredményét ismertették. A kutatások arra irányultak, a szakemberek kiderítsék, hogy milyen arányban jelennek meg az egyes betegcsoportok a fogvatartottak között.

Megállapításra került, hogy az olasz elítéltek kétharmadának legalább egy betegsége van. 48%-uk valamilyen fertőző betegségtől szenved, sok esetben a kedvezőtlen börtönkörülmények miatt. 32%-nak pszichiátriai zavara, 17%-nak mozgásszervi, 16%-nak keringési, 11%-nak anyagcsere- és felszívódási, 10%-nak bőrgyógyászati problémája van. A HIV-fertőzések száma némi csökkenést mutat, köszönhetően a különféle, évek óta tartó projekteknek. A HIV-fertőzött fogvatartotti populáció 73%-a hatékonyan működő kezelésben vesz részt.

Forrás: Researches for the Prison Health Conference. Cagliari News, 2015.06.30.

Mentálisan beteg fogvatartottak

A kelet-angliai Norwich börtön költségvetésének megszorításával együtt jár az is, hogy az eddigi fejlesztések megvalósítása lelassul. A börtönfelügyelet úgy látja, hogy a pénzügyi források csökkenése ellenére a börtönszemélyzet mindent megtett, hogy a fogvatartottak biztonsága fennmaradjon. Az Igazságügyi minisztérium szóvivője jelezte, hogy országos szinten sikerült 1 700 új fegyőrt toborozni, az alapképzésük 8-12 hetet igényelt.

A jelentés kihangsúlyozta, hogy aggasztóan nő a mentális betegségben szenvedő elítéltek száma. Az 1983 óta hatályban levő Egészségügyi törvény alapján bírósági döntés határozza meg, hogy a fogvatartottat börtönkórházban tartják vagy bv. intézetbe szállítják.

Forrás: Norwich Prison budget cuts „hold back improvements”. NBC News, 2015.07.06.

Drogfüggő elítéltek kezelése Cipruson

A Nicosia egyetem és a rendőrség több, függőséggel kapcsolatos felmérést is készített az új ciprusi kábítószerügyi törvényjavaslat elkészítése előtt. A készülő jogszabály célja, hogy a függőségtől szenvedő elítélteket távol tartsák a börtöntől és detoxikáló, valamint rehabilitációs kezelőközpontokban helyezték el őket.

Ionas Nicolau igazságügy-miniszter jelezte, hogy a 15–30 év közötti személyek esetében vizsgálták meg az alkohol, a drog és a játékfüggés kérdését. Az utóbbi azért fontos, mert az illegális fogadás egyre nagyobb teret nyer a fiatalok között, szenvedéllyé válva legalább akkora problémát okozhat, mint a drog- vagy az alkoholfüggőség. Két évvel ezelőtt még 190 volt, ma már csak 16 kaszinó működik az országban. A szakemberek kaszinóbezárástól a problémák automatikus megoldását várták, de helyette a fiatalok között virágozni kezdett az illegális fogadás.

Forrás: Bill to keep drug addicts out of prison. Cyprus Mail, 2015.05.12.

Orvoshiány Németországban

Alsó-Szászország 13 bv. intézetében orvoshiány mutatkozik. A heti 40 órás munkahét sok megterheléssel jár. A Medical Journal kérdésére Oliver Wessels, a Vechta női büntetőintézet egyik vezetője is megerősítette, hogy az orvosi kezelések biztosítva vannak az intézetben, de túl nagy terhelés van az egészségügyi személyzetben.

Évente 14 millió euróból (kb. 4 milliárd forintból) gazdálkodik a tartomány Igazságügyi Minisztériuma a fogvatartottak egészségügyi ellátását illetően. A bv. intézetekben ideális lenne olyan belgyógyászok alkalmazása, akik a HIV és hepatitisz hatékony kezelésének hátterét is ismerik.

Forrás: Doctors in the prison are in short supply. EIN News, 2015.07.12.

Elítéltek dolgoznak az Expón

Az olaszországi Expo közel száz elítélt számára a szabadság érzését adja vissza. Lombardia tartomány bv. intézeteiben került sor a fogvatartottak felkészítésére. Az illetékesek az Opera, a Bollate, a Busto Arsizio és a Monza börtönök elítéltejei közül válogatták ki az Expóra kijutókat. A munkában 83 fő vehetett részt, 6 órás váltásokban, a munkaidő pedig a 8 és 17 óra közötti időszakra esett. A fogvatartottak havonta 500 euró (kb. 155 ezer forint) fizetést kaptak. Mindegyikük feladata

a látogatók irányítása, információ nyújtása, térképek és szóróanyagok osztogatása volt.

Az Expóra került elítéltek képzése 600 ezer euróból (kb. 185 ezer forint) válsult meg. A résztvevők a felkészítő tanfolyam során megismerték az Expo feladatát, logisztikai problémákat oldottak meg, magtanultak elsősegélyt nyújtani és azt is, hogyan kell udvariasan kommunikálni a társadalom bármely tagjával.

Forrás: Giuseppe Guastella: Condannati lavorano in Expo. Corriere della Sera, 2015.05.29.

Börtönfelújítással egybekötött szakmai program Máltán

A máltai Corradino büntetőintézet egyik részlege egy 70 ezer eurós (kb. 22 millió forint) projekt keretében teljes átalakításon ment keresztül. A munkában 30 elítélt és a börtönszemélyzet 8 tagja vett részt. Carmelo Abela belügyminiszter elégedettségét fejezte ki az eredményekkel kapcsolatban. A projekt során szakmai oktatásban is részesültek a fogvatartottak.

Ezzel párhuzamosan a Málta Egyetem is bekapcsolódott a börtön életébe, és az önkéntesek az elítélteknek angol nyelvű kommunikációt oktattak. Ehhez a kezdeményezéshez 160 fő csatlakozott. Abela belügyminiszter jelezte, hogy várják azokat a cégeket, akik hajlandóak a fenti felújítási projektben részt vevő fogvatartottakat a szabadulásuk után is alkalmazni.

Forrás: Prison wing renovation with skill improving in €70,000 projekt. Malta Today, 2015.06.25.

Természetvédelmi projektek az USA-ban

Az Egyesült Államokban az utóbbi egy évtized alatt bizonyos intézetekben előtérbe kerültek a környezetvédelmi projektek. Washington államban, Olympia városához közel a fogvatartottak ritka, veszélyeztetett növény- és állatfajokat gondoznak. A folyamat végén az egyedek visszakerülnek a természetbe. A projekt 10 évvel ezelőtt kezdődött, amikor az állami egyetem és a börtön megállapodást írtak alá. A büntetésüket töltő, fenti programban részt vevő fogvatartottak megtanulják, hogyan lehet védeni a földet a globális veszélyektől.

A programhoz csatlakozott Stafford Creek börtön kertészetében is a hagyományos bv. intézetekben megszokott biztonsági berendezéseket alkalmazzák. Az önként jelentkező elítéltek kis csoportja minden nap a növényekkel foglalkozik. A növénycsemetéket és virágokat azért gondozzák, hogy azok pár hónappal később visszakerüljenek a washingtoni tengerparti területekre. A virágok zöme a veszélyeztetett lepkefajok táplálékforrása is egyben. A Stafford Creek börtönben öt évvel ezelőtt indult útjára a munka, azóta egy millió ritka vagy veszélyeztetett növényt neveltek fel. Az egyetem elsősorban anyagi okok miatt kötött szerződést a büntetőintézettel, az évekig tartó természetvédelmi program finanszírozásához nem találtak anyagi támogatókat. A börtönszemélyzet úgy

látja, hogy a természetvédelmi programhoz csatlakozott elítéltek között a feszültség minimálisra csökkent, rendkívül jó hatással van rájuk a munka.

Az Egyesült Államokban több helyen is működik hasonló kezdeményezés. Az Oregon állami bv. intézet szintén csatlakozott a környezetvédelmi projekthez. Az Ohio állami börtönben az elítéltek veszélyeztetett kétélttűeket, például mocsári ördögszalamandrákat tenyésztenek. Az Észak-Amerikában egykor gyakori állatotkat a gátépítések, illetve gombabetegségek fenyegetik, valamint még az is, hogy hobbiállatként adják-veszik őket. Az elítéltek Marylandben zsákokat készítenek az osztrigák számára, majd visszatelepítik őket a közeli Chesapeake-öbölbe.

Tom Kaye, az Alkalmazott Ökológia Intézet vezetője, aki egyike az Oregon Fenntarthatósági Börtönprojekt program irányítóinak, úgy véli, hogy a munkájuk révén keletkező haszon arányban áll a leküzdendő nehézségekkel. A fogvatartottak díjazása nagyon alacsony, például Washington államban egy dollár (kb. 290 forint) óradíjért dolgoznak.

A pszichológusok úgy gondolják, hogy a kertészkedés a munkafolyamat megismerése után akár monotonná is válhat, bár erre kevés elítélt panaszkodik. A program nagy hatással van a résztvevők lelki egészségére, sokan elhivatottnak érzik magukat arra, hogy a büntetés letöltése után is folytassák a kertészeti munkát.

Forrás: Tom Banse: A small crew of inmates is planting flowers in Stafford Creek prison. NWN News Network, 2014.1.12.

Fűrésztelepen dolgozó kanadai elítéltek

A Kanadai Börtönszolgálat cégeket toboroz, amelyek megtanítják a fogvatartottaknak a láncfűrész biztonságos használatát. Alberta négy, Saskatchewan négy és Manitoba három intézetében kerülne sor az elítéltek képzésére, akik a későbbiekben láncfűrész segítségével fát aprítanának. A termékeket elosztanák a fenti intézetekben, és ellátnák a Saskatoonban található területi pszichológiai központot is.

A Börtönszolgálat gondosan megvizsgálja a jelentkező fogvatartottak alkalmasságát, a tanfolyam és a munkavégzés ellenőrzött keretek között zajlik. Mivel az említett intézetek közül a manitobai Stony Mountain és a saski Prince Albert Saskatchewan maximális biztonsági fokozatúak, ezeken a helyeken lehetnek nehézségek a tanfolyamok során.

Melissa Hart szóvivő jelezte, hogy Kanada más területein is működik hasonló jellegű kezdeményezés. Az országban a faipar fontos ágazat, műveléséhez szükség van a gépek ismeretére és biztonságos használatára. A szövetségi börtönökben induló program 33.8 millió dollárba (kb. 10 milliárd forintba) fog kerülni egy költségvetési év alatt. A projekt az intézetek számára is hasznos, hiszen a szabadságvesztés-büntetés letöltése alatt feladatot, munkát tudnak adni az elítélteknek. A Szolgálat reményei szerint a fogvatartottak a szabadulásukat követően jó eséllyel kapnak állást Kanada területén. A büntetés-végrehajtásért felelős minisztérium 2015-ben elfogadott terve az, hogy a szabadságvesztés büntetés végéig a fogvatartottak kétharmadát legalább szakmunkás képzettséghez juttassa.

Forrás: Chainsaw safety training. The Canadian Press, 2015.07.07.

Oroszország elítélteket von be a világbajnokság előkészületeibe

Oroszország új projektet szeretne indítani, amely az elítéltek munkaerejét is felhasználná a 2018-as labdarúgó-világbajnokság előkészítése során. Mivel a legfontosabb feladat az új épületek alapanyagainak gyors és olcsó előállítása, így a fogvatartottak bevonása rendkívül ésszerűnek tűnik. Az előzetes megbeszélések értelmében az elítéltek gyárakban kapnak munkát, ahol a falazóblokkok gyártásában vesznek részt. Egyelőre nem tervezik, hogy az építkezéseken is jelen legyenek a fogvatartottak, elegendő költségcsökkenést hoz már az is, hogy az előkészítő munkafázisokba bevonják őket.

Forrás: Russia plans to use prison labour for 2018 World Cup. New Europe, 2015.05.25.

Új oktatóközpont Ausztráliában

Queensland Ausztrália második legnagyobb állama, az ország észak-keleti részén található. Az állam börtöneiről általánosságban elmondható, hogy túlszűfoltak, amit bizonyos veszélyeztetett csoportokba tartozó fogva tartott egyének nehezen tolerálnak.

A queenslandi kormányzat szerint egy oktató- és továbbképző központ felállítását sokat segítené a helyzeten. A 145 millió dollárba (kb. 41 milliárd forintba) kerülő terv megvalósításához az ipswichi Borallon büntetőközpontot tartják a legideálisabbnak. A „Keress pénzt, és tanulj!” projekthez 18–30 év közötti fogvatartottak csatlakoznának.

A büntetés-végrehajtásért felelős miniszterium jelentése szerint 2012 óta a fogvatartotti létszám 30%-kal növekedett. Jo-Ann Miller miniszter úgy látja, hogy az új projekt megvalósulása révén 500 fogvatartott képzéséről tudnának gondoskodni, illetve a börtönök jelenlegi 112%-os leterheltsége a Borallon központ megnyitásával 98%-ra csökkenne.

Miller elmondta, hogy szeretnék, ha a fogvatartottak produktívan töltenék a napjaikat és megfelelő képzettséget szerezve kezdenék új életet a szabadulás után. A queenslandi kormányzat együttműködési megállapodásokat kíván kötni a helyi iskolákkal, államilag elismert képzési központokkal, amelyek becsatlakoznának a tanítási folyamatba. Arra törekuszenek, hogy a fogvatartottak számára a főiskola és az egyetem is elérhető legyen, ha van rá igény.

Jo-Ann Miller különösen veszélyeztetett csoportnak tartja a fiatalkorúakat, akiknek a száma az utóbbi 12 hónapban megduplázódott. A fiatalkorúakra különösen nagy figyelmet kell fordítani, hogy lehetőségük legyen új életet kezdeni a szabadságvesztés letöltése után. A tervek szerint a Borallon börtön 2016 közepén kezdi meg a projekt működtetését.

Forrás: Elise Worthington: Queensland government to open first training prison of its kind to help ease critical overcrowding. ABC Net News, 2015.07.07.

Eseménynaptár

(2015. április 1-jétől június 30-áig)

ÁPRILIS 1.

Az Ipoly Cipőgyár Kft. üzemeltetésében a fogvatartottak szükségleti cikkeiket forgalmazó boltok nyíltak a Balassagyarmati Fegyház és Börtönben, valamint a Heves Megyei Bv. Intézetben. A széles termékkálával rendelkező, kulturált kialakítású balassagyarmati boltot a gazdasági társaság közel egymillió forintos ráfordítással hozta létre.

ÁPRILIS 8.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központja szervezésében 644 fő részvételével tartották meg a büntetés-végrehajtás 2015. évi országos te-repfutó bajnokságát. A csapatversenyt a Pálhalmi Országos Bv. Intézet nyerte, második a Fővárosi Bv. Intézet, harmadik az Állampisztai Országos Bv. Intézet lett.

ÁPRILIS 23.

A Dunaújváros Közbiztonságáért díjat vehette át Kiss Péter bv. százados, a Pálhalmi Országos Bv. Intézet munkatársa, a sándorházai biztonsági osztály vezetője. A közbiztonság területén kiemelkedően jó munkát végzőknek

Cserna Gábor, a város polgármestere adta át az elismerést. Kiss Pétert – többek között – a fogvatartottak jóvátételi munkájának megszervezéséért tüntették ki, az intézet „Börtön a városért” programja a tisztább, rendezettebb városkép kialakításához járul hozzá.

ÁPRILIS 24.

A Váci Fegyház és Börtönhöz, illetve a Pálhalmi Országos Bv. Intézethez csatlakozott a Tiszalöki Országos Bv. Intézet, ahol átadták a vallásgyakorló fogvatartottak APAC-részlegét. Az intézet a Magyar Testvéri Börtöntársaság kezdeményezéséhez társult, az ő támogatásával jöhetett létre az egyelőre tizenöt főt befogadó részleg, amelybe felekezettől függetlenül kerülhetnek be az elítéltek. A részleg ökumenikus jellegét a közös célok kapcsolják össze, amelyben kiemelt szerepet kap az együttműködés.

ÁPRILIS 24–26.

Immár huszonkettedik alkalommal rendezték meg az Alföldi Állattenyésztési és Mezőgazda Napokat Hódmezővásárhelyen. A rendezvény az évek során a magyar mezőgazdaság legnagyobb jelentőségű szakmai találkozójává vált. Tavalay a pálhalmi Agrospeciál Kft. Dolli nevű tehene lett a kiállítás legszebb tőgyű állata, az idén mind a négy, a társaság által nevezett jószág jutalomban részesült. Összességében az Agrospeciál Kft. bizonyult a legjobb a tenyészetnek: a harmincöt elismerésből tizenhetet, köztük a kiállítás nagydíját a gazdasági társaság nyert meg.

ÁPRILIS 30.

A Belügyminisztérium anyák napi ünnepségén dr. Kontrát Károly miniszterhelyettes, parlamenti államtitkár 122 édesanyának – köztük a büntetés-végrehajtási szervezet munkatársainak – egyenként 70 ezer forint egyszeri támogatást adott át. Pogácsás Tibor önkormányzati államtitkár pohárköszöntőjében elmondta: az anyák olyan szerepet vállaltak, ami elismerésre méltó, ezért is ünnepeljük őket május első vasárnapján. Fontos feladat hárul az édesanyákra, hiszen ha jó példát mutatnak gyermekeiknek, azzal a jövő társadalmát is jobbá teszi – hangsúlyozta az államtitkár. A büntetés-végrehajtási szervezet kötelékében dolgozó édesanyákat Csóti András bv. vezérőrnagy, országos parancsnok köszöntötte.

A Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága nevében Schmehl János bv. dandártábornok köszöntötte dr. Sárvári Pál ny. bv. ezredest kilencvenedik születésnapja alkalmából. Dr. Sárvári Pál biztonsági területen tevékenykedett, a BvOP Őrszolgálati Osztályának alosztályvezetőjeként ment nyugdíjba. Az országos parancsnokságon megtartott ünnepségen a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka ajándéktárgyat adományozott az ünnepelt részére. Az elismerés átadásán részt vett Ambrus Gyula ny. bv. ezredes és Tóth Marianna bv. százados.

MÁJUS 4–8.

Az Országos Rendőr-főkapitányság Rendészeti Főigazgatósága versenyt szervezett a rendvédelmi és fegyveres szervek kutyavezetői számára. A megmérettetésen a szolgálati kutyák

és vezetőik járőr, kábítószer-kereső, robbanóanyag-kereső, valamint nyomkövető kategóriákban mérték össze tudásukat. A versenyzőknek életszerű feladatokat kellett megoldaniuk, így fegyvelmező, ügyességi és szituációs őrző-védő gyakorlatok is szerepeltek a programban. A versenyen részt vevő két bv.-s kolléga közül Szoboszlai Attila bv. zászlós, a Fialakorúak Bv. Intézete kutyavezetője és Yoda nevű kutyája a kábítószer-kereső kategóriában a kilencedik helyen végzett, Madarász Zsolt bv. törzsszászlós, a Budapesti Fegyház és Börtön munkatársa, illetve Kenny nevű belgajuhász-kutyája a járőr kategóriában pedig harmadik lett.

MÁJUS 6.

A Magyar Börtönügyi Társaság Humán Szekciója az Állampusztai Országos Bv. Intézetben tartott ülést az új szolgálati törvényről. A tanácskozást Schmehl János bv. dandártábornok, az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese vezette. Dr. Zakhar Tibor ezredes, szekcióvezető nyitotta meg az ülést, majd a házigazda, dr. Füzesi Viktor bv. ezredes, intézetparancsnok köszöntötte a megjelenteket. Kovácsné dr. Szekér Enikő, a Belügyminisztérium főosztályvezetője bemutatta a közszolgálati életpálya sajátosságait és az új szolgálati törvény legfontosabb rendelkezéseit. Győri Levente bv. százados, a BvOP Személyügyi és Szociális Főosztályának osztályvezetője az új továbbképzési rendszerről beszélt.

MÁJUS 11.

A Budapesti Rendőr-főkapitányság és az 5.11 közös szervezésében az ORFK

Rendészeti Szervek Kiképző Központjában tartották meg a rendészeti szervek meghívásos, összetett sportversenyét, a III. 5.11 Vándorkupát. Az idei évben tizenhét rendészeti szerv csapata vett részt a Vágóhíd utcában rendezett eseményen, a büntetés-végrehajtási szervezetet a Pálhalmi Országos Bv. Intézet, a Szombathelyi Országos Bv. Intézet és a Büntetés-végrehajtás Oktatási Központjának 21 fős csapata képviselte. A csapatok öt versenyszámban – lövészetben, kispályás labdarúgásban, teniszben, úszásban és főzőversenyben – mérték össze tudásukat, illetve a különböző területeken szolgálatot teljesítő fegyveres szervek dolgozói a versengés mellett a munka során szerzett tapasztalataikat is megoszthatják egymással. A kispályás labdarúgás versenyszámban a tizenhárom induló közül a Pálhalmi Országos Bv. Intézet csapata a második helyen végzett.

MÁJUS 11-13.

Csöti András bv. vezérőrnagy, országos parancsnok meghívására – az Európa Tanáccsal történt együttműködés keretében – Magyarországra látogatott a macedón büntetés-végrehajtási szervezet hétfős delegációja, Lidija Gavrilovska országos parancsnok vezetésével. Ez volt az első alkalom, hogy országos parancsnok vezette macedón delegáció járt hazánkban. A háromnapos szakmai tapasztalatcsere során a delegáció tagjai megismerkedtek a magyar büntetés-végrehajtási szervezet felépítésével, tevékenységének jogszabályi háttérével, a foglalkoztatási formákkal, a reintegrációs feladatokkal, illetve programokkal. A látogatás második, illetve harmadik

napján a Heves Megyei Bv. Intézet és az Állampusztai Országos Bv. Intézet tevékenységével, valamint az Állampusztai Mezőgazdasági és Kereskedelmi Kft. munkájával kapcsolatban szereztek gyakorlati tapasztalatokat.

MÁJUS 13.

A 2015. évi országos járőrbajnokság döntőjét a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központjának szervezésében a Márianosztrai Fegyház és Börtön lóterén rendezték meg. Az idei versenyen 28 bv. szerv csapata összesen 84 fővel vett részt, a díjakat Schmehl János bv. dandártábornok, az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese adta át. Első helyezett a Váci Fegyház és Börtön csapata lett, a második helyet a Pálhalmi Országos Bv. Intézet, a harmadik helyet pedig a Somogy Megyei Bv. Intézet versenyzői érték el.

MÁJUS 14.

Együttműködési megállapodást kötött a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara, valamint a BvOP. A jogi kar és a Szegedi Fegyház és Börtön kapcsolata évtizedek óta tart, a kar oktatói rendszeresen végeznek tudományos kutatásokat és az egyetemi hallgatókkal is megismertetik a benti világot. A szerződés

szerint a jövőben a jogászok képzésében börtönügyi szakemberek is részt vállalnak. A megállapodást Hajdú József dékán, egyetemi tanár és Csóti András bv. vezérőrnagy, országos parancsnok írta alá a Csillagbörtön tanácsstermében.

MÁJUS 15.

Az ENSZ 1994-ben nyilvánította május 15-ét a család nemzetközi napjává. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ezen a napon hirdette ki a Családbarát munkahely pályázat eredményeit. A tavalyihoz képest idén négyszer annyi, mintegy 540 szervezet nyújtotta be pályázatát, az 50 millió forint keretösszegű díjakat 53 sikeres pályázó között osztották szét. Ezért is nagy eredmény, hogy a győztes pályázók közé tartozik a Váci Fegyház és Börtön, illetve a Budapesti Fegyház és Börtön is. Az utóbbi intézet egymillió forint támogatást nyert, pályaművében olyan családbarát programok megvalósítását vállalta, melyek elősegítik a munka és a magánélet összeegyeztetését, a családi és a munkahelyi kötelezettségek összehangolását. A Váci Fegyház és Börtön programjában mobil játszóház, családi buszos kirándulás és Szent Adorján-napi gyermekprogramok is szerepelnek.

MÁJUS 20.

A Pálhalmi Országos Bv. Intézetben tartották meg a Magyar Börtönügyi Társaság Jogi Szekciójának ülését. Dr. Bogotyán Róbert bv. ezredes, a BvOP Fogvatartási Ügyek Főosztályának vezetője a bv. pártfogó felügyelői szolgálat, valamint a reintegrációs őrizet működéséről beszélt. A szekció ve-

zetője, dr. Pallo József bv. ezredes, a BvOP Jogi és Adatkezelési Főosztályának vezetője a pilot judgementről tartott előadást, dr. Németh Zsolt ny. r. ezredes, az NKE Rendészettudományi Karának tanára a magyar bv. tevékenységét a kriminológia tükrében elemezte, majd Balázs Péter bv. dandártábornok, parancsnok intézetismertetőjét hallgathatták meg a résztvevők.

MÁJUS 21.

Huszonegy tagú svéd delegáció látogatott a tököli Fiatalkorúak Bv. intézetébe, hogy az ott tapasztaltakat beilleszthessék saját prevenciószolgáltatukba. A civil vendégek hazájukban hasonló korosztállyal, problémás és kevésbé problémás fiatalokkal foglalkoznak. Az intézetlátogatáson és szakmai találkozón élénken érdeklődtek a börtönben folyó oktatásról, a szakmaszerzés lehetőségeiről, valamint a vallásgyakorlásról.

MÁJUS 28.

A Magyar Börtönügyi Társaság „Huszonöt éve a magyar börtönügy szolgálatában” című ünnepi közgyűlést tartották meg az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának dísztermében, megemlékezve a civil szervezet megalakulásának negyedévszázados

jubileumáról. A konferencia résztvevőit prof. dr. Mezey Barna, az ELTE rektora, a Magyar Börtönügyi Társaság elnöke köszöntötte, majd Csóti András bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka adott tájékoztatást a büntetés-végrehajtás aktuális helyzetéről. Ezután dr. Janza Frigyes ny. r. vezérőrnagy, a Magyar Rendészettudományi Társaság főtktára köszöntötte a Magyar Börtönügyi Társaság jelenlévő tagjait. Ezt követően a társaság alelnöke, Schmehl János bv. dandártábornok, az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese számolt be a 2014. évi tevékenységről, illetve sor került a társaság alapszabályának módosítására is. A közgyűlés megválasztotta Nyima Tamás bv. alezredest, a Sopronkőhidai Fegyház és Börtön intézetparancsnokát a társaság Biztonsági Szekciója vezetőjének. A szünet után először megemlékeztek a Magyar Börtönügyi Társaság elhunyt alapítójáról, majd elismerések átadása következett. Csóti András a belügyminiszter adományozta Büntetés-végrehajtási Szolgálatért Emlékplakett arany fokozatát adta át prof. dr. Nagy Ferencnek, az SZTE Állam- és Jogtudományi Kara egyetemi tanárának, a Magyar Börtönügyi Társaság tiszteletbeli elnökének, továbbá tárgyjutalomban részesítette a társaság alapító tagjait. Ezután dr. Lőrincz József ny. bv. dandártábornok, címzetes egyetemi tanár értékelte a társaság huszonöt éves tevékenységét. Ünnepi köszöntőt mondott prof. dr. Gönczöl Katalin egyetemi tanár, a Magyar Kriminológiai Társaság, illetve dr. Parádi József, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társa-

ság elnöke. Végezetül prof. dr. Mezey Barna foglalta össze a Magyar Börtönügyi Társaság szerepének fontosságát.

Hat helyszínen sikeresen lezajlottak a IV. „Büntetés-végrehajtás Hivatás Mestere” országos szakmai vetélkedő regionális küzdelmei. A szakmai megmérettetés céljai semmit sem változtak az évek alatt: a versenysis lényege a büntetés-végrehajtási hivatás magas szintű ismeretének bemutatása, illetve az egyes szakterületeken megszerzett elméleti és gyakorlati készségek, jártasságok fejlesztése. Az Állampusztán, Vácott, Ti-

szalőkön, Szombathelyen, Pálhalmán és Budapesten megtartott regionális versenyeken a hatfős csapatok elméleti és gyakorlati tudásukról egyaránt számot adtak. A versenykiírás szerint mind a hat versenyrégióban azonos pontban kezdődött a vetélkedő, ekkor a versenyzők zárt, lepecsételt borítékból kapták készhez a tesztlapokat. A tesztben – amelynek kitöltésére 60 percük volt a résztvevőknek – a jogszabályi jártasságot és az elméleti tudást ellenőrző feladatokat kellett megoldani. Az első gyakorlati feladat során a szabályos öltözetet, illetve felszerelést ellenőrizte a zsűri. Ezt követően egy egyéni feladat megoldásakor a csapat által kijelölt versenyzőnek egy szétszerelt Mossberg sörétes pus-

kát, amelynek alkotórészeit más fegyverek alkatrészeivel keverték össze, kellett időre összeszerelnie. Végül az utolsó szituációs gyakorlatban egy fogvatartott zárkából történő előállítását kellett bemutatni. A döntőbe a következő bv. intézetek jutottak: I. régió – Tiszalöki Országos Bv. Intézet, II. régió – Szegedi Fegyház és Börtön, III. régió – Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bv. Intézet, IV. régió – Szombathelyi Országos Bv. Intézet, V. régió – Budapesti Fegyház és Börtön, VI. régió – Váci Fegyház és Börtön.

JÚNIUS 1.

Belügyminisztériumi és országos rendészeti vezetők részvételével ünnepi állománygyűlést rendeztek a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának dísztermében abból az alkalomból, hogy a Kart június elsejétől dr. habil. Boda József rendőr vezérőrnagy vezeti. A leköszönő dékán, prof. dr. Ruzsonyi Péter bv. dandártábornok munkája elismerésképpen Szent György Érdemjelet és dísztör emléktárgyat vehetett át dr. Felkai Lászlótól, a Belügyminisztérium közigazgatási államtitkárától, valamint Papp Károly rendőr altábornagytól, az ORFK vezetőjétől. A Rendészettudományi Kar június közepén szintén leköszönő dékánhelyettese,

prof. dr. Blaskó Béla ny. rendőr vezérőrnagy szintén elismerésben részesült. Ezt követően prof. dr. Patyi András, az NKE rektora átadta a dékáni kinevezési okmányt és a dékáni láncot Boda Józsefnek, aki Ruzsonyi Pétertől átvette a kari zászlót. A zászlóra Csóti András bv. vezérőrnagy kötött szalagot. A büntetés-végrehajtás országos parancsnoka örömet és büszkeségét fejezte ki, hogy az elmúlt három évben egy büntetés-végrehajtási tábornok vezethette Magyarország meghatározó egyetemének rendészettudományi karát.

Új, modern kéztörlőpapír-gyártó gépet üzemeltet be a tököli Duna Papír Kft.-nél. Az íves kéztörlők gyártására kialakított géppel elkezdődött az úgynevezett V-formátumú hajtogatott kéztörlők előállítása, ami jelentős számú új fogvatartotti munkahelyet jelent a társaságnál. Az eddigi egy műszakos munkarend az idei év végére – a kapacitáslekötés növekedésével – több műszakosra fog bővülni. A fogvatartottak a gépsor végén kiadagolt késztermékek leszedését, csomagolását végzik, műszakonként 15 fővel. Az új termékek a központi ellátásban kapnak szerepet, várhatóan az egyik legjelentősebb volument képviselve az aktuális termékskálán belül. A gazdasági társaság jelenleg 360 fogvatartottat foglalkoztat.

JÚNIUS 2.

Pilisszentkereszten, a Büntetés-végrehajtási Szervezet Továbbképzési és Rehabilitációs Központjában tartották meg a büntetés-végrehajtásban foglalkoztatott jogászok továbbképzését. A rendezvényt dr. Tóth Tamás bv. dandártábornok, az országos parancsnok

általános helyettese nyitotta meg. A program során a büntetés-végrehajtási jog aktuális elméleti és gyakorlati kérdéseit vitatták meg a résztvevők. Ennek jegyében külső meghívottként előadást tartott dr. Pázsit Veronika, az Igazságügyi Minisztérium szakmai tanácsadója, dr. Szabó József beosztott bírósági elnök, az Igazságügyi Minisztérium vezető munkatársa, valamint dr. habil. Kabódi Csaba, az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának docense. A büntetés-végrehajtási szervezet részéről előadást tartott dr. Györfi Márta bv. alezredes, adatvédelmi felelős és dr. Pallo József PhD bv. ezredes, főosztályvezető.

JÚNIUS 2-4.

A BvOP és Bács-Kiskun Megyei Bv. Intézet munkatársai vettek részt a szlovák Igazságügyi Minisztérium által szervezett „Nők büntetés-végrehajtása – anyák gyermekeikkel” című nemzetközi konferencián. A résztvevők megismerkedtek a nyitra-tromosi bv. intézetben folyó munkával, majd a rendezvény a felvidéki Nagysziklálason található Terápiás és Rehabilitációs Központban folytatódott, ahol a várandós és a kisgyermekes fogvatartottak helyzetéről szóló előadások hangzottak el.

JÚNIUS 3.

A Büntetés-végrehajtás Magyarországi Szervezete a Budapesti Fegyház és Börtönben tartotta éves tanácskozását, amelyen a bv. szerveknél szolgálatot ellátó büntetés-végrehajtás részt. A rendezvényen Széles Gábor bv. dandártábornok, intézetparancsnok köszöntötte a megjelenteket, majd Roszík Gábor evangélikus lelkész, a Magyar Testvéri Börtöntársaság,

valamint a Börtönlelkészek Magyarországi Szervezetének elnöke értékelte az ez évi tevékenységet, illetve ismertette az elvégzendő feladatokat. A tanácskozás résztvevői ezt követően kialakították a büntetés-végrehajtás tevékenységét szabályozó IM rendelet tervezett módosításával kapcsolatos közös álláspontjukat. Az ülés keretében bemutatták a sikeresen megvalósított ECOR-programot, amely a bv. intézetek reintegrációs törekvéseit az áldozatsegítés és a jóvátétel módszerével is támogatja. A tanácskozás végzetével a résztvevők megtekintették a férőhely-bővítési program keretében kialakított új fogvatartási körletrészt, amely többek között helyt ad a HSR-részlegnek (hosszúidős speciális rezsimnek) is.

JÚNIUS 4.

A Büntetés-végrehajtás Magyarországi Szervezet Oktatási Központjában pedagógusnapi ünnepséget tartottak. Dr. Pintér Sándor belügyminiszter kimagasló oktatói tevékenysége, büntetés-végrehajtási munkássága elismeréséül, 70. születésnapja alkalmából soron kívül előléptette nyugállományú büntetés-végrehajtás ezredessé dr. Cser Gyula ny. bv. alezredest, a volt Rendőrtiszti Főiskola Bv. Tanszéke főiskolai adjunktusát. Büntetés-végrehajtás mün-

kássága elismerésül emléktárgyat adományozott Palotai Ernő Renő bv. alezredesnek, a Fővárosi Bv. Intézet osztályvezetőjének. Kimagasló szakmai tevékenysége elismerésül tanácsosi címet adományozott Nagy István bv. alezredesnek, a Márianosztrai Fegyház és Börtön osztályvezetőjének, illetve Török Edina bv. alezredesnek, a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága osztályvezetőjének.

JÚNIUS 5–6.

Megrendezték a Magyar Rendvédelmi Kar I. családi napját. A kétnapos programnak a Miskolci Rendészeti Szakközépiskola adott otthont, ahol a különböző rendvédelmi szervek csapatai mérhették össze tudásukat. A családi napon gépjármű-technikai felvonulás, műveleti csoportok bemutatója, könnyűzenei koncertek és gyermekprogramok várták az érdeklődőket. A rendvédelmi szervek csapatai horgászversenyen, légpuskalövészetben, paintballban és labdarúgásban vetélkedhettek. A focikupán az induló kilenc csapat közül négy – Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bv. Intézet, Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön, Szegedi Fegyház és Börtön, Tiszalöki Országos Bv. Intézet – a büntetés-végrehajtási szervezetet képviselte, a tiszalökiek harmadik helyezettek lettek.

JÚNIUS 10.

A kiváló jogászprofesszor, Horváth Tibor professor emeritus emlékére rendeztek konferenciát a Miskolci Akadémiai Bizottság székházában. Horváth Tibor a Miskolci Egyetem jogi karának egyik alapítója, első egyetemi tanára és egykori dékánja

volt, aki idén márciusban hunyt el. Egyetemi és akadémiai kollégái, tudóstársai, tanítványai rá emlékezve szervezték a tanácskozást, amelyre eljött lánya, Horváth Judit, és unokája is. Farkas Ákos intézetigazgató egyetemi tanár, a kar jelenlegi dékánja köszöntőjében személyes hangon emlékezett egykori professzorára, a bűnügyi tudományok elismert tudósára. Az emlékkonferencián elhangzott előadásokban szó esett a büntetés-végrehajtási jogról, a kegyelmi eljárás sajátosságairól, az életfogytig tartó szabadságvesztés emberi jogi kérdéseiről és a halálbüntetés 1990-es eltörléséről is. A büntetés-végrehajtási szervezet problémáiról és ezek megoldásáról dr. Pallo József bv. ezredes, a BvOP Jogi és Adatkezelési Főosztályának vezetője tartott előadást.

A Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központja szervezésében tartották meg a büntetés-végrehajtás országos kispályás labdarúgó bajnokságának döntőjét. Az ORFK Rendészeti Szervek Kiképző Központjának Vágóhid utcai sporttelepén a régiók legjobb csapatai küzdöttek meg a bajnoki címért. A rendezvényt dr. Nádas Béla bv. ezredes, a Büntetés-végrehajtási Szervezet Oktatási Központja igazgatója nyitotta meg, illetve Schmehl János bv. dandártábornok,

az országos parancsnok biztonsági és fogvatartási helyettese zárta le. A bajnokságot a Pálhalmi Országos Bv. Intézet nyerte meg.

JÚNIUS 11.

Ötödik alkalommal rendezték meg a Fogvatartottak Országos Imanapját. A programon – melynek helyszínét idén a Budapesti Fegyház és Börtön biztosította – 11 bv. intézetből több mint 100 fogvatartott vett részt. A büntetés-végrehajtási szervezet képviselőjében Csóti András bv. vezérőrnagy, országos parancsnok mondott köszöntőt, majd dr. Szabó István, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke, a rendezvény fővédnöke hirdetett ígét. A Budapesti Fegyház és Börtön biblia-körének, valamint a Fővárosi Bv. Intézet énekkarának előadását követően a fogvatartottak biztonyságtételeiken keresztül számoltak be megtérésükről, Istennel való kapcsolatukról, valamint arról, hogy a vallás és a hit miként segíti őket a mindennapokban.

JÚNIUS 12.

A Szegedi Fegyház és Börtön átadásának 130. évfordulója alkalmából emlékünnepeket rendeztek az intézet dísztermében. Az ünnepségen Tasnádi László, a Belügyminisztérium rendészeti államtitkára, dr. Juhász

Tünde, a Csongrád Megyei Kormányhivatal kormány megbízottja és Csóti András bv. vezérőrnagy, a büntetés-végrehajtás országos parancsnoka mondott beszédet. Ezután a nagyfai objektum és a Csillag elítélteinek ünnepi műsora következett, majd az intézet egyik dolgozója mondott verset. Az évforduló alkalmából megjelentette „A Csillagbörtön 130 éve a közszolgálatában” című kötetet Tikász Sándor bv. dandártábornok, intézetparancsnok mutatta be. Az ünnepség dísztermi részét – a Király-König Péter Zeneiskola művésztanárai jóvoltából – komolyzenei koncert zárta. Ezután Tasnádi László felavatta az intézet első igazgatójáról, Törökfalvi Török Kálmánról elnevezett termet, és leleplezte a róla készült festményt. Ezt követően a vendégek megtekintették a Szegedi Fegyház és Börtönt és a Nagyfa-Alföld Kft. munkaterületeit. Az ünnepség kísérő rendezvénye volt a „Szabad idő” című, a Szegedi Fegyház és Börtön dolgozóinak alkotásából rendezett kiállítás, amelyet a főépület első emeletén tekinthettek meg a vendégek. Ugyanitt a folyosón az intézet parancsnokairól készült grafikák kerültek végleges helyükre. Az elítéltek festményeit, grafikáit, cérna képeit a Csillagépület kultúrtermében mutatta be a „Cell Art” tárlat.

JÚNIUS 18.

Simon Attila bv. ezredes, intézetparancsnok meghívására a Zala megyei Bv. Intézetbe látogatott a maribori börtön delegációja Robert Silc igazgató vezetésével. A szlovéniai vendégek elsősorban a fogvatartottak elhelyezésére, foglalkoztatására, a reintegrációs munkára, illetve a magyar büntetés-végrehajtási szervezet felépítésére és munkájának jogszabályi hátterére voltak kíváncsiak.

JÚNIUS 20., 27.

2015-ben három bv. intézet is részt vett a Múzeumok Éjszakája országos rendezvénysorozatban. A Balassagyarmati Fegyház és Börtön programjai az intézet 170. születésnapjához kapcsolódtak: a látogatók a balassagyarmati Madách Moziban az ország első túsdrámájáról hallhattak érdekes ismereteket, majd Balassagyarmat szomszédságában, Szügy községben a reformkorba utazhattak, az időutazásból nem maradt ki a börtön sem, ahol a résztvevők a jelenkorba jutottak vissza. A Sátoraljaújhelyi Fegyház és Börtön fenntartásában üzemelő börtönmúzeum a korábbi éveknél is szebb és színesebb szakmai programot nyújtott a látogatók számára. Időszaki tárlaton mutatták be a börtönügy legnevesebb szakembereit, a múzeum előtti téren az érdeklődők közvetlenül fogvatartotti oldalról ismerhették meg az intézet működését, vagy akár személyesen is kipróbálhatták a deres és kaloda okozta „kényelmetlenségeket”. Az intézet előtt a rendezők két fogvatartotti szállító járművet is kiállítottak. A szakmai programok mellett a szórakozásra is nagy hangsúlyt fektettek, a

megújult ügyészségi udvaron korabeli „betyár-pandúr” előadást, koncerteket és büntetés-végrehajtás ihlette táncprodukciót tekinthettek meg a látogatók. A tavalyi év sikere után június 27-én immáron második alkalommal nyitotta meg kapuit a nagyközönség előtt a Szombathelyi Törvényszék, amelynek egyik tárgyalójában – a Szombathelyi Fegyház és Börtön szakembereinek jóvoltából – egy élethűen berendezett zárkát is megtekinthettek az érdeklődők.

JÚNIUS 22-25.

Csóti András bv. vezérőrnagy meghívására Magyarországon tett látogatást a horvát büntetés-végrehajtási szervezet háromfős delegációja Ivica Šimac országos parancsnok vezetésével. A küldöttség tagjai a négynapos szakmai tapasztalatcsere során megismerkedtek a magyar büntetés-végrehajtási szervezet felépítésével, jogszabályi hátterével, a foglalkoztatási formákkal, a reintegrációs feladatokkal, illetve programokkal. A vendégek a látogatás során a Pálhalmi Bv. Intézet, a Pálhalmi Agrospeciál Kft., a Váci Fegyház és Börtön, a Dunamix Kft., valamint a Fővárosi Bv. Intézet munkájával, tevékenységével kapcsolatban szereztek gyakorlati tapasztalatokat.

JÚNIUS 24.

A Magyar Helsinki Bizottság ingyenes felajánlással segítette a Budapesti Fegyház és Börtön fogvatartotti könyvtára állományának bővítésében. Közösségi oldalukon felhívást tettek közzé, melynek eredményeként több száz idegen nyelvű könyv és tansegédlet gyűlt össze. Az adományt dr. Tóth Balázs, a Bizottság társelnöke adta át az intézetnek. A kezdeményezés apropóját a Könyves blogon megjelent „Mit olvasnak a rácsok mögött?” című riport adta. Széles Gábor bv. dandártábornok, intézetparancsnok köszönettel fogadta a felajánlást, amely elősegítheti a fogvatartottak társadalomba történő sikeres visszailleszkedését. Az intézet az angol, német, olasz, spanyol és francia nyelvű, közel 300 kötetből és hanganyagokból álló adományt létszamarányosan helyezi el az „A” és „B” objektum könyvtáraiban, ezáltal is javítva a fogvatartottak nyelvtanulásának feltételeit.

JÚNIUS 26.

A Somogy Megyei Bv. Intézet együttműködési gyakorlatot hajtott végre a Somogy Megyei Rendőr-főkapitányság Közrendvédelmi Osztályával, Katasztrófavédelmi Igazgatóságával, valamint az Országos Mentőszolgálat

Dél-dunántúli Régiójának kaposvári állomásával. A feltételezett szituáció szerint egy ismeretlen telefonáló közölte, hogy az intézetben időzítővel ellátott robbanószer rejtett el, majd az intézet egyik zárkájában a fogvatartottak elzárták a bejáratot, és tüzet gyújtottak. A bejelentést követően az intézet értesítette az illetékes társzerveket, illetve megkezdte a veszélyeztetett területek kiürítését. A beérkező tűzoltók, akiknek az intézet tűzoltócsoportja segítette tájékozódásban, a gazdasági udvaron felállított létrán és a körletfolyosón keresztül kezdték meg a kigyulladt helyiség oltását. Az eltörölt zárka ajtajának felnyitása után a bent lévők ellenállását az intézet biztonsági felügyelői felszámolták, a sérülteket a kérő mentőszolgálat munkatársai ellátták, a vétkes fogvatartottakat az előírások szerint elkülönítették. A robbanószer helyének felderítésében a rendőrség szakemberein kívül speciálisan kiképzett kutya is részt vett. A robbanószer felderítését követően értesítették a tűzszerezőket, akik a robbanótestet hatástalanították. A gyakorlat során lehetőség nyílt a börtönökben bekövetkező speciális, haladéktalan intézkedéseket igénylő helyzetekben történő közös feladatellátásra, a felszámolásban érintett szervezetek, továbbá az intézet különböző szakterületein dolgozó állománya számára az együttműködés hatékonyságának erősítésére.

JÚNIUS 28.

A hagyományoknak megfelelően a Budavári Palota Oroszlános Udvara adott otthont a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi Kara tisztavatási ünnepségének. A ren-

dezvényen 150 végzős hallgatót, köztük 12 bv. hadnagyot avattak, akik dr. Pintér Sándor belügyminiszter, prof. dr. Patyi András rektor, továbbá a tábornoki kar tagjainak jelenlétében, illetve a Szent Korona másolata, valamint a történelmi zászlók előtt tették le esküjüket. A tisztavatáson beszédet mondott dr. Pintér Sándor belügyminiszter, aki hangsúlyozta, hogy a kormány nem változtatta meg azt a 2010-ben megfogalmazott célját, hogy Magyarország Európa legbiztonságosabb országa legyen. A tárca-vezető kiemelte: csak a rend keretein belül fejlődhet az ország gyorsan, és zárkózhat fel az EU vezető országaihoz, amihez a hivatásos állománynak egyszerre kell garantálnia az ország biztonságát és minden itt élő ember jogainak érvényesülését. Mint el-

mondta: a július 1-jétől hatályba lépő életpályamodell erkölcsileg és anyagiilag is növeli a rendvédelmi dolgozók elismerését. Az új jogszabály a tudás, a teljesítmény és a tapasztalat figyelembevételével folyamatos előmenetelt garantál, az illetményrendszer reformja pedig 2019-ig átlagosan 50 százalékos illetménynövekedést biztosít a hivatásos állománynak.

Összeállította: D. F. I.

Ajánló

Inzelt Éva – Kerecsi Klára – Lévy Miklós: Korruptió és bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatásban. Budapest, 2014, ELTE ÁJK. 153. oldal

A kiadvány alapjául szolgáló kutatás, amely az Országos Tudományos Kutatási Alap (OTKA) támogatásával készült, a jogerősen befejezett ügyeket vette górcső alá. A kutatás keretében a szerzők a vesztegetés és befolyással üzérkedés miatt elítéltek aktáit elemezték, a korrupciós ügyekben eljáró rendőrökkel, ügyészekkel és bírókkal készítettek interjút, továbbá fókuszcsoporthoz beszélgetést szerveztek rendőrök, ügyészek és bírók részvételével, hogy megismerjék véleményüket a korrupciós esetek nyomozásának folyamatáról.

A kötet hat fejezetből épül fel. Az első, bevezető jellegű fejezet a lehetséges elméleti szempontokat, a korrupció fajtáit, megjelenési formáit, a korrupció hazai kutatásának előzményeit mutatja be. A következő két anyagrész a kutatás tárgyát, célját, hipotéziseit, illetve módszereit írja le. A negyedik, messze a legterjedelmesebb fejezet a kutatás eredményeit részletezi. Az ötödik fejezet a szerzők következtetéseit és javaslatait foglalja össze, az utolsó, Mellékletek című fejezet pedig az aktakutatás kérését, valamint az interjúk felvételéhez használt vázlatot tartalmazza.

A kutatás eredményei alapján a magyarországi korrupció két eltérő szintjét különböztethetjük meg: az ún. „kisztílú” korrupciós cselekményeket és az ún. nagy horderejű ügyeket. Hazánkban a büntető igazságszolgáltatás zömében az előbbi esetek kezelésére képes, a „nagyhalak” sajnos csak nagyon kis számban kerülnek bele a büntető igazságszolgáltatás hálójába. A szerzők szerint a hatékony megelőzés „csak és kizárólag egy átfogó, a társadalom minden szegmensét érintő, továbbá egyszerre felülről lefelé és alulról felfelé építkező átlátható és mélységesen elkötelezett rendszerben képzelhető el.”

Juhász Zsuzsanna: Börtönügy Európában. A büntetés-végrehajtás megoldásra váró kérdései. Szeged, 2014, Jurisperitus Bt. (Fundamenta Fontium Juris sorozat, 6.) 205 oldal.

A monográfia arra tesz kísérletet, hogy felvázolja a európai börtönügy pilléreit, azaz betekintést engedjen az Emberi Jogok Európai Bíróságának fogvatartottakat érintő esetjogába, a Kínzás Elleni Európai Bizottság megelőzést célzó tevékenységébe, valamint az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának releváns ajánlásaiba. Ezeket túl a kötet bemutatja az Egyesült Nemzetek Szervezete által elfogadott egyezményeket, illetve az Egészségügyi Világszervezet, valamint az Orvosok Világszövetsége deklarációit, ajánlásait, amelyek a fogvatartottak egészségvédelmével összefüggésben nyújtanak fontos iránymutatást.

A könyv tartalma hét fejezetre oszlik. Az első fejezet az európai büntönügy kezdeteit és pilléreit vázolja fel. A második fejezet az európai büntönügy alapelveit mutatja be nyolc pontban. A harmadik anyag rész a túlsúfoltság és annak hatásai a büntönépességre témájával foglalkozik. A következő két fejezet a fogvatartottak egészségügyi ellátását, illetve a mentálisan sérült fogvatartottak kezelését tárgyalja. (Itt kapott helyet a HIV-fertőzés, továbbá az az öngyilkosság és a drogprobléma témaköre.) A hatodik fejezet a külvilággal való kapcsolattartás kérdéseit boncoltatja. A hetedik, utolsó fejezet a speciális fogvatartotti kategóriák (fiatalkorúak, nők, időskorúak, külföldiek) speciális problémáit állítja középpontba.

A szerző eddigi munkásságának betetőzését jelentő kiváló kötet beható ismerete a fogvatartottak emberi jogi kérdéseivel, az Emberi Jogok Európai Bírósága esetjogával, az európai büntönügy általános és szakterületi standardjaival foglalkozó szakértők számára megkerülhetetlen, ugyanakkor a büntetés-végrehajtás gyakorlati szakemberei is haszonnal forgathatják a kiadványt.

Mészáros Ádám: A jogos védelem elvi és gyakorlati problémái. Budapest, 2015, Országos Kriminológiai Intézet. 218 oldal.

„A büntethetőségi akadályok közül manapság a legtöbb vitát talán a jogos védelem intézményének elvi és gyakorlati kérdései váltják ki” – írja a kiadvány „ajánlójában”, fűszövegében prof. dr. Tóth Mihály, a könyv lektora, aki az előszót is jegyzi.

A kötet négy anyagrészt tartalmaz. A Bevezetőben a szerző a kutatás előzményeit, hipotézisét és módszerét mutatja be. A második gondolati egység a jogos védelem elméleti alapvetéseit foglalja össze. Az ezt követő részek a szabályozás problémáival, illetve a jogos védelem jogalkalmazásának jellemzőivel foglalkoznak. A könyvet a felhasznált irodalom jegyzéke zárja, a Függelékben a feldolgozott ügyek sorszáma, az eljáró hatóságok megnevezését és ügyszámát találja meg az olvasó.

Az átfogó kutatási tapasztalatokat összegző munka nem az eddigi, e tárgykörben megjelent monográfiák újragondolása, hanem a témakör új szemléletű megközelítése, kiegészítése és kritikus továbbfejlesztése. Tóth Mihály szavait újból kölcsönvéve: „A szerző impozáns elméleti megalapozás után jut el több mint hétszáz konkrét ügy elemzése révén a jogos védelem hagyományos kategóriái és a megelőző, valamint a szituációs jogos védelem sokrétű, újabb problémái által felvetett, véglegesnek talán még nem nevezhető, de mind az elméleti, mind a gyakorlati jogászok számára nagyon sok tanulsággal járó megoldási kísérleteihez.”

Tolvaj-kulcs. A betöréses lopások vizsgálata az elkövetők szemszögéből. Szerk. Barabás A. Tünde. Budapest, 2014, Országos Kriminológiai Intézet. 188 oldal.

A betöréses lopások emellett, hogy vagyoni sérelmet okoznak, sokszor akár hosszú távon is befolyásolják az érintettek életét: szorongást, félelmet, a biztonságérzetük romlását előidézve. A cselekmény hatásai nemcsak a közvetlen sértet-

teket sújtják, sok esetben a lakóköznyezetük biztonságérzete is jelentősen romlik, félni kezdenek az áldozattá válástól. Mindamelllett ez az a bűncselekménytípus, amely ellen lehet védekezni, maga az állampolgár is sokat tehet a megelőzés érdekében.

A kutatás, amelyről a kötet beszámol, az Országos Kriminológiai Intézet vezetésével zajlott, prof. dr. Korinek László javaslatára, a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács támogatásával, hét magyarországi bv. intézetben 139, betöréses lopás miatt jogerősen elítélt fogvatartott megkérdezésével. A kutatás három részből áll: először a betöréses lopások, illetve lakásbetörések statisztikai elemzésére került sor, ezt követte egy, az elítéltekkel végzett, két részből álló: egy képválasztásos preferenciafelmérő, valamint egy interjú vizsgálat.

A kiadványból képet kapunk a betöréses lopások számáról, megoszlásáról és egyéb statisztikai adatairól, az elkövetők motivációjáról, a betörés helyszínválasztásának szempontjairól, körülményeiről, a betörők egyéni jellemzőiről és a bűnelkövetői profilokról, a betörések sértettjeiről, valamint a betöréses lopást és az ismételt áldozattá válását megelőző nemzetközi jó gyakorlatokról.

A Magyarországon egyedülállónak tekinthető kutatás alapján készült kötet segítséget nyújthat a szakembereknek és a laikusoknak egyaránt abban, hogyan kerülhető el a betörés, mit tehetnek a hatóságok a polgárok érdekében, s mit maga az állampolgár, hogy ne váljon célponttá.

Válogatás a 2013-ban és 2014-ben megtartott tudományos rendezvények előadásaiból. (Szerk. Kiss Valéria.) Budapest, 2014, Magyar Kriminológiai Társaság, 246 oldal. (Kriminológiai Közlemények 74.)

A Kriminológiai Közlemények 74. száma rendhagyónak tekinthető, mert két év tudományos üléseinek anyagát foglalja össze, a kötet a hagyományoknak megfelelően a plenáris, illetve szekcióüléseken elhangzottakból egyaránt merít.

A kötet első, Fleck Zoltán által jegyzett tanulmánya, amelynek témája a bizalom, jogkövetés és jogtudat, a Társaság jubileumi közgyűlésén, 2013. május 9-én hangzott el (a Magyar Kriminológiai Társaság 2013-ban ünnepelte alapításának 30. évfordulóját). Az „Agresszió a börtönben” című szekcióülés anyagából Lehoczki Ágnes: Emberölések a rácsok mögött című tanulmányát olvashatjuk. (A tanulmány a Börtönügyi Szemle 2013. évi 3. számában jelent meg.) A következő anyag rész a szociális segélyezés változásának a vidéki közösségekre gyakorolt hatásait vizsgáló kutatás eredményeit mutatja be. A 2013. év záró ülésén – a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozat keretében – neves szakemberek mutatták be a magyar kriminológia történetét, eredményeit. Ennek kapcsán Kerezsi Klára és Lévay Miklós tanulmányát közli a kötet.

A 2014-es év anyagait a „döglött ügyekben” való nyomozás témakörében megtartott szekcióülés vezeti be, Kovács Lajos ny. rendőr ezredes számol be az emberölések utólagos felderítésének helyzetéről és tapasztalatairól. Ezután Gönczöl Katalinnak a „büntető populizmusról” írott tanulmánya következik. Az új büntetőeljárás törvény szabályozási elgondolásait és alapelveit Erdei Árpád ta-

nulmánya hozza közel az olvasóhoz. A megelőző jogos védelem témájában Bárd Petra és Újvári Ákos fejt ki véleményét. Ezt követően a gyermekmehallgató szobák alkalmazásának tapasztalatairól, valamint az időskorúak áldozattá válásának megelőzéséről találunk anyagokat a kötetben.

A kiadvány végén a Társaság 2013–2014. évi működéséről szóló dokumentumokat tanulmányozhatjuk.

(Válogatás a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Szakkönyvtára legújabb szerzeményeiből)

Társadalom, nyilvánosság, börtön

Az ÖBE honlapjáról

A győri Összefogás a Börtönügyért Egyesület célja, hogy a börtönökről kialakult társadalmi képet objektív irányba befolyásolja. A honlapjukon – www.bortonugy.hu – megtalálhatók azok az interneten magyar nyelven fellelhető, a büntetés-végrehajtással foglalkozó írások és egyéb anyagok, amelyek a múlttal és a jelenkor problémáival egyaránt megismertetik az olvasót. A weboldal így lehetővé teszi, hogy a téma iránt érdeklődők gyorsan és kényelmesen jussanak hozzá a számukra fontos információkhoz.

A honlap bemutatkozási lehetőséget biztosít az Egyesület működését segítő Győr-Moson-Sopron Megyei Bv. Intézetnek, illetve a „Börtönügyi irodalom” címszó alatt a büntetés-végrehajtással behatóbban foglalkozni szándékozók találhatnak ma már klasszikusnak számító írásokat.

A „Börtönügyi irodalom” jelenleg mintegy százharminc tételt tartalmaz, jelentős tudástárát képezve. Ezek között szép számmal akadnak olyanok, amelyeket a győri börtön fogvatartottjai digitalizáltak, mint például Megyeri István „A magyar börtönügy és az országos letartóztatási intézetek” című nagyszabású művét.¹ A régi könyvritkaságok mellett a börtönügyi szakirodalom mai „klasszikusai” – Lőrincz József, Mezey Barna, Vókó György stb. – művei éppúgy elérhetők a honlapról.

Külön kell szólnunk az ÖBE Hírleveléről², amely hétről-hétre szállítja a friss börtönhíreket, hazaiakat és nemzetközieteket egyaránt, ugyanakkor az említett tudástár új darabjaira is felhívja a figyelmet. Azok, akik feliratkoznak a hírlevélre, automatikusan értesülhetnek a börtönvilág legújabb eseményeiről.

- 1 A győri intézetben folyó digitalizálási munkáról – Megyeri István műve az interneten címmel – a Börtönügyi Szemle 2013. évi 4. számában írtunk.
- 2 E rövid, figyelemfelkeltő cikk címét – Társadalom, nyilvánosság, börtön – a Hírlevélből kölcsönöztük.

Emlékünnepséget rendeztek a Szegedi Fegyház és Börtön átadásának 130. évfordulója alkalmából (június 12.)

Átadták a Szombathelyi Országos Bv. Intézet új fogvatartási épületét (július 13.)

Átadták a 110 éves Somogy Megyei Bv. Intézet megújult biztonságtechnikai rendszerét, személybejáróját, illetve új közösségi helyiségeit (szeptember 2.)